Г XI

ТЕЖАК.

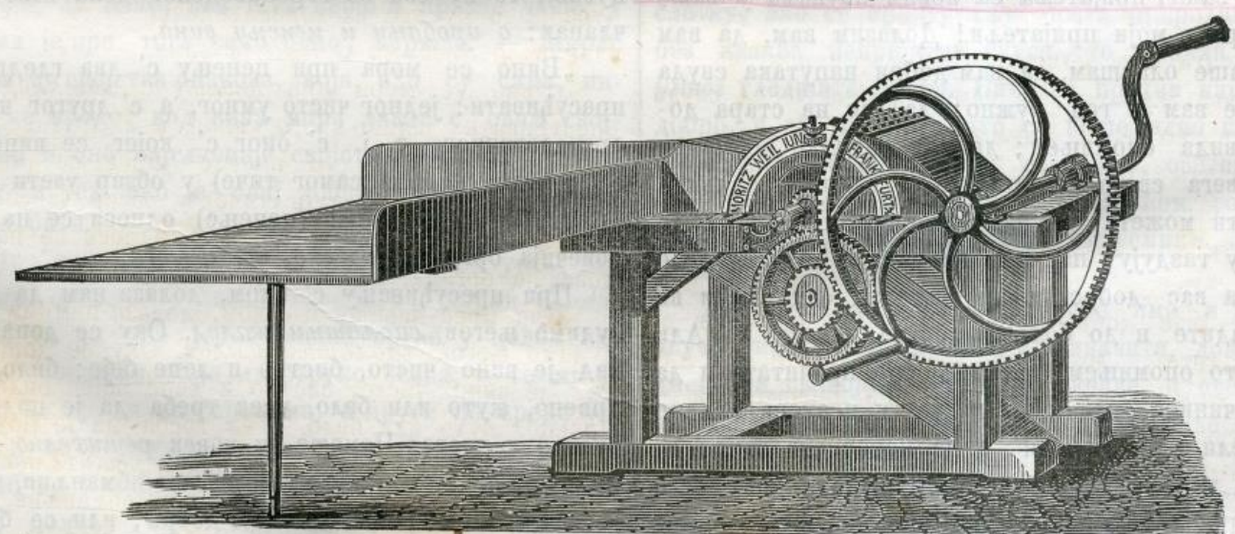
ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 1. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ: Др. ЂОРЂЕ РАДИЋ. | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 15. НОВЕМБРА 1870.

Једно врло добро ручно млатило.

Пошто смо се уверили, да се парна млатила само на великим добрама са успјехом употребити могу, и да је шта више нужно, мање машине склапљати за употребу при мањим добрама, као што су млатила са витлом, пак и ова се немогу свуди употребити због тога, што више простора заузимају, — то су се искусни фабриканти потрудили, да сасвим мале машине за млатење — вршење — класатих усева склопе.

То је у новије доба добро за руком испало *Моричу Вајлу* млађем у Франкфурту на Мајни, који је ову овде у слици представљену ручну машину склопио, и од које је за кратко време, због њени особити врлина, већ до 2000 разпродато.

Види сада слику — и тако та машина изгледа.

Цела је машина тако велика, као једна мала ветрењача, од којих код наши сељака већ у приличном броју има, а тешка је свега 4 и по центе; постоље је од дрвета, а други радећи делови са свим су тачно од гвожђа начињени.

За рад са овом машином нужни су од прилике 5—6 особа: 2 су особе нужне за окретање ма-

шине, трећа умеће сноп̏е у њу, а троје деце — могу и жене бити — одгрћу зрно, сламу и плеву. Код оваковог поделења, може се с' том машином за један сат 45 добри снопова пшенице, јечма ил' ражи, сасвим чисто омлатити — оврћи, а да слама читава остане. Млатило и кошар, нису, као обично што је код такови машина, са пречкама, него са ушарафљеним клинцима. Састав те целе машине тако је прост, да није за руковање никаква вештина нужна, само пажња при радњи. То и јесте баш оно, што ју тако јако препоручује, што брзо и чисто ради, а овамо долази још̏т и јефтиноћа, јер не кошта више од 1000 до 1440 гроша чар.

Изпрва, кад је ова машина склоп̏ена, куповаше је дружине и општине, опита ради; но почем се она у својим врлинама и за мањег по̏оделца сасвим удесна показала, где не мора чекати лепа и удесна времена, нит' скупе наднице плаћати, него може са својима у свако доба, под малим кровом, своју летину брзо и чисто омлатити. Има у Њемачкој села, у којима ћеш такови машина по 20—30 наћи.

Ја држим, да сам с' овом препоруком нарочито нашим сељацима добро дошао, а „друштво за по̏ску привреду“ неће заиста дуго чекати, да овакову машину и себи за опите и препоруку, набави. Два или три домаћина по 340 гроша, пак ето ти млатила, а тиме великог добитка у газдалуку. **Р.**

Помози вам Бог!

Ево вашег пријатеља са новим поукама у ваше коло, драги моји пријатељи! Долазим вам, да вам бриге ваше олакшам, да вам добри напутака свуда дам, где вам је год нужно; да вас на стара добра правила опомињем; да вам сељачке вештачке тајне свега света откривам, да се и ви с' њима користити можете; да вам приповедам: како људи по свету газдују, па, ако би вам се што свидело да је за вас добро и пробитачно, онда да и ви тако радите и до бо̏ега добита до̏ете. — Али вас на то опомињем, да све добро прочитате и да онако учините, као што су други искусни сељаци своје цели постизавали, и да нерекнете само: Е, шта он зна! — Зна он многе ствари бо̏е него ви — драги моји пријатељи! Јер оно, што ја вами причам, то је већ све посведочено, учињено и доказано да је добро — није то ништа не могуће; — онај, који је што трудом својим произнашао, грбио је ле̏ма више но̀ ви што ћете грбити, кад само његово добро искуство употребите; за вас је све готово, само да употребите — пак зашто, своје користи раде, неби то учинили?

Ал' ништа неиде без божијег благослова! Он нам је нуждан. Бадава труд и мука, кад од Бога благослова нема; бадава добра и добро ура̏ена земља и добро семе, кад кише и сунца у своје време нема, — све је онда у залуду!

Најбо̏е је онда, кад су ова три добра у једно скопчана: *труд, памет и божији благослов* — онда све напредује!

Још̏т једаред дакле опомињем наше сељаке, да све упутке добро проуче, које им овде на употребу подносим, а кад почну радити, нека од Бога благослова изишту; а кад тако с' уједињеним силама и божијим благословом добро што ураде, онда ће их и људи наградити — то смо се бар на нашем излогу уверили.

Дакле, хајдмо напред! радимо с' во̏ом и с' уздањем на Бога, Бог ће нам радњу благословити а људи ће је наградити! **Р.**

О пробању и ценењу вина.

Пробати и ценити вино, није баш тако лака ствар, као што неки мисле, зато опомињемо читаоце, особито којих се ово нарочито тиче, да овај чланак добро прочитају.

У новијем добу изишло је једно француско дело од *дра Ј. Гижота*, о **„обдјелавању лозе и поступању с' вином“**.

Како је речени писац већ давна познат као, један од најискуснији људи ове струке у Француској, то ћу ево из горенаведеног дела извадити чланак: *о пробању и ценењу вина.*

„Вино се мора при ценењу с' два гледишта пресуђивати: једног чисто умног, а с' другог чисто физиологичног, т. ј. с' оног с' којег се вино по себи (што се вина самог тиче) у обзир узети има.

Умно пресуђивање (ценење) односи се на три човечија органа, на: *око, нос и уста.*

При пресуђивању с' оком, долази нам да пресудимо његов *спо̏ашњи изглед.* Оку се допадне: кад је вино чисто, бистро и лепе боје; било оно црвено, жуто или бело, увек треба да је по̏пуно бистро и чисто. Неможе-ли човек *решително* рећи да је вино *добро*, ако му је изглед обманљив, онда се увек може рећи, да *није* добро, или се бар у најбо̏ем стању не налази, кад му на његову провидљивост и финију разлику у боји двоумити мора. *Решителна боја и бистрина угодни су знаци, али никакова јемства за доброту*; овима пак противна појављења, показују јамачне недостатке у вину.

При ценењу с' *носом,* ценимо му *мирис.* Вино нам на два начина свој мирис одкрива. Први је је обичан, што га сва вина имају, и то је својствени мирис; овај је мирис тим јачи, што је вино млађе; али је овај мирис с' добрим вином нераздељиво спојен и он га карактерише, ма како да је после вино старо. Овај први мирис налази се у кључајућој пари, коју вино од себе издаје, а ова је пара растопљено биљно уље, које је по природи лозе више или мање јаче и које управо лозу карактерише; овај првостепени мирис јамчи за вино, да је *право вино*, а не каква смеса од воде и којекакви зачина; — мирис је овај први година одвећ јак и лако ветри; кад је пак вино старије, буде овај мирис финији и већ лакше ветри. Другостепени се мирис ствара и развија старошћу винском; што је вино старије, тим се све већма и овај мирис развија, пак опет она гласовита бордовска вина имају њиовом првостепеном мирису захвалити, што су тако на гласу — а не другостепеном. Вино не треба да се само оку и носу допадне, јер мирис и боја могу удесни и неудесни, пријатни и непријатни знаци бити, али је пре свега вино питајуће пиће; — оно је наравно добро и угодно, ако су и ова два добра својства с' другима спојена, ал би опет зато детињасто и смешно било, кад би се човек само са мирисом и бојом задовољио, а особито кад би још ту и то доказати хтео, *да се изврсност вина само у задовољству носа и очију*, т. ј. *у боји и мирису састоји.*

Особену опазку на ово правим: ја сам више људи видео, који већ досадно своје госте на то гониште, да вино, пак шта више и празне чаше, у којима је пре тога вино било, мирише. — Мирис и боја су својства онакова, која, ако су сама, ништа не вреде; код вина мора дакле с' овим својствама и оно најглавније својство — *укус* спојено бити, и тек ако је овај добар, онда може вино добро бити.

Пре него што ћу о утиску вина на уста, као укусни орган човечески говорити, морам споменути, да је ово један једини орган у целом саставу човечијем, који двоструко осећа, и то му је један на врху и на странима, а други по среди језика и на стражњем делу небца. Први део језика, (дакле вр и стране,) осећа онај *кисели и накисели* укус, помоћу они двеју главни језични жила; а други осећа онај *слани*, кроз оне две жиле на ждрелу (грлу).

Укус, ког предња част уста, како код јела, тако и код пића осећа, није онај исти, ког стражњи део уста осећа; узмимо само за пример једну од лужне соли, које се у вину налазе, пак ћемо се уверити, да их предњи део уста осећа киселе и накиселе, а стражњи их осећа горке.

У чему се дакле састоји ценење вина у правом смислу? Узмеш-ли дакле вино на уста, пак нагнеш главу с' лицем земљи, то ће ти одма језик на вр'у и са стране, вински онај накисли и опори укуз осетити. Сва ова својства треба да су у једнакој мери спојена, и ни једно од њи да непређе границе нужне киселине, сласти, или другог ког својства, јер само нека је једно од њи у већој мери но што треба да буде, — одма вино не ваља.

Дигнеш-ли сад главу горе и нагнеш-ли је мало натраг, то ће се вино у стражњи део уста слити, пак га ту неко време придржати мораш; ту је место, где се јачина или слабост, земни (од крунта) укус, несносна горчина и судовни укус осетити даду.

Допаднутили се сва та укусна својства у цело, без да се и најмање непријатног укуса осетити даје, онда се несме вино одма испљувати, него се мора прогутати, и тек је тиме ценење свршено; јер, како вино крај језика достигне, и стражњи део грла прође, подигне се неки јачи мирис у нос, који нова и јача својства вина одкрије, која се овде сигурније неже-ли мирисањем самим докучити даду.

Кад је вино сасвим чисто и слободне боје, кад му је мирис пријатан, а својства (киселина, сласт и слано) предњем делу језика повољна, и то у изравнаном виду тако, да сва та својства скупа један једини укус покажу, пак дође-ли к овоме још и осећање стражњег дела уста у јачини, а на послетку, ако се при гутању осети природан мирис без икаква непријатна укуса, то је онда вино с' *умног* гледишта *добро.* Вино на против није никад добро, и све је горе, што се више једно ил друго својство у већем степену развијено, осетити даје, као већом киселином, слашћу, ладноћом, горчином, сланом, безукусношћу, мирисом земним, или судовним.

До данас је још не могуће име и својства укуса винског опредјелити и назначити, док се год имена за свакојаке укусе не означе, и ово би заиста одвећ нужно било за споразумлење при куповању и продавању.

Има људи који мисле, да је оно вино добро, ако је *шитко*, *ако грло незагребе* итд. но овоме су најбоље судије: стомак, жиле, срце и глава.

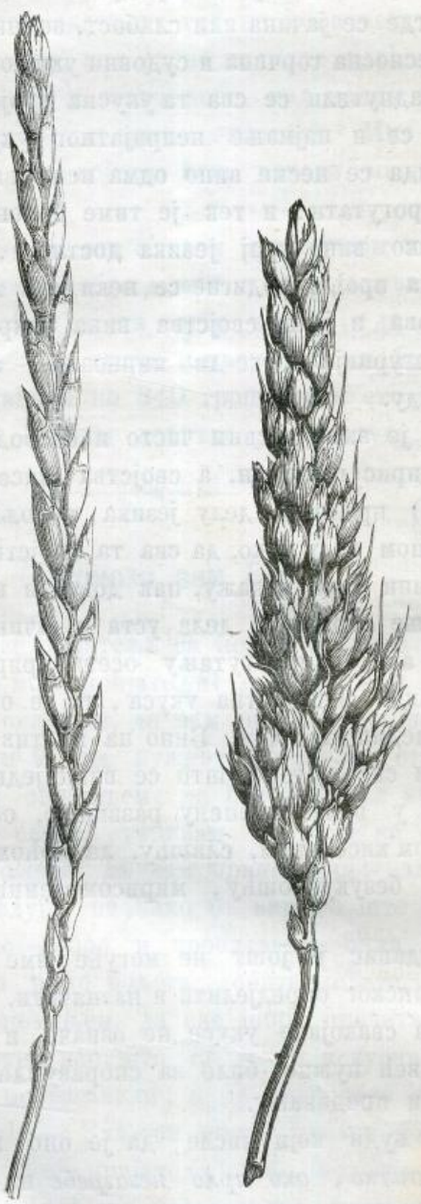
Ма да је вино леп мирис и боју имало, ма да је у усти у први мах пријатно било и кроз грло прошло, без да га је задерало, — опет се зато после и даља својства укажу кад вино неваља, као

дрктавица, бол у стомаку, главоља итд.; како су дакле ово посљедице од њега, може човек изрикомрећи, да вино *није добро*, јер добро вино ни једно рђаво својство имати несме.

Од доброг је вина човек весео, а од хрђавог груб и несносан — то је доказано. Живци су од доброг вина сасвим другчије разположени но од хрђавог.

Само се дакле тако и тим начином доброта вина дознати може, — ово из мог многогодишњем искуства знам и потврђујем", — вели др. Ј. Гижот. **Р.**

Узки и ширококласни пир.

Пир је једна врста пшенице, код које зрно тврдо у љусци стоји и мора се особитим справама из љуске измлатити. Многи рâне свиње и осталу стоку с' њиме, без да млате зрно из плеве. Њега има више врсти, што се боје класја тиче: има га белог, црвеног и црног мањавог; — што се спољашњег изгледа класја тиче, има га: шишуљавог (без осија) и са осијама (брковима), има га узког и ширикласног. Ја вам овде стављам на углед један *узки* и један *ширококласни пир*.

Пир је на ладноћи осетљив, пак је најсигурније, кад се као јарик сеје. *Црни* је најчвршћи.

Пир воле сувљу земљу, а неполеже ни у јакој земљи тако лако као остале стрмнине. Зрно његово замењује у многим приликама овас и јечам. Мора се раније посејати, ако се оће од њега сигурна доходка.

Жетва пада обично у другој половини месеца августа, а ако је лето угодно, и пре. У хранећој снази за коње, стоји у једнакој мери са овсем. **Р.**

Нешто о пресађивању млади воћака.

. . . . . Што се самог места тиче, где треба воћке садити, држимо, да се не морамо ограничити само на тако зване воћњаке, или домаће вртове (баште, градине), него да се на ту цељ може употребити сваки комадић земље, који иначе обично пуст стоји. Чувени економ Хорски у Ческој, засадио је сва своја поља с' воћкама, које ће му доходак у своје време на хиљаде умножити. Ми још не тражимо, да се и код нас сва поља воћкама изпресађују, не због тога, као да не би у томе видели велик напредак у газдовању, него зато, што у нас има још сијасет земље, која се има пре корисном учинити. Колико лежи пусти тратина, празни гричина и јалови обронака, које не можемо боље у корист претворити, већ ако их воћкама засадимо; а колико опет има тик кућа и уз путове густи и широки ограда, које служе више дивјим грабежљивцем за брлог, него на корист пољодјелству. Колико би дакле било несигурне и сигурне користи, кад би на таковом месту грмови с' воћкама засађени били. Колико би народ у другим земљама срећан био, кад би могао употребити земљу, која у нас пуста и необрађена лежи. Тим нећу ни како то да кажем, да нема места, која би, док си их за воћњак приредио, више труда и трошка стало, него што би воћке користи носиле.

Да поменемо нешто о самом пресађивању. Има воћака бујна и лепа узраста, ал' од којих неможемо рода дочекати. Нећемо рећи, да је јаловости таквих воћака једини, ал' у многим, можда и премногим случајевима је ипак попајглавнији узрок, што воћка није ваљано засађена. У низама и равницама је тој јаловости узрок понајвише то, што

је воћка сувише дубоко засађена; јер је обично, да су такове земље подводне, пруђасте, или иначе јалове и пусте природе, корење мора у такој дубљини од прекомерне влаге да струне, ил' због недостаточне рâне воћка да окржљави.

Кад дакле воћку пресађујеш, а ти је усади боље плитко, јер се жиле већ и саме у потребну дубљину провуку, а напротив, из велике дубљине није им се могуће у висину подићи.

Баш због тога неможемо довољно препоручити начин, како се по најновијем напутку, изкусни у овој струци вештака, воћке пресађују. Према величини воћке, треба оно место, где ће се воћка усадити, само ½ стопе дубоко изкопати, пак се на том месту нагрне земље тако унаоколо, да добијеш 2—3 стопе у промеру широку и по стопе високу гомилу (кȳпу), пак се онда у изкопану средину — пошто си ју мало погнојио — воћка усади и добро сабије.

Овакова гомилица ће се после слећи и учврстити, те ће воћка, као на њој седећи, према својој потреби у дубљину продирати. *У обште код пресађивања воћака, немој се бојати толико плитковће, колико дубљине.*

Воћар треба да познаје нарав, не само поједине воћке, него и поједине чести дрва; јер је познато, да од тога развитак целога дрвета зависи, како се поједини део воћке међу собом саразмерно, или један део више, а други мање негује. За пример да рекнемо овде само о корену.

Корен код биљке, а очевидније код дрва, раздељен је у више дебели или тањи, дужи или краћи огранака; средином се пружа најдебља вретенаста, према крају све тања жила, којом као да се дебло (стабло) у земљу продужује; ова главна жила зове се *сврдац* или *срчаница*. Науком и небројеним опитима је доказáно, да срчаница има велики уплив на облик и развитак дрва; дрво, ком је при пресађивању срчаница одрезана, развило се додуше у подпуно и здраво дрво, али му је *дебло* остало низко, круна такође нижа и сабијенија; воћке с' подрезаном срчаницом роде пре, а плод им је укуснији и благороднији. Воћке пак, које су с' неповређеном срчаницом усађене, потерају дебло у високо, у восоку и разграњену круну; доцније почну рађати, род није онако благородан, као код воћака са подрезаном срчаницом, али су плодније и дуже трају.

Према томе дакле, какова дрва желимо одневати, ваља на корен већ при пресађивању пазити. Ко жели имати ниже воћке, али благороднијега рода, треба да их више пута пресађује и сваки им пут срчаницу подреже. Томе је већ и сама природа у многим случајевима помогла; такове воћке благороднијега рода имају већ од природе слабо развијену срчаницу. Овако ћемо дакле поступати особито с' оним воћкама, нашега домаћега воћњака, с' којих желимо добивати благородно *асталско* воће; а на против ћемо на други начин поступати с' оним воћкама, којих је плод намењен другим обичним потребама, камо бројимо воће за *сушење, пресовање* или за *иециво ракије*.

На воћке ове друге врсте, обраћамо пажњу особито на оне газде, који мисле воћке засађивати поред друмова и по пољу. Овој врсти ће боље одговарати воћке с' високим стаблом и разгрананом круном, које ако и почну касније, али ће зато обилатије и дуже родити. Почем су овакове воћке више изложене ваздуху и непогодама времена, зато треба да се за рана бриткости ваздуха науче. Зато изкусни воћари тврде, да ће човек с' оваковим воћкама, које ће се на отвореном пољу усадити, пре до цељи доћи, ако их од првог почетка на месту гаји, т. ј. ако из семена дивјаку одгаји, те ју, не пресађивајући је, на месту оном и облагороди; а благородније воћке у растилу гајити и пресађивати дотле, док их на одређено стално место не пресади.

На послетку опомињемо пријатеље воћарства на једну околност, на коју се до сада мало осврtало, а ипак је за усцјех воћарства врло важна, а то је, *привикавање воћака на поднебије*. Имајући пред очима главно физиологично начело, да се биљка као и животиња новоме поднебију привикнути мора, због чега се толико пути и њена нарав промене, морамо преговорити онима, који воћке из далеки предјела наручују, пак хоће да им истим родом роде, којим и у својој домовини.

Зато се немојмо чудити, ако воћка, коју смо из далеки предјела и сасвим други поднебни отношаја пресадили, не роде опаковим родом, као у њиовој прадомовини. „Г. л.“

Нова кошница.

Један американац прави кошнице са корлатом, који с' кошницом у сајузу стоји, и у који се у свако доба — без да се пчеле узнемиравају —, кад је год нужда, мед или друга каква рâна за пчеле метнути може. Овај је корлат још и тако удешен, да се у њему све пчеле грабљивице (које долазе из туђи кошница те мед краду, похватати. **Р.**

Месечни послови.

Декембар.

Ово је месец још дар од Бога, да се могу они у прошлом месецу пренебрегнути послови довршити, ако не наступи мраз, те нам све послове на њиви и ливади прекине. Немогу ти драги мој пријатељу! никакове извесне послове означити.

Свуди се мора на то пазити, да се зимни шкодљиви упливи предупреде, нарочито од пролетње поплаве наших њива и ливада; зато треба, где се известно зна, да се од растопљена снега с' пролећа вода на њивама задржава, сад јарчиће копати, куда ће се вода сливати и њива одма с' пролећа обрађивати моћи.

Ал' зато се у кући послови множе. Око тога се ваља побринути, да се скупљено зрно преко зиме добро сачува за домаће употребљење, или приуготови за добру продају.

Кошеви треба да су увек суви, а ако је свега око њи, одгрћи га, да се не улеже влага у пруће, од ког је кош оплетен. Зрно треба чешће превртати, да се неби укварило, а да би се и од жиже (жижка) сачувало.

Од мишева ћеш сачувати остављено зрно само слободним пуштањем мачака у кош или зграду, где си зрно оставио; од црне жиже и пшеничног мољца пак само чистоћом и сувоћом; где је рáна печиста и на влажном месту смештена, ту ће ти речени буба увек бити. Промаје мора на сваки начин бити. Ал' ако речене бубе отму маха, онда ти не остаје ништа друго, него рáну продати ил' потрошити.

Ако ћеш да ти стока преко зиме здрава остане и с' пролећа од пролетњи болести поштеђена, које само од зимног нечистог држања долази, — а ти само стоку са чистом рáном рáни и чисто је држи. Пази, да се стока на време и са чистом водом напоји. У стаји, где се стока налази, не треба никад много сена, сламе, ни друге рáне да држиш, јер увуче оно испарење од стоке у себе, пак ју после стока нерадо једе, те много у огризини пропада.

Стоку треба чешће чистити, јасла и друго посуђе, увек чисто држати. Особито је то код коња свето: „добро очишћен, полак уранћен.“ Врло је пробитачно понегда кадење стаја са *вењом*. Друго је правило код рáнења једнакост и тачност. Једнако и на опредељено време рáнити, то је најбоље и најздравије. Сад више, сад мање давати, то није добро.

У башти ваља оне послове довршити, који се прошлога месеца нису довршити могли.

Месечарке роткве и петрожељ можеш на приправљену леју сејати.

У подруму ваља пријежно прегледати зелен, која је за зиму остављена, пак ако је трунути почела, треба је од здраве оделити и најпре трошити. Ако је време лепо, можеш одушке отворити.

Ако си у воћњаку млада дрва усадио, пак наступи сад јака голомразица, а ти узми сламе пак поспи око стабла, докле од прилике жиле завађају; тако ћеш је од прозебе сачувати.

Воћке чисти од гусенички гњезда.

Кошнице чувај од мишева.

ГЛАСНИК.

У ИМЕ ЊЕГОВЕ СВЕТЛОСТИ

КЊАЗА СРПСКОГ

МИЛАНА М. ОБРЕНОВИЋА IV.

НАМЕСНИЦИ КЊАЖЕВСКОГ ДОСТОЈАНСТВА

ПРОГЛАШАВАМО И ОБЈАВЉУЈЕМО СВИМА И СВАКОМЕ, ДА ЈЕ НАРОДНА СКУПШТИНА РЕШИЛА, И ДА СМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПОТВРЂУЈЕМО:

ЗАКОН

О УСТАНОВЉЕЊУ ЗЕМЉОДЕЛСКО-ШУМАРСКЕ ШКОЛЕ.

Члан 1.

У намери да се у Србији унапреди земљоделство и шумарство, установљава се „земљоделско-шумарска школа“ у којој ће се младићи потребном науком и практичним радом спремати за земљоделце и управитеље пољских добара и шума.

Члан 2.

Ова се школа обдржава о трошку фонда школског.

Члан 3.

Земљоделско-шумарска школа стоји под врховним надзором министра финансије, а под непосредном управом свога управитеља.

Члан 4.

Управитеља, професоре, њихове заступнике (супленте) и друге званичнике ове школе поставља књаз на предлог министра финансије.

Члан 5.

Учење у земљоделско-шумарској школи траје три године, и по томе дели се цела школа на три разреда.

Члан 6.

У ову школу примају се сваке год. до 25 ученика који су свршили с добрим успехом најмање 4 разр. гимназије или реалке, а доброг су владања, и они ће се издржавати о трошку државном. Но осим ових редовних ученика, могу и други посјећавати ову школу, издржавајући се о свом трошку, а за учење нису дужни ништа плаћати.

Члан 7.

За редовне ученике ове школе, који ће се о трошку државном издржавати, неће се примати млађи од 15, ни старији од 20 година, а зактева се да су здрави и да немају телесних недостатака.

Члан 8.

У овој школи предају се ове науке:

I. По струци економној:

1., Опште и посебно земљоделство са науком о управи економној;

2., Виноградарство, воћарство, ливадарство и градинарство;

3; Сточарство у опште са живинарством, свињарством, пчеларством и рибарством;

4., Технологија пољско-привредна;

5., Марвено лекарство.

II. По струци шумарској:

1., Основи шумарства са таксацијом и регулацијом шума;

2., Шумо-производство;

3., Наука о чувању и неговању шума са ловом;

4., Управа шумска са толковањем закона шумарског и земљоделског; и

5., Шумарска технологија са науком о употреби шума.

III. Општи предмети:

1., Наука Христијанска;

2., Минералогија са геогнозијом;

3., Ботаника са нарочитим обзиром на земљоделство и шумарство;

4., Зоологија са обзиром на животиње штетне пољу и шуми;

5., Хемија уопште са хемијском технологијом;

6., Физика;

7., Математика и то: пољско земљемерство и шумарска математика;

8., Наука о грађевинама економним са цртањем;

9., Механика у основу са науком о земљоделским и шумарским оруђима и машинама;

10., Један стран језик.

Члан 9.

Сви избројани предмети обвезни су за све редовне ученике ове школе.

Члан 10.

Осим теоријске наставе, ученици ове школе имаће практично вечбање на опитном пољу школском, а биће им приступно и примерно добро економско, где ће видети по могућству све случајеве практичног реда у пољској привреди, сточарству, шумарству и т. д.

Члан 11.

Ради већег практичног усавршавања, ученици ће са својим професорима у одређено време путовати по нашем отачаству.

Члан 12.

Ради унапређења наставе и научног образовања, постојаће при школи библиотека, потребне збирке, разна оруђа, справе и машине за практично поучавање. Даље постојаће при школи и потребно опитно поље.

Члан 13.

Дужности управитеља, професора, заступника (суплента) и других званичника ове школе, прописаће министар финансије.

Он ће прописати и правило о томе, како ће се испити полагати и како ће се унутрашњи поредак у заводу обдржавати.

Члан 14.

Редовни ученици ове школе имају од државе кроз цео три-годишњи течај безплатно обиталиште, потребну храну, одело, обућу, на случај болести и негу као и све друго, што им је за учење нужно.

Члан 15.

Плата управитељу, професорима и другим званичницима ове школе одређује се буџетом, по обрасцу као код учитељске школе.

Управитељ и професори ове школе имају перијодично повишавање плате као и професори гимназије.

И у погледу пензионовања важе за њи иста закона поређења као и за остале професоре.

Поред плате има ће сви званичници земљоделско-шумарске школе и безплатан стан, башту за зелен до 300 квадратних хвати у простору и до 12 хвати дрва за огрев.

Члан 16.

Влада ће одредити место, гди ће се земљоделско-шумарска школа установити, као и време кад ће се иста школа одпочети.

Препоручујемо нашем министру финансије, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

У Крагујевцу 24. Октобра, 1870. год.

М. П. Блазнавац, с. р.
Јован Ристић, с. р.
Јован Гавриловић с. р.

(М. П.)

Видио и ставио државни печат,
чувар државног печата,
Министар правде.
Ј. Илијћ с. р.

Министар финансије.
Панта Јовановић с. р.

Радња друштвена.

Записник XXVII. седнице одбора „друштво за пољску привреду“ држане у Београду 10. новембра о. г. под председавањем друштвеног председника г. М. Спасића.

Присутни чланови: г, г. Чед. Мијатовић, Крста Петровић Серг. Станковић, др. Ј. Панчић и др. Ђ. Радић секретар.

Бр. 135.

На предлог г. председника решава се, да се други редовни главни збор друштва овога држи 29. о. м. после службе Божије, да се нарочити позив зато у 1. броју „Тежака„ штампа и да се на тај збор у Београду налазећи се чланови посебним позивима позову.

Бр. 136.

За сачињење буџета за идућу годину одређени су г. г. председник друштва, благајник и секретар, и да га пре главнога збора одбору поднесу.

Бр. 137.

Г. предсекник подружине шабачке моли друштво да му јави: јесули све од ње послате ствари у Крагујевац на излог приспеле.

О овоме ће се подружина из званичног извештаја уверити.

Бр. 138.

Исти председник јавља, да су пожаром ноћу између 27. и 28. августа изгорели 7 друштвени плугова.

Закључено, да се подружина умоли, да тачан извештај о тој штети поднесе.

Бр. 139.

На предлог г. благајника решава се, да се г. председнику изда 16 рубаља као дневница за 8 дана, које је дане он у крагујевцу чисто око спремања излога провео.

Бр. 140.

На предлог секретара решава се, да се направе инвентари: за друштвене ствари, библиотеку, и књиге које друштво за продају издавало буде.

Закључено и подписано

П О З И В

НА РЕДОВНИ ГЛАВНИ ЗБОР „ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.“

Пошто се овогодишњи редовни главни збор, сходно §. 20. устава друштвелог, није могао држати у првој половини месеца Октобра због излога пољскопривредних производа и домаћих рукотворина, то је одбор друштва за пољску привреду, у седници својој од 10. Новембра ове године, закључио, да се:

Редовни главни збор држи у недељу двадесет деветог Новембра ове године.

Овај збор држаће се у Београду, и то у зданију код цркве вознесенске, где је друштво смештено.

Седница ће се отворити у 10 сати.

Зато подписани сходно §. 29. устава друштвеног има част позвати сву г.г. чланове, били они редовни, утемељачи, почастни или помагачи, као и све љубитеље народног напредка, да изволе у горе одређено време и место на овај редовни главни збор доћи, гди ће се ови предмети на претрес и решење изнети:

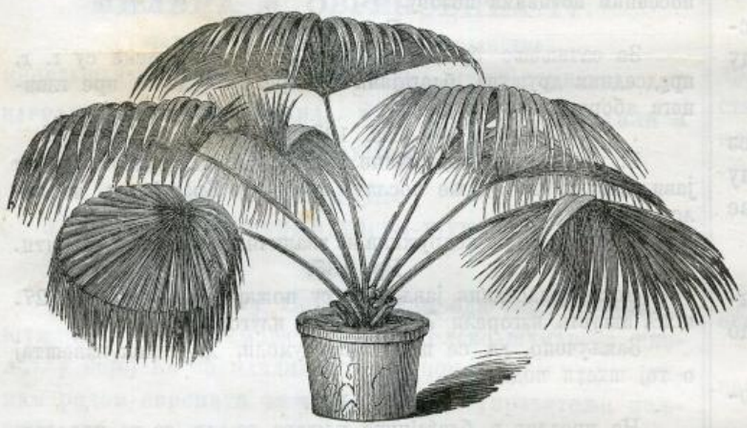
1. Читаће се извештај о радњи друштва од 1. Новембра 1869. до 1. Новембра ове године;
2. Поднеће се рачун о приходу и расходу за $18^{69}/_{70}$ годину;
3. Бираће се председник, благајник и одборници, који ће наступивше године друштвеним пословима управљати;
4. Бираће се два контролора из помажућих чланова, који ће рачуне друшвене за ову минувшу годину прегледати и о тима се изјаснити;
5. Предузеће се избор нових редовних и почастних чланова;
6. Поднеће се на одобрење предрачун издатака друштвених за $18^{70}/_{71}$ годину.
7. Имаће се решити: хоће-ли се 1871. год. држати *излог земаљских производа*, и гди?
8. Поднеће се предлози од подружина или појединих чланова, ако би каквих било, који би у круг радње главног збора спадали.

У Београду 12. Новембра 1870. год.

ПРЕДСЕДНИК „ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ“,
М. Спасић с. р.

О Г Л А С И.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

1. 1—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења*, *сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

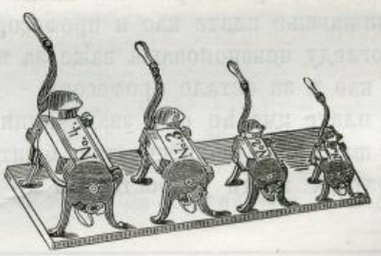
2. 1—16.

СЕМЕЊА

3. од: 1—*

карфиола позног и раног, врло крупног и доброг:
од *цвекле*, окрукле, најслађе; од *спанаћа*, широког листа; од *грашка*, раног шећерца, најбољег; од *главичасте салате*, и од *купуса* белог раног, има на продаји. Гди? Казаће на зактевање уредник овога листа.

CARL BEERMANN IN BERLIN.

Има машине за *сецкање меса* у следећи пет сорти:

№ 1. за обичну кућу по 6 талира пруских.
№ 2. што исече сит. за сат 30 фун. меса по 9 тал. п.
№ 3. „ „ „ „ „ 50 „ „ „ 12 „ „
№ 4. „ „ „ „ „ 100 „ „ „ 22 „ „
№ 5. „ „ „ „ „ 500 „ „ „ 45 „ „

Има такођер машина за надевање кобасица по 8—12 талира пруских. 4. 1—*.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

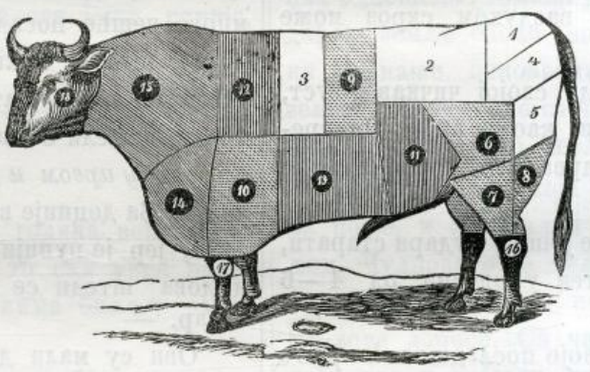
ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 2. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ: Др. ЂОРЂЕ РАДИЋ. | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 30. НОВЕМБРА 1870.

Од чега зависи доброта меса?

Доброта меса зависи:

1.) *Од соја марвенског;* јер од соја управо зависи, дали марва — ми ћемо овде о рогатој марви сад говорити — то својство има, да је на њој дебело-или танко-жиласто месо; да ли при гојењу сала или масти вата; дали на оним местима, гди је месо најукусније, много меса има; дали је танки костију а пуна меса и т. д.

Искусан касапин, кад марву за своју касапницу купује, гледи увек: да је марва танке и мекане коже, јер по тим суди да је марва добро рањена, и да је здрава и укусног меса; он бира ону марву, која је широког, правог и јаког стражњег дела; пуни ребара и кукова и лака врата, јер зна да је такова марва на кантару тешка, и да на тим местима много, најлепшег и најбољег меса има.

2.) *Од века*; за касапницу је онда добра кад је још у пуној снази својој. Ако је крава или во већ остарео, онда ји треба на јасла метути и гојити, да мало сока у месо добије, јер је од старог марвинчета месо суво. Наравно да она крава, која већ зубе губи, никад онако укусно месо имати неможе, као теле или јуне. 3.) *Од рода*; крава, која се више пута телила, неможе никад онако месо имати, као во при доброј рани, јер телењем много сока месо губи. 4.) *Од ране.* Од добре и укусне ране, добро је и сочно месо, а од суве ране неможе ни месо сочно бити. 5.) *Од чести телесни,* на којима месо лежи. Енглези су у тој струци много вештији. Они цену определе по месу, то јест с' које је чести тела месо одсечено, и тако деле месо у 4 разреда; првог је разреда месо најскупље, јер је најбоље, најукусније, најпитавије и најсочније; пак затим иде други разред, ту је месо лошије и зато јефтиније, за овим трећи, још лошије и још јефтиније, а за овим четврти, најлошије и најјефтиније. На дрворезу је *први* разред бео остављен под бројевима: 1, 2, 3, 4 и 5., другог разреда је месо под бројевима: 6, 7, 8, 9 и 10., у трећи разред спадају бројеви: 11, 12 и 13 а у четврти: 14, 15, 16, 17 и 18.

I.	разред	број	1.	зове се: фарка или варка,
„	„	„	2.	„ бок,
„	„	„	3.	„ предња ребра,
„	„	„	4.	„ бедро,
„	„	„	5.	„ бутина.
II.	„	„	6.	„ горња слабина
„	„	„	7.	„ дојна „
„	„	„	8.	„ листови
„	„	„	9.	„ средња ребра
„	„	„	10.	„ наплећак.
III.	„	„	11.	„ узребарак
„	„	„	12.	„ плећа
„	„	„	13.	„ груди
IV.	„	„	14.	„ подвратак.
„	„	„	15.	„ врат
„	„	„	16. и 17.	„ кости (ноге)
„	„	„	18.	„ глава.

И тако Енглези као што рекосмо по овим разредима месо продају. Исто тако би се могло и код нас продавати, а не да човек, који тако рећи којешта добије, исто онако да плати, као и онај што најбоље месо добије; најправичније би било, да се месо и код нас на разреде раздели, пак како тко плати, онако да му се да.

О резању и подкресивању дудова који су за одрањивање свилени буба намењени и посађени.

Да се дрво, кад је већ на своје постојано место пресађено, подрани, да доста и за бубе доброг лишћа даје, мора се непрестано умерено и као што треба подкресивати и чистити, да су му гране свагда редке, да ји сунце с' ваздухом скроз може пробијати.

Дуд је свагда по природи својој чичкав и густ, и даје се тако подкресивати, као и врба. Подкресивањем дају се и висока дрва и жбунови и обале подигнути.

За високе дудове треба се још у дудари старати, да право расте, и да се тек у висини од 4—6 стопа разграњавати почну.

Кад се дрвце младо на своје последње већ мјесто пресади, онда га прве године треба пустити, нек по вољи расте. У другој пак, и у трећој години морају му се гране тако сасећи, да као на прилику чаше или тањира изгледају, то јест тако, да му околне гране више остану, а средина њиова да је снижа, тим боље ваздух и сунце на дрво дјејствује, и лист се лакше бере.

Кресање и сасецање ово предузима се свагда у пролеће, пре него што пупе набу̑че и набубре. Осим изданака, треба све оне гране сећи, које су врло високо изшибале (зато се и зову шибљике), које се једна уз другу тару, које са стране у средину круне стрше и расте, и све, које су позлеђене и озебле.

Ово је најбоље чинити, кад се лист бере; јер тако се и лист одсечени грана употребљава, и сва се снага дрвета на друге гране дели, тако, да тог истог лета кренути и нове гранчице истерати могу.

Кресање дрвета и брање листа треба свагда при сувом времену предузимати, ал' не одма после кише. Резати треба тако, да резница доле гледа, да се на њој киша не купи и срчи дрвета не шкоди.

Стара, саката дрва, могу се тако подмладити, ако се зашуте, то јест, ако им се све гране у главу одсеку, а ра̀не са дрвеним мелемом (Baumkitt) замажу. При сваком кресању треба ра̀ну, или оно место, гди је грана каква одсечена, мелемом овим намазати. Мелем се овај прави овако: узми мало говеђе балеге и обичног туткала у врућој води растопљеног, к' томе додај мало утучене креде и пепела од дрвета, све то смешај заједно, да буде мало гушће од обичне балеге, пак ћеш имати речени мелем. —

Старом скресаном дрвету може се још боље помоћи, кад му се дебло у корену одгрне, пак се онда добрим ђубретом, или изтрулим блатом с' пута добро обаспе.

И млада дрва, која су у резању пренебрегнута и запуштена, могу се зашутити. Због овога расту на зашућеном деблу нове гране, које су пуне листа. Мали, низки дудићи у жбунове подрањени, у *нечем су бољи, од они велики и високи*; једно што се много чешће посадити дају, и обично пре листају; друго: што се лакше беру и режу, јер се не мора човек на њи пужати. Лист се њиов може пре побрати, нежели с' високи дудова, и јест за ра̀ну буба, *особито у првом и трећем веку њиовом, најробитачнији*. За доцније време бољи је опет лист с' високи дрва, јер је пунији смоле и масти. При брању мали дудова штеди се много времена, а то није мала ствар. —

Ови су мали дудови, истина, од велике хасне и користи, ал' нека сваки добро промотри, јесу ли за њега, или не; јер се они немогу на сваком месту садити, као велики, и онде где могу, морају се од нападања марве, која лист дудов радо брсти здраво чувати. Кад у јесен лист опадне, треба га брижљиво скупити, јер је добар зими за говеда, козе и овце. —

Да се мали дудови добију, морају се још у дудари низко држати и резати. Но сви се морају

каламљењем препитомити; јер обични бели дуд, ако се онако мален остави, сав се учичка и у шушањ претвори. — Сасецање мора се још у дудари предузети, и онако исто и продужити, као што смо већ описали, тако, да глава дуда на форму чаше изгледа. *Што се више дрво реже, тим све бољи лист добија, а што је лист бољи, тим је свила лепша и боља.*

Ови мали дудови, кад се већ на своје право место посаде, могу се сваке четврте године скресивати, и тако ћемо, осим друге користи, и нешто дрва за кућевни огрев добивати. —

Дудови се могу још и обалом садити, и то може бити или семеном, или пресађивањем из дударе.

Семеном бива, кад се обала, у којој дудове имати желимо, у јесен добро ископа, а у пролеће опет прекопа. После тога вуче се прâва 1 цол дубока бразда, по бразди се посеје семе, загрне се земљом и колико је нуждно, залије се.

Кад стручци никну, тако ји треба проредити, да на 10 цолова један од другог одстоје. У јесен се састрижу с' маказама. Тако другу и трећу јесен; но све се пуштају на више и на шире, док се сасвим нескркну и не утврде. Но пре тога треба ји јендеком или плотом од марве и човеческог несташлука чувати. У овој обали можемо још на 4—6 фати све по једно цело не састрижено дрво оставити.

Ако ли обалу из млади н. пр. двогодишњи стабљика из дударе подићи желимо; онда се стабљике те као што већ треба, у ред на 1 стопу раздалеко посаде и сасвим низко сруб̀е. После године дана, остави се на сваком дрвцету по једна гранчица, која се помоћу куке к' земљи привије и прикучи. И тако ћемо добити обалу, коју после по вољи кресати и стрићи можемо; обале ове још раније, нежели мали дудови или жбунови листају. — П.

Чаћ.

Будући да ја од неколико година већ, имам прилике више башта походити, то сам увек на то највише пазијо, којима се средствима биље у расту унапређује.

Између свију ствари, којима се по башти гнојило, нашао сам, да је *чаћ* најснажније свуд дјејствовала.

Највећа је погрешка код чаћи та, што ју у малој количини свака кућа имати може. То је једна од неопростими грјехова, кад газде и газдарице, које имају башту, чаћ као ђубре и незнатну ствар на сокак или на друго место баце, да га ветар разнесе. Гди сам је виђао по баштама, била је на многим местима онако само нехотице тамо бачена, без да се мислило с' њоме ђубрити. Ја дођо у једну башту, гди је један *део малина* красно и весело растео, а на тој истој земљи, у једном истом реду, и поред једне и исте неге је сав други део, с' једне и друге стране, кржљав и жалостан бијо. Кад сам ја газду за необичну ову разлику запитао, рече ми, да ово весело растење сигурно од чаћи долази, коју су нехотице овде бацили и при копању са земљом измешали.

У другој опет башти упадне ми у очи једна леја, на којој је спанаћ био посејан, и ту је један комад од другог сасвим различан бијо. Ту ми опет газда рече, да је онај комад леје, гди је спанаћ онако леп, са чаћом нагнојен. Ја би — рече газда — целу леју са чаћом нађубрijо бијо, да сам толико имао, ал само сам мало имао, пак сам само оно место, гди је спанаћ најлепши, нагнојити могао.

Лане ми један баштован приповедао, да му је господар његов дао један комад земљице, да посеје кромпира. Будући није имао друга гноја, но мало чаћи, то му неко рече, да ју не баци на сокак, но да нагноји своју земљу гди ће кромпир сејати, колико му допре. На овом комаду, гди је чаћом нагнојена земља била, тамо, не само да је кромпир леп и крупан бијо, но нити је труо, нити га је ишта подгризло ни кварило.

Могао би више такови искуства о гнојећој снази чаћи говорити; али неке покушаје, које сам сам на воћкама искусио, немогу прећи, а да некажем, како ми је чаћ неке воћке, које су ми угинути хтеле, тако рећи из смрти избавила. Ја сам то искусио овако: Чаћ је увек, кад је год димњак чишћен, са земљом измешана, и у авлију у какав буџак однешена; гомила је већ била прилична. Узмем дакле земље около воћке до жила тако, да жиле ни најмање неповредим, а у место те изваћене земље, наспем оне са чаћом помешане. Јама је била 2—3 стопе около дебла у округу.

Млађа дрва, која су кућала, извадим сасвим на поље, и предсадим ји на ново са чаћавом земљом. Чудновато је било видити, како су ова дрва наједанпут оживила; не само да цветају, но и лепе плодове доносе. Са чаћом се може гнојити у пролеће као и у јесен, то је све једно.

Све је једно и то, била чаћ од дрвене или од камено-угљене ватре; од каменот угљена је, веле, спажнија.

Свака кућа има чаћи; а то је јако против газдовања погрешено, кад се овакова ствар на сокак баца. Треба чаћ преко целе године купити, оставити гди неће киснути, пак болестна дрва и друга биља подрањивати, јер је чаћ за биље права ме-

ЗАВОД ЗА ИЗДАВАЊЕ УЏБЕНИКА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

дицина. А из више димњака покупљена, и са земљом измешана чађ, може за гнојење више леја, на којима је зелен посејана, служити. Р.

Узроци „пометања“ код оваца.

Врло се често догађа, да стада, која се добро негују, да се такова умањавају у место множе, због неприродног излазка јагњета при јагњењу, будући овца или мртво јагње ојагњи, или на кратко после јагњења јагње угине. Пастир, који узрок овому незна, приписује то незгодним и злим случајевима; али од такови мисли, које непостоје, треба се удаљавати; свако појављење има свој истинити узрок, ког пронаћи треба. Гдекоји пута тражимо истина узрок једног или другог појављења и случаја, ал га у стању нисмо наћи, особито ако је то ван нашег могућства, као што може то н. пр. какав случај бити, поводом поднебни узрока и појављења, који сељаку целу наду у час уништити могу.

Пометање се највише догађа онда, кад овца по потреби није рањена, а много и од тог зависи, како е за време ношења негована, и како се онда на њу пазило. Узроци су пометању:

1.) сувишна рâна онда кад нетреба;

2.) назеба, гди је овца или јагње назебло, ако је овца сувишној влаги изложена била;

3.) ранење с' онаком рâном која овцу напиње, и који напони јагњету у материци шкоде, а више се пута догоди, да се ту и угуши.

То је некако обично, да се оне овце, које се неће продавати, преко лета скоро рећи хрђаво рâне. Такове овце, које на овај начин неколико месеци прегладовати морају, налазе се за време парења, у доста трајавом стању. Овчари тако поступају, а незнају да су при таковом газдовању у штети, а не у добитку. Много би боље било, оне овце, које се продати мисле, још при концу пролећа продати, пак преко лета сву пажљивост и негу на приплодне овце обратити, да би до доброг, здравог и беричетног стада дошли.

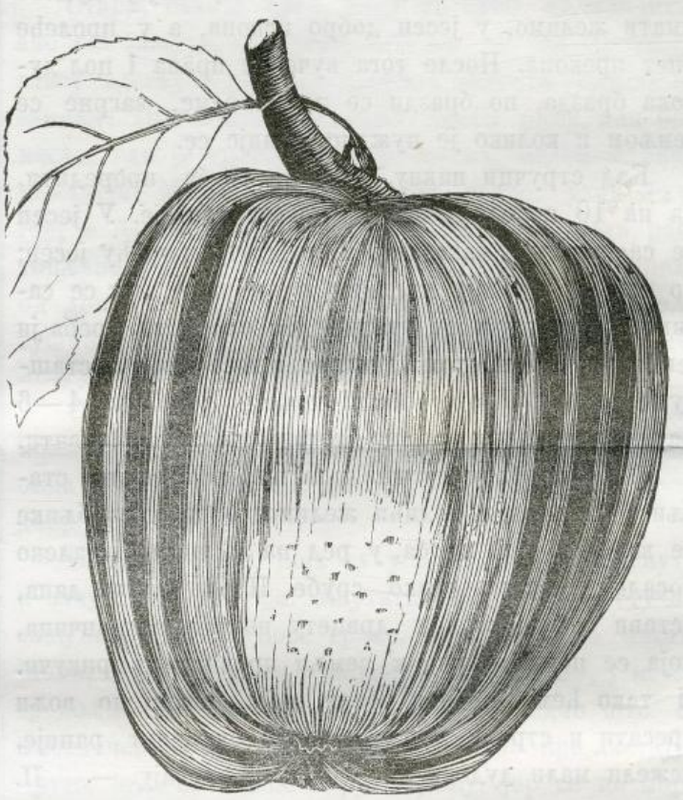
Да овце у добром стању одржимо, мора им се око половине октобра мало боље рâне дати; код овакове рâне јагњи ће најздравије јагањце.

При том је још нуждно, да се овце добро надгледају, као што ношење зактева. Да ово докучимо, морамо овце испрва већ добро почети ранити, и незакасњавати, јер се доцније јагње све већма и већма развија, и матери све више рâне одузима.

Тешке овце нетреба на далек пут терати, а особито кад *почињу* тешке бивати; а нетреба ји ни уско држати, јер је њима нуждна онда подужа шетња. У обште треба овце добро ранити и неговати; примјетили се пак, да у стаду која овца опада и слаби, треба је таки одлучити, и посебице ранити и надгледати, докле год к' себи не дође и не очаја.

Овце убија понајвише и то, кад су ветру и киши изложене, то је један од најчешћи узрока, да овце помећу. Један једини дан са ветром и кишом може цело стадо упропастити. Р.

Црвенкаста ружица.

Ова врста јакука врло је добра; успјева добро и крај путова; јако и здраво расте. Има врло благородан накисео сладак укус. Многи су је баштовачи занемарили због тога, што су вр'ови млади изданака више пута од зиме пострадали. Но као што је то само у оним воћњацима бити могло, где су изданци у врло масној земљи одвеч бујно израстли, те преко зиме довољно сазрети немогоше; — ја напротив имам у мом воћњаку више такови дрва, већ 40 година стари, и ваљада је за то време више пута строжија зима била, — пак им ништа није шкодила. За закуску је особито добра.

Др. Лукас.

О подкивању коња.

Коње, који по сели и по пољу раде, где јим ништа копитама неможе шкодити, није нужно подкивати, ал' богме, оне коње, који по калдрми вући и касати морају, те је преко нужно подкивати, ако желимо, да нам дуго за радњу способни буду. Коња подкивати, није баш тако лак посао, као што неки мисле. Ово је један од најтежи послова. Што толико много коња има, који од копита болују, то само хрђавом подкивању приписати можемо, кад узмемо, да они коњи, који никад подковани нису били, на копитама никад неболују.

Коње зато подкивамо, да им копите од брзог квара сачувамо.

Код подкивања се ово у обзир узети мора:

1.) Од копите се мора само онолико одузети, колико је тврдо, иначе ће ковач копиту одма покварити, ако у мекану честицу засече.

2.) Копита се мора тако сматрати као покат на човечијем прсту. Ако дакле у живац, шко кажу, усечемо, навући ћемо само болове; а код коња је ошт горе, јер он на копити сву тежину носи.

3.) Кад ковач копиту за подков припраља, несме *стругач* у висину држати, јер лако засећи може мекану чест копите, него га мора косо држати.

4.) Копита се мора једнако доле изсећи, да терет на целу копиту једнако падне, а да је једнако изсечена, тим дознати можемо, кад је на равно место метнемо, на пример на даску, пак ћемо одма видити моћи, дали све честице копите даску једнако додирују.

5.) Гдикоји ковачи копиту једнако направе, кад сасвим црвеноугрејано гвожђе на копиту метну, пак је изгору. Ово нико ковачу нек недопушта, јер је за копиту јако шкодљиво.

6.) Подковица се мора управљати по копити, а не копита по подковици, т. ј. нетреба допустити ковачу да изсеца копиту као што је он гвожђе направијо, него мора гвожђе тако сковати, као што је копита.

7.) Ако је гвожђе од копите веће, то неваља, јер често запиње, пак коњ посрће пак и падне; а ако је опет мање, онда пређе покат преко подковице, пак се копита кр'а и квари; дакле треба да је подковица сасвим с' копитом једнака.

8.) Подковица несме ни врло дебела (јер тешко коњ иде) ни врло танка бити (јер лако пукне), него у средњу руку.

9.) Подковица мора целе величине њене, једнаке дебљине бити.

10.) Клинови морају у подковици закривени бити, да се неби брзо ојели.

11.) Кланфе морају ниске бити, јер иначе цео терет на в'р копите долази.

12.) Клинови морају од доброг гвожђа бити, да копиту не круне.

13.) Клинови несмеду дебели бити, јер широке јаме у копити праве, и тим начином лако испадају. Они такођер ни врло дугачки ни кратки бити несмеду; јер врло дугачак се клин превија при подкивању, а кратак добро не држи.

14.) Свака подковица мора с' једне стране четир и с' друге четир клина имати, дакле у свему осам.

15.) Вр'ови од ударени клинова морају се одкинути. **Р.**

Дали пчеле између себе разговарају?

Искусни неки кованџија Етл вели, да пчеле имају свој разговор, којим се при раду своме једна с' другом споразумевају. Он је увек код пчела седијо, и тај разговор научијо, пак вели:

„Неке извјестне изговоре, т. ј. извјестне гласове или знакове, којима се скотови једно с' другим споразумевају, имају и пчеле. Истеривањем ваздуха из душника, и извијањем крила њиови, у стању су пчеле разне гласове од себе дати, и означују с' њима, не само једна другој, него и своме господару разне околности. н. пр. опасност, жалост, срдњу, радост и т. д. Ако је дакле господар у стању разговор и знаке те сазнати, то је онда за рад његов при неговању пчела много задобијо."

„Ево примера:"

„Приближујели се опасност каква кошници, то ћемо примјетити, да се оне на лету стојеће пчеле ужурбају, и са неким кратким, прекидним ци! ци! означују, да се нешто непознато кошници приближује; ово је знак опомене за друге у кошници налазеће се пчеле. На ово одлете са лета, пак се све више и више тој ствари, која јим на супрот долази, приближују, пак је прегледају са неким јасним, отезајућим и певајућим гласом. Ово је знак велике сумње. Пођели та ствар хитрије кошници, или покажели иначе какав непријатељски појав, онда се промене оно пређашње певање у цикајуће срдито гласање и призивање други пчела у помоћ; сад се разсрде јако, облећу зујањем ствар ту, и траже како ће ју изуједати. — У мирном, задовољном стању је њиово гласање одвеч тијо; главу пак и стражњи труп сагну у том случају земљи. Узмеш пчелу, пак је претиснеш, онда пушта од себе неки бојећи се и тужећи глас. Куцнешли на

једну здраву кошницу, особито зими, а при том кад наслонимо уво на њу, то ћемо чути, како су пчеле то са брзим, напрасним зујањем примили, ал се то зујање одма на брзо и утиша. Кад се пак на једну болесну кошницу то учини, онда се чује неко тијо и тужно гласање, и то је час ниже час више. И тако пчеле у свако доба и при сваком случају своје гласање и разговор имају, којим се оне, за споразумљење једна с' другом и са својим господаром, служе". Р.

О квочки.

Избор јаја. За лежење су јаја од млади кокошака најбоља, које су од младог петла рашћене; нетреба да су старија од 20 дана, и морају чиста бити и несмеду на води пливати.

Прављење гнезда. Гнезда, ако су од корпе направљења или даскама обграђена, морају тако пространа бити, да се квочке у њима по својој вољи окретати могу, али само толико, колика је квочка, да сва јаја покрити може. Најбоље и најмирније квочка онда лежати може, ако је на гњизду, са прорешетаним заклопцем, поклопљена. Што је постеља мекша, тим радије квочка на јаји лежи, а гнездо мора на сувом и противу мрави осигураном месту намештено бити. Оно гњиздо које је на *подне* окренуто, најбоље је и најсувље увек.

Квочка. Старије су квочке много стрпељивије на јаји лежати, од млађи. За овај посао треба оне изабрати, које су најбоље, највише пераја на себи имају, и које се од људи не плаше. Да квочка има на лежење вољу, познаје се по тим, што прво носити престане, друго, немирно по ављији лута, кострешисе, а треће, непрестано квоца; на свака јаја, која год само нађе, легне, трбу јој је ватрен, а перје с' њега опадати почне.

Има кокошака, које је тешко на лежење научити, него има средства, с' којима се ово постићи даје, а та су:

1.) Направи гнездо на узком каквом месту, и помећи у њега јаја, пак затвори ту кокошку, те ће се мало по мало на јаја научити.

2.) Овако затворену кокошку рани са кудељним семеном дотле, док не заборави на другу рâну излазити.

3.) Опи је са лебом у вину замоченим, пре него што ћеш је на јаја метути, пак је онда на јаји остави.

4.) Очупај јој перје са трбу'а и удри по голом трбу'у са коприво м, пак ће и сама тражити, да на јаја дође, јер јој она ладноћа од јаја онда добро чини.

На овај начин можеш и копуна натерати да леже.

Најбоље је пак на свакојака јаја метути ћурку да леже, јер она и више јаја закрилити може, и најстрпељивија је на јаји лежати. Р.

О усекњивању свеће и о начину да боље гору.

Примјећено је, а и прорачунано је, да кад свећа неусекнута 11 минути горе, да онда светлост своју у 3 процента губи. Кад неби дакле по рачуну за 30 минута свећу усекнули, онда би 6 неусекнути свећа толико светлости само имале, као 1 усекнута. То није све, што код једне неусекнуте свеће губимо, него губимо и лоја, јер једна неусекнута свећа $^1/_3$ више лоја троши.

О овом се може човек лако и сам уверити, нека узме само две једнаке свеће, пак нека једну пријежно усекњује, а другу нека занемари и само нека је кадкад усекне. И то није доста, да горећи фитиљ *дугачак* оставимо, па га тек онда усекнемо, него и на то морамо пазити, да га и сувише кратко неусекнемо, ако мислимо „играње светлости" пред очима избећи, а и једнаку светлост имати; јер кад фитиљ на кратко усекнемо, онда је светлост мала, и није у стању нужни лој потрошити, пак онда лој на страну цурити почне, које исто бива и онда, кад није дебљина фитиља са дебљином лоја у правом соразмјеру. Штеаринске свеће и лампе су у новије доба бољи светлаци, а особито лампе, ако треба *једна* светлост само више њима да светли; штеаринске свеће пак, ма да су нам због тога, што ји усекњивати неморамо и што смрада немају, нешто милије, опет су прилично и скупе.

Лојане свеће много су боље, много светлије и спорије гору, кад ји два сата, пре него што ћемо ји употребити, у сасвим чисту и врло ладну воду метемо, пак кад неко време у води постоје извадимо и осушимо. Ове свеће као што реко много спорије и светлије гору.

ПОЉСКО-ПРИВРЕДНА КЊИЖЕВНОСТ.

1870.

Радић. *Ђорђе* др. „Гајење пољских усева". Са 105 дрвореза. Стоји 10 гроша. или 1 фор. а. вр.

Тежак. Илустровани лист са пољску привреду. Излази 15. и последњег дана у месецу. Издаје га „*друштво за пољску привреду*", а уређује *др. Ђ. Радић*. Са илустрацијама. 40 гроша годишње, или 4 фор. а. вр. Година II.

ГЛАСНИК.

Радња друштвена.

Записник XXVIII. седнице одбора „друштва за пољску привреду“ држане у Београду 26. Новембра 1870. под председавањем друштвенога председника г. *М. Спасића.*

Присутни чланови: г.г. Крста Петровић, Чедомиљ Мијатовић, Сергије Станковић, др. Ј. Панчић и др. Ђор. Радић секретар.

Бр. 141.

Госп. министар финанције јавља друштву, да је аустријски конзулат г. министру иностраних дјела јавио, да је влада аустријска одобрила да се 1873. год. држи међународна изложба производа земљодјелства, радиности и лепих вештина у Бечу. Конзулат се нада, да ће и наше отачество учествовати у овом излогу са својим производима. Речени конзулат моли дакле г. министра да га извести: како наша влада прима ово предузеће и можели се очекивати живо саучешће од стране наших грађана. Господин министар финанције иште на ово, мњење од стране друштва.

Друштво је тога мишлења, да би требало да Србија на тој међународној изложби заступљена буде; а уверивши се на нашем прошлом излогу шта отачество наше производи: друштво је уверено, да ће Србија на реченом излогу баш достојно заступљена бити моћи.

Бр. 142.

Председник подружине шабачке шаље извештај о годишњој својој радњи.

Узима се на знање.

Бр. 143.

Газда топчидерски шаље по наредби „друштва“ списак произведеног семења, које је намењено друштвеним члановима.

Решено, да газда топчидерски ово семење преда благајнику друштвеном, који ће га до времена раздавања при себи чувати.

Бр. 144.

Благајник друштва г. С. Станковић подноси главни извод примања и издавања на прошлу 1869-70. годину.

Да се да контролорима за преглед.

Бр. 145.

На закључење подружине шабачке, решава се, да може произвођачу на излогу бивше дрвене столице 1 дукат дати, а столица да се из Крагујевца друштву овамо у Београд пошље.

Бр. 146,

Г. председник подноси од њега, секретара и благајника састављен предрачун за 1870-71 годину; одбор га је примио с' тим, да се главноме збору на одобрење поднесе.

Бр. 147.

Секретар друштва подноси извештај друштвене радње за год. 1869-70. који се има главноме збору поднети.

Закључено и подписано.

Записник II. редовног гл. збора „друштва за пољску привреду“ држаног у Београду 29. новембра 1870. под председавањем друштвенога председника г. М. Спасић, у присуству господина Јов. Гавриловића намесника књажеског достојанства, господина министра финанције Панте Јовановића и други одабрани гостију.

Бр. 1.

У десет и по часова пре подне отворио је г. председник главни збор сходном беседом, разјасњавајући, како је друштво ово ове године са приређеним излогом, један од велики своји задатака испунило. После тога је позвао секретара да прочита извештај о друштвеној радњи од 14. октобра прошле године, до 1. новембра о. г.

Пошто је секретар извештај прочитао, позове г председник благајника, да стање новчано друштва овога главноме збобру на видик изнесе.

Бр. 2.

На позив г. председника: да друштво по 29. тачки устава себи председника, благајника и одборнике за наступајућу годину изабере, — узе реч господин министар финанције и захваљујући досадашњем председнику на његовом доданашњем раду и својском заузимању око напредка друштва овога, умоли госп. М. Спасића, да се и даље председништва прими. Предлог овај господина министра примљен је једногласно од стране главнога збора и г. М. Спасић се опет за годину дана председништва драговољно поимио, обећавајући: да ће и од сада свесрдно за напредак друштва овога радити.

Г. председник предложи за благајника досадашњег благајника г. Сергију Станковића; овом се предлогу главни збор једногласно одазвао, захваљујући г. Сергији на доданашњем његовом труду.

По пословноме реду изабрани су, на предлог г. председника, за чланове одбора ова господа: досадашњи чланови Крста Петровић I. секретар у министар финанције, Чедомиљ Мијатовић начелник у министар финанције. а нови: Љубомир Клерић рудар, Алекса Стојковић секретар у министар. Финанције, Јован Екер марвени лекар и Јосиф Пецић директор II. полугимназије београдске.

Бр. 3.

На позив г. председника изабрани су за контролоре, који ће рачуне друштвене прегледати г. г. К. Лекић и Коста Селаковић чиновници у министарству финанције.

Бр. 4.

За редовне чланове буду друштву овоме изабрани г. г. Јован Трнокопић поручик при арсеналу у Крагујевцу, Радоња Недић земљодјелац из Кутлова у округу крагујевачком и Јевр. П. Грудовић секретар у министар. финанције.

Бр. 5.

Г. председник подноси главноме збору на одобрење предрачун за год. 1870-71.

Члан Јован Ристић начелник у министарству грађевина примећује, да је у предрачуну стављена сума за путовање стручни људи од 3000 гроша чар. мала, те се речена сума од 3000 на 6000 гроша чар. повиси.

На предлог члана Ем. Јосимовића професора велике школе, да треба друштво да се и за збирку нужни јој модела земљодјелских справа, семења,

воћа итд. побрине, умете се у предрадун на набавку нужне збирке друштвене 6000 гроша чар.

Вр. 6.

На питање г. председника: „дали да се држи излог земаљски производа и идуће 1871. и гди?“ решено је после дужег саветовања: да се II. излог земаљских производа држи и идуће 1871. године и то у Топчидеру. Време, кад да се држи, опредељиће одбор, који се и о том посаветовати има, дали да се и од сада сваке године држе излози и на који начин.

Бр. 7.

За одостоверење овога записника буду умољени г. г. Ем. Јосимовић, Мил. Миловановић и Коста Јовановић.

Закључено и подписано.

председник „друштва за пољску привреду“
М. Спасић с. р.

секретар „друштва за пољску привреду“
Др. Ђ. Радић с. р.

Одостоверавајући чланови:

Коста Јовановић с. р.

Јосимовић с. р.

Милисав Миловановић с. р.

П О З И В.

„Друштво за пољску привреду“, закључује своје рачуне сваке године с' концем месеца октобра. Па како је то време прошло, а из рачуна се види, **да је велика сума друштвенога прихода за дугу**, то се овим учтиво умољавају: општине и остали предбројници „Тежака“, и чланови друштва, да свој дуг, било за „Тежака“ или за чланство, што пре одуже, да може друштво своје рачуне једном у ред довести.

Овом приликом јављамо, да смо свима досадашњим предбројницима 1. број „Тежака“ послали. Ко неби хтео „Тежака“ и даље држати, тога молимо да нам 1. број натраг пошље, пак ћемо га из списка предбројника избрисати, а ко нам не пошље 1. и овај 2. број натраг, тога ћемо сматрати и даље као нашег предбројника, и молићемо га, да нам предплату послати изволи, тим пре, што ће друштво са приређењем *другога* излога 1871. године опет велика трошка имати. — Код оваког заузимања заслужује „друштво“ ово, да га сваки Србин својски подмогне: 1. *предилатом на „Тежака,“* који сада у врло лепом виду и великом формату изилази, да се ни једног европског економног листа у садржају и украсу не стиди; а 2. *ступањем у чланство.*

Цена је „Тежаку“ годишње 40 гроша чарш. или 4 фор. у банкама, а *за чланство „помагача“* плаћа се 20 гроша чар. или 2 фор. у банкама. Чланови „помагачи“ добивају од „друштва“ сваког пролећа разна семења, а при уписивању диплому.

„Друштво за пољску привреду.“

П О З И В.

Кад сам оно пролетос позвао на предплату на књигу *„Гајење пољских усева“*, уписало се је преко 1400 предбројника, желећи, да им се имена у књизи штампају. — Ја сам се потрудио да књигу онако напишем и дрворезима разјасним, да би сваком од користи бити могла. Пресуда је изишла јавно и она вели: *„да овако разумљиву и украшену пољско-привредну књигу тешко да може и страна књижевност показати, тим мање, што би код Немаца н. пр. овако укрешена књига бар 3—4 форинта стајала, а г. Радић ју само за 8 гроша или 80 новч. у предилати, а иначе за 10 гроша или 1 фор. даје.“*

И од они 1400 предбројника, који своја имена печатати дадоше, **неоднеше до данас ни 300!!!** књига, а ево већ неколико месеци, како је књига света угледала.

Ја сам свима скупљачима појединце писао и молио, да паре за књиге, **на коју су се предплатили**, пошљу, ал' молба моја оста без одзива, као оно глас „вапијућег у пустињи.“ — Ево хоћу да издам и другу свезку **„Гајење домаће стоке“**, а овамо ни за прву нисам у стању штампарске трошкове да подмирим. — Зато молим овим сваког, који се предплатио, а нарочито г.г. скупљаче, да ми новце за књигу пошљу, јер предбројити се и име своје дати штампати да парадира и да свет види како он књижевност подпомаже (?!), а овамо књигу неузети, то је мало смешно. Таково поступање и гони књижевника од сада, да предплату у напред иште.

Новце молим у наплаћеним писмама, а ја ћу сваком скупљачу — осим њему за скупљање припадајуће књиге — по једну или две књиге у име поштарине додати.

У Београду 30. Новембра 1870. год.

Др. Ђ. Радић,
секретар „друштва за пољску привреду.“

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ТЕЖАК.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 3. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ: Др. ЂОРЂЕ РАДИЋ. | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 15. ДЕКЕМБРА 1870.

Млатило за коњску снагу удешено.

У 1. броју овогодишњега нашега листа, ја сам препоручио за наше околности ручно млатило од Вајла из Франкфурта, и та је препорука већ одзива нашла код неки разумни наши земљорадника, јер ју желе већ наручити.

Ал' ја сам прошле године препоручио и једно млатило за коњску снагу удешено. И сада ево дајем верну слику много простије удешеног и јачег млатила, с' којим си у стању са 2 коња (ал' добро урањена) преко 3000 ока за дан изврши. Ово овде зато стављам, да има свезу са оним ручним млатилом, ал' зато опет: останите ви при ручном млатилу, које ће вашим потребама и околностима подпуно одговорити; јер за оне новце, за које би млатило за коњску снагу удешено купио, могао би *три* ручна узети, а са ручнима нема ни толико галаме, ни поправке, нити подвозни трошкови толико стају. **Р.**

О произвођењу семена од свилене бубе.

За приплод или пасмину буба бирају се најбоље, најчвршће, најлепше и највеће чауриче од прве класе.

У оним округластим, повећим чауричама, налази се обично женка; у оним пак дугуљастим, на среди седластим или угнутим и нешто мањим, налазе се мужјаци.

Да се доста приличан број мужјака и женки добије, треба доста ови чаура набирати, ал' ји нетреба заједно помешати. Тако исто треба беле од жути оделити. За 25 драма семена, треба 1 ½ ока чаурица; но свагда је боље више оставити, јер лако се догодити може, да прво легло озебе.

Ове за семе остављене чауре, треба раширити на сувом и чистом месту, у топлоти од 16—17 ступњи, и гди сунце на њи не допире; но опет кажем, женке од мужјака раставити ваља.

По врућини се управља излазење лептирица; јер ако је топлије, изаћи ће пре, а ако је ладније, онда ће доцније изаћи. Обично то бива 12. или 14. дана после свршеног завијања, а кадкад пре или доцније; зато је нуждно чаурице те већ после 8 дана често прегледати. Кад се време излетања приближи, лако се да познати, јер је свака чаурица на једном крају мало мокра, пре што ће леп-

тир из ње излетити. То излетање траје 6—10 дана, но обично свака рано у јутру излеће, а то како се сунце роди.

Женке, које су мало веће, дуже и крупније, немичу се скоро ни мало; а мужјаци су врло живи и немирни; за летење није ни једно способно. Како се излеже, испушта свака лептирица неку жуту нечистоту од себе, пак зато треба свагда при рађању сунца код буба бити, да се свака, која измили, за крилца узме и на један табак артије премести. После једног сата могу се више табака напунити, које с' крајевима мало савијене на кревете положити треба. На сваки табак треба у редове једно 30 женки метути, а толико им исто мушкараца дати. Треба и на то пазити, да ни једна женка без свога пара неостане. Око два или три сата после подне, треба мужјаке од женки раставити; треба обоје за крилца уватити.

Мужјаци се остављају у какву чисту кутију, пак се сутра дан најживљи од њи опет с' новом женком спарују. Ако ли пак много више женки има нежели мужјака, онда још у подне неколико мужјака од женки раставити треба, и другима ји, које још нису спарене биле, дати; а то зато треба чинити, јер женке без мужјака празна јајца носе и тако су нам на штету. Пазити дакле треба, да свака женка, свога пара добије.

За неколико сати почињу већ јајца носити. Да се јајца та лепо скупити могу, треба неколико кревета с' чистим, простим платном застрти и сваког управо горе изправити. На ово се платно разпарене, или од мужјака растављене женке у реду помећу, тако, да једна од друге један палац (цол) одстоје. Пре нег што носити почну, просипа свака из себе неку нечистоту, која платно упрљати несме, и зато се кревети боље узправљају.

Женка сад јајца своја редом једно до другог по платну слаже; но догоди се кадкад, да по које и доле падне, пак је зато нуждно, да штогод и доле стоји, сад било платно ил' папир, да се јајца скинути могу.

Она су јајца најбоља, која су за први 36 сати снешена, доцније су лошија.

Нова су јајца жућкаста, после десет дана потавне, после 16 дана буду мрка, а најпосле, и то око 20 дана после ношења, буду сасвим пепељаста. И ово је добро семе; а ако остане жућкасто ил' црвењкасто — онда не ваља.

Кад се све бубе изнесу, онда се крпе те лепо полагано савију, пак се гдегод на сувом и ладном месту оставе до времена лежања. Неки скидају семе с' крпа, пре него што ће се лећи, поквасе га с' вином и водом, пак га онда тупим ножем састрижу. Но ја мислим да је боље семе на свом месту у миру оставити, док се год неизлеже, које наше жене обично и чине. Семе се мора на чистом, сувом (нипошто не на влажном!) месту чувати. Од зиме, наиме од мраза га треба чувати, ал и од превелике топлоте, јер у топлоти лако узрети и пре времена се излећи може. Неки свилари веле, да је семе најбоље у сувом подруму држати. Чујем да га наше жене у пепелу чувају. Искуство је ту најбољи учитељ, по ком се и ту, као и у свачем владати треба.

Ко је своје бубе добро неговао и ранио, тај се и добром семену, а што је и најглавније: свакој години бољој користи надати може. **Р.**

Нешто о воћарству.

Облагорођавање воћака у обште.

1. Воћку облагородити значи, учинити, да боље, лепше и крупније плодове рађа, него што је у природном стању рађала.

2. Преимућства, која облагорођење са собом доноси, ова су:

а) Разне врсте воћа можеш тиме чисте одржати и умножавати;

б) плодност се тиме увеличава, а доцно сазревање ускорава;

в) величина дрвета може се по потреби умерити, кад се оне врсте, које обично расте, на дивјаки са слабијом снагом накалеме;

г) можеш извјесне врсте и у таком поднебију и земљи одневговати, где на свом деблу неби напредовати ни успјевати могле, дочим ји на таково дрво накалемиш, које у хрђавој земљи и оштром поднебију успјева.

Тако напредују бресквe и кајсије, које су на шљиви накалемљене, у тешкој и ладној земљи; крушке на белом глогу накалемљене успјевају на каменици, гди крушка на крушки накалемљена, успјевати неби могла.

3. Има врло много начина облагорођавања, данас већ преко 100. Најобичнији су ови:

Очење на спавајуће, или терајуће око;

спајање са једнако, ил' неједнако дебелим гранчицама;

урезивање или пелцовање у кору или у процеп.

Први се начин данас највише употребљује.

4. Калемлење се мора увек на онакво место предузети, гди је кора млада, глатка и сочна, а ако је дебло (подлога) слабо, мора се доле, ближе земљи калемити. Овде се најсигурније калами приме, јер рану најкраћим путем и у довољној мери до-

бију; а ако воћка леп висок раст и лепу круну има, онда се горе на круни калеми.

5. Доле, близу земље калемљене воћке, боље су и од ветра заклоњене и *рађају слађе и укусније плодове,* од они на круни калемљени воћака; јер сок, кад дуже кроз дивје стабло тече, увек нешто дивји својства са собом узима, као: опорост, киселину и т. д.

6. Трешње и слабо пртеће тургуње, увек се радије на високо калеме, јер саме појака дебла имају.

7. У средини дебла никад нетреба калемити; јер тиме излазе неједнаке гране, које од ветра страдају.

8. И са вештим подрезивањем, са поправљањем земље, са чешћим пресађивањем с' једног места на друго, особито код шљива, и кидањем сувишног плода, код прекомере рађајућег дрвета, добивају се обично лепши, већи, слађи и укуснији плодови.

Дивјаке или облагорођавајуће подлоге.

9. За калемлење опредјелена стабла морају углађену кору имати, морају здрава бити и на резници несмеду црн прстен указати. Нездрава дрва одма одбацити треба.

10. За *крушке и јабуке* могу се и она стабла за калемлење употребити, која су из семена облагорођенога воћа однегована.

11. За ниско растеће воће, калеме се: *крушке* на гуњи и белом глогу, *јабуке* такођер на гуњи.

12. На гуњи калемљене крушке много раније рађају, али брзо и пропадну; на белом глогу пак чине средину, пак успјевају и у хрђавој земљи.

13. *Трешња* успјева само онда, ако је на трешњи накалемљена; никако не на вишњи. А вишња се може калемити и на вишњи и на трешњи. На дивијој вишњи успјевају калеми од трешње и вишње.

14. *Кајсија* (нађиперка) се калеми на тургуњи и кајсији. На кајсији калемљене рађају много веће, слађе и укусније плодове, али врло лако озебу.

15. *Бресквe* се калеме на бадему, брескви, тургуњи и кајсији. На бадему калемљене бресквe, пуштају дубоко жиле своје, зактевају лаку и добру земљу и топло поднебије, зато се на отвореним местима такови калеми преко зиме покрити морају, бар жиле, ако не цело дрво. На бресқи самој калемљене зактевају влажну, топлу земљу и ту најбоље роде. На тургуњи калемљене непуштају дубоко жиле, њима зима нешкоди, пак су такови калеми најбољи за ладну и тежку земљу. Гди кајсије добро успјевају, може се на њима бресква без бриге калемити. Оне голице бресквe неуспјевају на горком бадему.

16. *Тургуње* се на тургуњама и њиовим изданцима калеме.

17. *Бадеми* се облагорођавају на бадему и тургуњи.

18. *Мушмула* се калеми на мушмули, белом глогу и крушки.

19. *Ораси и кестени* се не калеме, јер они добре и лепе плодове рађају кад се просто посеју, пак онда за време раста два-три пута пресаде.

О калемима (шибљикама).

20. Најважније су при калемљењу шибљике, које ће се за калемљење употребити; њи можемо душом будућега дрвета назвати, јер оне имају сва добра или хрђава својства у себи. Зато треба такове шибљике узети само од здрави, плодни и ваљаног плода носећи дрва.

21. Једногодишњи, снажни, са мало срче (срца) снабдјевени изданци, са вр'а дрвета и то са сунчане стране и са добро развијеним окцама, то су за калемљење најбољи. Двогодишњи се само у нужди употребити могу.

22. Шибљика мора бити дрвена, не водњикаста. Код бресака и кајсија је изнимка, јер су ту оба окца заједно, ал то ништа не чини. Дрвене су шибљике оне младе 1—1½ стопе дугачке, које су из вр'а једне гране, од последњег раста, израстле.

23. То није нуждно, да је дрво, од ког се шибљике те узимају, већ понело (родило); доста је, ако се зна, да је од облагорођене воћке.

24. У среди шибљике, од прошле године, налазећа се окца, најбоља су. На двогодишњој шибљики и на вр'у једногодишње шибљике налазећа се окца, нису ни заштo.

25. За спајање и пелцовање опредјелене шибљике, морају се зими, у месецу јануару и фебруару сећи, и у сув подрум у песак метнути, или у башти у какво заклоњено и ладовито место до полак укопати. У обште, морају се ове шибљике пре одсећи, док јошт нису покренуле.

26. Шибљике од њежнији дрва треба јошт пре зиме, т. ј. пре мразева одсећи, и то са једним комадићем двогодишњег дрвета, пак ји онда на влажно, од мраза осигурано, али промајно место у песак ил' у земљу укопати, да само вр'ови неколико палаца на поље вире. Топло место, или онаково, гди много крмпира има, шкодљиво је овим шибљикама.

27. Ако оћеш овакове шибљике да на страну шиљеш, мораш ји у влажан какав плод забости, као н. пр. у крмпир, краставац, репу, јабуку итд., или мораш рез са калем-воском залепити; мораш ји такођер јошт и са влажном маовином обложити. У мед умочене држе се по више недеља.

28. Ако си добио увеле шибљике, а ти ји затрпај у земљу. На сочним подлогама успјевају овакове шибљике још боље од фришко одсечени.

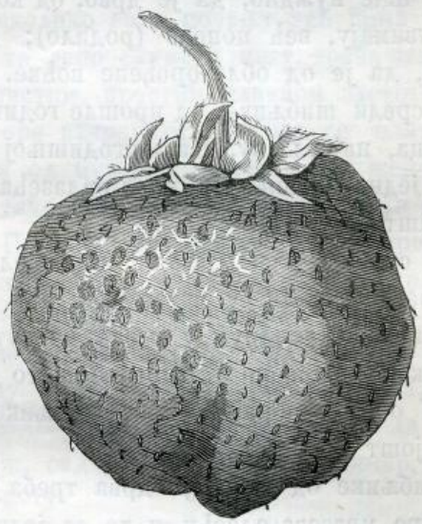
29. Ако крушке и јабуке рано с' пролећа облагороћаваш, можеш ји и са сасвим фришким шибљикама обрагородити. Код јабука се узимљу радије тање, а код крушака дебље шибљике.

30. Оне шибљике, од којих ћеш окца за очење да узмеш, морају сасвим у пуном соку бити, и то ји са сунчане стране узети треба; те шибљике морају од пролетњи изданака бити, са већ отврдлим дрветом. Те шибљике неваља на великој врућини, него рано изјутра, или после заода сунца сећи, а најбоље после мало топлије кише, јер се окца онда најлакше гуљити (скинути) дају.

31. Ако ји (шибљике) имаш на близу, или у твојој башти, а ти ји онда одсеци, кад ји требаш. Ако су из далека донешене, или су много раније одсечене пак зато осушене ил' увеле, онда ји закопај у земљу, пак ји онда метни у воду, ту ће се опоравити и одржати једно 2—3 дана. **Р.**

Неколико најновији врсти јагода.

1. Пенелопе.

У ове је јагоде род врло крупан, округласт, али кадкад и стињен; боје је отворено црвене. Семе је прилегнуто. Месо је црвенкасто, врло сочно и слатко; јак и фини мирис одликује ову врсту јагода особито, пак зато и због њене велике и дивотне родности, врло се добро препоручити може. Али је само за сада одвећ скупа, јер немачки баштовани не мого јефтиније од 30 гроша 1 струк да продају. **Р.**

Кад треба кошнице куповати?

Пролеће је најбоље време, кад треба кошнице куповати, јер су презимиле, и лако се даје видити, која је за приплодак добра.

Јаке кошнице с многим народом, особито ројеви, јесу понајбољи, који се по том познају, кад је саће до горе бело или жућкасто. А и по самом празнику даје се то лако видити: кад је нов, или фришко поплетен и помазан.

Ако је саће црно, то је знак да је кошница матора, па је се треба манути: јер што је кошница маторија, то је више којекаквој мани и недостатку подложна и слабије се рои. Треба при том гледати, да неби средње саће трунташко било.

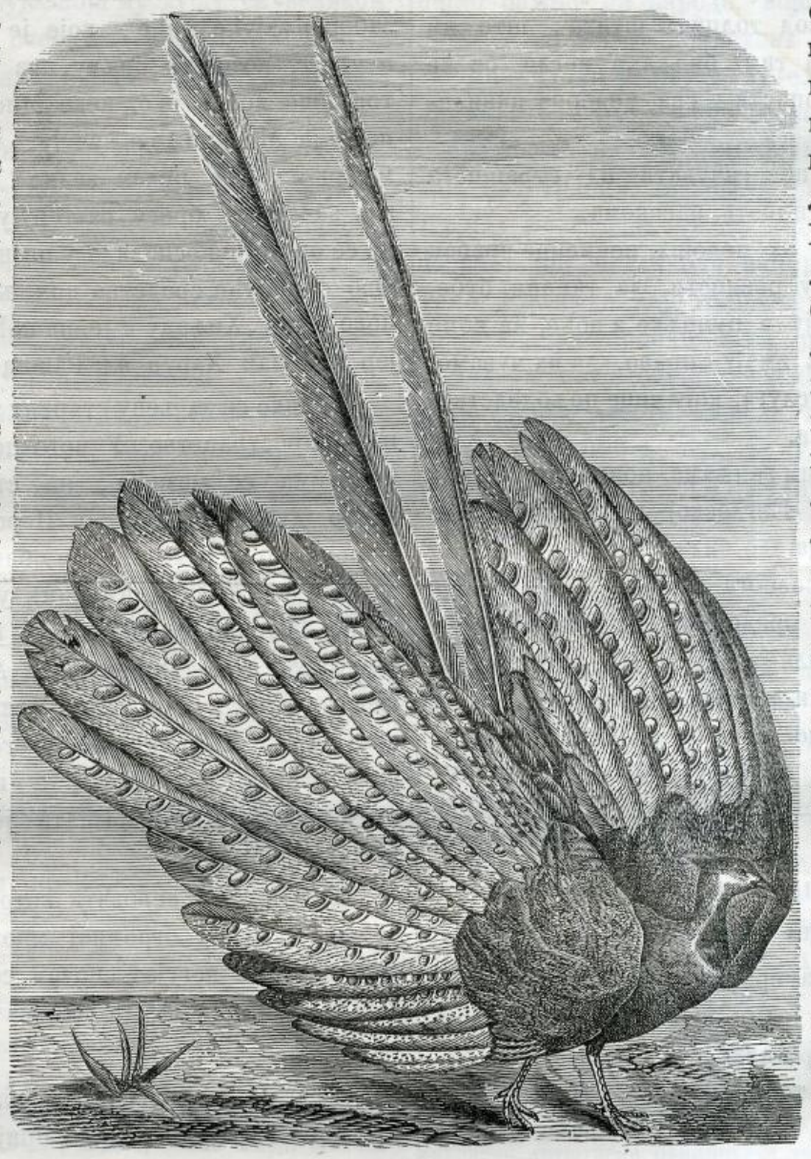
Неки пчелари на то пазе, пак се више пута догоди, да ројеви чак из главе трунташко саће правити почну; онда им није жао да ји кваре, него ји оставе, пак доцније с' њима кубуре; не могу да ји дотерају, да на том саћу пчелске чаурице радити почну. Особито пак треба на то пазити, јели кошница здрава, то јест, имали своју матицу, које се по том познаје, кад је црв улегла, које код јаки кошница већ с' почетка месеца фебруара бива, а около првога марта задоста се већ видити даје. Ону дакле кошницу, коју човек купити жели, треба подкадити и гледати, јели младу пчелу већ улегла; не смотрил'се таково што, онда је знак, да матице нема, или је слаба, пак због оскудности у меду, није се могла усудити, да тако рано и пре цвета на умножење пчеле мисли. Слабе кошнице нису за приплод, него оне, које су до половине пуне и у пролеће још с' доста меда снабдјевене. У којој се кошници само до полак саћа, или још мање налази, или ако мало меда и народа имају, те нису за приплод; с' њима је само кубура, и ко ји задржати жели, тај ји мора ранити, ако им душу сачувати жели. Код слаби се кошница, особито у пролеће, пчеле јако губе. И ако такове слабице и остану, од њи нема ројева, само тек да се могу ту годину одржати.

Ако су кошнице у месту купљене, и пчеле то пролеће још излетале нису, то ји треба таки кући пренети и туђину нигда неповерити, него ји треба свагда, ако ји зимтати желимо, под својим собственим надзирањем држати. **Ђ.**

Паунасти гњетео (фазан).

Код пернате живине, коју на дому ранимо, гледимо с' једне стране да је по околностима крупна, ал' гледимо да је и лепа, да нам јата дичи.

Може бити да ће ко од читалаца рећи: а шта ће ми ова птица, што ју овај овде насликао? — Ал' није тако; јер и пре неколико десетина година могоше исто тако и за ћурка рећи, који није наша домаћа птица, него је тек одомаћена, и око године 1500. донешене су ћурке из Америке к' нами, пак нам нису само од користи, него нам и диче јата наша. Е, исто ће тако да буде и с' овим *паунастим гњетеом (фазаном)*, о коме се добре газде старају, да га одомаће, пак ће он за коју годину и до нас допрети.

Ми немадосмо од како се памтимо друге пернате живине од обични кокошака, доцније дођоше тек стамболке, ми неимадосмо други гусака, од наши обични, а гле сада имамо поморски и кудрави; ми неимадосмо други голубова од обични ситни, а сад нам се јата шарене и мешају сваковрстним изгледима — е тако ће, као што сам рекао, и с' овим гњетеом да буде, као што је и с' пауном нашим било, који се већ губи из наши авлија; није другчије, — једно губимо, а друго добивамо.

Петао је велики као добар ћурак, а кокошка нешто мања; глава и предњи део врата је скоро сасвим го и врло лепим црвеним перјем обрастао; предња леђа и крила су кестенаста, са мрким пегама и пругама; она дугачка перја на репу су такођер кестенаста са белим пегицама; перја другог реда у крилима су врло велика и широка, а дуж целе њиове дужине су са 10—15 окастим плавозеленкастим пегама украшена, што птицу врло краси, кад крила рашири. Женке и млади мужјаци немају ни тако дугачко перје у репу, ни на крили, а немају ни окасти они пега.

Њиово је отачество остров Суматра и Индија. **Р.**

Реч две о птицама.

Још у прастаро доба знали су, колика је корист од птица, што требе бубе, црве и други гад; али тек новија испитивања дала су начин, да се уплив и мера те користи означи.

Грк Иродот и Јевреjин Мојсије обећавају благослов небески и дуг живот свима онима, који птице поштују и потпомажу их у њиховом користном по земљоделство послу. Древни Мисирци (Египћани), да би птице користне боље сачували, ставили су у божанства оне птице, код којих су познали, да су користне, што тамане шкодљиве инсекте и рептилије (змије итд.), којих би у Мисиру пуно било, кад год би Нил река опала. Богињи Изиди дали су они ластино крило, а богу Озириду дали су главу детлићеву. Ко је птицу убио, или јој разорио гњездо, тога су као безбожника прогласили.

И код старих Римљана биле су птице у великој части, те су имале нарочите попове, аугуре, који су се старали за обстанак птица и морали су по птичијем лету прорицати, шта ће се догодити.

Варварска племена, што из татарских пустара у Европу дођоше, као и скитнички Арапи, које мухамедовски фанатизам дотера у Јевропу, донесоше и предадоше нам и оне предрасуде, које су они увек имали против птица, особито против врабца и рôде. Мухамед је проклео врабца и заповедио: да се подсече свако дрво, у коме би се врабац могао како склонити. Том глупом наредбом то се постигло, да су данас све оне земље скоро сасвим

опустиле, где је год овладала мухамедова вера. Месопотамија, сретна Арапска, Персија, Сирија, северна Африка и Шпањолска немају више врабца, али немају ни некадашње своје плодности. У источној и јужној Француској љуто су таманили и своје домаће птице и птице путнице (славује, чворке, рóде, ласте итд.), те данас тамошње њиве слабо рађају, а некада су чувене биле са своје плодности. Ако законодавство и разумевање обште користи небуде бранило птице из обзира на народну привреду: то ће наше културне биљке, које су и онако већ слабе, пропасти код толпких штета, што им износе насекоми, а са тим биљкама могло би се скоро рећи, да ће пропасти и сва модерна цивилизација.

Само птице могу нас сачувати од страшнога умножавања и ненаситимости насекома.

Међу птицама има их некојих, поименце врабац и његово племе, који у ревности, да тамане бубе, дотле иду, да позлеђују и пупољке и воће, на коме су насекоми: то ипак имају право, да их чувамо, јер им је неоцењена услуга, коју чине пољоделству, баштама и виноградима.

Искуство у различним земљама, поименце у Угарској, Саској, Пруској, Енглеској и др., доказало е јасно, да би без птица зло било, особито без тако презренога, а тако кориснога врабца. Било је прилика, да су у некојим пределима, неразумевајући своју корист, врабца или врану и др. утаманили, а после су их куповали и опет запањивали.

Дакле чувајте птице, оне су разумном сељаку најбољи помоћници. **Р.**

О неговању конопље (кудеље, кучине).

од Дра Мачаја.

Са овим делцем намеравам пробудити пажњу наших земљодјелаца на једну економну биљку, која се по заслузи својој у отачаству нашем ваљда одвише пренебрегава, а то је кудеља. Није ми задатак наводити улогу, коју она у општем животу игра, само ћу напоменути неисказану важност при пловидби сваковремених лађа, и кућевној потреби, јер без ње неби имали уларе, конопце, и пр. који су предмети за сваког тежака од дневне потребе; а шта да зборимо о преобуки? која се од ње добија.

Ближе описивати биљку, излишно ће бити, почем је она код свију сталежа позната, но за кратку њену историју ће неки ваљда љубопитан бити. За њену прву домовину се јужна Азија држи, од куд је у Европу пренешена; брижљивим неговањем, разне се сорте изродише. Висином својом се одликује сибирска, која 10—12 стопа високо порасти, болоњска, која висину од 14 стопа постизава, она на Рајни, која готово дебљину неког младог дрвета заузима.

Да су у најстарије време из ове биљке разни производи прављени, без сваке је сумње, јер по најстаријим историским податцима се црпи начин употребљења. Тако пише Иродот, да су се стари Сцити његовим димом изопијали. Омир у кући Менелаоса јавља Телемаху преко Хелене, да је бригузаборављајуће пиће, које је било под именом *непентхес*, познато; биљку, из које се то пиће зготовљаше, добио је од неке Мисирске жене из Тѣбе; по томе Мисирци закључују: да је Омир међу њима морао живети, почем вели: да познаје жену, која зна за тајни, бригу разтерујући лек. Уверени су, да се ова тајна оснивала у познавању дејства кудеље. Ово опијајуће средство помиње се у Арапским приповедкама „Хиљаду и једна ноћ“ под именом „Бенг,“ јер већ сам Харун ал Рашид га је употребљавао.

Колико се за њену старину зна, толико је познато њено пространство. У источној Инђији под разним видовима се познаје, на странама Хималаје се место дувана негује, у Персији, у југо-источној Европи, по мухамеданским областима: свуд се њени сокови под разним именима употребљавају. У северној Африци се Маури са њеним производством занимају, а по внутрености Африке је одвећ тражен предмет, где улогу лека и опијајућег средства игра. Под именом *„даха“* се опијају у јужној Африци Хотентоти; а и самим бразилијанским индијанцима позната је важност кудеље и њеног дјејства.

Ако се може веровати историчним податцима, то се ова биљка у огромној множини по другим разним местима негује, почем се држи, да најмање 2.300 милиуна људи се са њеним производима служе.

Дјејство, које њени препарати имају, по свој прилици морају бити врло пријатни; то се даје закључити по именима, која су себи придобили; тако се називље конопље: копчом пријатељства, будиоцем и држатељем жеља, множитељем уживања, увеселитељем и производитељем заљубљања у пијанству. У разним је државама под разним именом познат сок, који се од кудеље добија; тако се у источној Инђији зове Момиом, хуруским воском, има и разних других препарата: шиди, шубји, гуњах, хашиш и пр. Француски лекар Морѳ, овако му својство даје: у малој количини узиман хашиш, умерено разположење и раздраженост, а и знатан нагон смејању производи.

Кад се жели фантазија произвести, мора се већа количина узети, и онда се у почетку исто дејство опажа, као што се од мале количине вића, но на скоро обузима човека безгранично душевно расположење. Истино блаженство се распростире по души и телу човека и то душевно задовољство. Јер блаженство трошача хашиша, не наличи на осећање гладнога човека, кад се добрим јелима насити, нити на осећање заблуђенога кад своје страсти задовољи, но наличи на оно осећање човека, који добар глас чује, који му душу са великом радости испуњава, на осећање срећног коцкаша и играча, ил славољубивог, кад му се све жеље испуне.

Ал зато немојмо се дати занети од претеране хвале употребиоца хашиша. Из почетка смо у стању силом воље надвладати својствену силу хашиша, као што се ограничава љутња; но на скоро престајемо господарити над мислима, свака помисао надвлада душу, сваком се спољном упливу подчини дух. Најмањи узрок поремети ток мисли, једно словце, једно движење уда на различите предмете води ум. Зато источњаци, који хашишом живе, уклањају сваки предмет, који би радости и уживању противно дејство произвести могао. Но на против свако средство ограбе, које на рушење морала и к' узрујаности води.

Да се манемо источних занешењака, који у средини харема свога, у својим сјајним, са пријатним мирисима напуњеним собама, слушајући жубор водопада, и удаљене свирке, у кругу лепих играчица, уживају опијајући „давамешет," и помоћу своје фантастичне вере, наслађавају се сласти животнога раја, које је њима пророк обећао, и обраћајмо пажњу на народе, који кудељу ради озбиљнијих и за живот користних предмета траже.

Да видимо радњу с' кудељом у Енглеској. Ова држава годишње износи разних предмета од кудеље у вредности од 15 — 20 милијуна фунти штерлинга које по страним државама растура. Ал сиров материјал принуђена је из други држава набавити, потребу ову поглавито намирује Русија и Пољска. Тако Енглеска даје годишње за лан 5 милиуна фунти шт.; за ланено семе ради готовљења олаја 1 милиун и 8 стотине хиљада ф. шт.; за исто семе ради сејања двеста хиљада ф. шт. За лепиње од; зејтина 600.000 ф. шт., за кудељу 1,500.000, свега 9,100.000 ф. шт. ил 91 милиун фор. (Продужиће се)

ГЛАСНИК.

Чланови „помагачи" друштва за пољску привреду, за годину $^{1870}/_{71}$.

Др. Јован Валента из Београда.

Ант. Петровић учитељ из Слепчевића у окр. шабачком.

Сава Груић капетан артиљ. и управитељ тополивнице у Крагујевцу.

Радња друштвена.

Записник XIX. одборске седнице „друштва за пољску привреду", држане у Београду 3. децембра 1870. год. под председавањем друштвенога председника г. Милована Спасића.

Присутни чланови: г.г. Јосиф Пецић, Јован Екер, Алекса Стојковић, Сергије Станковић благајник, и др. Ђ. Радић.

Бр. 148.

Како се послови друштвени сваким даном све већма множе, нужно је зато секретару и благајнику помоћнике дати, да се послови неби задржавали, но увек у своме реду текли, — то је на предлог г. председника главни збор одобрио, да се на једнога експедитора и на помоћ благајнику може издати годишње 3600 гроша чарш., пак зато позива г. председник одбор, да се споразуме, како ће се горња сума поделити.

Узевши најпре у обзир велику одговорност благајника, пак онда дужности експедитора, — одбор је решио, да се благајнику на помоћ да 2016 гр. ч., а експедитору 1584 гр. ч. годишње, с' тим, да се обојици горње суме месечно на признанице издају, и то почевши од 1. децембра 1870. год.

Бр. 149.

По молби г. Васе Кнежевића, чиновника у министарству финанције, узима се исти за експедитора друштвеног, са горенаведеном годишњом платом од 66 талира (1584 гроша ч.), а дужност ће му прописати г. председник са секретаром.

Бр. 150.

Господин председник прибрао је за друштвену библиотеку „Прегледе" радње министарства: 1. унутрашњих дела, 2. грађевина, 3. фананције, 4. просвете и црквених дела и 5: правде.

У исто време поклања секретар своје дело: „Гајење пољских усева" друштвеној библиотеци.

Одбор је ове књиге с' хвалом примио, с' тим, да се у инвентар друштвене библиотеке уведу.

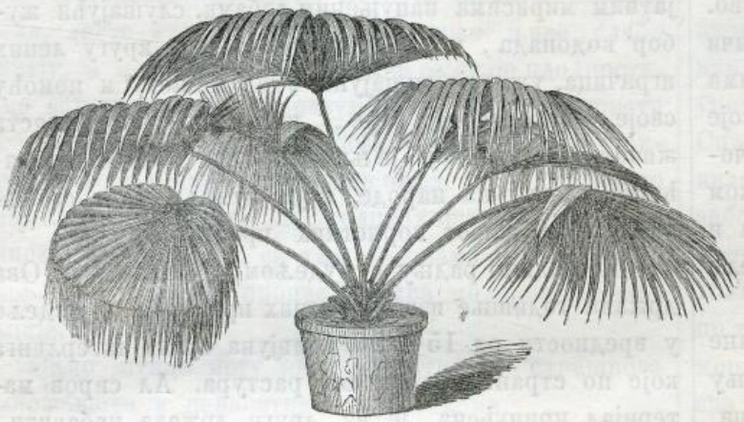
Закључено и подписано.

ИЗПРАВКА.

У записнику II. редовног главног збора, који је у прошлом броју штампан, стоји погрешно наштампано, да је за члана одбора изабран г. Јосиф Пецић *„директор II. полугимназије београдске"*, треба да стоји: г. Јосиф Пецић *секретар у министарству просвете и црквених дела.* Нека се дакле наведена погрешка овим исправи.

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

1. 2—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења, сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

2. 2—16.

СЕМЕЊА

3. од: 1—*.

карфиола позног и раног, врло крупног и доброг:
од *цвекле*, окрукле, најслађе; од *спанаћа*, широког листа; од *грашка*, раног шећерца, најбољег; од *главичасте салате*, и од *купуса* белог раног, има на продаји. Гди? Казаће на зактевање уредник овога листа.

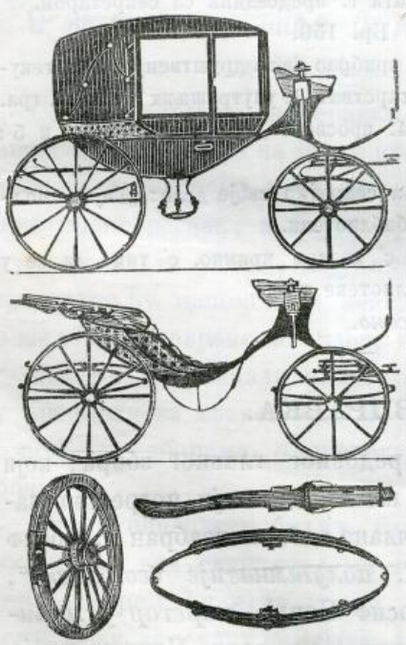

CARL BEERMANN IN BERLIN.

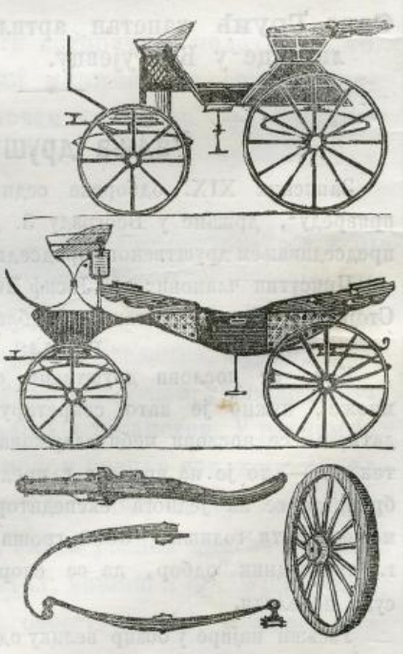
Има машине за *сецкање меса* у следећи пет сорти:

№ 1. за обичну кућу по 6 талира пруских.
№ 2. што исече сит. за сат 30 фун. меса по 9 тал. п.
№ 3. „ „ „ „ „ 50 „ „ „ 12 „ „
№ 4. „ „ „ „ „ 100 „ „ „ 22 „ „
№ 5. „ „ „ „ „ 500 „ „ „ 45 „ „
Има такођер машина за надевање кобасица по 8—12 талира пруских. 4. 1—*.

5.

1—*.

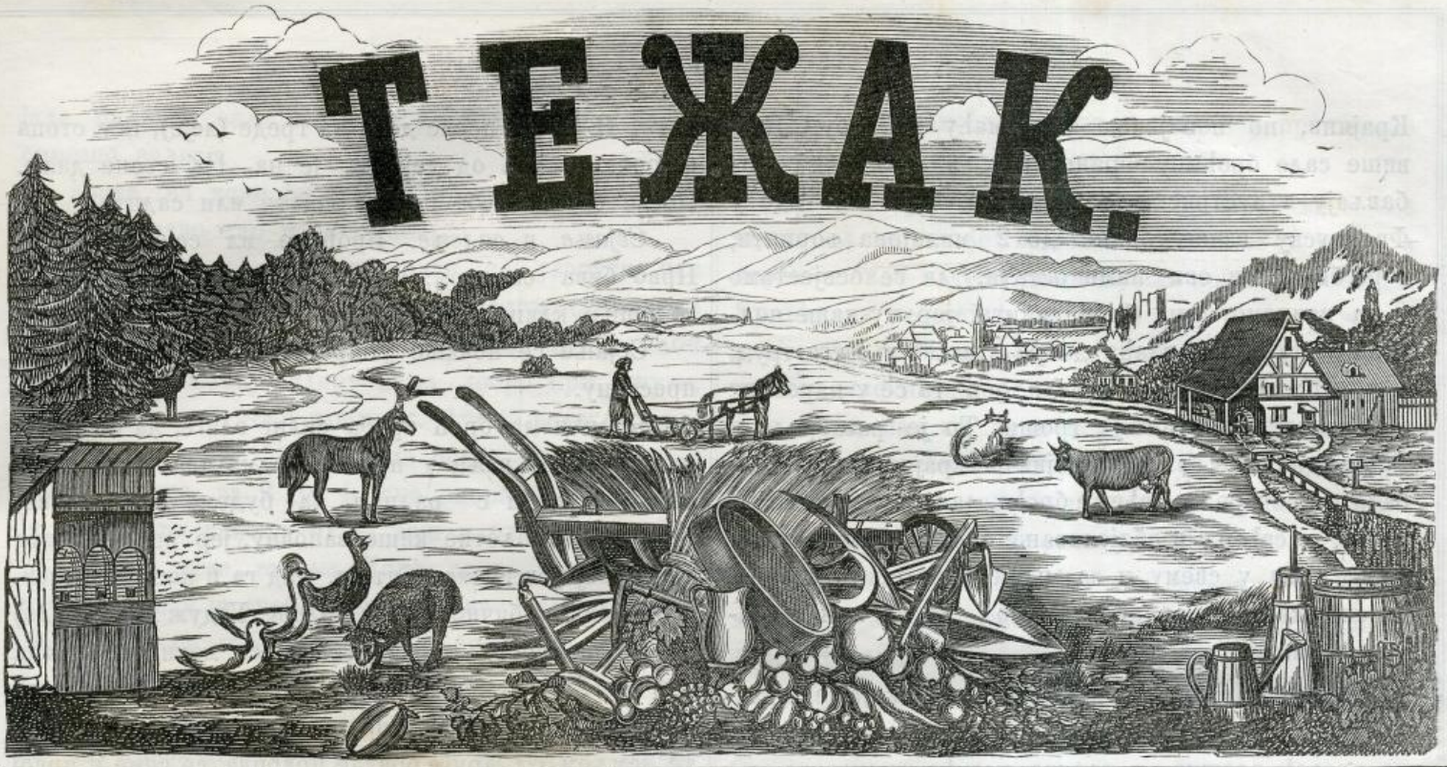

JOHANN WEITZER'S

Wagenfabrick
in
Gratz.

Цене од свакојаких кола и каруца, као и од поједини њихови делова, могу се на писмено зактевање код горњег фабриканта дознати.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III.

БРОЈ 4.

Издаје: „Друштво за пољску привреду.“

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу.

УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО МИЛОВАН СПАСИЋ.

Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

У БЕОГРАДУ.

30. ДЕКЕМБРА 1870.

Јабука: „краљица енглеска.“

Ова врста јабука много наличи на нашу *срчику;* једна је од најбољи врсти за домаћу употребу, а нарочито као асталско воће. И сељаку се може препоручити за сађење око њива. Она сазрева с' јесени, али се дубоко у зиму одржати даје. Врло је родна и због тога је по виртембершкој краљевини врло разпростртa и омиљена врста.

Месо јој је жућкасто-бело и разтопљиво; укус је врло пријатан, накисео-сладак и мирисав. Кожица је светла, жута; на сунцу противној страни има угасити пегица, а на сунчаној страни је црвено-пругаста. Сазрева од месеца Октобра до Новембра.

Др. Лукас.

Број.

Већ смо више пута казали, да се на два начина наше газде могу помоћи: ил нека тако поступају, да изведу на истој земљи више плодова него до сада, гнојећи је довољно и обдјелавајући је како ваља, ил' нека саде таковe плодове, које се скупље плаћају него жито и вино. Међу овакове плодове спада и лан, зато смо га онолико и препоручивали. — Него лан се неможе на сваком месту сејати; зато има још и другога биља, које се још боље од лана плаћа, и то је број. Ова је трава налик на тако-звано иванско цвеће, а сади се корена ради, из којег се цеди красно црвенило, звано „брочасто црвено“. Код нас се ова трава слабо и познаје*), ал на југу је више саде, особито у

*) У Банату га, добро познају.

Крајини, но понајвише за домаћу потребу. Највише саде броћа у Француској, и оданде га набављају и аустриски фабриканти. У то име иде у Француску сваке године до 2 милијона форинти, који би могли сви нами остати, да се освјестимо и да почнемо и ми броћ садити, јер му наше поднебије угађа, он плаћа добро уложен у њега труд, а купаца му такођер нефали, јер га се у царевини аустриској сила Божија троши. То је разабрало и заповједништво банатске војничке крајне, па да подбада граничаре на сађење броћа, дало је наштампати науку о сађењу и обдјелавању броћа, пак како је књига ова у свему и за наше околности згодна, то садржај њен овде стављамо, да се и наш народ користи.

Земља. Најбоља је земља за броћ, која је прха, плодна, дубока, тако звана грушица или правуља, не превећ влажна, и колико могуће кречовита.

Што се земља дубље разтроши, што се боље нађубри, и што је заклонитија ладом на препеки, тим ће се броћ боље развити, а и више корена дати.

Земља на којој је бијо пре кукуруз, кромпир, пасуљ, или која му драго окопавина (растење, које се окопава), најудеснија је за броћ зато, што је разтрошена, и лакше се даје обдјелавати.

Броћ се може или садити или сејати на истој њиви више пута једно за другим, и неће се тим род умалити; само ваља сваки пут земљу добро нађубрити.

Гнојење (ђубрење). Црну земљу за први усев нетреба гнојити, тим више пак треба дебелу земљу, која ће слабо рађати, ако се добро ненагноји. Ваља, у колико је могуће, под јесен гнојити, и стари изтрули гној употребљавати, а где је земља дебела, ту се може узимати и млађи, сламом измешани гној. Добра је свака врста гноја, ал је коњски или овчији као понајбољи.

На један ланац земље треба 8 до 10 кола гноја.

Гној треба једнако по земљи разастрти, и касније, кад се радити почне, треба га земљом измешати,

Обрађивање земље. Земља, која је за броћ одређена, мора се у јесен на I до 1½ стопе дубоко изкопати (или узорати). То се ради или са ашовом или са два плуга, који по истој бразди један за другим ору. То исто може тежак и ашовом учинити, ако после првога плуга још дубље у земљу удари и узкопа. Тако узорапа њива оставља се преко зиме да измрзне.

Месеца марта треба исту њиву попреко преорати, да се земља добро раздроби, а после браном изравнати. Њива се после дели на греде (леје), пет стопа широке, а леја од леје да је на 1½ стопе даље. После овога треба почети сејати или садити.

Сејање и *садење.* Броћ се ил' сеје ил' сади. Прво бива семеном, а друго пресађивањем једногодишњи клица (изданака) у пролећу.

Сејање се почиње у пролеће, чим јачи мразеви престану.

Будући да броћ треба силне влаге, да би прије никао, то се ваља у пролеће одма после јачи мразева пожурити с' радном, да будемо пре готови, него што пољетне кише започну, јер онда ће бити усев овај још хасновитији, кад га и киша накваси.

Броћ се обично сеје на редове. Уздуж леја (греда) на 10 палаца од краја, изкопа се мотиком бразда 1½ до 2½ палца дубока. Иза копача баца жена ил' дете семе. Узпоред прве бразде изкопа се друга, те земљом од друге бразде покрива се семе у првој бразди. На исти начин изкопа се 3., 4. и 5, бразда, и свака се покрије земљом од прваше бразде, а пета се покрије опом земљом, што раставља греду од греде (т. ј. леју од леје), и иста ће бразда доћи на 10 палаца од другога краја леје.

На једно јутро нетреба више од 80 до 90 фунти семена.

Какво је семе и какве су клице (никли, Triebe), показаће и какав ће род бити. Семе, ако је могуће, треба да буде од двогодишњега броћа, и никако несме бити старије од две године, јер ће иначе слабо проклијати. Ако је клица на зрну бела, знак је да је добро, ако је пак жута или смеђа, то је покварено, и нипошто га неваља сејати, јер ће бити ил' слабе ил' никакве хасне. Веле, да је оно семе најбоље, које се је пре сејања једно 8 до 10 сати у ракији, млеку, или у води квасило. Јако ваља пазити, да се на семе ненагрће више од 2 палца, јер се другчије проклијавање отежава.

Ако се после сејања мекота скорјеши, прије него што је семе никло, пограбуљај леје, да размрвиш ону земљану кору и олакшаш семену клијање.

Добро усејано семе проклија за 3 до 4 недеље; то зависи од времена, како му угоди.

Ўзрод, међуред. Празни они простори између греда могу се прве године засадити кељом, купусом ил бобом. Желили тко између броћа кукуруз ил конопљу (кудељу) сејати, то мора за њи леје попреко правити, ал на једно 16 палаца раздалеко. Овакав усев врло је хасновит за броћ, јер га при препреки заклања. У овом случају биће истина мање броћа, ал се то засејаним узродом надокнађава.

Сађење. Броћ се ево овако сади: Кад су у јесен земљом покривене греде у пролеће изобиљно прокли-

јале, онда им ваља земљу добро умекшати, а клице опрезно вадити.

Њива, на којој ће се број пресађивати, уређује се исто онако као и за сејање.

Бразде ваља дубље изкопати ил' узорати, пак онда клице на 1 до 2 палца раздалеко садити, ал да им је вршак бар 2 до 3 палца над земљом непокривен. Сваку клицу ваља добро притиснути, јер се неће другчије примити. Ако је велика суша, онда зали клице. Ако клице после расађивања и почну венути, за 3 до 4 дана опоравиће се. Други је посао при сађењу исти, који и при сејању.

Радња прве године. Како се клице из земље промоле, таки ји треба оплевити и окопати, ал памти, да се леје неугазе. Клице, или биле од сејања ил' од расађивања, треба ји више пута плевити и окопати, док се сав коров неизтреби. При сваком окопавању треба леју ½ или један палац земљом између бразда набацати, и тиме се додаје фришка земља, која је окопавањем клицама одузета.

Плевлење је врло нуждно, јер ће тада број лепше напредовати, и од развитка прве године зависиће, какав ће род бити.

Месеца новембра треба сваку леју 2½ до 4 палца загрнути, и та се земља узима између бразда, која ће разсад сасвим покрити, тако, да се из земље невиди. Ово се зато чини, што се је изкуством дознало, да се овако више и боље добива оне црвене боје. Кроз ову насуту земљу пробијају у пролеће силне клице, које су са разсад добре.

Радња друге године. У пролеће друге године окопа се број само једанпут. Он сада тако брзо расте, да сву земљу покрије, и сав коров угуши.

Месеца јулија и августа број цвета. У ово доба може се лист и цвет косити, и марви за пићу служити. Ова рана може се, што се њене доброте тиче, ма са каквом детелином узпоредити.

Куплење семена. Ко жели семена набавити, тај нека чека, докле год семе несазре, а то се дозна, кад му тоболац помодри. Онда циму лагано подсеци, на сунцу осуши, пак онда омлати. И ова слама може служити за рâну, ал није баш тако добра.

Семе ваља на сувом тавану у малим гомилицама држати, и често га превртати, да се непоквари. Ако киша семену ненауди, то се може на сваком јутру 3 до 5 центи семена добити, а почем је семе готово као и сам корен скупо, то се онда и од семена лепа крајцара добива.

Намјеравали тко и трећу годину број у земљи оставити, као што то на многима местима бива, то друга посла око њега нема, само што ће га у јесен друге године морати загрнути. Треће године може се опет рâне и семена добити. Овако се знатно тежина и вредност корена умножи, и према оно мало радње знатнији добитак бере.

Вађење броћа. Начин, како се број из земље вади, од велике је важности. То бива у јесен, и корен се или плугом изорава, или ашовом изкопава. Будући да се корен често до две стопе у земљу уврће, то га онда ашовом треба вадити. Плугом, истина иде посао брже, ал треба 4 до 6 волова или коња, пак се ипак неможе тако дубоко изкопавати, да неби знатно броћа у земљи заостало. Грудве треба мотиком излупати, а корење онако очишћено у кошарице смештати.

Род њиве поглавито од тог зависи, да ни мало корења у земљи неостане, што се из немарности ласно догађа.

Број се вади на сувом времену, и то што касније у јесен, кад је сасвим дорастао; јер му корење — почем му се лишће покосило — још знатније ојача. Али није добро ни одвећ касно га вадити, јер се онда тешко суши, а мразеви су му шкодљиви.

Чим се корење из земље извади, ваља стабљике с' њега одрезати и сушити ји на сунцу на пољу, — а ако је киша, на каквом сувом месту, куд ветар промајива. Да се добро осуши, ваља га више пута превернути, а суво је тек онда, кад се при превртању лако ломи. Сад га треба излупати на комаде од 1 до 1½ палца дугачке. Кад је и ово свршено онда га треба прорететати, од земље очистити, на суво га место оставити, и држати до времена продаје.

Род. Из тога, што је до сада речено, следи, да род зависи:

Како је дубоко земља растрошена, да корен дубље иде и боље напредује.

Како ее земља гноји, да растјењу бољу снагу и храну даде.

Какво је поднебије, нарочито имали прораст доста *влаге*, да добро изникне, и да се боље развије.

Како је обдјелавано, јели својски плевљено и окопавано, да боље растити може; и на посљетку:

Како се из земље вади.

По размјеру, како се на све ово пазило, и каква је земља, даваће јутро од 1600 □ фати 20 до 30 центи двогодишњег, или 30—40 центи трогодишњега броћа; а цента сувога броћа купује се по једно 2 фр.

Ако се дакле прорачуна доходак од оног рода прве године, затим рâна и семе од друге и треће године: то је онда сасвим очевидно, да је сејање броћа понајврснија и понајкористнија ратарска струка.

„С.“

Нешто о убоду пчелином.

Ми знамо да има разни врсти пчела, пак неки пчелари препоручују ову ил ону врсту зато, што веле да неће тако да боде као друга; а то је у пчеларству једна од највећи несмислености.

Природа је сваку пчелу радилицу са жаоком снабдјела; која је за бодење опредјелена. Са овим оружјем је свакој пчели (матица се овде не узима у обзир) нагон урођен, да своју жаоку онде употреби, где у прилику дође, да се бранити мора. Да такови случајева за пчелу има, кад јој је живот у опасности и кад се у кошници узнемирава, — сасвим је јасно. Претисни ти само једну пчелу тако, да те она жаоком убости може — за цело ћеш убоден бити. Употребивши при каковом послу око кошница дим какав, који неопија пчеле, можеш онда слободно и мирно са више кошница радити, ма пчеле биле врсте које им драго, без да ћете и једна убости, јер неопијајући дим, (н. пр. од дрвене труди, дрвени они печурака,) кад га у довољној мери употребиш, укроти све пчеле без разлике. Опијајући дим, нарочито од дувана, озлоједи пчеле, пак ће да те убоде — Боже мој! — само ако те дочепати може и ако неопијена из оног дима умаћи може.

Уједање пчела пред кошницом зависи много од навикнутог мира и кретања пред ковалуком, као и од испарења оних, на које пчела навађује да убоде, а нарочито од ношње и времена.

У осталом, врло је добро што пчеле боду, веруј ми! пак и нека сваког бар поштено убоду, ко их на бодење дражи; јер кад би оне биле тако мирне и благе као јагањци, онда нам за цело ни једна кошница не би сигурна, од крадљиваца, била. Мени на послетку не би ни најмање мило било, кад би моје пчеле на гласу биле да не боду, пак баш да има ко такови пчела на продају што не боду, ја их за цело никад за себе купио неби, а и сваком би другом саветовао да их не купи; јер, не гледајући на споменуту већу сигурност према крадљивцима, ја сам искусио, да су оне пчеле највредније, које најрадије оће да убоду.

У мом су ковалуку још до пре две године летеле северне, крањске, талијанске, обичне наше пчеле и мелези од њих, и све су тако мирне и благе биле, да сам ја по читав сахат и дуже гологлав у сред њиовог лета стајао, без да ме је и једна убола; а други пут опет тако су пакосне биле, нарочито кад су тешке и кад оће киша скоро да пада, да нисам смео ни једног тренутка међу њима бити.

Једном речи, све пчеле боду, и ја би морао лагати, кад би у овом обзиру и најмање разлике код наведени врсти пчела учинити могао.

Оволико на питање неколицине, који ме питаше: да ли има пчела које не боду. Е моји пријатељи! убоде и ружа као биљка, кад јој оћеш цвет да одкинеш, а како да неће убости жива пчела, кад јој хоћеш мед да одузмеш!? **Р.**

Неколико врсти најновији јагода.

2. Амазона.

У ове је јагоде — као што читалац види— плод дугачак, крупан, отворено црвене боје горе, а доле идући боја је угаситија. Семе мало узвишено стоји. Месо је врло слатко, мирисаво. Ова се врста јагоде здраво бокори, богато рађа и не расте високо. Један стручак стаје 40 гроша. **Р.**

О избору животиња за приплод.

Свак мора желити, да му домаће животиње — колико је то могуће — све здраве остану; јер на тај само начин оне дуго живити и нашим потребама потпуно и корисно одговарати могу. Из узрока тог, при спаривању родова још, у виду имати морамо, да оне животиње буду потпуно здраве, које ћемо да спарујемо; почем све мане и свака склоност к болести преноси се од родитеља и на приплод. Могу се дакле тим поводом врло добре феле и сојеви изметнути, или и коначно изродити; а још у толико пре, ако се потврди, да су и код дедова и прадедова оне исте мане постојале, које сада при спаривању њиховог приплода налазимо. Из подобнихд акле узрока, много се пута примећавају онаке мане код приплода, за које код родитеља несмо онда ни помислили, кад смо их спаривали,

него су се оне ваљда код дедова, прадедова, или и у целом том колену још пређе налазиле.

А догађа се, да по неки сојеви и феле животиња више су склоне, за неке посебне болести; па још више оне из неке скорашње т. ј. нестална (неконстатне) расе, или мелези, нежели оне соја већ сталног и чврстог.

Од здравља пак зависи снага и сила; од здравих дакле и јаких животиња тек, може здрав и јак приплод да се добије. А треба и то у виду имати, да младе животиње док још расту, немају толико снаге и несу тако једре, као зреле и сасвим одрасле животиње, зато и од њих мање тражити ваља и на сваки начин избегавати, да се младе животиње — особито мушког рода — при спаривању непретерују, и своје семе да прекомерно нерастурају; па ни оне животиње, код којих знаци високе старости већ наступе, нетреба за приплод више да се употребе.

Пуне крви опет, предебеле и много ухрањене, троме животиње, бивају редко кад и снажне, или се барем њиова снага тиме спречава, зато ни оне за приплод несу; па ни женске, и поглавито краве које су предебеле, немогу често да затрудне само зато, што им је због дебљине ушће и канал од материце затворен, а иначе могу и најпробитачније све услове за приплод имати.

Даље пак ваља, да мушкарци колико је могуће више сродну органску образованост са оним женкама имају, с' којима ће да се спарују; јер од оних животиња, које се међусобно у органским својствима неслажу и много се у телесном саставу од себе удаљавају, приплод неје поуздан и необриче много.

Па ни спаривање много великих са врло малим животињама неслаже се, и врло се редко без неприлика сврша, колико одма при обљуби, толико за време пошења и при порођају.

Па најпосле, оне животиње које ће да се спарују, морају зато саме од себе расположене да буду и морају саме неки природни нагон имати, те се међусобно заволети, па да буде обљуба успешна и плодна; но тај нагон несме дражећим неким средствима и лудожно да се у њима буди.

Ово су дакле сва правила, која се на избор за приплод намењених животиња односе; осим којих се нека друга и особена нега неизискује; јединствено дијететично држање и да се за време обљубе и спаривања, мужацима добра снажна, а по околностима и више хране даје, да га неослабе и да свака обљуба успешна и плодна остане. **Ј. Е.**

О нези теготних животиња.

Свака нега теготних животиња, мора више околностима и природи да одговара, а не да је измишљена или лудожно на њима; изузимајући, кад се време порођају приближи, да се оне теготне животиње више на очима држе, како би се све приправне мере, кад време порађају дође, благовремено употребити могле. Што се пак самог пошења тиче, за које време која животиња свој плод носи, то нас искуство учи, да кобиле обично 340 дана, краве 285. Овце и козе 154, свиња 120, а кучке 63 дана у средњу руку узевши носити морају; но и сасвим природни порођај може међу тим неколико дана или пре или после да се догоди. Зато дакле, у тај правилни посао природе да се пре времена нико неуплеће; јер пре времена у тај правилан посао мешати се и хтети порођај насилно ускорити, био би један од најљућих поступака; почем се у опште ово искључно природно дело, без ичијег садејствовања много боље и сигурније сврша, изузимајући поједине неприродне случајеве, ако је н. пр. женка несразмерног и погрешног телесног строја, или кад плод необичан и неприродан положај или строј има; но ово већ у хиругију и лекарску вештину спада. А осим тога, биће по некад још нуждно, да се слаба, или изгладнела, уморна и малаксала женка, поткрепи кад год са комадом хлеба, који се пре у вино или у ракију умочи, или брашном, мекињама, брашњеним напојем, млаким пивом црном кафом и т. д.

О нези матере и нези приплода после порађаја.

Одма с почетка после порођаја, ваља највише чувати како матер, тако и онај нов приплод од промаје и назеба; а тако исто предупредити, да при самим порођају материца, или мајчин уд неиспадне, или да се незапали.

Осим тога ваља такође и природну материну љубав одма задовољити, но опет нетреба допустити, да та љубав своје природне границе прекорачи. — Постељицу (пометину) такође одма уклонити и закопати треба, да се чист ваздух — који је онда још више но други пут потребан — непоквари, или да је животиња непоједе.

А прво мајчино млеко има опет то својство и задатак, да се њиме онај приплод, од прве цревне смоле што пре очисти; јер би се иначе поболети и угинути морао, или би барем закржљао. Зато дакле, ако мати неби хтела свој приплод одма приволети и примити, или неби оно нејако живинче хтело или могло само сису узети, то да се у сваком случају одма извиди шта је томе узрок, па ако је

н. пр. виме много пуно и затегнуто, разуме се да се она мати пре руком у толико измузе, да јој виме охлабави и да се на приволење најпосле и примора; или ако буде онај приплод много слаб и плашљив, онда и сњиме ваља уљудно и врло стрпељиво дотле поступати, док се незадоји и на матер добро ненавикне. У осталом пак држе се мајке и приплод заједно, с почетка у аровима, шталама, или другим зградама, а могу се дању и на поље, кад је лепо и погодно време, у неке заграђене оборе, или друга безопасна места, па још боље на пашу обоје истеривати; јер ће се само онде наћи оне пробитачне и највеће услове, да млеко мајчино добро и здраво буде и да се у довољној количини свагда случи; или барем, не треба мајке јаком успалителном и премногом, нит онаком пићом хранити што надува; нит се смеду оне мајке што доје, много угрејати и ознојити, или напротив да назебу. Осим тога, с' пута све да се одклони, што би приплоду — било пролазно или стално, ма с које стране наудити могло.

Ово је дакле најудеснији поступак за једно 4—6—7 месеци; но доцније, па и у овом времену, пошто нас природа већ приморава, више или мање ове младе животиње художном пићом хранити, т. ј. кад их матере, или саме одбијати стану, или ако ћемо их и ми од матера одбити морати, н. пр. ако матере ослабе, или због других економних цели; то ваља да се оне, док још сисају, с' почетка на лако сварљиву, али ипак питателну храну, но постепено све више и више навикну, па их тек онда коначно одбити. Но и осим ове постепене опште навике на немајчину пићу, треба ове младе животиње још и више на коначно одбијање приуготовити; што ће се сваки дан све за дуже и дуже време ова одојчад од матера одвајати, а међу тим да им се у довољној количини добра, чиста, здрава вода и укусна пића подноси; па још пробитачније биће, ако ће се њих више једнога рода у друштву заједно, а још боље негде на пашу истеривати моћи.

Што се пак оних младих животиња тиче, које у своје време за приплод употребити намеравамо, оне још од тог доба, кад се од матера одбију, за те цели спремати и тако гајити ваља, да им добра и питателна храна никада неоскудева, а још мање у првој години; осим тога морају сваки дан и у своје време довољно движење имати. Али се ипак н. пр. ждребад, пре навршетка треће године, за службу употребити несмеду. Морају се такође и све остале препреке одклањати, које би њиховом развитку сметале; а најпосле све зубне периоде, а поглавито од тога произтичуће непријатне појаве, брижљиво пратити и предупредити ваља. **Ј. Екер.**

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Јануар.

На њивама је овог месеца све мртво. Мраз, снег, непогоде недаду нам на пољу ништа радити, само изнимком можемо овога месеца извозити ђубре, угарити итд. — Земљодјелац се овога месеца обично одмара телесно, ал' зато треба умно да ради, да промишљава чим ће с' пролећа започети, коју ће струку газдовања увећати, шта има поправљати, која му је струка више доносила, која мање, те да се по томе и за идућу годину управља: да више онога сеје што се највише тражи и најскупље плаћа, а да престане оно гајити, што се слабо тражи и слабо плаћа.

Једном речи, сељак треба да рачуна, јер ће из рачуна добитак и издатак тачно сазнати моћи. Некоје су газде непрестано у губитку; зашто? Зато, што незна узрока, — нема рачуна, пак не може ни знати. Рачун ће му тај узрок изнаћи и протумачити.

Гдекоји газда употреби све силе на једну струку газдовања, која је баш најнеблагодарнија, а из незнања забатаљује другу, која би му корисније била, — и од тога ће га рачун одвратити.

Сад, где се газдовање са земљом све више у газдовање с' новцем претвара; сад, где је рачунање сваком све потребније, сад баш неће наши сељаци да рачунају, пак зато и немају ништа.

Што је бродару на мору северница (компас), то је сељаку у његовом газдовању рачуница; а сад има времена доста, пак може од прилике све своје потребе израчунати.

Ако нема на њиви посла, треба вући дрва, а сељанке треба вуну да преду, лан и конопљу да тръају итд.

Ал' зато треба преко зиме на своју стоку пазити, јер је жалост, како наши сељаци своју стоку преко зиме ráне.

Ми смо у 17. броју прошле године опширно разјаснили какве су посљедице, кад стока преко зиме гладовати мора. Стоку оставити да преко зиме гладује, то је расипање и упропашћивање, а не газдовање. Од онога у гладној стоци лежећег капитала, никада интереса добити неможемо, него нам и капитал пропада; стока нам ојалови, теоци неваљали бивају итд.

Ми ћемо овде навести неколико примера, с' којима ћемо доказати, како земљодјелац стоји у обзиру ранења своје стоке преко зиме.

Зима је најглавније време за скупљање ђубрета, јер је стока у стаји, пак ђубрета ни мало не пропада. Пића је зими скупља, а к' тому је још стока више и поједе. Пића или ráпа има овде сада двоструко опредјелење:

1) мора стока себе опоравити, а

2) мора себи нужну топлоту у телу одржати, и с' тога је ráнење као неко грејање. Што је већа зима, тим више грејати треба, тим више ráне стока појести мора.

При једној истој мери ráне лети и зими, слабила би стока, краве би мање млека давале.

Зими дакле ваља боље и више ráнити, или, што је јефтиније: *стаје топлије држати:* у топлој се стаји млого ráне уштеди.

Ал' ово је свето: *Мање стоке држати, пак ју добро изранити, увек је боље, него-ли је више имати, пак да гладовати мора.*

Што више млека од мање крава добијеш, тим већа ваjда. Зато треба мање крава држати, а боље ранити, да од њи веће ваjде узимамо.

Што боље узраниш, имаћеш бољу и здравију стоку, добићеш од ње бољег ђубрета, и имаћеш од ње увек веће ваjде:

У баштн пак имаш овога месеца следећа посла.

Ако небуде снега, а земља је одмрзнута, то око дрва треба копати и ђубретом посипати, но на жиле пазити да се неповреде. Воћке можеш од гусеничких гњезда чистити и у ватру ји бацати. Ако је воћка која због слабе земље слаба и у расту заостала, треба јој са жила на једно 2 стопе земљу извадити и боље, снажније насути, да се воћа опорави.

Ако ћеш воћке још да садиш, а ти копај за њи сад јаме једно три стопе широко, а тако и дубоко.

Топле расадницe (клила) за рану салату, ротквице итд. треба сад правити.

Ако је време влажно, скидај са дрва маовину.

Разноси ђубре на оне леје, где ћеш на пролеће зелен сејати и засађивати. Ако си прошлог месеца грашак посејао, а ти га сад сламом покриј.

Баштованско оруђе треба сад прегледати и поправити што је покварено. Семе треба претресати да се неуквари.

Ако ниси прошлога месеца гранчице за каламљење заламао, а ти сад себи гранчице спреми пак ји остави у подрум, трап, или на каквом другом сувом месту у песку, или ји у башту закопај до половине у земљу, ал' на место, где сунце — особито јутрење — не допире.

ГЛАСНИК.

Радња друштвена.

Записник XXX. седнице одбора „друштва за пољску привреду“ држане у Београду 17. дец. 1870. под председавањем друштвенога председника г. *Мил. Спасића.*

Присутни чланови: г.г. Љуб. Клерић, Јован Екер, Јосиф Пецић и секретар др. Радић.

Бр. 151.

Господин министар финанције јавља друштву, да му је г. министар унутрашњи дела усљед молбе овога друштва одговорио, да је поновијо наредбу свима поштама, да се строго придржавају највишег решења, по коме имају безплатно да носе писма и аманете, које друштво ово шаље коме у унутрашњост Србије, или који би се из унутрашњости наше земље упућивали на друштво ово. Госп. министар унутрашњи дела примјећује даље, да пошиљања на *уредништво „Тежак“-а* упућена не могу ићи безплатна, него да се објави: да се и сва она пошиљања на друштво адресују, која се уредништва „Тежак“-а тичу, почем је то *друштвен* орган.

Узима се на знање с' тим, да се у „Тежак“-у на ново објави, да се сва пошиљања: тицала се она строго друштва, или уредништва „Тежак“-а, увек под адресом *„Друштву за пољску привреду у Београд“* адресују и шаљу.

Бр. 152.

Г. председник подноси одбору на одобрење пропис дужности званичника друштва овога, који је без измене примљен и он гласи:

Дужности званичника друштва за пољску привреду.

I. Секретара — уредника — на основу 31. §. устава друштвеног, ово су дужности:

1. Он уређује друштвени лист „Тежак“ по програму од одбора прописаном, и стара се, да лист свагда благовремено изађе, како би се у одређено време разаслати могао;

2. Надзирава над експедицијом друштвеном и води бригу о рекламацијама, у чему га је дужан подпомагати експедитор·

3. Води записник на састанцима и зборовима друштвеним и израђује кореспонденцију друштвену;

4. Он се стара о печатању и издавању оних дела и списа, које друштво издаје;

5. Саставља годишњи извештај о радњи друштва, а тако и о изложбама пољско-привредним;

6. Води уредне каталоге књига друштвених и стара се, да друштвена библијотека, збирка и архива у реду буде и да се заоставши листови „Тежака“ не растурају;

7. Води уредан списак чланова почасних и редовних;

8. Подписује са председником сва акта друштвена; и

9. Све оно, што се по аналогији предизложених тачки види, да у дужност секретара — уредника — спада, он врши.

II. Благајника су дужности, по §. 33. устава друштвеног, ове:

1. Он води точан дневник примања и издавања друштвеног;

2. Прибира приходе и води бригу о наплати друштвене вересије;

3. Чини издатке по одобреном од главног збора предрачуну и по решењима одбора;

4. Сачињава благовремено годишње рачуне и ове контролорима на преглед предаје, како би се главном збору са изјашњењем контролора поднети могли;

5. Води нарочити списак оних лица, или општина, које шта друштву дугују;

6. Даје извештај одбору о стању касе друштвене, кад год то одбор захтева; и

7. Води уредне инвентаре о целој друштвеној имаовини по њиовој природи и употребљивости.

III. Дужности експедитора по закључењу одбора од 3. Децембра 1870., ове су:

1. Води уредан списак по окружијама од свију оних, којима се лист „Тежак“ шиље, раздељивши овај на оне, који га плаћају, и оне, који га бадава добивају;

2. Све што за експедиране треба спремљено држати, како би се лист и ствари, како их од секретара или благајника добије, одма одправити могле;

3. Списак чланова помагача уредно водити по обзнанама у „Тежаку“;

4. Водити експедицијони протокол аманетних ствари, које се разашиљу; и

5. У препјатству секретара, чинити преписке и друге ситније послове вршити по наредби председника.

Бр. 153.

На предлог г. председника решено је, да се секретар у колико је могуће постара, да набави за друштвену библиотеку сва дела пољско-привредног садржаја, која су до данас на српском језику изашла, и да се и у будуће свако српско пољскопривредно дело, које ма где изашло буде, за друштвену библиотеку набави, и из партије буџета за набављање књига исплати.

Бр. 154.

Секретар друштва подноси одбору две књиге, да се за друштвену библиотеку купе и то: 1. Landwirthschaftlicher Kalender für 1871. von A. E. Komers, а 2. Jahrbuch für österreichische Landwirthe, 1871. von A. E. Komers.

Решено је, да се наведене књиге купе, из партије буџета за набављање књига исплате и у инвентар друштвене библиотеке уведу.

Бр. 155.

Да би се друштво ово боље упознало са пољско-привредним приликама суседних држава и земаља где славенски народи живе с' једне стране, с' друге пак стране, да би могло друштво реченим државама и осталој браћи Славенима дати боље прилике да се са нашим пољско-привредним приликама упознаду, и да би се тако узајмно, братски и у споразумљењу могли посаветовати и договорити о побољшању пољске привреде, решено је на предлог г. председника и секретара: да друштво ово ступи у свезу са: Земљодјел. задругом у Тителу; Императорско-московским обществом сельскаго хозяйства; Вольним экономическим обществом у Петрограду; ц. кр. патриотско-економским друштвом у Прагу; ц. кр. пољско-привредним друштвом у Љубљани; и угарским земаљским пољско-привредним друштвом у Пешти.

Закључено и подписано.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

НА КЊИГУ

ГАЈЕЊЕ ДОМАЋЕ СТОКЕ

И

ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ.

Као што је газдинство уопште, исто је тако и сточарство као једна грана газдинства: умјетност и наука. Наука нас учи условља за успјевање стоке и упознаје нас са средствима за поболшање исте и усавршење за разне наше употребе; она нам иде на руку да знамо, како треба стоку гајити.

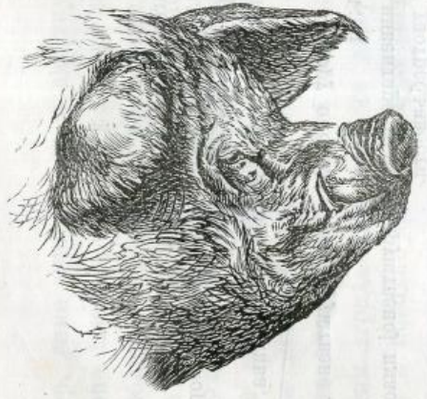
Ако хоћемо од стоке наше вајде, а ми морамо сваку врсту наше домаће стоке тако гајити, као што нам природна правила за поједину врсту стоке прописују. Ал' та правила треба знати! а наши сељаци их најмање знају, — пак зато ћу да им та правила напишем и напредном их гајењу стоке научим.

Без ваљане стоке, не можемо на добро пољодјелство ни помислити. Пољодјелство се од сточарства никако оделити не може, и обратно; ко добре стоке нема, тај не може ни земљу своју добро обрадити, ни добро нагнојити, јер од мршаве стоке — мршава и гноја, а „где је мршав гној, тамо је празан кош.“

Као што сам у првом делу мојих списа казао код сваке врсте пољскога усева: у опште нешто, пак онда његове особености, болести, лечења тих болести и употребљење — исто ћу тако учинити и код домаће стоке и пернате живине, а разјаснићу са лепим и чистим дрворезима, где год иоле бољег разјаснења узтреба. Будели довољан број предплатника, онда ће у књизи бити **и бојадисани слика разне стоке.**

У овој ће дакле књизи бити говора и поуке о гајењу: **коња, говеда, оваца, свиња, коза, кокоши, гусака, ћурака и пловака (патака, шотки), њиовим болестима и лечењу**, а моја ће брига бити, да као и до сада што простије напишем, да ме сваки разумети може.

Цена је књизи овој на предплати *10 грош.* или *1 форинта у банкама*, **а штампаће се само толико, колико се предплатника до 1. Марта 1871. јаве,** пак зато и рок предплати до 1. марта 1871. године стављам. Новци се шаљу **напред** мени подписаноме са именима предплатника заједно; *предбрајање без новаца нећу ни од кога уважити. Књига ће одма у штампу ући, како се довољан број предплатника јави.* Молим све родољубе, да ми скупљањем предбројника у помоћ притеку, а што више предплатника, тим ће и књига украшенија изаћи. Скупљачима дајем као обично 9-ту књигу или новце за њу на дар. Ко ми пошље новце у наплаћеном писму, томе ћу и ја књиге безплатно послати. Од прве свезке мојих пољско-привредних списа: **„Гајење пољских усева“** са **105** фино израђени дрвореза, може свако по 10 гроша, или 1 фор. а. вр. код мене добити.

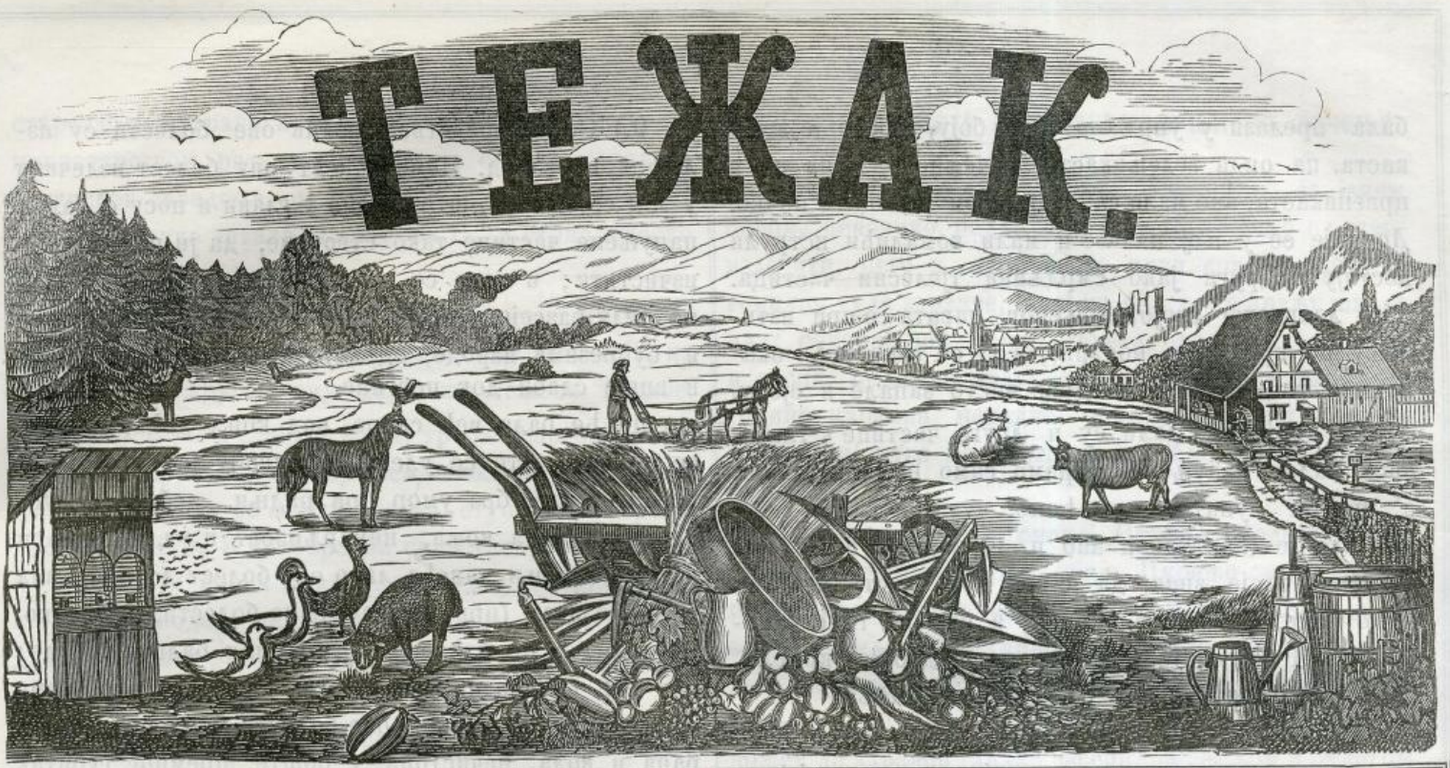

У Београду о Божићу 1870.

ДР. ЂОРЂЕ РАДИЋ.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.«

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 5.

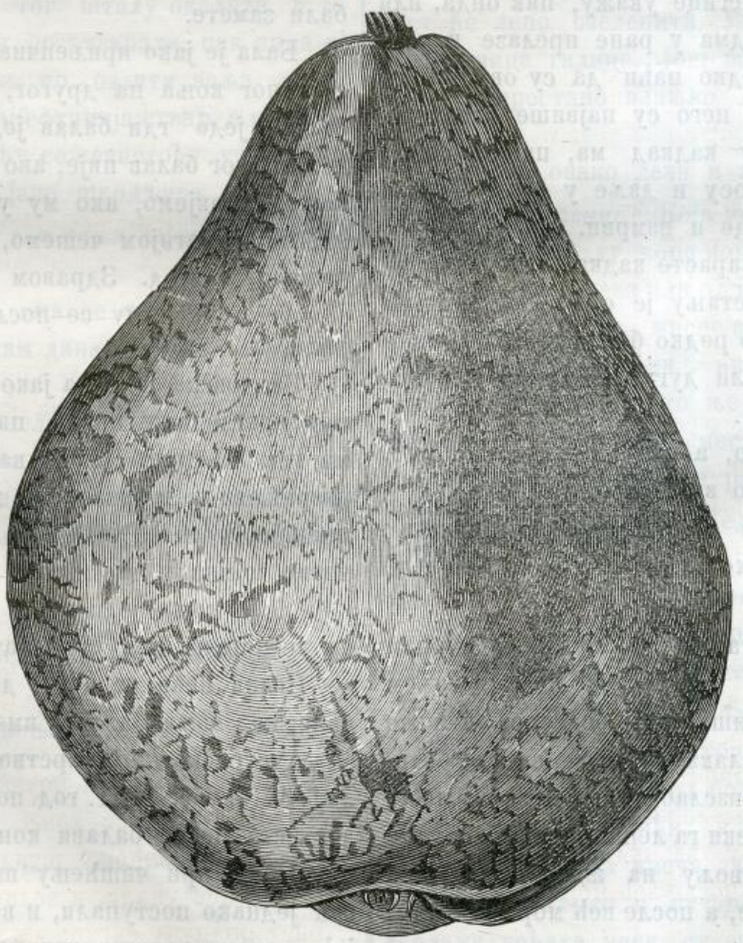
Излази сваког 15. и 30. дана у месецу.

УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ

Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

15. ЈАНУАРА 1871.

Крушка: „Наполеонова масланка.“

Ова крушка сазрева месеца новембра, а држи се 2—3 недеље. Калемљена је на гуњи и врло је добра за јело. Кожица је танка, месо беличасто, сочно и има врло сладак, винов укус. Многи су је воћари од пређе имена њеног ради гајили. Она захтева добру и дубоко урађену земљу; у неурађеној, новој земљи закржљави.

Поред зидова најбоље и најукуспије плодове рађа. У цвету и одма после цвета захтева топлије време. Рађа сваке године; ал' тек сваке треће године најбоље. **Р.**

Бала (сакага).

Будући је ова болест код коња и магараца најопаснија и неизлечима, то очемо нашим читаоцима обширно да кажемо, њена својства по коме се позна, начин како треба коње чувати при овој болести, и узроке од куд долази.

Бала се познаје по следећем:

1.) Почне коњу истицати бала из обадве носдрве или више пута само из једне. Испрва је бала ова чиста и бистра, доцније је све загаситија и гушћа, пак је после сасвим густа и на форму лепка. Ова испрва чиста

бала прелази у упрљано белу боју, после је жућкаста, па онда зеленикаста, пепељаста, црна па и црвеникаста, ако мало са сукрвицом истицати почне. Доцније се у њој налазе и мали комадићи иструли костију и други јако смрдљиви тјелесни частица. Због лепкастог својства њеног, навата се при истицању по крајевима носдрве, и ту се тако рећи окамени, и тога ради се носдрве чисто запале и оједу.

За докучити, дали су и друге частице у глави, овом балом напуњене, морамо само на више места с' прстом лупати, пак ћемо чути некакав глас, пак ако је глас таван као н. п. кад на пуно буре лупамо, то је знак, да је на том месту изнутра пуно бале, а ако бале нема, а оно је глас отворенији. И из очију му тече на подобије крмеља, само је загаситије боје од обичног крмеља.

2.) Унутрашњост је носдрве при балењу сува, тавна, пепељаста и по реду загасито црвена, с' још загаситијим пегама.

3.) Одпустесе чисто све жиле од њиовог природног положења, и по тим је познати да су болесне, а друго, начичкане су са малим жутим бешикицама, које су пуне нечистоте, и нарасте кадкад као грашак велике. Више пута су ове жиле и рањаве. Отоци, кад се већ бала указује, мали су испрва, али се после све већма разширују и носдрве једу. Ови се отоци најпре као неке мале пегице укажу, пак онда, или у бубуљице, или баш одма у ране прелазе и увеличавају се; врло је редко наћи да су ове ранице са кожицом покривене, него су највише отворене.

4.) Ови отоци узму кадкад ма, пак прогризу носдрву кроз; кост у носу и даље у глави најпре отече, пак се после оједе и измрви.

5.) Жљезда отече и нарасте кадкад као кокошије ај е, а у свом здравом стању је само као лешњик велика. Овај је оток врло редко болан, него је ладан и неосетљив, округао или дугуљаст, тврд и често у кожи дубоко сакривен.

6.) Коњ у бали јако, а кад се миче или иде, врло брзо дише, и чисто звижди.

7.) Догоди се да се коњ кадкад и закашље; кашљање је ово врло тихо и слабо, и то више увече и ноћу, нежели дању.

8.) Бала је врло дуга болест; коњ може у бали више година живити, ал није ни за шта, с' воћом једе, јер му у стомаку ништа није болесно, он може бити пун и снажан, и длака му може светла бити. Доцније тек мора мало изслабити од бола из носа, длака му лако испада и неки га лепкасти зној подузме по свом телу; изгуби вољу на ждерање и јако смрдљиву балегу избацује, а после већ мора угинути.

На послетку

9.) Свака средства против ове болести су излишна и узалуд. Немогућност ову болест излечити у тим се састоји, што су оне у глави и носу с' балом напуњене частице тако створене, да ји није могуће изчистити; и тако се све даље и даље отров овај по телу разсеје, да се и друге болести: на цигерици и бубрезима изроде, од који коњ сваки дан више и више слаби док неугине.

Да ће бала већ скоро код коња доћи, познаје се по тим, што се улење, омекшају јим кости, набрекну жиле, брз умор при радњи, дебеле и дуге длаке, дебела кожа, немарљивост и т. д. Стари изтерани коњи такође лако ову болест добију. Бала и подкожњак (црв) су насљедне болести, и то тако, да ждребад од балавог хајгира или балаве кобиле: или већ балави на свет долазе, или за кратко време у балу падну. Узроци ове болести може бити рђава рана и вода, нечистоћа у обште, премног губитак семена, особито код старији пастува. Ово се све дуже потезати мора, док би коњ због тог у балу пао, него брзи долазак бале, обично је са каквом другом болешћу у сајузу.

Узрок бале може бити и кад се коњ разлади, кад коња напрасно из вруће штале на ладан сасвим ваздух изведемо, кад коњ озпојаван дуго непокривен на зими стојати мора. —

Опасна је боља, ако се још и подкожњак при бали замете.

Бала је јако приљепчива. Болест ова прећи може с једног коња на другог, ако здрав коњ из онога валова једе гди балав једе, а из оног суда воду пије из ког балав пије, ако га с покровцем од балавог коња покријемо, ако му узде балавог коња метемо, ако га чешагијом чешемо, којом смо балавог коња чешали, и т. д. Здравом коњу, ма гди мало бале задобијо, мора му се после 30—40 дана подпуно указати.

За човека је бала јако опасна, особито ако коњ, при прегледању прсне, па кад у очи, науснице или ма гди на друго место кап која падне, ту се одма разрањави и изгризе оно место. У најновијем добу, приповеда др. Русхајм у Прагу, разболели су се четир момка у тамошњем гарнизону, и то од бале, која је с коња једног на њи четворицу пала, и сви су четворица под чудноватим мукама помрли.

Сваки нека се чува, да му како у око не прсне бала, кад коња балавог има, пак око њега ићи мора.

Аустриско министарство унутрашњи послова издало је 31. октоб. 1851. год. поучавање, како ваља штале чистисти после балави коња, и оно гласи:

Да би при чишћењу штала, после балави коња, сви једнако поступали, и велике трошкове избегавајући, опет подпуну сигурност имали, наређује мини-

старство унутрашњи послова у споразумлењу с' министарством рата, и с учитељма бечког марвенолекарског заведења ово:

1). Велике штале морају се 7—8 стопа високо окречити.

Ако је у једној великој штали само један балав коњ, треба ону страну окречити, гди он стоји, па онда и оне друге њему најближе лежеће стране.

Мале штале, с' мало коња, треба целе окречити.

2). Будући да се варењем свака зараза уништити може, зато се морају: јасла, стубови, препреге, и сви покретни и непокретни суди (ведра, чешагије, и т. д.) који су са балавим коњем у смеши били, с' врућом водом испрати, после тога добро на ваздуху осушити, пак онда опет са цеђом на ново истрти и осушити.

3). Имају се такође и сви гвоздени суди опрати, само што се код ови не мора тако јако чистити, будући су чешћи, пак нечистоћу тако непримају као дрвени.

4). Ако је подплата с' камёном и цигљом постављена, мора се с' врућим цеђом прелити, и метлом добро разчистити. А ако је међ каменом или цигљом песак, треба га изчистити и нов посути.

5). Ако штала ничим постављена није, треба земљу једно ½ стопе изкопати и новом заменути.

6). Треба после свег' тог' шталу окадити, и то ваља све прозоре и врата позатварати, пак онда с' обичним сумпором кадити, но пазити ваља да се штала не запали. Ово је најјефтинија ствар, а поуздано сваку у штали налазећу се нечистоћу уништи, а и људма који раде, није јако шкодљива.

Наравно, да се морају сви коњи најпре из штале извести.

7). После свег' посла има се штала отворити, добро промајати и кроз осам дана отворена и празна оставити.

8). Ако је у једној великој штали само један коњ балав бијо, треба оно место очистити, гди је он стајао, и до њега онда с леве и десне стране, гди су здрави коњи стајали, јер зараза неможе целу шталу обузети.

Ако је коњ његово место мењао, и ако није своје собствене суде имао, онда се мора све прати и чистити.

О прелазку бале, с' коња на човека, говорићу други пут.

Р.

Неколико болести на воћкама и њиово лечење.

Против шуге на воћкама. Уми дрво са јаким цеђом, неколико реди; тим ћеш га не само од шуге излечити, него и од буба и црви спасти, што се гомилом туда завлаче, и већма нег шуга дрвљу шкоде или: обкопај земљу око дрвета, колко круна вата, и заспи подебље излуженим пепелом, и ако прве године маовина непадне, повтори то још и друге године, и шуге ће нестати, а воћке много родније изаћи.

Противу цурења смоле. Цурење смоле воћкама сила шкоди, изцеди ји и убије. Цурење смоле долази ил од врло масне земље, или од рâна. Ако је од земље, земљу свуд унаоколо, колко ширина круне вата ископај, одбаци и песком наспи. Аколи је од рâна, а ти ране те на које смола цури, оштрим ножем до здравца гладко изсеци, па земљом и балегом алепи;

или још боље: натари изсечену рану кисељаком, ал гњечећи на рану, да сок у рану пусти;

или још боље: смрви црног простог сапуна, замеси на суво, пак у изсечену рану натурај, добро нагњечи и завежи.

Противу жутице листа. Заливај воћку водом у којој си галице (зеленог витриола) растопијо, свако 4 ил 5 дана једаред. Док два триред то учиниш-лист ће лепо озеленити. Узимље се на 1 оку воде, 1 кашичица галице. Још ваља те болестнике за то време непрестано влажно држати, и ако је могућно у ладу.

Исто се овако лечи и жутица на цвећу.

Против главнице. Која места на деблу ил гранама главница увати, ту кора поцрни, испуца, и дрво угине. Болест та долази или од јаког мраза, ил одјаке жеге сунца, ил од врло масне земље. Ако је од мраза ил сунца, ти дрво заклони; аколи је земља узрок, иско пај је, одбаци, и место ње подебље песка на корен набацај; а главничава места на кори до здравца оштрим ножем изсеци, и ране мелемом замажи.

Противу медљике. Медљика на лишћу сваком воћу шкоди, и кад ју је много, убије, особито брескве Зали та дрва крављом мокраћом двапут на годину једаред у пролеће, кад дрва крећу, а други ред у јесен о Мијољдну, и курталисаћеш ји.

Против кврга. На деблама и гранама начине се различите кврге, које убију дрво. То доће ил од црва под кором, или од болести које. Те кврге ваља све до здравца изсећи, и ране мелемом помешано с' мало негашена креча замазати.

Против гљива и печурака. Гљиве и печурке на деблама воћака увек су знак болести дрвета тог.

**

Печурке ваља одма почупати, њиов табан на деблу изсећи, и рану мелемом завезати.

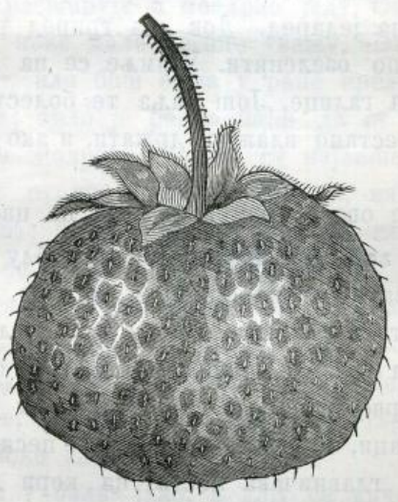
Противу рана. Огуљено ил задерано место на деблу ил грању олепи одма смесом: кравље балеге и земље, и крпом завежи, па за кратко време добиће нову лепу кору, и остати здраво и снажно дрво, а другчије ће боловати и пропасти, ил довек богаљ остати.

Најбољи мелем на ране. Помешај кравље балеге са полу толико кречне, од старе зидине узете прашине, и исто толико ситног пепела и врло мало песка; ако би суво испало, додај још мало марвене крви. Кад си овај мелем на рану намазао, онда озго прашином од ситне креде и шест пути толико пепела поспи и углади. Овај мелем прави онда, кад ћеш га одма требати, не пре.

Исто је тако добар мелем од катрана помешано са ситно стученим дрвеним угљем, и кад си рану њим замазао, још је озго ситном сувом земљом поспи. **Р.**

Неколико врсти најновији јагода.

З. Габријела.

Јагоде су прилично крупне, округле, скоро светле, угасито-црвене. Месо је црвено, чврсто и врло сочно. Укус врло пријатан. Врло добра врста, која се својом родношћу и доцнијем сазревању одликује. Један струк стаје 25 гроша чарш. **Р.**

О неговању конопље (кудеље, кучине).

од Дра Мачаја.

(продужење из бр. 3.)

Да видимо радњу наших суседа. Мађарска, Силезија и Ческа произвели су у 1865. год. на 511 плуга земље 990.000 центи лана у цени од 25 фор. чини 24,750.000 фор.; 1,580.000 центи кудеље по 18 фор. 28,440.000 фор.; 2,000.000 центи ланеног и кудељног семена по 4 фор. чини 8,000.000 у скупу 61.190.000 форин. За неизрађену, из других држава унешену кудељу издато је 4,201.647 форината.

Нисам у стању из статистичних података описати производ кудеље и лана у нашем отечаству, ал' кад би за мерило узео књажевачки округ, резултат је врло неповољан. У колико сам дознати мбгао, иа пандиралском ђумруку се саразмерно мало, а на грамадском ђумруку се одсеком 10—12 хиљада ока кудеље годишње преноси, које за 10 година износи 120.000 ока. Рачунајући по најнижој цени са ђумручином и киријом по 3 гроша чар., то чини 36.000 гроша, која се само из књажевачког округа износи, не спомињући оно, што се за лан, кудељно и ланено семе и израђен еспап добија. Споменута количина кудеље израђује се у овом округу и по народу разпродаје.

За време американскога рата, кад се ока памука по 110—120 гроша чар. продавала, скочила је цена кудељи у овом округу, а и свуд на другим местима, тако, да је ока ужаре и прекупце 12 гроша стајала, — пак се из овога врло лако може видети, како је народ скупо намиривао своје потребе, а на жалост често виђам сељанке, где купују кудељу да себи одело зготове, и семе, да њиве засеју.

У Србији даје у средњу руку сваки плуг 600 ока лана, или 800 ока кудеље; одсеком 720 ока, из ког се добија 3—4 центи лана, ил' 4—5 центи кудеље израђене, поред тога до 3 центе семена, које у скупу од прилике 850 гроша чистог прихода доноси.

Дангуба и трут би се доиста оваким знатним добитком прежалити могли, а у већој количини произведен, отварао би нам светске пијаце.

Наш народ одвраћа од неговања кудеље негативни успјех сејања. Ал то другојачије неможе ни бити, јер он исто место сваке године засејава кудељом; — но кад се зна, да кудеља и лан 29% креча из земље троши, зато се оно у такву земљу несме сејати, која је таким плодом била засејана, која је из земље многе кречне честице за свој плод потрошила: но напротив, така се земља има за конопљиште изабрати, у којој су таке биљке засејане биле, које су из земље солну, ил' фосфорну киселину трошиле, као што су репа, репица, кромпири и пр. Да би се труд накнађавајући плод добити могао, то се једна иста земља само сваке 4 год. може кудељом засејати, ил се велика изнуре-

ност такове њиве само јаким ђубрењем накнадити даје.

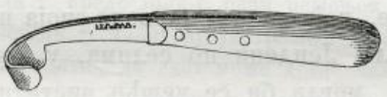
Највећи део нашег народа само толико кудеље сеје, колико му је за подмирење сопствене потребе нужно, јер је производ доста знатним трудом и препонама скопчан.

Главна је препона код наших сељака, што се усљед деобе све већма смањују „задруге“, а надничари се ни за скупе новце добити не могу; зато се веће газде неусуђују већи део засејати, што није кадар у време неодложими посао вршити. После је друга тегоба, што се крај већих река морају јаруге ископати, у коима се конопља топи. Овим поводом се често већи простор родне земље квари; у мањим потоцима кудеља исквари воду тако, да такову стока, особито коњи, окусити неће, а топљење конопље по потоцима је влашћу забрањено. Најпосле, испарење баш није пробитачно за људско здравље, јер јој је задај несносим.

Набројених тегоба и у другим државама има, ал' се ове художественим топљењем, сушењем и израдом уклањају. Тако се у Шлезији, Белгији, Француској итд. кудеља у особеним зградама суши и посредством машине трља и гребена.

(продужиће се.)

Нож за чишћење рана на воћкама.

Познато је сваком воћару, да воћке, особито вишње, трешње и шљиве, ако су на иоле влажном месту усађене — болују од *смолотока* и *рака*. И то ће воћару познато бити, да се наведене болести само онда излечити могу, кад се тако оболеле воћке у сувљу земљу пресаде. Ал није доста само пресадити, него треба најпре оно место, где се рак или смола указала, до здравог дрвета изсећи и балегом крављом и жутом земљом замазати.

Незгодно је то — на сваки начин — са обичним ножем изсецивати, пак су зато изкусни баштовани измислили овај овде насликан нож, којим се свака рана, ма како она лежала, лепо исећи и изчистити даје.

Овакав нож стаје 8—10 гроша ч. **Р.**

Које семе сејати треба?

„Ивер неиада далеко од клада,“ вели стара пословица и оће тим да каже, да се деца радо с' родитељима једначе, дакле млади са старима, а *илод увек са семеном.*

У овом искуству лежи велика поука за сељаке; само јој сељаци слабо следују. —

Наши сељаци неће увек да узму најтеже, најпуније и најзрелије семе за сејање, пак зато више пута само трећина баченог семена изникне, а од овог само нека част честите класе изроди, пак зато и бива после рђаво семе. Још к тому кад узмемо, да при сејању с' руком доста зрно *непокривено остане*, које се осуши или га птица поједе, доста се врло дубоко затрпа, угуши и иструне, а к' тому још и рђаво избирано семе, мора онда само 3 до 6 пута родити, а клас издаје 30 и више пута.

Кинези забадају руком зрно житно у земљу, пак добију у место 30, 100 зрна.

Још непаметније чине неки с' кромпиром. Најлепши род поједу, а најгори оставе за приплод и сејање. Онда није никакво чудо, ако од таковог семена мршаве и шпрљаве родове добијемо. Покушај, пак још при вађењу избирај највеће родове са најздравије лозе, које ћеш на годину посејати, пак ћеш видити, какве ћеш плодове имати.

Кад посејеш овај избирани род, а ти положи покрај те кућице и једну кућицу рђавог, пак ћеш видити разлику, а то ћете побудити *да тврдо држиш на добро семе.*

Кад семе купујемо, увек гледамо да је добро, а то је ваљда и узрок, да купљено семе боље прти.

Ова изрика:

„За приплод најбоље“

важи за марву, и за све биље, за воће, за зеље, за цвеће и за дрва.

У сточарству се већ ова изрика боље уважава.

Добра рана и надгледање може код марве, а добра земља и семе може код биља опет много учинити, а при том који себи за приплод најбољу марву, а за сејање најбоље семе изабере, тај ће заиста најбоље после и имати. *„Најбоље долази од доброг почетка.“* **Р.**

Начин,

за добро обдјелавање дренка за чардаклију.

Ни једна врста грожђа није тако за шпалире способна, као дренак. Штета је само, што многи,

у овом случају, неуму с' њиме да поступају, и тиме му само плодове умањавају.

На више страна се може чути, гди се туже, да им дренак у шпалиру не роди. Тога ради се ја побуђеним налазим, обнародовати мој начин обдјелавања дренка за шпалире.

Ја радим овако: пресадим лозу поред куће или гди желим шпалир направити, пак је оставим прве и друге године да расте како оће; идуће године, од прилике месеца Марта или почетка Априла, одсечем нове изданке баш до главе, друге године такођер; треће године не сечем ништа, четврте године је само подрезујем као обично и с другом лозом што се ради. Од овог времена је пустим да расте по њеној вољи, ал је после подрезујем тако, да од 10—12 стопа никад више не расте; само се мора за летве добро привезати и исправљати, јер иначе угецави. Подрезивања, у месецу Јулију, као што се код друге лозе ради, морамо се оканути, јер ће нам сваки нови изданак идуће године плод донети, зато га не треба подрезивати. Овим начином обдјелавања, дренак тако родити може, да се кадкад на једном чокоту, скоро више гроздова нег лишћа наћи може.

Пример овога начина, показао сам у Штутгартском баштованском излогу у Септембру месецу, гди зам на једној, четир стопе дугачкој, врло слабој и танкој лози, 35 подпуни гроздова имао, и сваке године имам, од како овако радим. Једни су ми говорили, да то неваља, и да ћу ја лозу моју ослабити, ал ја нисам лозу до данас — ево већ једанајеста година — ослабијо, него ми је све јача и плоднија.

На ваше зактевање шаљем вам овај мој начин, да и други срећу покушају, и као што ви велите, да се распростране. **Ф. К.**

Шта треба радити да судовно вино поправимо?

1.) Кад ти је вино судовно, а ти га оточи у друго чисто буре и узми на 2 акова 2 фунте бела шећера (дакле на сваки аков по 1 фунту) и једно 28 холби тог судовног вина; мети шећер у ти 28 холби вина и кувај га на ватри; кад врити почне, успи брзо у буре, ал буре немој зачепити (завраћити или затворити). Вино ће сад у буретy врити, пак кад врити престане, а ти вино опет у друго буре оточи, пак неће на суд ударати више.

2.) На 6 акова узми 2 шаке пуне жалфије и ситке руте опет толико, обоје изсецкај и у једну дугачку кесу пусти у буре да виси. Буре немој затворити, него умеси од ражног брашна лебац један, испеци га, пак га онда на среди пробуши; та јама на лебу мора тако велика бити као и она на бурету, пак онако врућег мети на буре, и то на јаму од бурета. Ово се дотле ради до год вино ону судовну сагу неизгуби.

3.) На 6 акова вина узми 2 фунте јечма, испржи га добро, пак га брзо мети у дугачку кесу и обеси у буре. За 6 — 10 сати нестаће оне саге; од 10 сати несмеш дуже кесицу у буретy оставити, јер ће онда вино на пржени јечам мирисати.

4.) Испржи шаргарепу (жуту репу) у пепелу врућем, пак је на кончићу обеси у вино, ал буре мора затворено бити.

5.) На 6 акова вина узми ½ фунте коштица од брескве, истуци и баци у вино, ал најпре мораш вино у чисто буре преточити. **Р.**

Блато из устојани бара, као гној за усеве.

Блато из устојани бара има врло много хранећи честица за усеве, јер у једној устојаној бари има небројено поцркани насекома и иструли трава, које оне честице у себи имају, које су нараштају усевима нужне. Наравно, да је вредност једног или другог блата различна. Блато из бара, у којима је гара и друга ђубрета бацано, много је у снази хранећој јаче, од опог, које је само у дољи каквој поводом кише постало. Ми имамо по сели доста такови бара, у које се одпадпути леп од куће, ваљци, цигље, креч, гар, слама и т. д. баца, и које само у селу ваздух квари. Ове би се баре земљом изсушити и попунити, а то блато за гнојење усева за сиромаке, који доста марвена гноја немају, употребити дало. Јендеци по селима, у које се свако ђубре баца, могли би се чешће чистити — које је нужно — а то ђубре и блато за гнојење усева употребити. Скоро свака кућа има пред себом по селима дуж целог места свој јендек, у који: перје, сламу, гар, и т. д. баца, које ствари овде изтруну, и које се после у башти — у мањој колпцини — за гној употребити дају. Оваково блато, са шталским ђубретом помешано, одвећ добар гној за сваке усеве даје.

Гној рани и подрањује усеве наше, *без гноја нема добра усева*, а кад човек нема доста гноја од своје марве, мора гледати, да га с' друге стране добије. Шта више, и пра са сокака, којим марва пролази, одвећ је добар гној.

Оваково скупљање гноја неће многима нуждно бити, ал богме је многима и потребно, особито сиромашнијем свету; — а зашто се неби човек помогао где год може? **Р.**

Од какве нам ползе може бити врба?

Полза, коју од врбе имамо, кад је поред потока, рјеке и т. д. засадимо, и она, кад од њени вити гранчица кошарове и друго плетемо, врло је позната, пак држим да није о томе нуждно даље говорити, него да на ону ползу прећем, на коју се до данас није тако пазило.

Три врсте врбе има, које, кад прецветају неки памук у оним цветним кичицама имају, који са једном трећином обичног памука или вуне помешан, врло добар конац даје, који се за чарапе употребити може, а даље се с' истим хаљине врло добро постављати дају и т. д.

С' овим памуком нисмо ми једанпут преварени, јер тај памук врло често са обичним американским помешан у трговини под „најфинијим" долази, јер су му кончићи врло фини, танки и светли.

Тко на близу гдигод овакове врбе има, тај нека непропусти ово од природе му бадава дато предиво скупити и употребити, ако баш и неће она од њега одткана или оплетена ствар тако фина бити, ипак се неће за тај исти еспап преварити дати, а шта је најглавније: неће га ни парице стати. **Р.**

Кромпир,

се у сред зиме може на далеко, без да ће се смрзнути, овако слати: џакове (вреће) у које ћеш кромпир слати, замочи у ладњу воду, напуни ји с' кромпири и прелиј ји с' поља још једном с' ладном водом. Овако паковани кромпири издрже и најјачи мраз. Узрок је сасвим природан: јер влагом оном од воде, испуни се празнина тканине, и с' поља створен лед неда ладноћи да у џак продире, или боље рећи: неда топлоти да из џака на поље изађе, која се у кромпирима налази. **Р.**

ГЛАСНИК.

Радња друштвена.

Записник XXXI. одборске седнице, држане у Београду 4. Јануара о. г. под преседавањем друштвенога председника г. М. Спасића. Присутни чланови: г.г, Јосиф Пецић, Љуба Клерић, Јован Екер, Сергије Станковић и др. Радић секретар.

Бр. 156.

Прочитано је решење управе вароши Београда, у ком позива друштво ово, да испуни оне услове, које закон о печатњи у чл. 13, и 15. прописује за издавање „Тежака."

Решено је, да г. председник с' овим решењем управе вароши лично престане г. министру унутрашњи дела, и умоли га, да изволи наредити, да лист може дотле излазити, док друштво нужне услове по закону о печатњи не испуни; а међутим, да г. председник све оно учини, што за сходно нађе, да би лист и даље без прекидања излазити могао.

Бр. 157.

Г. Арса Ристић, који је у одборској седници од 12. Јула умољен, да прегледа дело о „гајењу и употребљењу шума," које је на разпис друштва овога стигло — враћа то дело, које му је Ђ. Радић на преглед послао, не прегледано, с' тим: да он не може то дело зато на преглед и оцену сада примити, што је од одбора за прегледање одређен рок истекао, пак мисли, да сада није он више надлежан да га прегледи, док неби одбор о томе ново закључење донео.

Решено је, да се на ново умоли г. Арса Ристић, да као стручњак речено дело прегледа и о њему, у колико му је пре могуће, своје мњење одбору поднесе.

Бр. 158.

Г. председник предлаже: да се изаберу два члана, који ће списак за чланове нужнога семења направити, како би се за времена то семење пабавити и члановима помагачима разаслати могло.

Одређују се секретар Радић и благајник Станковић, да направе списак и да га председнику на предглед поднесу; а пошто га председник прегледа и одобри, да се одма семење, у колико га друштво произвести није могло, по том списку наручи и из партије буџета за набављање семења исплати.

Закључено и подписано.

☞ Г.г. чланови помагачи друштва овога и предплатници на „Тежака," ако би имали што друштву овоме да дају, било за чланство или за „Тежака," нека изволе послати: ако су у Београду, *изкључно* благајнику друштеном г. Сергији Станковићу, а ако су из внутрености, а они нека сва писма, било с' новцима или без новаца, адресују увек **„Друштву за пољску привреду у Београду,"** јер је друштво ово сваком свом званичнику дужности тачно опредјело, које има да врши, а с' друге стране опет само она писма могу по највишем решењу ићи *безплатна*, која се на „Друштво" адресују и шаљу.

Благајник друштва г. Сергије Станковић може се сваки дан до подне наћи у канцеларији главнога казначејства, у министарству финанције, који ће одма, на примљене новце и признанице издати.

Уједно се умољавају *досадашњи* чланови помагачи „друштва" овога, који неби желили и н будуће чланови остати, да то **најдаље до 15. Фебруара о. г.** друштву јаве, јер по истеку овога рока, друштво ће их и у будуће онда сматрати као своје чланове, семење им разно послати, и са годишњим их улогом од 20 гроша чарш. задужити.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

НА КЊИГУ

ГАЈЕЊЕ ДОМАЋЕ СТОКЕ

И

ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ.

Као што је газдинство уопште, исто је тако и сточарство као једна грана газдинства: умјетност и наука. Наука нас учи условља за успјевање стоке и упознаје нас са средствима за поболшање исте и усавршење за разне наше употребе; она нам иде на руку да знамо, како треба стоку гајити.

Ако хоћемо од стоке наше вајде, а ми морамо сваку врсту наше домаће стоке тако гајити, као што нам природна правила за поједину врсту стоке прописују. Ал' та правила треба знати! а наши сељаци их најмање знају, — пак зато очу да им та правила напишем и напредном их гајењу стоке научим.

Без ваљане стоке, не можемо на добро пољодјелство ни помислити. Пољодјелство се од сточарства никако оделити не може, и обратно; ко добре стоке нема, тај не може ни земљу своју добро обрадити, ни добро нагнојити, јер од мршаве стоке — мршава и гноја, а „где је мршав гној, тамо је празан кош.“

Као што сам у првом делу мојих списа казао код сваке врсте пољскога усева: у опште нешто, пак онда његове особености, болести, лечења тих болести и употребљење — исто ћу тако учинити и код домаће стоке и пернате живине, а разјаснићу са лепим и чистим дрворезима, где год иоле бољег разјаснења узтреба. Будели довољан број предплатника, онда ће у књизи бити **и бојадисани слика разне стоке.**

У овој ће дакле књизи бити говора и поуке о гајењу: **коња, говеда, оваца, свиња, коза, кокоши, гусака, ћурака и пловака (патака, шотки), њиовим болестима и лечењу**, а моја ће брига бити, да као и до сада што простије напишем, да ме сваки разумети може.

Цена је књизи овој на предплати *10 грош.* или *1 форинта у банкама*, **а штампаће се само толико, колико се предплатника до 1. Марта 1871. јаве**, пак зато и рок предплати до 1. марта 1871. године стављам. Новци се шаљу **напред** мени подписаноме са именима предплатника заједно; *предбрајање без новаца неку ни од кога уважити. Књига ће одма у штампу ући, како се довољан број предплатника јави.* Молим све родољубе, да ми скупљањем предбројника у помоћ притеку, а што више предплатника, тим ће и књига украшенија изаћи. Скупљачима дајем као обично 9-ту књигу или новце за њу на дар. Ко ми пошље новце у наплаћеном писму, томе ћу и ја књиге безплатно послати. Од прве свезке мојих пољско-привредних списа: „**Гајење пољских усева**“ са **105** фино израђени дрвореза, може свако по 10 гроша, или 1 фор. а. вр. код мене добити.

У Београду о Божићу 1870.

ДР. ЂОРЂЕ РАДИЋ.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.«

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 6. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 30. ЈАНУАРА 1871.

О избору и нези музари.

Лучење млека или функција (радиност) вимена, својствена је животињама женског рода; а зависи јединствено од порођаја и траје у здравом стању дотле, док матере свој плод доје, а пошто га одбију, изгуби се опет и разиђе, ако се мајке и после тога не музу, одакле и тај наслов „музаре“ долази.

Но да би се не само приплод млеком довољно хранити, него и наше друге потребе и економне цели с те стране подмиривати могле; нужно је, да свагда како количину, тако и множину лучећег се млека у виду имамо, а по околностима и потпомажемо. Премда је лучење доброг и у довољној количини млека, с једне стране неко природно својство свих добро организованих музара, али с друге стране опет и од спољних уплива и нашег судејствовања зависи.

Неки економ, по имену „Гуенон“ закључивао је код крава на множину и доброту млека, по вимену и околини вимена овако:

Код добрих музара „крава“, бивају длаке на вимену, око вимена, на унутарњој површини бутова и на средњем месу изнад вимена, некако својствено горе преокренуте, мекане, танке, масно пљаве, накудраве и далеко распрострањене; које као неко огледало[1]) у очи падају. Виме је повелико, али не меснато и тврдо, а сисе јесу дугачке и крупне. — Оно млечно огледало дакле, зависи по свој прилици од дебљине и савршенства спољње млечне артерије,[2]) што се од стражњице доле пружа и у вимену разграњује; јер крупне артерије већу количину крви спроводе, која не само што стиже за израну оних својствених млечних жљезда. него још и претиче да се већа количина млека у њима образовати и лучити може; а на против, танке и слабе артерије, онолико крви само спроводе, да једва стиже за израну млечних жљезда.

Други опет економ по имену „Магне“, дели краве по множини и својству млека на 4 класе овако:

1. На најбоље музаре, које скоро толико млека у окама дају, колико ока добре хране поједу, н. пр. мања фела по 6—10, а велика до 16 и више ока на дан, па постојано и за дуго време после телета. — Код ових дакле музара покрива оно млечно огледало цело виме, све мускуле из над вимена т. ј. средње месо и сву унутарњу површину бутова; длаке су пак на свима овим деловима врх

[1]) Млечно огледало.

[2]) Жила, која из срца крв за израну води.

танке, фине и мекане. А вêне,[3]) после другог или трећег телета набрекну и цело средње месо заједно с кожом подижу у вис, но без да се неки чворићи споља приметити могу.

2. На добре музаре, код којих се оним млечним огледалом тек виме и средина мускула до половине средњег меса покрива; а бутови су већ мање покривени оним финим и својственим длакама. Млека пак дају: мања фела од 4—8 ока, а највећа до 12 ока на дан; дакле од прилике 3 литре млека на 1 оку доброга сена што поједу.

3. На средње музаре; овима млечно огледало ни сво виме не покрива потпуно, нит је оно онако правилно образовано, као код најбољих и добрих музара; а млека ни пола оке, на једну оку доброг сена не дају.

4. На хрђаве музаре; код којих се млечно огледало скоро и не примечава, само што је неким узаним, правим, или криво урезаним пругама означено. А што се длака на вимену и бутовима тиче, оне су крупне, дугачке, тврде и доле окренуте; млечна артерија није тако развијена као што су артерије на бутовима, зато имају бутове месната и у опште су ове краве крупније и јаче, више за рад и за месо, нежели за млеко способне, јер ни по 1 литру млека на 1 оку добре хране недају; па и кад се телад одбију, онда и млеко одма изгубе.

Што дакле једне музаре поред добре хране дају водњикаво, не укусно и мало млека, а друге опет и код лоше а негмоли код добре хране, много више, масно и укусно; јест с једне стране природно својство добрих и хрђавих музара, али с друге стране опет признати морамо, да у опште количина и доброта млека, поред добре феле крава још и од хране, а тако исто и од оног начина много зависи, како се које музаре хране и како се иначе негују, зато неће згорег да буде, ако се у нечему упознамо и са храном, која је за добре музаре најпробитачнија и која највише јемства у себи садржи за постигнуће наших економних цели.

Најбоља дакле храна за музаре јест она, у којој саставни хемиски делови највише одговарају хемиској садржини млека и који се поред водњикавог садржаја, са организмом најлакше измешати и сродити могу. А ова се својства налазе у свима оним сладким травама, што животињама у опште за пашу служе, но још су пробитачније, све феле детелина, чворасто зеље, корењасто и главасто биље и разне сладке репе. Осим тога попарена сечка, јарма од јечма, овса и кукуруза; или помије, мла̂те и т. п. Само што свака она пића која радо укисне, онај исти накисели укус и на млеко преноси, пак онда и оно радо ускисне или се згруша.

Онаке истоветне особене промене, искуси млеко такође од разних специфичних материја, што се у храну помешају, или и других на млеко утичућих околности; н. пр. млеко одма после порођаја тера напоље (на лаксир), а тако исто кад нека музара на чишћење добије, оно се исто дјество и на њено млеко преноси. — Особени укус и мирис прими млеко: од бела и свих других фела лука, од терпетиновог уља, смрдљиве гуме (Assa foctida), канфора, етера, титрице, иђирота, вратића, тарчужка, слачице, пелена, салисабора, (Aloe) повчића и кичице; шта више и сама овсена слама, ако се њоме једнако музаре хране, горко млеко производи. — А кад музаре у већој количини маслачак и попино прасе док још цвета поједу, онда њино млеко постане тако горко, да га нико ни за јело употребити не може; но млеко и осим тога још у свакој билозној (жучној) болести горко постати мора. — Траве пак киселе из подводних ливада, или и сладке но мокро зденуте и неисушене, или кромпир у већој количини, слузно корење, млечика и т. д. и на млеко свој истоветни укус и остали уплив преносе; од семена „салзола — сода“ бива млеко слано, а од селена — премда га све краве врло радо једу — млеко на прчевину заудара као од црних коза. — Од метвице и зеленога грашка постане зелено, а од мркве, лисичијег репа, сводниче, ледињака, љутића и ребарбаре жуто. Од броћа, опунције и иванскога цвећа црвенкасто или крваво, ако међу тим другим неким случајем већи наток крви на више подјествује и особито одма после порођаја, или кад више болује. — На љубичасту и плаветну боју, добије млеко од пачијег гнезда, љубичице, цинкрота, лисца, еспарзете и других овима подобних трава. А најпосле, у многим различитим случајевима може млеко још и балаво постати и развлачити се, а без да се скоруп (кајмак) одвоји од њега.

Но у осталом и умерено движење имаће свагда добар уплив на лучење млека, као и сва остала добра нега и чистоћа. Осим тога и кад музаре свагда на време свој природни нагон задовољити и њихови плодни органи свој задатак редовно отправљати могу; не само што ће се онда млеко, свагда у своје време и удовољној количини лучити, но ће оно и на доброту млека велики и одсудни утицај имати. — Шта више и сам начин музења, скромна и блага рука при музењу и кад се виме,

[3]) Крвне жиле које крв натраг у срце спроводе.

свагда на чисто, савршено и у своје уобичајено време уредно измузе, јест у стању не само лучење млека умножити него и у каквоћи поболшати.

Ово је дакле, што се код музара на каквоћу и количину млека односи, но с друге стране треба да знамо, да претерано лучење и одвајање млека, здрављу музара и у опште целом њиховом организму врло шкоди; па тим више ако оне уз то још и у природној и доброј храни оскудицу трпе и ако се на то место, измишљеном и онаком художном пићом хранити морају, која по собственој природи, још веће лучење млека производи, нежели друга природна храна. **J. E.**

О дубоком орању.

Има разни мјења о дубоком орању. Једни веле, а ово је искуством доказано, да је боље дубље орати нежели плитко; други пак веле да је усевима шкодљиво кад се дубоко оре. Више доказа имамо до данас, да је увек онде боље родило, гди је дубље орано, пак ћемо се тог начела држати.

Славни професор Штекхардт вели: 1.) „Дубљим орањем помажемо жилама да лакше у земљу продру.“

Шта смо ми овим докучили, кад растењу помажемо бољма у земљу продирати са својим жилама? Докучили смо то, што растење снажније бива, а чим је снажније, више плода донети може.

Исти тај професор вели: 2.) „Дубљим орањем предупређујемо, врло велику влагу и велику сушу у земљи.“

Кад је велика влага у земљи, шкодљиво је усевима; јер има биља, која у прекомерној влаги таки угину, а има напротив и такови, који истина прте, ал сва рана само у лишће и стабло оде, а у плод ништа. Велика суша пак, нити је за једно ни за друго биље; најбоље је дакле кад је и влаге и топлоте умерено у земљи, а то ћемо тим докучити, кад по речма гореченог професора дубље оремо.

Даље вели: 3.) „Дубљим орањем правимо земљу здравијом.“

У здравој земљи и здрави усеви бивају, а чим су нам усеви здрави, морају добро и родити, јер им само здрава земља нуждну рану дати може; у нездравој земљи пак, усеви пропасти морају.

4.) „Дубљим орањем повисујемо снагу земљи.“

Чим нам је земља снажна, снажније и на њој посејана растења одрањивати може, а кад растења снажне ране добију, снажније пртити можеду, пак снажније и родити.

Он вели: 5.) „Дубљим орањем обогаћавамо земљу нашу.“

Што је дубље земља издробљена, тим дубље и лакше ваздух у њу продрети може, а чим је земљи више воздуха, тим више ране у њој за посејано биље има, а што више ране има, тим снажније и усеви бивају.

Даље 6.) „Дубљим орањем ђубримо земљу.“

То је наравно, кад се жиле у дубље узораној земљи по својој вољи, свом снагом развијати могу, да више жила у земљи остане, па те жиле кад иструну, ђубре нам земљу колико толико, а овако неможе бити, кад закржљаве.

А на послетку вели: 7.) „Дубљим орањем, предупређујемо, полегање усева.“

Прво мјење професора Штекхардта смо изјаснили тим, што рекосмо: да је у дубље узораној земљи биље снажније, чим је дакле снажније, неможе лако полећи.

Ови 7 изречења професора Штекхардта, која се на искуству оснивају, зацело су истинита, а биће ваљда и од наши читалаца, који су то и сами већ искусили. —

Овим поводом дакле опомињемо наше земљодјелце, да ће увек боље учинити, ако дубље ору, и биље у развитку њиовом подпомогну, нежели кад 3—4 прста ору, и кад им се усеви закржљавити морају.

„Дубље орано, полак ђубрено!“ вели сељачка пословица; а и ова је пословица за цело из искуства изречена. **P.**

Зашто се краве јалове?

Велика је жалост за економа, особито мањега, кад се радује, да ће му се крава на скоро отелити, пак га здравим телетом и добрим млеком обрадовати — а она се изјалови, то јест побаци. Вредно је дакле знати узроке, с' који краву сналази ова беда, што се пре времена отели. Обично се мисли, да се то зато догодило, што се избола с' другим говедама, што је тко ударијо, или што је ослабила (опала). Али се због ови узрока побацање врло ретко догађа. Много има други околности, чрез које се стеоне краве обично изјалове. Главни и најчешћи узрок је том назеба, кад су штале претопле, а крава угрејана изађе на зиму, или кад с' велике зиме ступи у претоплу шталу. Осим тога се ова несрећа догађа врло често с' непримјернога рањења, и то:

1.) Кад се стеоне краве ране премногом дрождином од ракије, као што то бива по ракицинцама.

2.) Кад се ране све самом дрождином од репе, из које се сок изцедијо (по шећерним фабрикама).

***

Ако се пак овој дрождини дода зрна или олајне проје, онда ваља.

3.) Кад се рани крава самом олајном пројом, а није јој се додало сена или сламе, или какве окопавине н. пр. кромпира.

4.) Кад им се даје укисељена рана.

5.) Кад се полаже пред њи упарена рана.

6.) Кад се кравама даје одвише репе, а премало сена или сламе.

7.) Кад се ране прозеблим кромпиром.

8.) Кад им се даје одвише лишћа од репе, а неда им се нуз то плеве од сочива или сена, поред које ствари прија оно лишће.

9.) Од труле, плесниве сламе и од поплављена сена.

10.) Од превлажне ране, од које утроба омлитави.

11.) Од прекисела сена. Од врло кабасте т. ј. од такове ране, која много места у желудцу заузима и тим смета кувању.

12.) Кад се крава рани млатом из пиваре пак кад млата није сушена била на сунцу, него у пећи.

13.) Од киселе сурутке, (којом особито у швајцарској краве поје, јер је тамо има врло много).

14.) Кад се крава више пута надуне од младе детелине.

15.) Кад се рани детелином по којој је пао пикац или медљика, или која је нагњила од преснажног растења.

16.) Од старе репе и болесна кромпира.

Овде наведени узроци побацивања, највише се онде догађају, гди је земљедјелство јако процветало, што се неможе казати за нашу домовину, гди су краве спрам остале марве, као пасторци, морају се задовољити најгором раном. Но опет смо набројали на број све узроке побацивања, да ји наши земљедјелци све познаду.

Код рађења стеони крава треба увек пазити, да краве добију онакове ране, која је састављена из ти исти твари, из кои је и добро, здраво сено састављено, у којем су све питајуће твари у правом размеру скупљене. Но управо на ту се околност слабо гледа, а како ће се гледати, кад наши земљедјелци незнаду, из чега је сено састављено.

Највише се краве јалове од петога до седмога месеца ношења; но више пута побаце већ 14 дана после како су биле вођене, или 14 дана пре редовног телења. Најгоре је, кад се крава изјалови 14 дана одма после вођења, јер је то знак, да крава већ пре вођења није била сасвим здрава. Јако треба бригу водити и пазити, ако желимо, да нам се овакова крава опет у реду отели. Најмање има погибели и опасности, кад се крава отели само једно 14 дана пре реда; јер се више пута може крава, пак и само теле спасти.

Свакојако се треба постарати, да се крава, кад побаци, као што ваља очисти, а тому имамо изврстно средство. Ево га!

Први 10 до 12 дана после телења, подај крави јутром пре обичне ране, квасца размоченог у води, и то сваки дан једно 3 сатлика. После 12 дана престани давати квасца, и место њега подај једно 8 дана холбу куваног ланеног семена, а поред тог добра сена и сламе. Одма после побачења престани је ранити досадашњом раном, и полажи пред њу добру, крепку рану, ал' не одвише изпрва, нити толико да се сасвим насити, а камоли да се преједе.

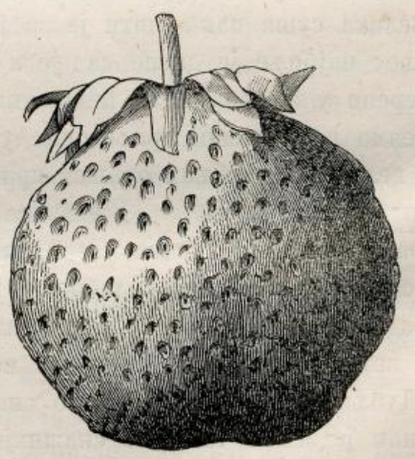
Тек касније, и то мало по мало, подај јој ове ране, да се сита наједе. Најпрече ћеш јој повратити здравље, ако јој пустиш крв и онда је почнеш ранити добрим сеном са нешто мало зрна. Него немој на њу пустити бика пре 2 до 3 месеца, док крава сасвим неоздрави, то јест, док се непрестане линьати, и док јој се непрестане кожа љуштити; а док то бива, то је знак, да крава још није сасвим оздравила.

Овде морамо напоменути, да је теле, у ког је болестан пупак, више пута знамење, да крава није сасвим у реду, и да је прилика, да ће до године опет побацити. Ако је тако, ваља нам бити на опрезу. Болестан пупак долази од рђаве ране: добром раном дакле препречићемо онда, да крава не побаци.

Р.

Неколико врсти најновији јагода.

4. Књаз сриски Михајло.

Јагоду је ову одгеговао један од први немачки одгајатеља јагода, покојни др. Вилдер. Године 1867. упознам се ја с' њиме и он ми обећа, да ће ми, кад прве лепе јагоде одгоји, неколико комада

послати, да их ја именујем. И заиста ми пошље године 1868. 7 комада, од којих је једна баш овако крупна била, као ова овде насликана. Ја јој дам име: „књаз српски Михајло.“

Она је, као што видиш, прве величине, црвена је с' поља, а кад ју попреко пресечеш, а оно је месо најпре црвено, затим мало блеђе, а у среди опет црвено. Укуса је особитог и мирисавог. Рађа обиљато и крупне јагоде, ако се као што ваља гаји. Један стручак стаје 17 гроша чарш. **Р.**

О разливању вина у стакла.

Кад је вино као што треба у бурадма дотерано, кад је своју савршену бистроћу, мирис и укус добило, онда се може тек у стакла разливати, где се још даље вино поправи и дотера, које се у бурету неможе постићи.

Стакла се за овај посао морају добро испрати, и то је најбоље с' песком, шљунцима и фришком водом; после прања треба изкренути стакла наопако, да сва вода изцури.

Ако се буре ради разливања начне, то га треба брзо једно за другим оточити. Ако се неможе цело буре оточити, а оно треба остатак оточити у друго мање буре, а мутљаг оставити посебце. Останели буре начето, то га треба закадити сумпором, да не побуђави.

Чепове од јагњеде треба добро у врелој води испрати и изкувати, а на трећину од своје величине стињити ји; чеп се укуцава с' дрвеном маљицом и то над каквим судом, да се вино непроспе, ако би у случају стакло пукло. Чеп, а нешто и стакло треба добро са смолом облепити.

На стакла могу се артије прилепити, да се неби човек забунијо, кад од више врсти вино отаче.

Кад се стакла већ запуше и смолом облепе, треба стакла поређати 6, 12 до 20 реди једно на друго по ребарке, и то, од једног стакла дно, од другог врат једно на друго и т. д. јер у том се положају изобрази и поправи вино што може бити! Ако нису били чепови здрави и добро искувани, то ће цело вино ударати на чеп тако, да се неможе ни пити.

Ако би ко хтео, да му вино овако у стаклама пре сазре, нека наслаже стакла у таковом истом реду у загрејане стаје; или нека напуни само три четврти с вином, добро запуши и за један сат у води кува, пак кад се после сасвим олади, а он нека допуни с ладним и зачепи. Овако ће истина пре вино сасрети, али никад неће имати оно својство и ону љубкост, као оно, које је у ладном подруму, истина после дужег времена дозрело. **Р.**

Кукољ.

А ко непознаје кукољ? Кад га кроз увеличателно стакло гледиш, а он је пун сићушни бодљика; кожица му је угаситоцрна, а унутра је бршно чисто бело. Ево ти овде слика цвета, чашице у ком семе лежи и слика семена. У тој чашици има врло много тога семена, више пута и по 100.

Кукољ се највише међ пшеницом налази, и има га какад толико, да једну десетину целокупног зрна износи.

Кукољ је врло шкодљиво семе за здравље човека; и кад га је много у лебу, онда долази главобоља, несвестица и нагон бљувању. Зато треба кукољ из пшенице требити, и то, док је још на њиви — треба га плевити.

Брашно, у ком је кукоља, бива модро, зато је и лебац од таковог брашна умешен модрикаст и горак.

Само се — као што сам горе рекао — плевљењем из пшенице изкоренити и очистити да. Он се највише у влажним годинмма појављује.

Ја би рекао, да та отровна својства тога кукоља нису нашим сељацима позната, пак држим да је овде најбоље место да их разложим.

Жининар један, купи од воденичара једног мекиња и брашна, и умеси од тога тесто, да своју живину нахрани. С вечера нахрани он своју живину са тим тестом, кад у јутру, — нађе сву живину мртву. Шта је сад наопако!? Човек није знао себи друга савета, него оде једном лекару и приповеди му ту ствар. Овај опет однесе то тесто у Поатир, једну оближњу варош, и преда лекарској дружини да га испита. Ова дружина нађе, да је том помору узрок кукољ, који се у оним мекињама

и брашну нашао, од ког је оно тесто умешено било. У опште се је то пронашло, да је 5 драма несамлевеног кукоља довољно, да јака и здрава кокошка за 5—6 сати угине, а самлевен и чист, отрује пре. Ови се покушаји повтораваше и на псима више пута, и при парању и истраживању мртви телеса, нашла су се отровна дјејства на стомаку и дробу.

Да би пак околности одкрили, у којима се људи налазе, кад од оног, са кукољом помешаног брашна умешен лебац једу, давало се је врло мало кокошима и псима — јер на телету ил' ждребету би било греота покушавати —, и сваки дан им се давало све више, и то тако, да је она кокош или пас, на ком је покушавано, за 3 недеље угинути морало.

На основу многоструки, са појединим деловима кукоља учињени покушаја, нашло се је, да: она црна кожица и бело брашно у кукоља нису ни најмање отровни, али има у средини зрна, она клица, коју кемичари *„сапонин“* сову, и та је одвећ отровна. Кад се само мало, али чистог овог сапонина живинчету да, на мах угинути мора.

Гледећ на човека и на стоку, одвећ је нужно, да се сељаци постарају, да кукољ плеве док је на њиви, а да га требе зрелог из чисте пшенице. **Р.**

Како ваља платно белити?

Врло много добијамо кад платно код куће ткамо, једно тим, што можемо ткати: кад друге какве пољске радње немамо да радимо, пак време то негубимо, а друго, што неморамо мног новац за хрђаво платно на једаред издати, кад би нам за одело требало; пак још! да видиш боље је, кад може домаћица код куће од свог одканог платна одрезати колико оће и кад год оће, а неповољније је гледати, кад болтација на рифу отеже, пак се ту онда и мисли: колико ће се узети, да небуде више ни мање; јер је тешко за оне производе новац издати, које смо у стању и ми сами трудом и рукама нашим произвести. О ткању нећу овде да говорим, јер свака домаћица себи може ткати како жели, зато се овде појединце неби ни говорити могло. Имао сам прилике чути од искусни људи, који машинама у велико ткаду, да је наше „сâди платно“ врло добро уважено, и за добро, дуговечно припознато, ал веле да није свако доста бело, него има и жућкастог, а то веле да није жица крива, него начин белења.

Ја сам имао прилике пропутовати целу околину Румбургску, мајдан платнени, пак сам све и видио шта ме се највећма тицало, ал сам понајвише на то тежијо, да научим њнов начин белења.

Бадава што сам ја гледао, гди они поливају платно на трави, кад нисам знао шта најпре с њиме раде, у чему га кувају и т. д. Ја дакле замолим управитеља фабрике једне у којој је 100 разбоја било, да ми каже начин, како он даје платно белити, а он ми обећа да ће ми савестно и истинито казати, и поче овако:

„Кад оћемо да нам је платно јако бело, и то да је на брзу руку учињено, ми га кувамо са разни фели соли; ове соли платно јако слабе, и брзо се тако бељено платно дере, чега ради вам немогу препоричити тај начин белења; али ћу вам казати начин, који, истина више времена изискива, али је поуздан и јефтин, и много сигурнији од оног.

Прво и прво кувамо платно у цеђи, после га оставимо један дан на сунцу; други дан такођер га у цеђи скувамо и метемо два дана на сунце, али га већ водом поливамо, дакле га већ белити почињемо; после овог га опет у цеђи скувамо, и сваки дан — ако је време у десно — водом поливамо, пак тако продужимо, док нам по вољи нашој бело небуде. Суд с којим поливамо, обична је баштенска заливача, што се цвеће залива, а вода треба да је текућа.“

Ово су тог управитеља речи. Кад је до воде дошао, с којом платно поливају, јако ме је опомињао на то, да треба вода да је текућа, јер вели „мека“ вода боље и брже бели од „чврсте“ воде; текућа је вода и у наравном свом стању врло много мекша од бунарске воде.

Кад сам ја њему описао предјеле наше отачбине, и рекао, да код нас има више села што су од текуће воде јако удаљена, и да ту није могуће текућом водом белити, и кад сам га запитао да ми средство каже, како би се и бунарском водом исто тако лепо и брзо белити могло, одговорио ми је, да треба једно 2—3 дана воде у суд какав извући, пре него што ће мо белити, пак та од два три дана устојана вода, тако исто бели као и текућа.

Опомињемо наше раденице на овај наш чланак, пак нека сваки домаћин својој домаћици каже, како „Тежак“ вели, да платно белити ваља, то јест како воду приправити ваља бунарску, кад нема текуће, јер од тог највише бељина зависи. **Р.**

Нешто о отакању и доливању вина.

Младом вину, чим је неко време постајало, сва се нечистоћа сталожи, и ваља га одма с' тога талога — киселице — одточити, тим боље вино чистије,

снажније, блажије и дуже се држи; а што год дуже на киселици лежи, то све киселије бива, каштрије и опорије, и пре се уквари.

Вино ваља отакати прве године бар четир пута, први ред, чим је преврило и исчистило се, други ред у пролеће, кад виноград креће; трећи ред у лето, кад виноград цвета; а четврти ред о берби.

За отакање вина дочекај ведар а ладан дан и час; најбоље с' јутра пораније, јер онда најмање изветри; отачи само онолико, док чисто иде, чим најмање мутније пође остављај то башка, да неби тим и оно чисто оточено укварио. При отакању пази, да бурета ни мрве непотиснеш, да само киселицу (мутљаг) непокренеш.

Вино у буретy лежеће непрестано помало усише, и ваља га непрестано доливати и буре напуно држати, другчије се уплесниви и уквари. Најбоље је доливати са истим вином, а не с' другим, и нипошто с' туђим, и лошијим. Старо вино ваља доливати са младим, ал' ако је преврило; тим постаје оно боље, јер добије новог квасца, да даље ради и узрева; а младо вино ваља доливати са старим, да и ово пре узре и да пријатнији мирис добије. **Р.**

Колико треба наша домаћа стока да сиса?

Ждребе 15—18 недеља; магаре 16 недеља; јагње 6—8 недеља; теле 10—12 недеља; јаре 8 недеља; а прасе 7—8 недеља. **Р.**

Изјаснење контролора о друштвеним рачунима за 1869. год.

Ово је „изјаснење“ случајно изостало при штампању извештаја и друштвени рачуна за год. 1869., зато га сад овде јавности предајемо. Оно гласи:

„Господину председнику „Друштва за пољску привреду“ Миловану Спасићу.

Почаствовани избором да будемо контролори друштва за пољску привреду, ми смо прегледали рачуне друштвене за 1869. годину, које сте изволели предати нам и којима је руковао благајник господин Чедомиљ Мијатовић и нашли смо их за исправне према билансу касе друштвене.

О овоме част имамо повестити вас у повратку предатих нам рачуна са три признанице благајника г. Сергије Станковића, којима осведочава, да је примио управине облигације о дуговању друштва 21.000 гроша чаршиских, дук. цес. на 60. гроша рачунећи и готовину по билансу у 5157 гроша и 11 пара чаршиских.

9. Маја 1870. год. у Београду.

КОНТРОЛОРИ ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ

Коста Лекић.

Наум А. Николић.“

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Фебруар.

Ово је месец, у ком већ земљодјелци кадкад топлу пећ (фуруну) оставити морају, те да се на пољу рâда лаћају. Има једна пословица која вели: »Ако око Сретења сунце с'ја, биће добра година.« Ми нашим земљодјелцима из свега срца добру годину желимо, ал' оћемо и да им кажемо, шта треба овога месеца да раде.

Ми добро знамо, да наши сељаци једва чекају и нестрпљиво изчекују онај час, да плуг и дрљачу на њиву изнесу, ал' им опет зато саветујемо, да земљу дотле не обрађују, док је год земља врло влажна и мокра, јер обрађивати земљу док је мокра, никад не ваља, јер се кајша и велике грудве одбацује, које дрљача није у стању раздробити, него би нуждан ваљак био, а тога још наши сељаци немају, те би тако множина баченог семена непокривена остала, те би се с' њиме птице нараниле — а то сељак неће.

Али препоручујемо сваком нашем сељаку, да гледа у колико му је год могуће, да воду са својих земаља пропусти, ако му је подводна, и то на начин, какав му најудеснији буде, сад било копањем јама, где би се вода сливала, или јарчићима, којима би вода одилазила.

»Ко сам себи помаже, томе ће и Бог помоћи,« вели пословица, а тако је исто и овде. Јер чија је њива сува, тај може увек пре узорати и посејати од онога, на чијој њиви још вода стоји. А кад ти можеш у 2 до 3 недеље пре твоју земљу узорати и посејати, то је да видиш доста!

Ако сељак није прошле јесени угарити могао, нека не пропусти сад да преугари, ако му је земља довољно сува.

Ако под кукуруз, репу, кромпир и т. д. земљу приправити желиш, а ти ори дубље нег' под обичне усеве, јер горереченi усеви дубље узорану земљу воду.

Ако неможеш орати, а ти употреби стоку за извожење ђубрета, да ти не једе бадава.

Сваки сељак треба да види, колико има још рâне за стоку своју, јер треба своју стоку добро сад да рани, да ју за предстојеће пролетње послове ваљано приуготови, а може и тога бити, да време таково наступи, да се још за дуго не може стока на пашу изтеривати, а кад у том случају неби сељак код куће довољно прибављене рâне за своју стоку имао, онда не треба другога белаја ако би сад рâну скупо куповати морао, коју је јесенас јефтиније добити могао. Особито на овце треба добро да пази, да ји не изтера на пашу, док је још земља мокра, јер онда млеко губе и слабе јагањце јагње.

Пазите дакле и на рâд ваш и на стоку вашу, јер ово је заиста за нас економе најнезгодније време!

Ако нема снега и земља је довољно одмрзнута, расађуј дрва; сад можеш семење и коштице од воћа сејати; особито грањчице за калемљење (најпре од воћа са коштицом, пак онда са семеном) треба заламати, и на своје место оставити. При крају овога месеца треба, ако је благо време и не буде ветра, воће калемити, које коштицу има. С' матори дрва треба суво грање скресати и у опште све воћке од изданака чистити.

Ако је у расадници салата за расађивање, ваља ју у другу расадницу која је под пенцером, расадити. Ако време допушта, ваља сејати грашак. С' концем овога месеца ваља правити расадниче за кељ, купус, келерабу и т. д. Салату, петрожељ, жуту репу, бели лук, влашац — све с' концем овога месеца сејати треба, ако ти време допусти. **Р.**

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

НА КЊИГУ

ГАЈЕЊЕ ДОМАЋЕ СТОКЕ

И

ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ.

Као што је газдинство уопште, исто је тако и сточарство као једна грана газдинства: умјетност и наука. Наука нас учи условља за успјевање стоке и упознаје нас са средствима за поболшање исте и усавршење за разне наше употребе; она нам иде на руку да знамо, како треба стоку гајити.

Ако хоћемо од стоке наше вајде, а ми морамо сваку врсту наше домаће стоке тако гајити, као што нам природна правила за поједину врсту стоке прописују. Ал' та правила треба знати! а наши сељаци их најмање знају, — пак зато ћу да им та правила напишем и напредном их гајењу стоке научим.

Без ваљане стоке, не можемо на добро пољодјелство ни помислити. Пољодјелство се од сточарства никако оделити не може, и обратно; ко добре стоке нема, тај не може ни земљу своју добро обрадити, ни добро нагнојити, јер од мршаве стоке — мршава и гноја, а „где је мршав гној, тамо је празан кош.“

Као што сам у првом делу мојих списа казао код сваке врсте пољскога усева: у опште нешто, пак онда његове особености, болести, лечења тих болести и употребљење — исто ћу тако учинити и код домаће стоке и пернате живине, а разјаснићу са лепим и чистим дрворезима, где год иоле бољег разјаснења узтреба. Будели довољан број предплатника, онда ће у књизи бити **и бојадисани слика разне стоке.**

У овој ће дакле књизи бити говора и поуке о гајењу: **коња, говеда, оваца, свиња, коза, кокоши, гусака, ћурака** и **пловака (патака, шотки), њиовим болестима и лечењу**, а моја ће брига бити, да као и до сада што простије напишем, да ме сваки разумети може.

Цена је књизи овој на предплати *10 грош.* или *1 форинта у банкама*, а **штампаће се само толико, колико се предплатника до 1. Марта 1871. јаве**, пак зато и рок предплати до 1. марта 1871. године стављам. Новци се шаљу **напред** мени подписаноме са именима предплатника заједно; *предбрајање без новаца нећу ни од кога уважити. Књига ће одма у штампу ући, како се довољан број предплатника јави.* Молим све родољубе, да ми скупљањем предбројника у помоћ притеку, а што више предплатника, тим ће и књига украшенија изаћи. Скупљачима дајем као обично 9-ту књигу или новце за њу на дар. Ко ми пошље новце у наплаћеном писму, томе ћу и ја књиге безплатно послати. Од прве свезке мојих пољско-привредних списа: „**Гајење пољских усева**“ са **105** фино израђени дрвореза, може свако по 10 гроша, или 1 фор. а. вр. код мене добити.

У Београду о Божићу 1870.

ДР. ЂОРЂЕ РАДИЋ.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.«

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | Уређује привремено: МИЛОВАН СПАСИЋ | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

БРОЈ 7. | 15. ФЕБРУАРА 1871.

Шта је боље: коње сам одрањивати, или куповати?

Може бити да ће онај мислити, који ждребад *за продају* одрањује, да добро ради, а оно баш напротив: баца новац у незнан. Ко ждребад за продају одрањује, тај мора сасвим другчије рачунати, нежели онај, који ји за своју собствену потребу одрањује, и добитак, кад човек сам за себе негује, врло је различан, од онога, кад купује, не само за себе самог, него и за државу.

Кад сâм одрањивам, нисам изложен никаквим преварама при куповању, која скоро увек ма у чему му драго бивају, а друго, ја мог у мојој штали одрањеног коња познајем у свачему, у нарави, у годинама — неморам себе преварити дати са истурпеисаним зубма, јер ти су вештаци врло редки, који ће познати да су зуби истурпеисани и тиме помлађени*) — а научен је на моје неге и моју рану.

Што се пак несигурности при куповању коња тиче, то је већ познато, да ће купац, ма како он у познавању коња вешт бијо, скоро увек од продавца преварен бити, јер је ретко поштеног коњопродавца наћи; а сотим, нит' га на ону цјел употребити може, за коју га је купијо, а издате новце за коње је у воду бацијо; или гледати мора, да и он другог превари.

Сасвим је другчије, кад ја коња сам за моју потребу негујем. Кад ја имам добре и здраве кобиле, пак ја њи од доброг пастува пасти дајем, ту ми неможе фалити добро ждребе; и кад ја сам то ждребе за моју собствену потребу одраним, тај коњ мора сасвим другчији бити, од онога ког би купијо.

Добро! Казаће когод: ал кад су скупи коњи, ја ћу да продам. Продај! ал добре кобиле остави; јер ти никад нећеш онаку кобилу за плођење купити, као што је она, коју си сам својом руком неговао.

Ко год може, нека кобиле држи, и ако не све, а оно бар неколико нека пасти да, ал и то добро на пастува да пази: јели здрав и лепог тела. Кад је кобила ждребна, врло кратко време економа неслужи, а иначе као и други коњ, а од кобиле имам већу хаспу, нежели од коња и то са ждребадма.

На сваки начин дође овако сељак до коња, од своје кобиле тако лако, да и неосети, да је што потрошијо; а да видиш тешко је неколико стотина избацити на једаред за ваљаног коња, кад га купити морам.

Купљени коњи, особито из страни предјела, ненауче се лако на неге и рану купца, него обично

*) Мићемо што скорије о познавању година код коња обширно, са дрворезима, говорити.

за пређашњим теже и лако у болест падају. Купљени коњи обично сакривене мâне имају као н. пр. отоке и друго, које се за неко време излечити може, а тек што је неколико дана код купца, а оно се опет покаже; после има коња који радо уједају, преко руде скачу, радо бежу, од ничега се плаше и т. д. а то све купац при куповању видити неможе, а продавац му зацело казати неће и тако се више пута несрећа с непознатим коњем догађа. Ал у својој штали одрањеног коња познајем.

И сама држава би добила тиме, не само економ, кад би што више такови било, који би коње сами неговали, јер при куповању ремунда неби морала новац туђој земљи трпати, а принуждена је, кад у својој земљи нема, да купи; и тиме би новац у земљи остао.

Још ваља споменути, да је куповање коња један од најнеудеснији послова, не само за сељака, но и за онога, који мисли да ствар разуме; јер то је онима ништа, који коње продају — ма иначе с друге стране најпоштенији људи били, — другога у продавању преварити и за неколико стотина форинти осакатити.

Боље је дакле коње сам одрањивати него куповати! **Р.**

Новије воће.

У овом листу било је већ опширна говора о гајењу и чувању воћака, а биће — ако Бог да — и више говора о томе. Но није наш задатак само тај, воћаре наше учити гајењу, него их ваља упознати и са новијим врстима воћа, које су великим трудом напреднији од нас воћара постале; јер има у нас врсте, које су врло добре и које би и страни воћари радо у својима воћњацима имали, — те врсте треба задржати; — ал' има богме млого такових врсти, које болују, плодови им опадају, а никако им помоћи не можемо, — те треба избацити из наши воћњака, и са другима их, новијима заменути.

Ја сам већ у 4. и 5. броју једну јабуку и једну крушку показао и у колико је нужно описао, — ал' држим да ће много боље бити, да најпре све оне врсте овде опишем, за које ме знатни воћари увериште да су добре, са оним именима како их они називаше и с' бројевима, под којима се на продаји налазе, — пак ћу после тек слике од свију склопити и уједно их читаоцима нашима показати, да би, која им се допадне, наручити могли, а „друштво“ ће сваком свом члану на руци бити, да што лепше и здравије воће добије; — то ће заиста практичније бити; јер онако као што сам почео, само се по једна у сваком броју показати и описати може.

Да почнемо дакле с' *крушкама.*

Ал' да сваки читалац зна, шта оне *звезде, крстови* и *поједина слова* после имена значе, ћу најпре то да им разјасним.

* значи *добро*, а ** значи врло добро и најбоље асталско (засладно) воће.

† значи добро воће за сељака, а †† значи за њега најбоље, т. ј. за сушење, за јабуковачу и крушковачу, за пециво ракије и т. д.

Л. значи *летње*, Ј. *јесење*. З. *зимско* воће.

Бројеви пред именом казују, да се под њима то поједино воће на продаји налази, како се при наручбини неби купац бунио.

I. Крушке.

304 1. *Жута, летња, господска*, *††, сазрева месеца септембра; време сазрева траје 14 дана. Воћарски списатељ и баштован *Дил* ју здраво хвали и сељаку је препоручује. И јесте заиста добра. Дрво је здраво и једро и неволе песак.

305 2. *Шарно*, *††, сазрева од сеп.—окт. 2—3 недеље. У доброј земљи рађа родове, који се заиста у најбоље и најраније бројати могу; месо се топи у усти, а укус је накисео. Да род подпуно своја својства добије, мора земља довољно влажна бити. У сувој земљи загецави и дрво и род.

306 6. *Наполеонова масланка*, **! сазрева новембра, држи се 2—3 недеље. Винов укус са одвећ сочним месом. То име је многе навело да ју негују; у ливади остаје помалена. У шпалиру поред зивода најбоље и најукусније воће рађа. Оће после цветања одма топлија ваздуха. Прилично је родила ова врста и 1866. године.

307 7. *Штутгарска, доцна, зимна масланка;* неможе се препоручити. Она истина рађа, ал' јој плодови нису ни зашта. И око Штутгарта је слабо има. Др. Лукас истина вели у својим новинама, да је ову врсту нашао у јужном Виртембергу, где по долинама добро рађа. Ал' у опште ју ни један воћар не препоручује.

308 8. *Енђен*, *††, сазрева септембра, држи се 14 дана. Живо расте дрво, јако роди и брзо сазрева на њему плод. Слатког накислог укуса.

309 18. *Сива јесења масланка*, *††, сазрева окт. држи се 14 дана. По себи је једна од најбољи засладни крушака; лепог, одвећ мирисавог и накислог укуса; дрво зактева топлији положај, најбоље поред зида; можеш га неговати у којој форми ћеш. Ако одма после цвета суша удари, онда остају плодови врло малени и попуцају. У Хановеранској, Виртембергу, Бадену, северној Баварској и око Ерфурта и Готе, наилазио сам ја на ову врсту често, а свуда су се тужили, да слабо рађа. Може

се калемити у форми чучка на гуњи, ал' је боље на дивјаки. Најплоднији дрва ове врсте видио сам поред зида код једног воћара у Лидерсбугу (код Линебурга у Хановеранској), са великим подпуно развијеним плодовима.

310 19. *Пругаста масланка,* **†, сазрева новембра. Најбоље сам плодове видио код неког баштована Шмита у Ерфурту; за ладније предјеле је врло добра.

311 20. *Јесења слатка,* **†, сазрева септ., држи се 14 дана до 3 недеље. Врло фином меса. Калем не напредује на гуњи, него се мора на дивјаки калемити и то најбоље успјева поред зида, где се повезати могу, јер обиљато рађа, а гранчице су танане, те се лако преломити могу. Укус је винов и сладак. У Немачкој ју најбоље познају под именом Фридрих, краљ Виртембершки.

312 21. *Најлепша зимска крушка,* ††, З. Особито добра врста за зиму, а и врло лепа на оку. У северној Немачкој ју понајвише има.

313 22. *Швајцарка,* *†, сазрева новембра. Позната врста, и због њеног лепог изгледа, радо ју негују. У осталом није баш од они најбољи за јело.

314 23. *Побједа Гелдернакенска,* **†! сазрева нов. — дец. Спада у најделикатније засладне крушке; ја сам их у свима својствима упознао год. 1867. на паризкој изложби. Кажу да не рађа јако, ал' јој је плод особитог мирисног и накислног укуса.

315 24. *Хорденпонтова зимска масланка,* **† сазрева нов.—дец. држи се 5—6 нед. Спада у најбоље крушке, мирисног и накислог укуса. Аустријски воћари је називају „престолонасљедником Фердинандом аустријским", одкада? незнам! А под горњим је именом цела Европа познаје. И у пескуљи добро успјева.

316 25. *Шамонтска зимска масланка,* понајвише тек *†. Мора се доцне с' јесени с' дрвета поскидати и оставити да у соби подпуно сазре, које тек месеца јануара бива. Истина једна од старији врсти, ал' ју нетреба презрети. Неће у свакој земљи да се подпуно развије, ал' у згодној земљи добро дрво расте и врло укусне плодове рађа. — Баштован Јилке у Потсдаму код Берлина причао ми је, да су му саветовали, да ју већ око Миоља-дне бере, пак остави, те ће тако боља и укуснија бити. Он вели да је то покушавао, пак му је једном испало за руком, ал' други пут није. Поред зида јој је најбоље место. Особитог накислог укуса.

317 26. *Грумковска, зимска,* ** и скоро †; и у лошијој земљи особите плодове рађа. Има много семена, иначе сва добра својства, која се од ваљане крушке изискују.

318 27. *Клергова масланка,* скоро **†. сазрева окт. — нов., држи се 4 недеље. З. Умерено растеће дрво, рађа рано и доста. У врло угодној земљи нарасте врло крупна и многи је воћари хвале; други ју опет баш тако непрепоручују за засладно воће — како у којој земљи. Неволе суву земљу. Бере се око Миоља-дне.

319 28. *Марија Луиза,* **†, сасрева нов.. држи се 4 недеље. — Ову је врсту однеговао један белгијски протопоп; рачуна се у благородније воће, и заиста је врло укусна. Негде је зову „Хумболдовом масланком", под којим сам ју именом и ја познао, ал' сам после докучио, да није то, но оно прво *право* име. Да јој је право име Марија Луиза, можемо се најбоље уверити из описа Монеовог, где ју је овај у немачком „баштованском магазину" још године 1865. описао.

320 44. *Зимска протопопска,* **, најбоље се однеговати даје као чучак на дивјаци. Пре месеца октобра ју нетреба никад брати. У средњој Немачкој ју сматрају као једну од најбољи засладни крушака. Има је данас по целој Немачкој, Француској, и као што сам чуо и Енглеској и Америци; и чак код Штокхолма је добра.

321 45. *Црвена протопопска,* *††, сазрева октоб., држи се 3 недеље. Бере се око Миоља-дне, или неколико дана доцније. Врло је пријатног, мирисног, слатког и мало накислог укуса. У ладнијим предјелима има више семена. Високо однеговано дрво свако боље рађа од чучка.

322 49. *Мала цимтарка,* *†.

323 50. *Аарска фунташка,* *††, сазрева окт., држи се 4 недеље — Крупан, за продају и кућу врло ваљан плод, а осушен као добра смоква. На високо однегованом дрвету двапут тако крупна; само не рађа увек пуно. Ово је средња величина.

324 51. *Фландерски гроф,* око Рајтлингена (у Виртембершкој) ††, сазрева новем. — децем. Врло плодна и по 6—7 година једно за друго добро рађа. Хвале ју особито за засладно воће. Иначе ју можемо сваком препоручити.

325 52. *Александер Ламбре,* *, сазрева октобра. Веле, да је једна од бољи врсти. Опширније не могу за њу ништа рећи, јер је из ближе сам не познајем.

326 64. *Беркманова масланка,* ** †. Плод је осредан. Месо је тавно, жућкасто-бело, разтопљиво, и има јако мирисав, сладак, мало накисео, пријатан укус. Сазрева новембра и децембра. Дрво снажно расте, има лепу круну и брзо понесе.

327 65. *Зефирин Грегоар,* * †, сазрева од новембра до јануара; осредња је. Месо је жућкасто бело, брадавичаво, сочно, разтопљиво, јако мирисаво и слатко. Дрво лепо расте, и у младости је налик на дивјаку.

328 66. *Сан-Лезин;* плод је крупан. С' поља је прљаво зелена, или је жута са зеленкастим пегама. Месо је тавнобело, није баш сочно, чврсто, ал' слатко. Сазрева новембра и брзо трули. Дрво снажно расте и рађа сваке године.

329 67. *Бриселска слаткача.* Кожа је рапава са црним пегама. Месо је тавнобело, чврсто и слатко. Сазрева октобра и недржи се дуго. Дрво испрва снажно порасте, пак онда закржљави, ал' богато рађа.

**

330 68. *Хелманова дињача*, ** †. Плод је покрупан; кожа је дебела; угасито-зелена, доцније жуто прозрачна. Месо је жућкасто бело, врло сочно, пријатног, мирисавог, слатког и врло мало накислог укуса. Сазрева у новембру и децембру и може 3 недеље да се одржи. Дрво снажно расте и богато рађа.

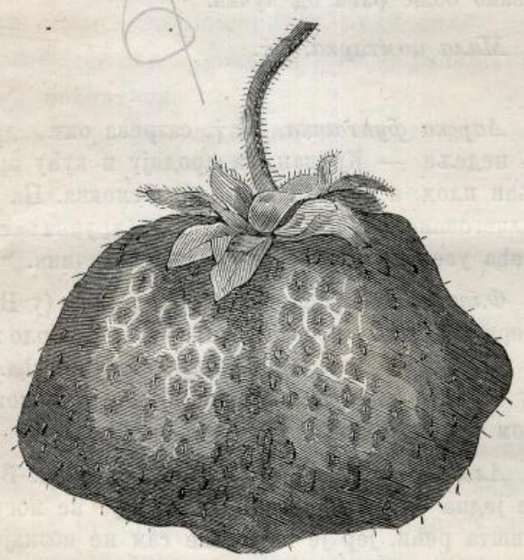
331 69. *Тертоленова јесења слатка* ** †. Сазрева децембра. Плод је ситан. Месо је тавнобело, врло сочно, око семенике нешто почврсто, слатко, и мирисаво. На ладно место кад ју оставиш, може се 4 недеље одржати. Дрво добро расте и довољно рађа.

332 70. *Преслачак Карла Монса* ** †, сазрева септембра и октобра; држи се 3 недеље. Плод је особито добар и крупан. Дрво добро расте и рађа.

(продужиће се.)

Неколико врсти најновији јагода.

5. Александра.

У ове је јагоде плод врло крупан; први су плодови широки и спљињени, а доцнији су дугуљасти. Боје су светле, угасито црвене, а семе им је скоро црно и прилегнуто. Месо је румено, са белим жилицама испреплетено. Укус је пријатан, накисео и мирисав. Јако је чила и прилично доцне рађајућа врста. Један стручак стаје 24 гроша чарш.

Р.

О нези душевне силе и наравствености животиња.

Као год што постоји оно мнење, да је душевна сила и код животиња способна за неко изображење и да растити може, тако исто постоји и да се претерано душевно својство, код њих умерити и многе зле нарави ублажити могу; јер имамо доста примера, како се многе животиње добром и паметном дресуром,[1] на наше удивлење свачему науче, од чега дакле и сва она корист потпуно зависи, коју од њих за наше економне цели црпити желимо. А да се о томе још боље уверимо, ваља само сравнити: животиње с којима се благо поступа, како су снажне, добро-наравне, послушне, расположене и од које су нам користи, са онима што од стране људи свако зло и сурово обхођење сносити морају, па ће-мо признати, како су опет ове: јадне, жалосне, нерасположене, болесне и ћудљиве, те гледају сваки час да нам се освете. — Ово је дакле непобитна истина, а почем и у наше интересе врло дубоко засеца, то је од потребе, да је из близа проучимо, да у напредак наше домаће животиње боље ценимо, нежели што је то био обичај до сада, па најпосле и да се у напредак манемо наше радеће животиње мучити и злостављати; јер не само, што ће наше благостање и економни интереси више растити, него ће-мо се и ми сами боље изображавати и научићемо, да се и међусобно благородније и човечније пазимо.

Са највећим се дакле успехом сврша она дресура, која се на благи начин и у раној младости још, са животињама отпочне, па кад се и њихова привржености ласкањем и умиљатно одобрава, послушност награђује н. пр. лебом, овсем и другим посластицама, и кад оне свагда своје самољубље безвредно задовољити могу. То ће онда више важити, ако им се у неким погрешкама она награда привремено укине, или један озбиљан и уместно укоравајући поглед, нооштрен повик, претња прстом, или појачи, но ипак умерен повлак и мах уздицама и т. д. да животиња своју погрешку исправи, нежели кад се сурово и нечовечно злостави.

Из чега се види, да она велика тајна, животиње добро дресирати, послушнима учинити и како ваља одгајивати, у свему од тога зависи: ако оне узмогу своје погрешке признати и наша захтевања разумети. Зато дресер,[2] који овоме није вичан, пре ће животињу покварити и побудити, нежели нечему што ваља и што би нам од користи било, научити. Премда се догађа, да се понекад животиње и озбиљно т. ј. истинито казнити морају, али онда она казна, несме свирепо, него предострожно, у извесним међу-почивкама и са побудама, да се на животињу примени, па може по околностима на овај начин и да се нооштри.

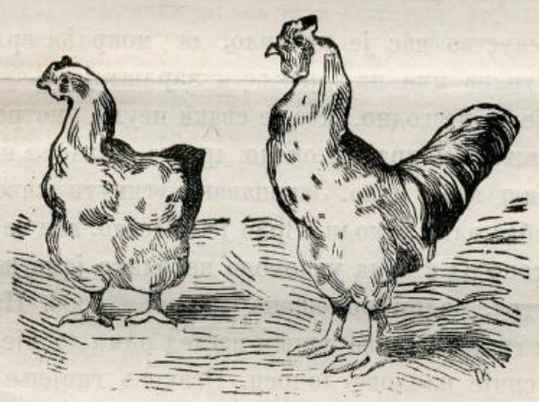
Овако постигнуто душевно расположење, не само што има велики и одсудан уплив, да нам животиње

[1] Дресирати, значи животиње по нашој вољи свачему научити.
[2] Зове се онај вештак, који животиње обучава.

привржене и послушне буду, него се оно коначно и на телесни развитак и на здравље односи. Па као год, што оне успевају, јачају и многим се болесним узроцима одупиру, ако се добро негују и ако су од свих телесних мања слободне; тако ће ду и још више успевати, нашем благостању и економној цели одговарати, кад се и њихово душевно својство свагда весело и добро расположено сачува. А на против, душевно нерасположење, онако ће исто хрђави уплив на телесно стање животиња имати, као год дубоко продирући, стални и врло осетљиви болови, глад и сва остала хрђава нега.

Најпосле пак, исто онаке или још и горе последице производи код животиња: узбуђење, страст, страх, ужас и чезња. А кињење, задевање, дражење и т. д. што многи имају обичај са младим животињама као неку шалу проводити, врло се често претвара: у злобу и пакост, која се доцније никојим начином одучити неда. **Ј. Екер.**

Бантам — петао и кокошка.

„Ти врло добро знаш,“ пише ми један пријатељ, да се ја давна са пернатом живином радо занимам, и да је у мојој авлији шаренила — и сувише. Где год знам да могу добити какву нову врсту кокошака — та набавићу је, пак ма ме шта стало! (Ниси онда добар економ. Р.) Ја ти имам данас 32 врсти кокошака, да незнаш која је од које лепша. Насликаћу ти неколико најлепши, пак ћу ти послати са описом за „Тежака,“ И ево ти данас шаљем „Бантам“-петла и кокошку. Ова је врста врло лепа; бела ти је као снег. Ал што имам једну кокошку, то ти је живи враг! она себи украде какво гњездо и леже да ју нико незна, тако, да пилићи баш у најнезгодније за њи време изађу. Кажу, да је ово нека врста са азијатског острова Јаве. Ал' баш и изгледају азијатски; него да видиш добро носе, — носе ти брате целе године. А петао? Тај ти се кочопери као какав младожења, и све с' децама има посла и тако ти је слободан, да се с' највећим петлови по авлији бије. Ја мислим да ће твоје читаоце занимати, ако јим неколико врсти добри и лепи кокошака нацртам и опишем.“ **Р.**

Жива ограда,

ОД „БОДЉИКАВОГ БАГРЕМА.“

Као пријатељ економије и још као питомац економског заведења, желијо сам поред мога милог отачества и друге даљне земље упознати у сваком економском обзиру: у начину живота становника њиови, у водењу добара њиови и у многим другим. Пак шта ме је највише у чеško-швајцарским предјелима занимало? „жива ограда!“ около њиових башта и винограда. Кад сам увидијо да је овакова ограда а у право рећи зид, много полезнији, хасновитији и сигурнији од сваког нападаја зли људи и од квара марве, то сам предузео, себе од једног економа научити дати, како он тај плот подиже, да и моме роду у мојој отачбини казати могу, како и на који начин и он себе у овој струци да подигне, и да не мора сваке скоро године оправљати и узалуд велик новац у мутну, тако рећи воду бацати. То сам и у радијо, и ево ме мили моји сељаци да вам као „сељак„ на просто опишем цео рад при подизању „живога плота.“

Тај исти економ вели, да је он таково заграђивање видијо у Француској, и тако исто као што сам се ја од њега научити дао, дао се он у Француској научити и подигне одма плот такови како је кући приспео, а то је било године 1852; и сад има зид около свог дома и баште, да се тешко у лето кад залиста и најмања птица провући може; високо је 8 стопа а широко 3 стопе.

Кад су други његови суседи видили то, пак увидивши да је полезно и хасновито, подигну и они, и тако још сад цело село као једна лепа башта изгледа.

Он је тај плот подигао од белог глога, но будући ми бела глога немамо свагди, то се морамо помоћи са багреном — драчом. —

Овај се плод подиже двоструким начином:

1. семеном а
2. шибљикама,

1. *Семеном.*

Кад семе од багрена зберемо, а ми га морамо добро оставити на суво место преко зиме. У пролеће кад се већ лепши дани укажу, треба то семе узети,

једно 24 сата у воду метути и више пута промешати, да оно јалово семе горе дође. Сад треба јарчиће направити, уздуж онога места, гди желимо плот имати, и оно добро семе што је доле у води остало, посејати. Може се посејати на форму кућица, т. ј. све по 4—5 семена једну стопу једна од друге, а може и уздуж једно до друго, то зависи од воље, како ко хоће. Кад то изникне, нетреба га првог ни другог лета дирати ни подрезивати, али само преко зиме сламом покрити, да опет колико је бар могуће, оне њежне јошт шибљичице, од зиме сачувамо. Треће године треба те жибљичице са стране подрезати, а може се већ и горе подрезивати, и то подрезивање зависи опет од онога, чији је плот, јер он са подрезивањем може дати изглед своме новом зиду како жели; и тако сваке године чистити и подрезивати у будуће.

2. Шибљикама.

Кад шибљикама желиш овакови плот подићи, а ти узми мале, од једне до две стопе и с' прста дебеле шибљике — са жилама — и разсади ји на $1\frac{1}{2}$— 2 стопа једно од другог. При оваковом подизану не мораш сламом зими покривати, но друге године можеш већ подрезивати; и тако у будуће чистити и пазити. И тим начином може сваки за неколико година, као што реко, неразрушим зид около своје баште имати. **Р.**

Обдјелавање,

ДА СТАРА, СКОРО ИЗУМРЛА ДРВА ЈОШТ ОДРЖИМО, И ДА МЛАДА ДРВА ПЛОДНИЛИМ НАЧИНИМО.

Стара дрва, на ком год месту она стајала, морају се сваке године обкопавати, ђубретом подрањивати, од осушени грана очистити, и у обште се морају пријежно надгледати. Баш ако би се такова дрва опет нашла, која неће да прте и скоро да изумру, морају се особито пријежно надгледати, да баш сасвим неизумру. Ако је неплодно дрво старо, морају му се старе, изсушене и неплодне гране у пролећу одсећи. Полу осушене гране само се донде одсеку, докле су суве, дакле до здравог дрвета. Ако су гране — ма и здраве оне биле — врло у често, треба ји разредити, и само најснажније оставити, а друге одпилати. Стару кору, која се већ одљуснула, и која је пуна црви и гада, треба пазљиво ољуштити, да дрво са свију страна из воздуха себи рану довлачити може.

Овако обдјелано и очишћено дрво роди одма, и снажно је опет на ново.

Ако је пак дрво неплодно пак младо, треба га такођер од осушени и увенити грана очистити, чешће обкопати — особито пред кишом — и ђубрити као и старо дрво. Ако и на овоме много грана има, треба ји разредити, да доста взадуха добије и да снажније пртити може. После овог избирати ваља две највеће гране, зарезати ји, и рез тај с' обе гране к' главном стаблу — деблу — продужити, и од прилике у пола дебла га спојити, пак онда га до земље продужити, да би нечист и нездрав сок изтећи могао. При овом урезивању мора се пазити, да се неуреже у дрво, него само кору зарезати треба.

Прве године ће се већ јака промена на дрвету видити; дрво и лишће ће већ у пролеће добар плод предсказати, дрво ће лепо цветати, цвет одржати, а плод ће му леп и укусан бити.

Ово треба најпре на једном дрвету покушати, пак ако прве године неби доста плода донело, а оно треба поред првог уреза јошт један други усећи, пак ће се сваки уверити, да ће му таково дрво јако родити. **Р.**

О гнојењу воћака са шталском мокраћом.

Искуство нас је научило, да мокраћа врло велики уплив има на здравље и нараштај воћака. Но само је то незгодно, што је сваки неуме употребити. Заливање с мокраћом около дрвета, нехасни ништа, или баш врло мало. Закопавање угинути животиња до стабла одма, шкоди. Врло је полезно, кад се једно две стопе од стабла унаоколо неколико јама избуши и унутра, водом помешана мокраћа успе. На овај начин гнојења, дрво лепши изглед одма добије, веће и укусније плодове доноси. Оваково гнојење мора се од половине Маја до половине Августа испунити, а то је, кад воћка цветати почне па док плодови несазру. Особито је оваково гнојење за брескве и кајсије добро, и за сва она дрва, која пате од отока, смоле и од запаљења. Ова се последња болест позна по тим, што се лишће на дрвету скупљати почне, неке бешикице по површију свом добије, а доцније буде лишће црвењикасто и опадати почне, а то је знак да се дрво суши.

Сад сваки читалац добро нека пази што смо горе рекли, како и кад гнојити ваља мокраћом, пак тако нека ради, ако жели лепе, велике, сочне и укусне плодове са своји воћака скидати. **Р.**

ГЛАСНИК.

Радња друштвена.

Записник XXXII. седнице одбора „Друштва за пољску привреду,“ држане у Београду 6. Фебруара 1871. под председавањем друштвенога председника г. *М. Спасића.*

Присутни чланови: г.г. Крста Петровић, Љубомир Клерић, Ал. Стојковић, Сергије Станковић (благајник), Јован Екер, Јос. Пецић и секретар др. Радић.

Бр. 159.

На основу одборског закључка од 17. Децембра пр. г. број 151. извештава г. председник, да је на основу закона о штампи шта треба учинио, да „Тежак“ даље излазити може.

Узима се на знање.

Бр. 160.

Секретар „друштва“ подноси одбору напечатано дело: „Све о пшеници,“ које је друштво са 50 дуката наградило и о своме трошку издало, — да одбор цену опредјели.

Да би се ово корисно дело што већма по народу разтурити могло, одбор закључи, да се цена књизи овој што је могуће мања опредјели, и на основу тога је цена од 3 гр. чарш. утврђена и на корицама наштампана, да при продавању неби злоупотреблења бити могла. Уједно се закључује, да се г. министар финанције умоли, да ову корисну књигу преко власти народу препоручити изволи.

Бр. 161.

Решено је, да се намеснику књажевског достојанства г. *М. П. Блазнавцу,* који је дело ово из својих средстава са 20 дуката наградио — стави на разположења 50 комада истога дела; исто тако ставља се и секретару друштвеном *дру Ђ. Радићу* као писцу тога дела, 25 комада на разположење.

Бр. 162. и 163.

Г. проф. московског универзитета *Нил А. Попов,* шаље преко г. митрополита *Михајла*, председнику друштва овога 10 комада пољско-привредни руски књига, а г. председник ји предаје друштвеној библиотеци.

Почасни члан „друштва“ овога г. *А. Николић* шаље друштвеној библиотеци II. и III. свезку свога делца „Буквица среће и блаженства.“

Све те књиге буду примљене с' хвалом, а секретар да их уведе у инвентар друштвене библиотеке.

Бр. 164.

Управа „воћарског и виноградарског“ завода у Троји код Прага, позива „друштво“ ово на свечано отварање тога завода, које је 24. јануара (5. Фебруара) о. г. било.

Председник извештава одбор, да је од стране „друштва“ овога, реченога дана телеграфом поздрављена та свечаност.

Бр. 165.

Благајник „друштва“ јавља одбору, да је председник г. М. Спасић поклонио 100 драма семена од першуна и 300 драма семена од паштрњака, које је он произвео и за поклањање друштвеним члановима наменуо.

Одбор изјављује г. председнику од своје стране захвалност.

Бр. 166.

Царско-и краљевско-патриотско-економско друштво за краљевину Ческу, шаље свој записник II. сесије подкрепљеног средоточног одбора.

Примљено с' хвалом, а секретар да уведе у инвентар друштвене библиотске.

Бр. 167.

Г. парох чачански Сретен Поповић, јавља „друштву,“ да је подружина чачанска за сада престала радити зато, што су од малог броја њених чланова неки са службом премештени, а неки опет својевољно одустали.

Решено, да се умоли г. Сретен Поповић као председник те подружине, да се постара, да се подружина обнови и свој општекорисни рад продужи.

Бр. 168.

По извештају начелника округа шабачког г. М. Крајинића и г. С. Обрадовића, председника суда у пензији, изабран је одбор пољско-привродној подружини за 1870—71 год. који се састоји из следећи лица: Г.г. Јанко Јовановић окружни прота, Петар Петровић начелник среза поцерског, Никола Трифковић, секретар окружног суда, Марко Срећковић секретар начелства, Михајло Филиповић апотекар, Павле Куртовић и Ђорђе Топузовић трговци и чланови утемељачи, Михајло Богатинчевић трговац, Јаков Тркић кмет општински, Светозар Милосављевић трговац, Сава Томић меанџија, Андрија Мирковић и Јоца Гашић трговци и Јован Марковић инцинир окружни.

За председника је изабран досадашњи председник г. Стојан Обрадовић, за почасног председника окружни начелник г. М. Крајинић, за деловођу г. Мих. Богићевић за заменика му г. Лазар Богдановић.

Одбор узима ово са задовољством на знање.

Бр. 169.

Подружина шабачка јавља, да је наредила, да се земља, коју је од шабачке општине на друштвене цјели добила, — обради и шанцем огради, и усљед тога моли друштво:

а. Да јој дозволи, да на тој земљи подигне једну кућицу за чувара;

б. да јој пошље семења за живу ограду око земље;

в. да јој пошље семење разнога воћа и семена од белога дуда, и

г. да јој пошље коју стотину добри врсти винови лоза, каламљени воћака и јабланова.

Одобрава се: да подружина кућицу подићи може, а о начину како да ју подигне, споразумеће се друштво с' подружином у своје време.

Што се живе ограде тиче, друштво одобрава да се такова око земље подигне, а подружина да приправи сад један комад земље, где ће се семе посејати, из ког ће се шибљике за живу ограду произвести. Одбор је уједно тога мишљења, да се та земља по плану и примерно уреди и с' тога ће послати свога секретара дра Радића да земљу прегледи и план начини: како и где ће се шта сејати и садити, пак ће друштво на основу начињеног плана и извештаја секретаровог све оно подружини послати, што за најбоље нађе.

Бр. 170.

Како се делокруг „друштва“ овога сваким даном све већма шири и утемељава, и како су за бољи развитак свеколиког рада друштвеног нужна и друга средства, не само новчана, то је одбор на предлог г. председника закључио, да се од стране друштва умоли г. министар финанције, да код законодавне власти издјејствовати изволи, да се „друштву“ овоме уступи једно празно место у овдашњој вароши бесплатно, да на њему сазида себи стално здање, у коме ће нужне просторије имати моћи: *за канцеларију; разне збирке пољско-привредне,* које ће сваком посетиоцу јасан и стварни тумач свега онога бити моћи о чему „друштво“ ради; — даље: *за библиотеку; за пољско-привредне справе,* на којима ће се невешти наши пољодјелци руковању бољих и практичних справа обучавати моћи; а поред тога, и једно поље, на ком ће „друштво“ сва своја писмена упутства и стварно сваком, ко год узхте, показати моћи; — па тим начином да „друштво“ ону цјел лакше постигне, којој је при основању свом, пред очима имало.

Закључено и подписано.

О Г Л А С И.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

Књига

СВЕ

О

П Ш Е Н И Ц И,

готова је, и стаје **3 гроша** чарш.

„Друштво за пољску привреду“ желећи, да се популарно написане пољско-привредне књиге по народу што већма распростране, — закључило је у својој XXXII. одборској седници: да се горњој књизи, коју је написао др. Ђорђе Радић, и коју је „друштво“ о свом трошку издало, стави цена од **3 гроша** чарш. — Књига је ова практичности њене ради награђена: а) од стране „друштва“ са 30 дуката цес., в) од стране намесника књажевског достојанства г. М. П. Блазнавца са 20 дуката цес. Она је изнела 7 и четврт штампани табака и украшена је бољег разјаснења ради, са 42 фина дрвореза. Ко узме 10 комада, добива 1 комад у награду. За сада се може добити:

У Београду: код секретара друштвеног дра Ђ. Радића; у канцеларији друштвеној код васнесенске цркве и у књижари В. Валожића.

У Шапцу: код г. С. Обрадовића, председника пољско-привредне подружине; у Књажевцу: код окружног лекара и редовног члана друштвеног г. дра Ст. Мачаја; у Крагујевцу: код управитеља арсенала и редовног члана друштвеног г. поручика Јов. Трнокопића.

Ко би желио ове књиге на продаји имати, нека се обрати секретару друштвеном дру Ђ. Радићу (станује на великим басамацима, спрочу „Народне гостионице“). Путем новина ће се јавити, где ће ју за убудуће још на продаји бити.

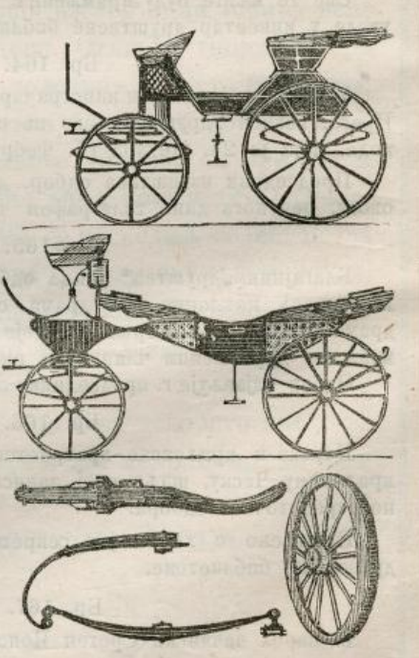
ИЗ КАНЦЕЛАРИЈЕ

„Друштва за пољску привреду.“

5.

1—*.

JOHANN WEITZER'S

Wagenfabrick

in

Gratz.

Цене од свакојаких кола и каруца, као и од појединих њихови делова, могу се на писмено зактевање код горњег фабриканта дознати.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | Уређује привремено: МИЛОВАН СПАСИЋ | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

БРОЈ 8. | 28. ФЕБРУАРА 1871.

Капорасти шпански петао.

Ово је једна од најблагороднији врсти европски кокошака; изглед им је господски и поносит. Месо им је бело и врло укусно, носе крупна јаја у довољној количини. Још поред свега и то добро својство имају, што им на перју никакав гад не остаје. Перје му је светло, црне, а реп и капа угасито-зелене боје. Подбрадак је необично голем и румен. Баш те три боје: зелена, црна и црвена врло диче ову врсту кокошака. Петао се — што је врло чудновато — лакше препитоми да из руке једе, него кокошка, ал' се врло радо бије, а кад види да је на каквог јачег наишао, таки бежи с' мегдана. Напред сам рекао да кокошке добро и довољно носе, ал' има газда и газдарица, које оће, да им кокошке сваки дан по једно јаје снесу и то без престанка — целе године. То нико нека не жели, нити којекаква средства да употребљава, којима се кокош натерује, да непрестанце носи. Тако се јата страшно кваре. Остави сваком своје време!

Р.

Против баштеног гада.

Да утаманиш буач, скувај у води дувана, што јаче то боље, и том водом разсаде, које буач једе, поли, и буач ће помрети;

или: натопи мало земље са терпетином, и проспи је по расадима, које буач једе, и то ће га убити;

или: скувај стученог црног лука у води, и том водом расаде те поли;

или: поспи расад, на ком си буача спазио гипсом, ил пепелом ил кречом, и од тог помре:

или: натопи семе пре сејања у сланој води бар за један сат, или у благом не сувише јаком цеђу, и остави после, да се мало просуши, пак онда сеј. Јајца од буача стоје на семену особито

кељовом, и с' њим заједно у башту дођу и ту се распогане, а овим натопљењем семена буде убијен. —

Да сачуваш расаде од гусеница, разсади међ зеље по који струк кудеље, ил по који струк дувана, од тога беже до врага.

Да потаманиш купусне гусенице, натуци листа од иђирота и разаспи га под вече по купусу, и наћићеш идуће јутро гомилу мртви гусеница, које одма покупити ваља, и ако их до који дан опет опазиш, повтори то исто још једаред.

Да потаманиш ронце: ископај у јесен до три стопе дубоку и толико широку рупу у башти, напуни ју коњским ђубретом са сламом помешано, и земљом покри. Кад је више мразева ил снега пало, одкопај рупу и наћићеш гомилу ронаца што се ту од зиме крије, пак потуци, ил кључалом водом опари; онда напуни рупу новим ђубретом, затрпај и после неког доба потражи опет, тако ћеш их све потаманити.

Да баштене пужеве потаманиш: ови највољу перунику и особито царску круну; помећи ови струкова на више места по башти, и свако јутро ћеш их туда пуно наћи, пак покупи, потуци ил живини подај, а струкове опет размети; тако ћеш их за неколико дана све поватати;

или: намести по башти на неколико места огуљени врбови гранчица, и на то пужеви радо иду, и свако јутро ћеш их много ту поватати;

или: стуци белог лука, остави 24 сата у води, пак том водом расаде полиј, и неће ни један од пољски пужева на тај разсад наилазити.

Да потаманиш гљисте: поспи пепела од каменог угља по башти, и под земљу закопај; што више тог пепела бациш, то сигурнији буди од гљиста, а тим се уједно и земља врло беритетно нађубри.

Да потаманиш коров: чупај га пре нег што је цветао и у семе се уватијо, и утаманићеш га силно, јер неће му семена остати, из којег се разплођава;

или: замочи косу, шалов, ил српч ил нож, с' којим коров сечеш у растопљену галицу, што чешће то боље. Најбоље сад с' пролећа. Галица је отров за сво рашће, кад им на ране дође, отрује струк до корена и убије, особито у пролеће. **Р.**

Новије воће

(продужење).

333 71. *Монтињска дивјака*, **, сазрева септембра и октобра. Врло пријатна крушка; сочна, мирисава и слатка плода. Добро расте и обиљато рађа.

334 3. *Крушка без семена*. Плод јој је крупан. Боје је лепе, отворено-жуте, а на сунчаној страни је врло слабо црвенкаста. Месо јој је бело, врло фино и мирисаво, слатко. Семеништа, а ни семена нема. Сазрева месеца октобра и траје 14 дана.

335 4. *Пастрмка*, ** †. Боје је зелене кад ју с' дрвета скинеш, а доцније, кад сасвим сазре, пожути као лимун. Сунчана јој је страна вишњаста, а у сасвим дозрелом стању је румена. Има много ситни и повећи пегица. Месо је ка снег бело, фино, препуно сока и врло пријатно. Сазрева у новембру, а у ладном држана, одржи се до јануара. Дрво није тако одвећ јако, али врло родно и успјева и у ладнијим пределима.

336 5. *Капијамон*, ** †. Дрво је осредње, рано и добро рађа. Плод врло лако опада на осредњем само ветру; боје је беличасто-жуте, а доцније је угаситија, од које се само слабо нешто видити може, јер је превучена неком црвеном хрђом. Месо је врло фино, пуно сока и врло пријатног накислог укуса. Сазрева у октобру и држи се 3 недеље.

337 9. *Блуменбахова масланка*, ** †. Плод је крупан; боје је испрва тавно жуто-зелене, а доцније жуте. Месо је жућкасто бело, фино, сочно, накисло и мирисаво на дарчин (цимет). Сазрева у новембру и држи се 4 недеље. Дрво нагло расте и родно је.

338 10. *Прајлов колмар*, ** ††. Боје је с' дрвета одма зелене, а кад сазре, онда пожути; са сунчане је стране понекад само са негим црвенилом орошена. Месо је жућкасто-бело, врло фино, препуно сока, врло слатко и мирисаво. Сазрева у новембру и децембру. Држи се до јануара. Најбоље прија онда, кад она зелена боја жутити почне. Можеш ју и на гући накалемити, и онда добро успјева.

339 11. *Зелена летња Магдалена*, скоро **. Боје је испрва отворено зелене, а доцније жућкасте. Плод мирише на лимун и неће да вене. Месо је жућкасто-бело, препуно сока, слатко и мирисаво. Сазрева око Илијина-дне и држи се 2 недеље. Дрво брзо расте и добро рађа.

340 12. *Добра сива* ** ††. Плод је зелене боје, понекад бива на сунчаној страни црвенилом неким обасута. Месо је бело, препуно сока, у усти се топи, слатког и лепог мириса. Сазрева концем августа, држи се 14 дана, а после врло радо труне. — Дрво нагло расте и добро успјева у свакој земљи, а при том је врло родно. Добро се сушити даје.

341 13. *Дахенхаузенова масланка*, ** ††. Сазрева у септембру, и ако се мало по мало бере, траје 3—4 недеље. Крупноће је осредње: $2^1/_4$—$2^1/_2$ палца је широка, а 3—$3^1/_2$ висока. Боје је с' дрвета тавно-зелене. Мирис је слаб. Месо је мало зеленкасто-бело, накисело, мирисаво и сочно.

342 14. *Летња протопопска*, ** †. Плод је осредан. Кожица је танка, фина, под прстима мало рапава; боје је зелене: на сунчаној страни у сасвим дозрелом стању жућкасто-зелене, без црвенила. Рђасти бобa има јој скоро сваки комад. Месо је лепо, фино, сочно и врло пријатно. Дрво је осредње, ал'

брзо раћа. Плод се мора у топлим годинама већ концем августа с' дрвета брати, и никако се несме оставити да на дрвету пожути.

343 46. *Есперенова господска*, ** †. Кожица је фина. жуто-зелене боје. Месо је тавно-бело, врло фино, разтопљиво и врло слатко. Сазрева у септембру и мора се у топлијим годинама још у почетку септембра брати. Добро, снажно и брзо расте, здраво је и крепко.

344 47. *Сива протопопска*, *; плод је осредан. Кожица је фина, танка, скоро сва са рђастим пегама обасута и тавно жуте боје; на сунчаној страни по некад тавно румена. Месо је бело, нешто зрнасто, сочно, разтопљиво, мирисаво и слатко. — Сазрева с' концем октобра и држи се 14 дана. Дрво је осредње.

345 48. *Зимни Нелис*, ** †; кожица је зелено-жута; руменила нема ни мало, ал' зато ћеш видити на њој врло често, рђасте прље. Мириса је слабог. Месо је фино, тавно-бело, скоро сасвим растопљиво и особитог укуса. Плод мора до половине октобра на дрвету остати, сазрева у децембру и држи се скоро до половине јануара. Дрво умерено расте, подноси сваку и сасвим суву земљу, не болује и брзо раћа.

346 53. *Вилијамова хришћанка*, **. Плод је крупан. Кожица је фина, отворено жуте или зелено-жуте боје, врло ретко мало румена, са повише рђасти мрља. Месо је жућкасто бело, врло фино, сочно, сасвим разтопљиво, врло финог, накислог и мирисавог укуса. Сазрева у септембру. Дрво је здраво и напредује у свакој земљи. Рано и богато раћа.

347 54. *Гелертова масланка*, *. Плод је осредан; боје је жутозелене или сасвим жуте, без руменила; већи је део рђаст. Месо је тавно-бело, сасвим разтопљиво врло сочно и врло пријатног укуса. Сазрева у октобру. Дрво јако расте, здраво је.

348 55. *Мачија глава*, ** ††; плод је врло крупан, испрва тавно-зелен, на сунчаној страни нешто црвен, а доцније као лимун жут и румен са финим смеђим тачкицама. Месо је тавно-бело, сочно, зрнасто, каштро (опоро) и накисело. Сазрева у новембру и држи се до лета. Дрво је осредње, ал' је врло плодно.

349 62. *Енглеска летња масланка*, * †; плод је крупан испрва жућкасто-зелен, а доцније отворено жут, врло ретко кад румен, више или мање рђаст и пун тачкица. Месо је бело, фино, врло сочно, маслено, а мирише слабо на ружу. Сазрева од почетка до половине месеца септембра, ал' се дуго не држи, ако се раније не обере. Дрво снажно расте, здраво је и прилично родно, а зактева добру земљу.

350 63. *Пикњаста млечака*, ** ††. Плод је крупан, кожица је подебела, жућкасто-зелена, а у сасвим зрелом стању отворено жута, на сунчаној страни нешто мало румена, са уочним смеђасто-сивим тикњима са нешто рђе. Месо сасвим бело, фино, врло сочно, маслено и врло мирисно. Сазрева у септембру ил' октобру и држи се 4 недеље. Дрво брзо расте, бива велико и раћа на изменце врло богато.

351 32. *Коломанова јесења масланка*, ** †. Сазрева октобра и новембра; држи се 4 недеље. Месо је бело, слатко, на ићирот мирисаво. Дрво снажно расте.

352 33. *Боскова тиквичица*, ** †. Месо је тавно-бело, слатко и особито финог мириса. Сазрева у септембру и држи се 14 дана. Раћа скоро сваке године обиљато.

353 34. *Фландерска масланка*, ** †. Сазрева октобра, држи се 2—3 недеље. Раћа врло обиљато. Плод је понајвише осредан. Месо је бело, слатко и мирисаво. Дрво је здраво и до данас још није ни од какве болести боловало.

II. Јабуке.

354 1. *Гравенштајнски* ** ††, Л. Сазрева концем месеца септембра до новембра. Има врло пријатан мирисав и накисео укус; по целој Европи врло је обљубљена врста. Налази се далеко горе у Шведској и Норвешкој. Њу је неки грох Алефелд, донео из Италије у Гравенштајн (у Шлезвигу), од куда се брзо на све стране разплодила. У Белгији и Француској се је сад тек почела разплоћавати, куда ју је г. *Папело* из Крима пренео; тамо ју зове Calville de Gravenvtein. Што треба да се поштује то треба из далека да је! Једна суврст ове јабуке је *црвена гравенштајнска*, која је на стаблу обичне гравенштајнске одрастла, више црвенила и много финијег укуса има. У новијем је добу постала врло знатна и за сељака, јер је добра и за сушење, и за вино, и за кашу, и на послетку за трпезу. Кад се накалами на *ивањачу* (која око Ивана-дне сазрева), много дуже траје и обиљатије раћа, него кад је на дивјаци накаламљена.

355 2. *Герингова Рајнета*, * ††, З. Ову су јабуку јако хвалили; ја сам је истина за добру нашао, ал' није тако особита, као што је неки описиваше, и нигде ју нисам видео да је обиљато — сравњивајући је с' другима — раћала.

356 6. *Руски цар Александер*, * ††, Ј. Врло крупна, и заиста једна од најизредњи јабука. Иште заклон од ветра. И сељак ју може гајити, јер је за сваку потребу добра.

357 7. *Дупла холандезка*, * ††, З. Врло родна, заиста драгоцјена јабука.

358 8. *Мала, финокожа Рајнета*, скоро ** ††, З. Раћа врло обиљато, шта више и у лошијим годинама. Мора до половине месеца октобра на дрвету висити; однеговао ју је први пут неки *Монс.*.

359 18. *Велика рајнска вошчиљача*, ††, З. Држи се врло дуго. У Хановеранској се тек 14 дана после Миоља-дне брати може, јер иначе брзо вене. Брзо расте, може се врло добро поред путова садити. Добра је јести и добро се сушити даје.

360 19. *Ананас-Рајнета* ** ††, З. Финог, мало на оман мирисавог, слатког укуса. У песковитој земљи страда од рака, иначе је увек здраво дрво. На дивјаци накаламљена даје лепа, пирамидално растећа, обиљато раћајућа дрва, ал' се с' успјехом

може и на високо каламити. Године 1868, кад је оно месеца маја, баш у време цветања, она велика врућина била (у ладовини + 19° — + 20° Р.), цветаше воћке врло красно, да се је сваки зарадовао, а кад је цвет опао, видло се да нема рода, а ова је врста опет зато начичкана била прекрасним родом, и дала је богату жетву.

361 20. *Кармелитска Рајнета*, ** ††, З. Ову сам врсту вићао више пута поред друмова у Виртембергу. Свуда је здраво и плодно дрво; и у песку остаје здраво. Има фини, винов и сладак укус. У Хановеранској се врло радо гаји, и ја сам у једном селу наишао на неколико врло лепи и здрави, у песку усађени дрва. Врло је налик на малу каменПепингу, само је мало мања од ове, и скоро једног истог укуса, и много плоднија. У Енглеској је зову „зимњом Рајнетом“, и тамо ју врло радо имају и броје изме ђу најстарије познати јабука.

362 21. *Шмитбергерова, црвена, зимска, Рајнета*, ** ††, З. Однегована од баштована Лигла у Браунави. Спада у оделеље најбољи и најделикатнији рајнета. Има винов и сладак укус.

363 22. *Енглеска јагодњача*, * ††, Ј. У Енглеској врло позната врста; и код нас добро успјева.

364 23. *Енглеска црвена Пармена*, ** ††, сазрева од септ. до новембра, добра и за сељака. Месо фино, слади и мирише мало на цимет. У Енглеској ју радо једу. Рађа врло обиљато. Ову сам врсту на многи места у Виртембергу и Баварској по баштама и воћњацима вићао и газде ју хвале.

365 24. *Шампањска Рајнета*, * ††, З. На Хановеранским друмовима ћеш ју чешће вићати. Рађа врло обиљато. Име је добила од туда, што ју за вино врло радо употребљују. Дрво је врло здраво.

366 25. *Франклинов Пепинг*, ** ††, З. Добро рађа, а месо је мало појаког, ал' пријатног виновог укуса.

367 26. *Црвена иругача*, ††, Л. За друмове. У Хановеранској ћеш ју сијасет поред друмова наћи, роди обиљато и као да јој зима много нешкоди, јер је и после онога мраза год. 1866. врло јако родила. У Хановеранској је зову „бразилијанском јабуком.“ Неки воћар *Дил*, описао је ову јабуку под насловом: „три године трајућа црвена пругача.“ Не трунс скоро никад.

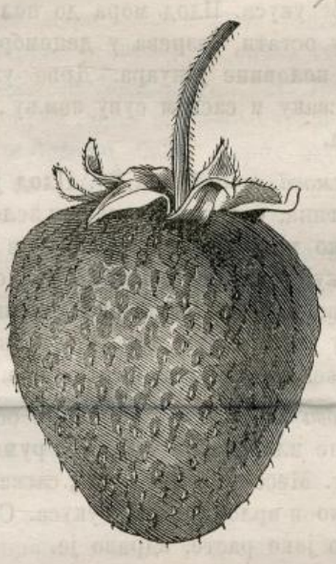
368 27. *Краљевска са кратком стапком*, (држком), ** ††, З. Здраво, снажно дрво. Где не вене, тамо је и за сељака добра и због брзог растења, може се и за друмове препортчити. Има винов сладак укус. Неможе се довољно за сваку башту препоручити, особито за ладније положаје. Ако се сувише доцкан бере, мора се одма у подрум унети, иначе вене. И у приморју, близу обала, врло добро успјева.

369 28. *Рибстонов Пепинг*, ** ††, З. Где добро успјева, тамо се може и сељаку препоручити. Разграњава круну своју врко јако. Боље би било да се ова јабука „Рајнетом“ зове, почем је по мом свађању „Пепинг“ малено воће. Спада у оделење најбољи и најукуснији јабука, и има неки пријатан мирис, који је налик рузмарину, а поред тога је накисео. Не рађа увек. Један воћар у Штутгарту ми је приповедао, да му сва дрва, што их год има од ове врсте јабука, никад нису обиљато родила, него увек осредње, или врло мало. У Енглеској увек добро рађа. И код Бремена и Хамбурга сам видно ову врсту јабука јако родити. У осталом нису воћари с' овом јабуком сасвим па чисто, а да би о њој сталан извештај донели. Има их и у Норвежкој. Јабуке, које је мени један пријатељ из Штетина (на балтијском мору) прошле зиме послао, нису ни мало увеле биле, и он ме увевавао, да се тако од лета одржати могу.

(продужиће се.)

Неколико врсти најновији јагода.

6. Фрања Јосиф I.

Јагода је ова врло лепа, срцолика, румене боје. Месо је бело и пријатног укуса. Један струк стаје 30 гроша чарш.

За сада завршујем рећати нове јагоде, премда их још много има, ал' се ове остале не разликују у много од ови наведени.

Кад сам те јагоде навео, онда морам мојим сликама још то додати, да треба те јагоде и ваљано гајити, ако желимо имати тако крупне плодове, као што су ови насликани. Овде је прво условље: земља. За јагоде је најбоља ова смеса: Узми земље са утрине, добро је од жила травних очисти и помешај са земљом оне леје, на коју ћеш јагоде расађивати. Сад узми обичне соли и чаћи из опака и поспи по мало на оно место, где ћеш стручак јагоде усадити. Даље, несмеш ни пошто на близу садити струкове, јер што је струк струку ближе, тим су јагоде ситније, а што је год даље, тим су крупније; — са кравијом балегом никако несмеш леје, где су јагоде, гнојити. Што се места тиче,

где леју за јагоде направити треба, морам ти примјетити да је оно место најбоље, које је по ваздан сунцу изложено и које нема ладовине.

О гајењу јагода говорићу у идућем броју опширније. **Р.**

О користи свилодјелија и препонама,

КОЈЕ СУ МУ ДОСАД НА ПУТУ СТАЈАЛЕ.

Сви смо већ готово видили, да је свилодјелије многе земље обогатило, и непрестано гледамо, како се многи од њега помажу, како се свила све више и више употребљава и како често многи људи с' малим трудом и пажњом, и за кратко време (од прилике за пет недеља) ранећи свилене бубе, неколико стотина гроша себи заслужити могу. Рањење буба с' тим је још лакше и хасновитије, што баш у оно време пада, кад прости људи најмање посла имају, то јест: између пролетњи усева и жетве. Тко је бубе ранио, тај може казати, да је само донде, док су се излегле и пресвукле, то јест: за први 10—15 дана нешто посла и муке око њи имао; а после је само једна забава с' њима. То је све гако: пак зато није још код нас свилодјелије у велико заведено. А зашто? Зато:

1. Што су многи људи, или због рђавог намјерења, или због незнања викали и разносили, да свилене бубе у нашем предјелу не могу успјевати.

2. Што су многи желили одма користи и хасне имати, а без труда и преправности, — то код свилодјелија није могуће. Јер ко хоће да бубе рани, тај мора најпре дудару имати; а то опет иште труда и настојавања кроз више година. Да се наши дедови и оцеви нису за себе и за нас трудили, ми сад много шта неби имали, пак би оскудно и бједно живили. Треба дакле да се и ми постарамо, да себи труда и посла дамо, ако желимо, да и ми и насљедници наши срећни будемо. —

3. Највећи узрок, што код нас рањење буба није сасвим у обичај ушло, овај је: што многи, који су бубе ранили, нису довољно и добри дудара имали, или, што ствар нису добро разумевали; ктоме, што се о њој нису колико треба старали, него су неговање и рањење буба слугама и служкињама, или другим најмљеним људма предавали, и што у обште нису к' томе праве воље имали; а гди праве воље нема, ту скоро никакво дјело неможе добро испасти, нити праве ползе принети. Само онде, гди се земљодјелац озбиљски посла тог прима, може свилодјелије напредовати. Многи су тек мало буба ранили, и то рђаво; пак зато се слабо и помагали. И мало буба, ако се као што треба ране, захтевају онолико труда, колико и много буба, а много мање хасне доносе. Многи се дакле због тога поплаше и тако се без сваког даљег и паметнијег испитивања роди та мисао: да предјели наши нису за бубе, или управо рећи, да бубе за економију, то јест: за привреду и теџиво нису. — Но то није истина; јер има сила људи, који су честим, добрим и разумним пробањем врло добре чаурице, и из њи прекрасну свилу добијали. К' томе треба знати, да се у свакој струци економије знање и подпуно разумевање закгева, и да се у сваком послу и радњи штетовати може, ако се само људски и паметно не поступа. Код многи је људи у рањењу буба тако велика разлика, да једни по сто пута више хасне имају, нежели други. Једни дакле од 1 лота семена једва до 20 фунти галета, то јест чаурица добију; а други кои ствар боље разумевају и боље се о њој паште, од исте гомиле семена по 80 фунти добити могу.

Многа немарност и небрежење, које се незнатно и мало чини, често велику штету причињава. И ја кажем, и свима ово правило препоручујем, да немарљив и невредан газда од буба никакве хасне имати неће; а онај, који се око њи с' већом пажњом и прилежањем трудио буде, тај ће сваке године све више и више и бољег семена добивати; и његове ће чаурице од други све боље, лепше и теже, дакле и скупље и за њега пет пута полезније бити.

Ова ће опомена оне, који до сад од буба нису велику хасну имали, уверити, да су много којешта пренебрегли и пропустили.

Ко дакле жели, да бубе рани, пак да отуд себе и кућу своју помаже. тај нек се постара:

1. Да доста дудова има, и да себи дудару посади, да је добро негује и умножава.

2. Да згодно место за бубе спреми.

3. Да себи нужне справе у своје време начини.

4. Да опет у своје време себи добро семе набави.

5. Да друге послове своје тако уреди, да се за пет недеља, докле бубе рани, највише с њима може бавити, и да себи смотрене и поуздане људе за послугу нађе.

6. Да после свршеног дела, чаурице своје таки прода, или да ји за времена умртви, да ји доцније можда боље продати може.

Ко жели, да му се пожелани труд наплати, и да му се на кући и на њему штогод позна, тај нека мало више семена узме. Могло би се дакле од прилике число од сто хиљада буба за меру узети, које се од 5 лота доброг семена лако добити може.*) **Р.**

Имамоли ми какву ползу од Јежа?

Кад овако запитамо, каквог искусног економа, неможе нам други одговор дати, него: имамо! Ко противно мисли, нема право; јер нам је Јеж за цело у економији од користи. Јеж исто тако црве по башти тамани као и кртина, дакле, кад нам наше баштенске и кућевне непријатеље тамани, морамо му благодарни бити.

Ја сам од једног, тобож искусног учитеља чуо, гди каже, да је он јежа имао, и да му је давао мртве и живе мишеве, пак да није ни једне ни друге јести хтео.

Ова, и друга још неправедна мњења о јежу, дала су ми повода, да опишем начин живота његовог.

Кад јежа уватимо, морамо пазљиво с' њиме обходити, јер је он врло нежног живота. Врло тешко заборави он на слободан свој живот, зато га несмемо одма, чим смо га уватили, у уско како место или кавез затворити, јер ћемо га сутра дан тамо пола мртвог, а за који дан сасвим мртвог наћи. Ово је тако исто, као кад матору птицу уватимо, пак ју одма у узки и мали кавез затворимо, мора мањкати! Јеж, кад је у узко место затворен, дотле гребе на све стране, док немалакше, пак онда обамре, а обично, док сасвим не мањка. Ми треба њега најпре у шталу или комору да метемо, гди ће он места доста имати, пак му морамо сламе или сена донети, гди ће се он преко дана завући и сакрити моћи. Читава је забава њега у башти каквој гледати, која је зидом обграђена. Јеж се тако ту препитоми, да на позив човеку дође и рану из руке човечије једе. Он у башти ником не смета, квара не прави, а жабе мишеве, гуштере, црве, пак и саме змије и пацове тамани. Јеж још и од буба, голи, сваком баштованy немили, и квара чинећи пужева, кокица мува, шпански мушица, паукова и т. д. живи, дакле све оне животиње тамани, које су нами на штету и које су нам несносне.

Он ноћу по башти тумара и ране тражи, баш онда кад црви, гусенице и т. д. највећма по земли нашој уживају.

Јеж не једе само мишеве, него као што горе рекосмо и пацове. Кад сам му ја једаред једног мртвог пацова бацијо, а он мислећи да је жив, скочи брзо на њега, и с' највећим апетитом га је прождерао. Он истина не може брзо да иде, нити да трчи, ал он се дошуња лагано мишу или пацову, пак кад је доспео близо једног, или другог, онда направи мали скок, и шчепа.

Салате, жуте репе и т. д. покушавао сам, и давао му јести, ал ни погледао није! а то сам зато чинијо, јер сам чуо, да по башти квара прави и да салату једе и друго земље, ал ја сам се уверијо: да то није истина! Јасам њега гладног дуже времена држао, и онда му зеље бацијо, пак и онда није јести хтео, ал кад сам му леба дао, а он је јео; дакле сам се и у том случају, и у још више други случајева уверијо, да јеж зеље не једе, и због тога у башти опасан, ни на штету није, него је на велику ползу.

Његов је највећи непријатељ човек, а то само из суровости и незнања. После човека му је највећи непријатељ совуљага (сова.)

Јежа нико не треба да убије, него треба да га у комору гди мишева и пацова има, затвори, ако се мисли ови немили гостију опростити, или га у башту пустити, да црве и друге шкодљиве животиње тамани. **Р.**

О ватању ројева.

Ако немаш близу кошница згодног дрвета, на које би се могао рој уватити, а ти навежи грања од тополе ил врбе на какву повишу мотку, пак ће се рој на то уватити.

Ако ти се рој на које место уватијо, где му никако прићи неможеш, а ти га отуд димом отерај, неби л' се на које згодније место уватијо.

Ако се на високу грану уватијо, привежи кошницу на дугачку мотку и подмети, а с' другом мотком са насађеном куком грану увати и рој у кошницу стреси.

Ако је рој на земљи, а ти га кошницом поклопи, али подмети оздо два три камичка ил' дрво, да не стоји сасвим на земљи.

Ако у стару кошницу рој ваташ, а ти је на сунцу изврнуто пре подржи, да се восак у њој мало отопи; на тај мирис пчела најрадије наилази. **Р.**

*) Ја ћу ови 6 точака временом обширније прећи.

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Март.

Пролеће се већ приближује, и на њиву ћеш наћи да цвета: гладуш, љубичицу, дан и ноћ, красуљак, гусомачу, дрењину, лешњик, јавор и јововину. Винова лоза почиње сузити. При крају овога месеца долазе нам роде, говедарке, чворци, косови и т. д. Играју се веверице и лисице. Вране и дроздови легу јаја. Дивље патке и гуске одлазе више горе сјеверу. Шљуке долазе такођер.

Овога месеца спада у прву радњу извожење ђубрета на њиву где се одма заоре и земљом измеша. Где су добра уједно и близу села, ту је лакше тај посао извршивати, а богме где је добро разкомадано и разштркано, тамо се треба пожурити, јер други још сто послова извршити ваља, који недопуштају отлагања.

Свако ђубре, које се на њиву извезе и на гомилама остави, губи много од своје снаге, јер баш они делови изветре, који су земљи, а тиме и растењем биљу најнужнији, зато га треба што пре на плитко заорати. Само онда можеш тако слободно ђубре оставити, ако је зима јака и ако су мразеви. Ако ти нису послови иначе допустили да у зиму ђубре изнесеш него н. пр. сад, а ти, као што реко: или га одма заори, или га сламом покриј, да му сунце снагу неизвуче.

Код овог, као и код свију остали пољски послова, постоји то правило: да преко њиве дотле стоку нетераш, док је год земља толико мокра, да се за ноге вата и лопта, то њиви шкоди, јер тако улоптану земљу тешко да ће и најбоља дрљача издробити моћи.

На ливади ваља овога месеца трње и коров повадити, а ктинске ривотиње разграбуљати, а места с' маовином обрасла ваља очистити. Ако ливаду ваљано нагнојиш, и онда ће се маовина изгубити, а гној је за тај посао најбољи: креч, пепео и мокраћа шталска. Ако су околности угодне, можеш и овце преко ливаде који пут претерати.

Ако ливаде нису добре, т. ј. ако нерађају ваљане траве, преори их за њиву. А на против, ако се њиве наводнити дају, преобрати их у ливаде, ако би ти ове од веће користи биле, или ако их због траве имати мораш, којом ћеш нужну ти количину стоке изранити моћи, да ти ова за рад способнија буде и да ти више и бољег гноја даје, без ког цео пољски рад ништа не вреди.

Врбе, тополе, јагњеде и јабланове умножавај шибљикама, ако су напупиле, ал' још дотле, док нису лист развиле. Мораћеш ји тако дубоко у земљу убости, да више ока под земљу дођу, како ће и више жила бити, јер свако око под земљом жилу, а над земљом гранчицу рађа.

Орање зактева овога месеца највише посла; ваљане плугове треба набављати.

При заоравању ђубрета треба на то пазити, да се једнако заоре и сасвим земљом претрпа. Али се несме ни сувише дубоко заорати, како би ораници сва снага остала.

Ако ти је њива подводна, гледај пак је отвореним јарчићима одводњи.

По околностима пада у овај месец највеће сејање.

Овас већ мораш овога месеца сејати, ако га прошлога месеца ниси сејати могао. Раније посејани овас, много је издашнији. Овас је најзадовољнија плодина; ал' зато опет немој га ни у чему пренебрегнути. Јер он исплаћује свако боље обрађивање земље. Исто тако ваља и јечам овога месеца посејати.

За лан и кудељу (конопљу) још јесенас узорану и приправљену земљу, ваља сад преорати, а рани лан, ако ти време допусти, сејати.

Летњу раж и јарицу ваља такођер овога месеца сејати.

Машине за сејање сеју једначије и штеде семе.

Сејање с' руком је тим боље, што је једначије посејано. Никад проти ветру немој сејати, особито лака семена, као што је овас, немој сејати ако је ветар.

Угарење немој овога месеца пренебрегнути. те да тиме земљу за идући јесењи усев ваљано приуготовиш.

Семе несме ни врло плитко лежати, ни врло дубоко заорано бити, да ваљано растети може и да се у клијању незадржи. Ситнија семена, као од мака, репице, детелине, проје, мувара и т. д. треба само земљи добро приљубити, т. ј. посејати, побранити и одма ваљком повађати; она несмеју никад дубље од четврт до по палца у земљи лежати. Срсдња семена, као од пшенице, ражи, јечма, овса, граорке, елде, вике, сочива, лана, конопље и т. д. зактевају 1 до 2 палца покривала.

Стока је са пољодјељством у неразделимом сајузу. Једно друго мора подпомагати; стока рани земљу са својим ђубретом, а земља опет рани стоку са својим производима. — Коју врсту стоке мање или више да негујемо, није могуће овде опредјелити, јер то зависи од предјела, у ком се налазимо и од посла што га радимо.

Сад почиње права пољска радња, дакле коње и волове боље ранити и надгледати треба.

Кад нам се лени дани укажу, треба краве чешће из стаја на чист ваздух изводити, и сувом сену или слами мало зелене траве додавати, док се зеленој трави постепено не науче, да им напрасна мена не шкоди.

Овце на суве паше изтеривати треба, нипошто не ваља их на влажна места терати.

Стаје ваља промајати.

Стоку нипошто на поље нетреба изтеривати, ако је на пољу магле, докле год сунце маглу не разтера.

Ако прошла два месеца ниси у башти ништа радити могао, а ти сад чим време допусти, копај, и ако је нужно гној.

Време ће сваком баштовану показати, дали овога месеца да сеје ил' не.

Чим време допусти, можемо овога месеца сејати: петрожељ, спанаћ, жуту репу, салату, целер, келерабу, купус и карфиол. Влашац, бели лук и арпацик расуђују се. Роткве се такођер овога месеца сеју. Лалу и зумбул ваља разредити. Ако си ради семена оставио преко зиме купус, келерабу, целер, црвену репу и т. да вади, пак расађуј. Ово мораш на добро место пресадити, где ће ово зеље доста сунца и ваздуха имати, ал' га од горњака (севера) мораш чувати.

Вишње, трешње, кајсије, и бресквe, ваља очистити и подрезати гдекоје гране. Коштице од вишње, трешње, кајсије, бресквe и шљиве ваља у земљу бацити.

Сва дрва од гусеница очистити, а после топле кишице и маовину са њи састругати. И овога месеца можеш још дрва пресађивати, а пресађивање је онде још сигурније, где су јаме за тај посао још јесенас ископане.

Овога се месеца и виногради још одгрћу. ђубре и режу како где послови ови падају.

Изкуство нас учи: да ако је овај месец ладан, биће април тим топлији. Ако дуд пупити почне, немамо се ладни дана бојати. Ако је овог месеца магловито, биће јуниja месеца кишовито.

Дан је овога месеца 11—12 и три четврт. сата дугачак. **Р.**

ПОЉСКО-ПРИВРЕДНА КЊИЖЕВНОСТ.

1871.

Радић. Ђорђе др. Све о пшеници. Издало »Друштво за пољску привреду.« 42 дворeза. Ово је дело награђено са 50 дуката. У Београду 1871. Стаје 3 гроша чир.

НА ЗНАЊЕ!

Како се на „Тежака“ многи предбројници сада тек јављају, то им јављамо: да за сада само 1. 2. 3. и 4. број и од 8. броја даље добити могу, 5. 6. и 7. ће се на ново прештампати, пак ће им се накнадно послати. Тако мора бити, кад се у своје време не јаве!

О Г Л А С И.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

Књига

СВЕ

О

ПШЕНИЦИ,

готова је, и стаје **3 гроша** чарш.

„Друштво за пољску привреду“ желећи, да се популарно написане пољско-привредне књиге по народу што већма распростране, — закључило је у својој XXXII. одборској седници: да се горњој књизи, коју је написао др. Ђорђе Радић, и коју је „друштво“ о свом трошку издало, стави цена од **3 гроша** чарш. — Књига је ова практичности њене ради награђена: а) од стране „друштва“ са 30 дуката цес., в) од стране намесника књажевског достојанства г. **М. П. Блазнавца** са 20 дуката цес. Она је изнела 7 и четврт штампани табака и украшена је бољег разјашњења ради, са 42 фина дрвореза. Ко узме 10 комада, добива 1 комад у награду. За сада се може добити:

У Београду: код секретара друштвеног дра **Ђ. Радића**; у канцеларији друштвеној код васнесенске цркве и у књижари **В. Валожића.**

У Шапцу: код г. С. Обрадовића, председника пољско-привредне подружине; у **Књажевцу**: код окружног лекара и редовног члана друштвеног г. дра Ст. Мачаја; у **Крагујевцу**: код управитеља арсенала и редовног члана друштвеног г. поручика Јов. Трнокопића.

Ко би желио ове књиге на продаји имати, нека се обрати секретару друштвеном дру **Ђ. Радићу** (станује на великим басамацима, спрођу „Народне гостионице“). Путем новина ће се јавити, где ће ју за убудуће још на продаји бити.

ИЗ КАНЦЕЛАРИЈЕ

„Друштва за пољску привреду.“

Како се многа г.г. скупљачи на књигу

ТАЈЕЊЕ ДОМАЋЕ СТОКЕ

и

ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ

туже, да им је рок за скупљање предплатника кратак, то овим рок предлаи

ДО 1. АПРИЛА О. Г.

продужујем и молим г.г. скупљаче да се са предплатницима пожуре, како би и књига што пре изашли могла. Предплата је 10 гроша чар. који се при уписивању напред полажу, јер су трошкови големи; само ће дрворези више од 60 дуката цес. стати.

Молим сваког Србина, да се постара, да ова корисна књига што више у народ уђе, нарочито пак молим г.г. срезке начелнике и писаре — јер они то својим упливом код народа, најбоље учинити могу, а и од стране госп. министра финанције је ова књига преко власти препоручена. Предплата се шаље мени.

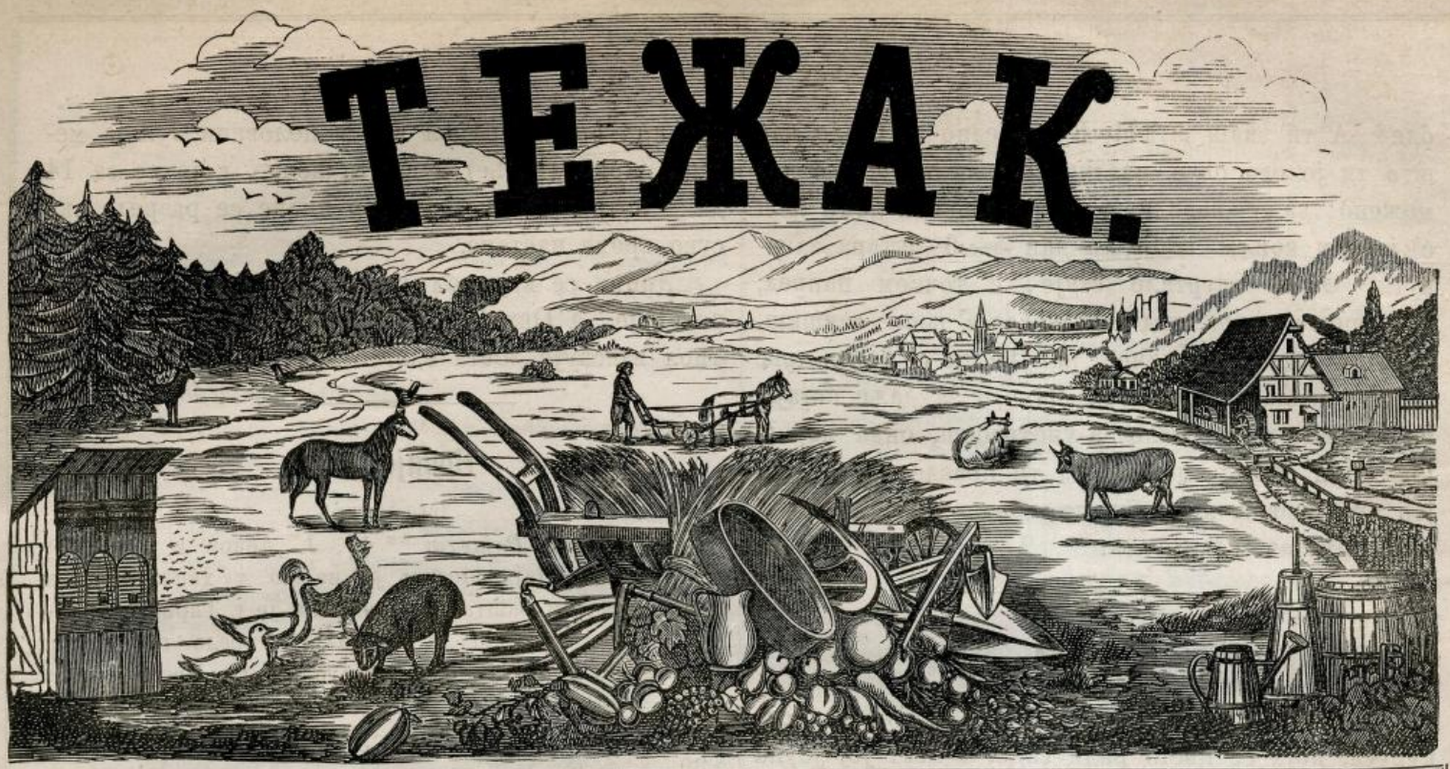
Имена уписника ће се штампати, зато молим да се разговетно напишу.

У Београду 25. Фебруара 1871.

Др. Ђ. Радић,

СЕКРЕТАР „ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.“

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III.

БРОЈ 9.

Издаје: „Друштво за пољску привреду.“

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу.

УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ.

Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

У БЕОГРАДУ.

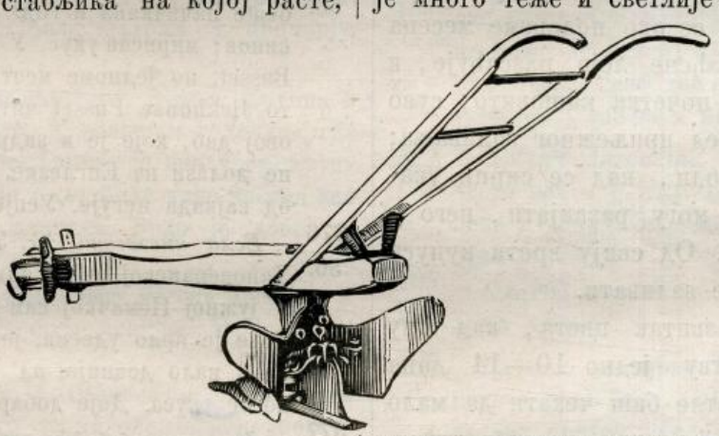
15. МАРТА 1871.

Загртало.

Ошеш-ли ваљана кукуруза, онда га мораш ваљано и обрађивати, — а најглавнији је посао при гајењу кукуруза: загртање.

„Сваки сељак, који кукуруз гаји, треба да зна, да тек онда може добро и савршено зрно кукурузно бити, ако му се стабљика на којој расте, ваљано негује; а та се нега састоји у два-три путашњем обкопавању.“

То су мени моји учитељи некада још рекли. И заиста, ја сам се уверио да је тако! Ево да ти кажем како сам ја хтео моје учитеље да ухватим: да-ли истину у тој ствари говорише.

Још пре 12 година посејем ја три леје обичног бачког кукуруза. Једну сам лео једанпут — као обично — *опрашио* кад је тому време било, а кад су се клипови указивали, онда сам га једанпут *загрнуо* — опкопао. Ту сам добио клипове од 6—6½ палаца дугачке са 12 редова, у сваком реду 46—49 зрна. — Другу леју сам опрашио у исто време кад и прву, ал' сам је окопао: два пута, — *први* пут кад је 2½ стопе висока стабљика била, а *други* пут кад је клипове указивао. Од овога сам добио 7—7¾ палаца дугачке клипове, сваки скоро клип имао је најмање 16—18 редова, а у сваком реду по 50—55 зрна, а зрно је много теже и светлије било од онога на првој леји. — Трећу леју сам опрашио у исто време кад и прву и другу, окопао сам *први* пут кад и оног на другој леји, *други* пут пре него што ће цветати, а *трећи* пут кад је свилу пустио; и од овога сам добио 9—12 палаца дугачке клипове, на сваком клипу 20—22 реда, а у сваком реду по 60 и више зрна. Зрно је било још светлије и теже од онога са друге леје.

Дакле сам се уверио, да су ми учитељи моји истину говорили и ја не могу другчије, него и нашим сељацима да препоручим да што више окопавају — бар *два* пута.

Ал' рећи ће, може бити, ко, ратости и кукуруза, код толика посла! Колико ће ту надница да

оде? А ти знаш шта?! Купи једно загртало као што ти је ово овде насликано, пак ти је све поможено; кад се навикнеш шњиме радити, моћи ћеш с' једним коњем за један дан 5—6 јутара загрнути. Овако загртало стаје, с' точком напред, 350 гроша чарш. кад твој посао с' њиме свршиш, а ти га узајми другоме, пак ће ти се још прве године исплатити, а теби плуг и за даље остаје. Кад очеш ово загртало да употребиш, онда мораш још при сејању пазити да ти бразде право иду, јер ако бразде нису праве, онда нећеш моћи с' овим загртачом загртати. **Р.**

Карфиол.

Сваком ће баштовану бити позната ова врста купуса, која се цвета ради сади, а цвет јој је на форму сирца, један у другим урашћен.

Карфиол воле добру и дубоко копану, и гди је год могуће добро нагнојену земљу, и поред тог топал и сунчан положај и заклон од ладни ветрова. Он не прти у свакој башти, особито не у песковитој земљи. Код нас га имамо од две врсте: раног и доцног. Семе му може добро и здраво 5—6 година остати ако је благовремено скупљено. Семе од карфиола скупљати, врло је незгодан посао, и зато више пута добијемо за скупе новце рђаво семе. Обичан један баштован, нека се нипошто тог посла не лаћа, да сам семе негује, јер ће само један имати.

Рани се карфиол сеје месеца Марта у нађубрену леју, или с почетка Априла, и мора се на редко сејати. Са ове леје се око половине месеца Маја на друге добро урађене леје разсађује, и врло добро прти ако је с почетка кишовито; суво га време убија, па и поред приљежног заливања; и онда му суво време шкоди, кад се сирци указивати почну, јер се не могу развијати, него у саме танке кончиће расте. Од свију врсти купуса мора се карфиол најчешће заливати.

Врло је добро за развитак цвета, кад ону младу разсаду по могућству једно 10—14 дана незаливамо, можемо и дотле баш чекати да мало увене, ал после несмемо заливање пренебрегнути.

Доцни карфиол врло дуго свој цвет непушта, него у висину расте, као канда би у незнан растити хтео. Овом се може помоћи, и то, кад га неколико пута опкопамо и око стабла мало зрела ђубрета поспемо.

Карфиол треба 1½ стопу једно од другог разсађивати, и више од три реда на једној леји никад нетреба да буде. Ако је човек с временом срећан, онда карфиол већ у половини Јулија месеца сирце (цвеће) пуштати почне, који се за 14 дана потрошити морају, јер иначе се разреде ако суво време настане.

Доцни се карфиол месеца Јунија сеје, Јулија расађује, а Октобра већ сирце пушта. Овај карфиол изискује доста влаге. **Р.**

Новије воће

(продужење).

370 29. *Мускат-Рајнета*, ** ††, Ј. Лепог и пријатног мириса. Највише сам је нашао у хановеранским сељачким баштама; нашао сам је у Тирингској покрај друма, и веле ми, да је и после оног јаког мраза 1866. године обиљато родила. После божића не може се више држати и труне изнутра.

371 30. *Оман-јабука*, ** ††, З. Обиљато роди, мирши на оман. У Холанду сам ју нашао под именом Noblesse и Princesse noble; можеш ју данас већ свуди по средњој Европи наћи.

372 31. *Зимска лимуњача*, ††, З. Обиљато рађа; покрај друмова и за сељака од велике важности. У Мекленбургу сам ју такођер налазио.

373 32. *Златара*, ** ††, З. Мирисног и накислог укуса. У Хановеранској, Олденбургу, Мекленбургу и северној Пруској, врло много, без да ми је ико имена рећи могао, док ју нисам на путу у Гетинген видио, те ми један баштован право име рече. Обиљато је родила и 1866. год., само дрво није јаког раста. У доброј земљи је и за сељака добра; у влажној земљи добије лако рака.

374 33. *Луjкен-јабука*, * ††. У Виртембергу је врло много гаје и за вино употребљују.

375 55. *Енглеска шпиталка*, ** ††, З. Одвећ родна; беше начичкана и год. 1866. и 1868. Благородни, винов; мирисав укус. У Енглеској је зову Sykehonc Pusset, по једноме месту у Енглеској, а *Дил* је то Jickhonse Pusset читао, те је горње име јабуци овој дао, које је и задржано. Ова јабука никако не долази из Енглезке, него из Француске, где се од вајкада негује. Успјева и у лошијој земљи.

376 56. *Бела кнежевка*, ††, З. Рекоше ми да ћу је у Хановеранској наћи, али богме слабо ја њу нађо. У јужној Немачкој сам ју чешће напазио. За друмове је врло удесна, јер јој круна у висину расте. Рађа мало доцније, ал' онда обиљато. Појачег виновог укуса. Даје добар мост.

377 72. *Лангтонова*, * ††, сазрева септембра и октобра; 6—8 недеља траје. Спада у најплодније врсте и сваке године обиљато рађа. Ова је врста много скупља од гравенштајнске.

378 73 *Штајнов Пепинг*, скоро ** †, З. У пескуљи вене У јужној Немачкој одвећ ју много гаје.

379 74. *Ладсбергска Рајнета*, * ††, З. За друмове неизказана. Крупан, добар, на ветру тврдо висећ род; однеговао ју је Бурхарт у Ландсбергу на Варти. Налази се по Немачкој већ свуди.

380 75. *Воодова зеленика,* * ††, З. Скоро сваке године обиљато рађа; пробу је одржала године 1866. и 1868., рађа прилично крупне и дуго држеће јабуке. Ово је американска врста.

381 76. *Бредскова зимска,* ††, З. Око вароши Хановера је врло много има. Погачасти род; обиљато рађа. И 1866. је родила.

382 77. *Господска јабука,* * †, Ј. Рађа обиљато, ал' јој плод није баш најбољи.

383 43. *Обердикова голубача.* ** ††, З. Лепа, здраво рађајућа, особита јабука. Добро расте као високо дрво, ал' још боље кад је сниско. Ја сам је нашао код Нинбурга у Хановеранској.

384 44. *Црвена, јесења калвила,* * ††, Ј. У Немачкој је јако разпрострањена; и у разним предјелима је разно и зову.

385 45. *Харбертова ружица,* Скоро ** и ††, З. Дрво је једно од најздравији јабукови дрва. У Хановеранској је има понајвише покрај друмова.

386 91. *Смеђа кнежевка,* ††, З. Почиње мало доцније рађати, ал' врло богато. Месо јој је пријатног, накислог укуса. У јужно-немачким државама има је понајвише.

387 92. *Црвенкаста ружица,* ** ††, Ј. За друмове врло добра. Одвеч снажно расте. Укус јој је накисео, сладак. Многи су је баштовани занемарили због тога, што су више пута вр'ови млади изданака озебли. Но то је само у оним воћњацима бити могло, где су изданци у врло масној земљи одвеч бујно израстли, те преко зиме довољно сазрети немогоше. *Др. Е. Лукас,* управитељ најславнијег воћарског завода у Немачкој вели, да је он у свом воћњаку више такви дрва имао, која су 40 година стара била, пак му никад озебла нису.

388 93. *Зорњача.* * ††, З. Лепа, пепељком обасута, пругаста, обиљно рађајућа, пријатна јабука.

389 94. *Сива, јесења Рајнета,* * ††. Рађа врло обиљато, али се дуго неодржи. Боље издржи у приморју. Радо болује од рака.

390 95. *Хавторндска,* ††, чешће * ††, јесења. Крупна и лепа; рађа врло богато. У влажним годинама, где друге врсте закржљаве, бивала је ова врста крупније но обично, и није онда била тако кисела као обично, него је само накисла. Врло је добра за виша брда и северне положаје.

391 96. *Ческа ружица,* * ††, сазрева месеца августа. У влажнијој земљи много боље успјева. У Ческој је много има.

392 97. *Жута Рајнета,* * ††, Ј. Сазрева од Митрова до Божића. Има је много у Хановеранској, богато рађа и свуди је волу. Има накисео, фини, мало мирисави слатки укус.

393 98. *Домаћичица,* ††, сазрева октобра ил' новембра. Истина крупна, ал' се неда дуго одржати.

394 99. *Паркеров сиви пепинг,* ** ††, Ј. И за друмове је добра. Лака и пегава. Мирисаво, накисло-слатког укуса. Мора се мало доцније брати.

395 100. *Цибелдорфска,* * ††. Дрво добро расте, не расте одвише големо, ал' богато рађа. Месо је жућкасто-бело, фино, сочно и накисло-слатко. Сазрева концем месеца новембра. По површини се укажу више пута брадавице, а без пега није никад.

396 101. *Димакзонова Рајнета,* ††. Дрво је осредње висине, лепо листа, добро рађа и зактева добру земљу. Сазрева у децембру и може се до пролећа да одржи, али се пре октобра несме узбрати, јер иначе вене. Кад сазре, лепо мирише. Месо је жућкасто-зелено, збијено, сочно и врло укусно.

397 102. *Лондонски пепинг,* ** ††, сазрева у децембру и јануару, а држи се до марта месеца. Мирише слабо. Дрво снажно расте, ал' никад не расте високо; дуго траје и добро рађа. Месо је фино, сочно, жуто.

398 103. *Оснабрикска Рајнета,* * ††, З. Рађа добро и добар плод. Месо је бело и мирисаво. Добра је и за друмове. С' поља је обасута с' пегицама.

399 104. *Летња пармена,* ** ††, сазрева од септембра до новембра. Дрво живо расте, дуготрајно је и врло плодно. Месо је беличасто, меко, сочно, пријатно накисло и слатко. Мирише врло пријатно. После сазрева може да се 4 недеље дуго одржи.

400 105. *Крушкаста јабука,* * ††. Плод је осредан; први су плодови нешто дужи, а доцнији су сасвим на крушку налик. Месо је жућкасто бело, меко, али мало суво. Сазрева децембра, а држи се 3 месеца. Мирис јој је налик на крушков. Дрво има омалену круну, са финим, нешто висећим гранама.

401 106. *Златара,* * ††, З. Плод је осредан, округао; по површију се налазе црне пегице. Месо је жућкасто, фино, сочно, особеног неког пријатног мириса. Сазрева новембра, а држи се врло дуго. Дрво живо расте, добро рађа, ал' зактева заклоњено место и топло земљиште.

402 107. *Светла Рајнета,* ††. З. Дуго се врло држи и богато рађа. Врло тешко труне, ако је иоле место суво где се остави.

403 108. *Сулингска зеленика,* ††, З. Дрво јој расте велико, као растово, а плод јој се с' јесени, због тврдоће, не може да окуси; зато је слабо и крађи изложена, пак се може слободно поред друмова садити. Успјева у најгорој земљи и нетруне никад.

404 109. *Црвени Астрахан,* * ††, сазрева у августу, ал' често већ и у јуну. Не бива брашнава и врло је лепа и добра. Згодна је за ладније предјеле и висока места.

405 110. *Слатки форинтача,* ††, добро рађа, ал' се не држи дуго.

406 3. *Гданска ивичарка.* **. Ј. Кожица је бледо отворено-зелене боје, која се после у лепо жуто претвори; притом је плод на дрвету пепељком орошен. Сунчана је страна румена. Месо је беличасто, у зелено преливајуће се, пуно сока и пријатног накислог укуса. Сазрева у септембру и октобру, а држи се до Божића. Дрво је големо, брзо расте, зактева добру земљу и онда врло обиљато рађа.

407 4. *Зимска златна пармена,* ** ††. Једна од најбољи јабука. У Енглезкој ју зову „Краљицом свију јабука." Скоро сваке године обиљато рађа. Дрво је врло здраво, добро расте у свакој земљи. — Месо

је бело, нешто се у жуто прелива, фино, врло сочно, и слатко. Сазрева у децембру, а држи се до Благовести.

408 5. *Бленхајмска ружица,* ** ††. Плод је осредан, добар и леп. С' поља је жута, а са сунчане стране мало румена. Месо је жуто, сочно и особитог укуса. Сазрева у децембру, а држи се до Младенаца.

409 9. *Паризка ружица,* ** ††. Ову сам врсту јабука виђао врло често покрај друмова у Хановеранској. Док је на дрвету, она је зелена, а кад узре, онда пожути. Ако се у своје време збере, онда неће да вене. — Месо је жућкасто-бело, чврсто, накисло. Дрво расте добро у свакој земљи. — Сазрева у децембру и држи се до лета, а у најбољем свом соку остане до месеца мар.а.

410 10. *Брилска зелена краткодржка,* * ††. Крупна, лепа, зимња јабука. Боја њене мало рапаве кожице обично је с' дрвета одма зелена, а доцније лепо жута, кадкад на сунчаној страни мало румена. Преко целе површине обасута је неком хрђом, која се под прстима чисто осећа, а то је код те јабуке баш карактеристично. Месо је понајвише жућкасто, фино, сочно и врло укусно. Сазрева у новембру, а држи се до дубоко у зиму, ал' онда изгуби сок и вене. Дрво добро расте и богато рађа.

411 11. *Виргинска летња ружица,* * ††. Врло добра летња јабука. Боје је испрва бледе, пак онда пожути. Месо је жућкасто, довољно сочно, врло пријатног, ружичастог, виновог укуса. Дрво добро успјева у свакој земљи, и ако је иоле добра, рађа обиљато сваке године. Сазрева од Илијина-дне до после Преображења.

412 12. *Гданштанска јабука,* ** ††. Боје је зелене испрва, а доцније жуте, са заосталим гдекојим зеленим белегама. Плод мирише и не вене. Месо је жућкасто, чешће зеленкасто, фино, меко, сочно и врло пријатно мирисавог слатког укуса.

Дрво живо расте и више је пута тако родно, да је добро један део плодова покидати, јер би се иначе грање покр'ало. Сазрева у октобру и држи се до божића.

413 13. *Клудијус-ова јесења јабука,* ** †. Плод је $2^3/_4$ палца широк и до $2^3/_4$ палца висок; с' дрвета одма је зелен или вошчано-бео, а кад сазре, онда је нешто мало отворено жут са наставним неким зеленилом. Руменила нема. Мирис је слаб. Дрво је, поред велике родности, само осредње. Сазрева око Митрова-дне и држи се само 4 недеље, ал' онда је особитог укуса. (продужиће се.)

О стеоној крави.

Крава носи обично 9—10 месеци или 300 дана, старије краве дуже носе, а и онда дуже носе, ако ће мушког рода отелити. Крава може телити, ако оћемо сваке године, кроз десет година, а после тог је само за касапина. Кад крава преливати почне, знак је да је стеона, а и по дебљини се познаје. Немирноћу телета у крави можемо на десној страни примјетити, тамо јој жиле јако куцају. На стеону краву морамо добро пазити, морамо ју од ладног времена чувати, и од велике врућине, нетреба је терати да трчи, несмемо је тући. За то време морамо је и добро ранити, но несмемо је гојити, ал јој снажне ране треба дати. Ако је кравица први пут стеона, морамо јој више пута сисе повући, да је научимо на сисање телета, и на музење.

У седмом или осмом месецу за време кад је стеона, морамо ју престати музти, јер и млеко онда већ није добро. Обично засуши у то време крава и сама. Ако би јој пак сисе надуле и поцрвениле, морамо је музти, ал не млека ради, него да је од болести сачувамо.

Кад се већ време телењу приближи, треба јој добро прострти у штали и од други крава одључити, јер бива и то, кад су друге у једној истој штали стеоне, а није им време да се отеле. па кад виде да се једна од њи тели, непињу се да се и оне теле, пак више пута побаце.

Пре него што ће се телити, крава увлачи ноге к' трбу'у, мучне и једнако се час на једну час на другу страну окреће.

Ако теле с њушком и предњим ногама пође, то је добро, а није опасно и ако са стражњим ногама пође, ал је опасно ако пође с' предњом једном и с' стражњом ногом, ако преко т. ј. леђима пође и т. д. овде јој морамо у помоћ притећи и теле гледати да што пре извучемо, јер нам може крава најлакше угинути, зато треба да је увек когод код краве за то време, да јој одма у злим случају помоћи може.

Кад видимо краву пре телења да неће да једе, неће да пије, јако муче, скупљасе, треба одма опипати десну страну и видити дали је теле живо, ако ништ живог на тој страни неосетимо, треба знати да је тело мртво, и одма искусног човека у помоћ звати. Догоди се кадкад да теле није на свом месту у материци, пак и можемо руком познати, онда ју треба лагано на добро пострту подплату спустити и ваљати неко време, да теле опет на своје место дође. Ако је теле дуго мртво у крави лежало, онда је зло и опасно, тешко је онда од смрти сачувати.

Ако се крава лагано тели и муке при телењу има, треба јој испржити бела леба, замочити у црвено добро вино пак јој дати. Може јој се и само вино, пиво ладно или врућe дати. Није фаљено, ако јој се и крв пусти. А ако све ово неби помогло, онда човечије руке у помоћи бити морају, ал само ла-

гано и пазљиво вући ваља, да неповредимо ни најмању частицу матерњу.

Кадкад изиђе материца при телењу јако напоље, у овом случају морамо чисту белу мараму узети, материцу подићи и натраг на своје место турити, ал и то само лепо и пазљиво.

Ако се пуповина (гајтанчић од пупка) сама после телења не одкине, то морамо ми надокнадити и пуповину једно три палца од пупка одрезати, и то оштрим маказама, да са тупом оправом ни теле ни матер неби мучили.

Догоди се да крава и два телета отели, а то се по тим познаје, што крава после првог телета на теле не гледи, него се све напиње да се и другог растави.

После телења треба краву сламом добро истрти и покрити, јер је онда обично угрејана, пак да не назебе; треба јој мекиње с млаком водом помешати и дати да пије и с' тим је једно 8—10 дана једнако појити. Ако је слаба, треба је са лебом ранити, особито је добро куваног грашка јој дати.

Кад се мало предигне, ваља је све мало по мало на обичну рану учити. **Р.**

Нож за каламлење у процеп.

Кад ћеш да калемиш у процеп на тањој гранчици, онда ништа згодније нема од овога овде насликанога ножа. А како тај нож изгледа, и како се с' њима ради, — то ти сама слика најјасније каже. **Р.**

Какве треба да су собе или места где се бубе ране.

Соба, гди се бубе ране, мора најмање 9 стопа бити висока, при том чиста и сува; од ње се мора сваки смрад удалити; у њу не сме никакав дим, дале ни од дувана ступити; такођер и други јаки мирис и прашина, јер то све бубама шкоди. Мишеви, кокошке, муве и пауци, све се то мора на поље терати; само онај, који њи рани и пребира, сме се код њи налазити.

У соби треба да је фуруна, која се из нутра ложити може; јер је нуждно, да се испарења, која од листа и од буба постају, брзо уклањају. Фуруна та мора тако намештена бити, да се ни најмање у соби не пуши, него да ваздух сав дим у оџак тера и да дрва лако горети могу.

Често је нуждно умерено ложити, а кадкад и пенџере отворити, да се ваздух понавља и чисти. —

Згодно је, и за мале собе врло је нуждно, фуруну свуд у наоколо с даскама обложити. Овај оклоп или ограда, или тако да рекнем футрол фуруне, треба тако начинити, да свуд у наоколо 6—8 цолова од фуруне одстоји; одозго на њему треба наместити одушку, а такођер и одоздо; да тако одоздо ладан ваздух к фуруни улази, а одозго топал у собу излази. Тим ће се начином произвести обток ваздуха и равновјесије топлоте за целу собу. Но горњу одушку треба опет од стране буба чимгод малко заклонити, да не би топлота одма на бубе ударила, него се најпре о дувар разблажила.

Грејање фуруне мора свагда умерено бити, да се обграда ова не би запалила, и да прекомерна топлота бубе не мори. Јер им је прекомерна топлота исто тако шкодљива као и ладноћа.

Примјетба. Ово облагање биће по свој прилици за гвоздене фуруне нуждно, које много већу јару од себе дају, а не за наше земљане, које саме по доста приличној дебљини својој, умерену топлоту од себе пуштају. —

Пенџери у тој соби морају се такођер добро затворити, да се не би соба при ноћној ладноћи разладила. Такођер и они пенџери, који су на ветру, морају се чимгод застрти, н. пр. редким платном, да неби муве, вращи, комарци и друго што у собу улетало.

То се исто и о вратима разуме. Коме бити може нека дупла врата начини. Прва врата из собе, нека се састоје само из ћерчива реченим платном застртог; а друга врата с' поља нек су цела, и нек на дну имају одушку с решетком снабдјевену. Одушка је нуждна зато, да фришак ваздух може у собу улазити, а решетка: да се пси, мачке и живина не могу увлачити. —

Велика светлост од сунца није бубама пробитачна: зато треба на пенџерима или капке, или завјесе имати.

Будући да у Мају и Јунију често и врло топли данâ има, и прекомерна је врућина бубама шкодљива, тако треба и од сјеверне, то јест полноћне стране пенцериће направити; да, док су пенцери с' јужне стране, то јест с' подна, затворени, они са сјевера отворени стоје, да се тако проладителан ваздух са сјевера у собу пушта, и топлота се разблажава.

На послетку треба и за држање листа згодно место избрати. То место мора бити у ладовини, али опет не на влаги и плесниво. У време велике ране, а то је осамнајестог и двадесетог дана, кад се бубе излегу и кад већ близу 4 центе листа требају, нуждно га је довољно у преправности имати, и свагда сиров држати.

За овај посао могу се неколико прости сандука од меки дасака направити, од који сваки десет стопа дугачак, четир широк а толико висок бити може, колико је даска широка, то јест од прилике 10—12 цолова. Но, у овом може се сваки по вољи владати и место гди ће се сандуци држати.

У ове се сандуке полаже скора набрани лист: но не сме се сабити, да се не упари, нити дуже од три дана држати. Мокар лист несме се у сандуке полагати, него мора сув бити. Гди се због кише мало више листа скупити мора, ту се не сме у гомили или сандуку дебље од 5 цолова држати. Ако је врућина јака, треба сандуке с даскама или летвама на редко покрити, а по даскама опет влажне асуре разастрти; и тако ће се лист доста фришак држати.

Р.

Које је место најбоље за кошнице?

Прво и прво, што се при кованлуку у обзир узети има, то је: да за стан кошница, сходно место изабрати треба. За стан кошница треба пријатну какву, мало на висини лежећу, башту, с' лепим изгледом изабрати. Кад су већ од природе на то опредјелене пчеле, да нам биљем и цвећем хасне, морамо им дакле тако место изабрати, гди ће обојег у пуној мери бити; само у околини кованлука несме широке реке ни велики језера ни бара бити. Кад се пчеле пуне меда са ливада кући враћају, и кад је у то доба ветар, догоди се више пута, да ји ветар свали на земљу, гди неко време леже, ал се после опет подигну, и својој кући оду; ал ако ово преко воде бива, онда ји нестане; ал опет треба на близу воде чисте да има, која јим је за напој нуждна.

Кованлук мора од путова и друмова удаљен бити, јер ји зврјање кола узнемирава; гди је год могуће, треба лета од куд излећу, истоку, или на подне окренути, да им горњак ветар и западне поладне кише недосађују и управо не шкоде. Ако су кошнице на врло топлом месту постављене, ваља ји покрити, да се неби од велике препеке у кошницама восак разтопијо и мед изцурио; јер исто тако, као што им велика зима шкоди, шкоди им и велика врућина.

Место, на ком је кошница постављена, треба да је суво. Особито волу пчеле зелену траву близу кошница, јер им ова пријатну ладовину лети прави, ал се и то пазити мора, да трава никад велика не нарасте, јер се особито после кише из велике траве с великом муком извући могу, кад у њу падну. Сува околина им опет у толико шкоди, што се за време суше пра направи, и на њиова у јутру росом навлажена крила падне, које ји у летењу задржава.

Влажно место учини то, да кожнице плесниве, мед воден бива а и здрављу је пчела шкодљиво.

Тако им исто и дим шкоди; зато никад неваља кованлук близу кречане, цигљане и т. д. имати.

Исто се ово и на она места односити може, која су ветру изложена; зато треба да су кованлуци са горњака (северне стране) кућом, зидом или разгрананим дрвима заклоњени, од ладни ветрова.

Р.

Најбоље ђубре за цвеће и у опште за баште.

Познато ће бити многим баштованима, да је тешко цвет неговати, кад нема земља доста потребне ране у себи. Сваки ће се бадава и у залуд муњити и цвеће неговати, заливати и пресађивати, кад оног при руци нема, шта му је нуждно.

Ја сам мени више пута ђубрета правијо, које сам са обичном земљом мешао и тако цвеће разсађивао, а и на леје по башти сам разсипао. Ово ђубре, ништа друго није, него од дрва одпаднуто лишће.

Време, кад је најзгодније овако ђубре правити, без сумње је јесен. У јесен треба дакле лишће купити колико је год више могућно, и на таково га место у авлији метути, гди неће ничем сметати, и гди ће бар једно две три године остати моћи.

Најбоље је лишће буково и растово. Кад се дакле ово лишће на гомилу згрне, треба га посути песком, и то соразмјерно; обично се меће на један

товар лишћа, двоја колица — каруца — песка, а на ово, двоја колица коњског ђубрета без сламе. Ако баш песка при руци човек нема, нека да пра са пута счистити и тако исто као и песак употребити. К' овој смеси додам још опилице — пилотине — увеле траве, маовине и сва друга биља, која, нису врло сочна.

И тако ово све смешам и направим гомилу једну од фата; ова гомила мора горе ужа бити, да се боље вода с' ње слива. Прве године треба ову гомилу бар једаред или двареда на више страна пробадати, да се неби упарила, а друге године и више пута, како би ђубре ово боље сазрело.

Покушавао сам и то: да ђубре без коњске балеге правим, па сам увидијо, да је с' овим много боље.

Оваке гомиле ваља сваке године правити, како би сваке године зрелог ђубрета имали.

Ово се ђубре тек треће године употребити може, кад је гомила од фата, а од по фата друге године.

Ово ђубре јако зелен и цвеће пита, и зато га сваком препоручујем. **Р.**

Поступање с' оним воћкама које су од леда — туче — повређене.

При овом раду, мора се прво на то пазити, колико је дрво старо, јер се са младим дрветом другчије поступа, а са старијим опет другчије.

Ако је оно, од леда повређено дрво 1—8 година и ако је тако повређено, да му се и кора слуштила, то онда без отлагања треба дрво до земље подсећи, ма већ и круне било, или донде само, докле је повређено, и то идућег пролећа, и на ново га облагородити, гди ће нови изданци на јаком деблу, већ прве године до 6 стопа нарастити; а ако га тако, необдјеланог оставимо, ма одма и не угинуло, опет ће докле год устраје, кржљаво остати.

Она се слуштена места брзо до срче осуше и изумру.

Овакова су повређена места особито зла: на кајсији, брескви, шљиви итд. јер овде тешко зарасте.

Са старијим дрвима која су од леда повређена, треба овако поступати. Будући лед старо дрво смртно осакатити не може: то је нуждно дакле оне младе шибљике на дебљим гранама донде одсећи, док до здравог и неповређеног места не дођеш, који ће поступак дрво подмладити и уједно излечити.

Ово подрезивање песме се у лето предузети, јер ми знамо, да су летње шибљике балаве још и неродне, него опет у пролеће.

Ледом повређена дрва могу се и овако излечити: пре него што би се она слуштена места осушила, треба ји са каквим калемвоском, или са шталским ђубретом облепити. Ово само код старији дрва помаже.

Ако су она места изсушена већ, гди је кора слуштена, онда већ лека другог нема, но дрво подсећи и на ново облагородити; оно би истина још мало времена прилило, али би угинути морало. **Р.**

Како се долази до доброг и чистог дудовог семена?

Семе, које ће се за дудове школе употребити, најбоље је по многогодишњем искуству од белог дуда. Пре него што ће се плод скидати, мора се добро и здраво дрво избирати, пак онда чекати док тако не сазре, да само с' дрвета спадне. Сад плод покупити и у чисту ладну воду метути треба и једно 12—15 сати у води оставити. После овог воду избацити и водом набубрен плод мешати дотле, док семе из своје кућице неизпадне.

После овога треба на ту смесу опет воде усути, пак ће онда празно семе и кожурица од плода горе на воду доћи, а добро семе на дно у суду остати; ово треба више пута чинити, да сасвим добро семе само остане.

Сад се узме то семе и мете на дашчицу на суво место; кад се семе горе осушило треба га промешати пак онда тек на сунцу сушити.

Овим начином добивено семе и после три године се употребити може, ако се после целог посла опет на сувом месту чува. Ако се овако непоступа са семепом, проклија истина, ал се брзо осуши. Зато се много пута по дућани и првогодишње семе рђаво налази, јер се трговци не брину какво је семе, само да продаду.

Ако дакле наши свилодјелци добре дудове, за своје бубе, из семена имати желе, овако нека поступају. **Р.**

Шећер од кукурузовине.

Кукурузовина има у себи — при ваљаној нези — ту исту колицину шећера, као и шећерна трска. Кад са кукурузовине — пре но што се клипови укажу — лишће покидаш, онда има иста у себи 10 процента шећера, дакле пет пути толико, колико шећерни јавор; три пута толико, колико шећерна репа, од које данас највише шећер цеде; а исто толико, као шећерна трска. Овамо још и та згодна околност долази, што за гајење кукурузовине за произвођење шећера не треба више од 2 месеца (по околностима и мање), а код шећерне трске је нужна непрестана и дуга нега, и не може свуда ни да успјева. За наше је предјеле ово врло важна ствар. **Р.**

О Г Л А С И.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

1. 3—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења*, *сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

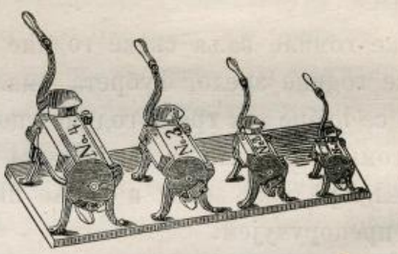
2. 3—16.

СЕМЕЊА

3. од: 1—*.

карфиола позног и раног, врло крупног и доброг:
од *цвекле*, окрукле, најслађе; од *спанаћа*, широког листа; од *грашка*, раног шећерца, најбољег; од *главичасте салате*, и од *купуса* белог раног, има на продаји. Гди? Казаће на закгевање уредник овога листа.

CARL BEERMANN IN BERLIN.

Има машине за *сецкање меса* у следећи пет сорти:

№ 1.	за обичну кућу	по	6	талира	пруских.				
№ 2.	што исече сит. за сат	30	фун.	меса	по	9	тал.	п.	
№ 3.	„ „ „ „ „	50	„	„	„	12	„	„	
№ 4.	„ „ „ „ „	100	„	„	„	22	„	„	
№ 5.	„ „ „ „ „	500	„	„	„	45	„	„	

Има такођер машина за надевање кобасица по 8—12 талира пруских. 4. 1—*.

Како се многа г.г. скупљачи на књигу

ГАЈЕЊЕ ДОМАЋЕ СТОКЕ

и

ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ

туже, да им је рок за скупљање предплатника кратак, то овим рок предплати

ДО 1. АПРИЛА О. Г.

продужујем и молим г.г. скупљаче да се са предплатницима пожуре, како би и књига што пре изашли могла. Предплата је 10 гроша чар. који се при уписивању напред полажу, јер су трошкови големи; само ће дрворези више од 60 дуката пес. стати.

Молим сваког Србина, да се постара, да ова корисна књига што више у народ уђе, нарочито пак молим г.г. срезке начелнике и писаре — јер они то својим утицајем код народа, најбоље учинити могу, а и од стране госп. министра финанције је ова књига преко власти препоручена. Предплата се шаље мени.

Имена уписника ће се штампати, зато молим да се разговетно напишу.

У Београду 25. Фебруара 1871.

Др. Ђ. Радић,
СЕКРЕТАР „ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.“

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III.

БРОЈ 10.

Издаје: „Друштво за пољску привреду.“

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу.

Уређује привремено: МИЛОВАН СПАСИЋ.

Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

У БЕОГРАДУ.

31. МАРТА 1871.

Сејте кукуруз!

Међу пословима овога месеца, најглавнији је: *сејање кукуруза.*

Наши земљодјелци одвише доцкан сеју кукуруз у неким крајевима, а сваки ваљан газда зна, да кукуруз треба — по времену управљајући се — да се сеје *сада,* или да опредјелимо време једном за свагда, пак да кажемо: *време сејању кукуруза траје 2 недеље пре и 8 дана после Ђурђева-дне.* У то доба посејани кукурузи најбољи су!

Најобичнији начин сејања је: *„под петy;“* т. ј. сваком трећом браздом иде сејач, пак ногом коракне; где је предњом ногом коракнуо, тамо стане, удари пётом у земљу и у ту јамицу баци два или три зрна, пак ји прстима од ноге затрпа. Но може се сејати и *„у бразду“*, т. ј. кад орач трећу бразду оре, сејач иде за њим, пак на сваки корак одстојања баци по два или три зрна; орач после са четвртом браздом семе ово загрне.

Први је начин бољи и сигурнији.

Кукуруз зактева чисту бразду и чисто орање.

Кад кукуруз једно 6—8 палаца високо нарасте, онда га оплеви, т. ј. *„опраши“*; овом приликом се поваде и они струкови, који су сувишни, где је на прилику три струка изникло, треба на сваки начин два најздравија оставити, а трећи извадити и стоки дати.

У своје време ћу вас опоменути на остале послове око кукуруза, а сад прионимо пак **посеј!** **Р.**

О својствима свилени буба и њиовој рани уопште.

Да природу свилени буба боље познати можемо, морамо најпре цело њиово тело описати.

Свака је бубица црна, кад из јајцета или семена измили; растећи бива све беља и светлија, док најпосле скоро три палца не нарасте и сасвим готово не побели. Онда је зрела. Кад узре, трбу јој се чисто провиди, и у прсима се жута материја из које свилу преде, светли. Ово се види обично 31. и 32. дана њиовог живота.

За време њиовог постепеног растења, пресвлаче се бубе четир пута (т. ј. скидају са себе кошуљицу). Пред свако пресвлачење мало једу, испражњују се или тоpе, и спавају. Тај сан траје један цео дан и ноћ од прилике. —

Кошуљу своју, т. ј. стару кожу скидају оне с малом пеком муком и напрезањем, и добивају другу нову, која им је за узраст њиов способнија.

Први дан после свлачења још је уморна, једе мало и немари за велику топлоту и зиму.

Петог дана свог живота свлачи се први пут, после четир дана други, опет после 6 дана трећи пут, а четврти пут опет седмог дана после трећег свлачења. Кад 10 дана после четвртог свлачења прођу, онда је сасвим зрела и тражи мирно место, да се завије. Ово време између свлачења, које се већ и буба назвати може, може се или прекратити или продужити, ако их топлије или ладније држимо, ако их више или мање ранимо. Једно за ранење буба пробитачно својство њиово јест то, да оне сасвим мирно на своим креветима леже и само се у случају болести, или ако је кревет препун, с њега силазе. —

Пред завијање престаје буба помало јести, док са свим пресече, и сасвим се исчисти. Посла тога буде мало немирна, дигне главу горе и почиње све нешто око себе тражити; из уста јој вире танки кончићи. Најпосле спузи са свог кревета, тражи и бира какво тескобно место, гди нам из утробе своје, прекрасну свилу чудотворно преде и снује. —

За четир је дана с предивом готова. Чаура, коју је откала и створила, има величину голубијег јајета, у коју сама себе затвори и у црва се преобрати. После десет и петнајест дана прогризе сама своју чауру и излети преображена у виду белог лептира. У овом виду не једе ништа и живи само за приплод и умножење свог семена, које кад женка све изнесе, за неколико дана свој кратки, чудесни и људма корисни живот сврши. —

Приметити треба, да су чаурице за прециво свиле тек онда добре, док лептирице из ње излетиле нису.

Да би, како овом, ког смо већ навели, а исто тако и о сваком другом начину поступања с бубама и њиовом ранењу право мислити, и као што треба разсудити могли, нужно је, да се о њима, што се природе њиове тиче, још нешто добро примети и упамти, да не би при каквом може бити новом покушењу и проби с правог пута сишли.

Бубе су од природе за слободу опредељене и происходе из оне земље, гди се мера топлоте немења толико, као код нас. Оне тамо нетрпе нигда затворен, плеснив и покривен ваздух, јер су слободне. Њи тамо не узнемирава ђубре и поган; оне миле по вољи својој с гране на грану и траже себи рану, која им је најбоља. На сунцу се увате за долњу страну листа, и тако се од жеге његове чувају.

Ово кратко извешће о нарави буба, нека сваки ко их ранити жели, добро запамти. Но нека нико не мисли, да се бубе у првом отачаству њиовом, баш без сваког надгледања и неге држе, и да тамо људи без сваког труда ползу до њи имају; човек је умом својим дотле дотерао, да се својствама ове тварке мале ползовати уме, но само се по мери њене неге труд његов награђује.

То је стари и вечно постојани закон, да човек само знојем и трудом благодет какву уживати може. Јер, као год што се тело човеково само послом и упражњавањем све већма развија и укрепљава, тако се исто и ум његов честим размишљањем и душевним делањем изобразујући к вишем свом опредељењу доводи, и тако од себе сваку нужду сасвим њеним злим посљедицама удаљује. —

Знаменити је појав, да онде, где се свилоделије и ранење буба здраво у обичај увело, да су онде људи духом живљи и телом крепчији. Труд дакле овај приноси још један благослов, који се тек на деци познаје, која су због њега много здравија, за послове много способнија, дакле и срећнији час рођена. При том, имамо прилику и побуђење о много којечем размишљати, за свашта запитквати, много којешта користно искусити, и као у игри научити: тако да људско оштроумље, живот, способност и цела кућа и економија много се користи. —

Нека дакле наши сељаци, који прилику имају бубе ранити, ни пошто не пропуштају, ако себи и својим кућама добра желе; нека ни најмање не слушају оне, који говоре, да у овом послу ништа успели нису. Почетак је свагда и у свачему тежак. — Кад би ми оне, који се на малу хасну, на болести буба и друге којекакве незгоде туже, добро испитали и ствар добро извидили, јамачно би нашли, да су томе сами они криви. Јер, или су још при лежању какву погрешку против нарави буба учинили, или су може бити, баш и за цело време ранења непрестано грешили. А шта је узрок ови погрешака? Незнање, лењост и немарност; а видили смо и искусили смо, да је бубама непрестана, и то својска нега, у смотрењу чистоте, ваздуха, топлоте и ране нуждпа. На Србима се нашим, на жалост, при сваком готово послу и предузећу њиовом, она три пре споменута недостатка, да нерекнем порока, примећују, које кад би са себе збацили, кад би се при послови своји не само оног старог једног те једног начина држали, него би се и они, што но реч, мало прометали, разум свој и размишљање с вештином и с правом вољом сјединили, пак би се тако с помоћу овога, све лакше и лепше, и с већом користи радило и пословало. —

Ја смем слободно рећи, да онн, који се по овом мало ниже описаном начину, или макар по другом,

само природи буба сходном, при ранењу владали, који се за добро семе старали, и који се при том с правом вођом посла тога примали буду: да ти ни најмање противности нећеду имати, него ће им се труд стогубо наплатити.

Ако се гдикоја болестна буде показала, а она се лако по фарби и изгледу познаје, то је треба таки бацити, како се примети. Зато је нужно, да им се кревети сваки дан редом прегледају, да нема која болестна или мртва.

Болести се немогу баш сасвим избећи, јер више је пути узрок њиов у самом семену. Ал' и ови су случајеви врло редки.

О болестима и њиовим узроцима говорићу мало доцније, и ту ће опет сваки видити, да је само рђава нега и зло поступање криво. —

Будући, да сам дужан још казати, на што онај, који бубе ранити жели, пазити мора, да му посао добро за руком изиђе, и да се од њега помогне. Пазити дакле мора:

Прво: На сходну топлоту и то у сваком периоду, то јест добу њиовог живота, особито при свлачењу.

Друго: На чисти и здрави ваздух.

Треће: На чистоту кревета и целе собе, гди се бубе легу и ране.

Четврто: На добру и довољну рану, која у почетку да се из младог, а доцније из зрелог и чврстог листа састоји.

Пето: На равно разделење буба по кревети.

Шесто: На равно разделење по старости њиовој и добу. — **Р.**

Новије воће

(продужење).

414 14. *Кнежевка*, ** ††. Сазрева октобра и новембра. Путујући у Гетинген, нашао сам свјасет дрва ове врсте, која су врло здрава била. Плод је $2^3/_4$ палца широк и $3^1/_2$ палца висок. Боје је испрва жућкасто-зелене, а у подпуно зрелом стању је бледо-лимунасте. На сунчаној страни је мало румена. Месо је жућкасто-бело, фино, сочно, са нешто омановог мириса. Дрво нагло расте. Јабуке се држе до божића, а на ладно место држане и до великог поста.

415 57. *Црвена рузмаринка*, * †. Плод је осредан: 2″ 4‴ широк и 2″ 6‴ висок. Боје је жуте, а на сунчаној страни и целој дојној половини је румена. Мирнса је слабог. Месо је бело, фино, сочно и мирисаво. Дрво високо расте. Сазрева у децембру и држи се чак до Благовести.

416 58. *Крупна каселска ружица*, ** ††. Боје је жуте, на сунчаној страни црвене. Хрђасти прља има по целој површини раштркани. Месо је жућкасто-бело, фино, сочно, мирисаво и накисло. Дрво бива осредње. Сазрева око Благовести и држи се до Дуова.

417 59. *Црвена зимска голубача*, **. Плод је осредан. Боје је беличасто-жуте, на сунчаној страни је руменопругаста; налазе се по површини црне пеге. Мирнса је слабог. Месо ја бело, сочно и врло укусно. Сазрева у новембру и децембру и одржи се у пуном соку до пролећа. Дрво нагло расте у младости, бива само осредње и захтева чешће разређивање грâна.

418 60. *Пикњасти пепинг*, ** ††. Љуска је углађена, зеленкасто-жуте боје са руменим пикњама. Месо је жућкасто-бело, фино, сочно у подпуној зрелости одвеч меко, слатко и мирисаво. Сазрева у јануару и држи се до васкрса. Најбоље је време за брање Митровдан, а у ладнијим годинама још мало доцније. Дрво весело расте, здраво је, и брзо рађа.

419 61. *Мали флајнер*, * ††. Плод је осредан, 2″ 6‴ широк, 2″ 7‴ висок. Боје је зеленкасто-жуте; са сунчане стране је румена. Месо је бело, врло меко, сочно и врло лепог и пријатног, незнатно накислог укуса. Сазрева у октобру и држи се далеко у зиму. Дрво снажно расте и добро рађа.

420 62. *Енглеска мирисњача*, ††. Кожица је углађена, светла, лимуничасте боје, на сунчаној страни по некад румена. Понекад има црни пега. Месо је бело, меко, сочно, пријатног и слатког укуса. — Сазрева у новембру и децембру и држи се до Благовести. — Дрво добро расте и родно је.

421 63. *Лозаричаста ружица*, ** ††. Кожица је и код ове углађена и светла, а боје је сјајно жуте, по сунчаној страни пак врло слабо румена. Месо је жућкасто, меко, сочно и врло укусно. Сазрева у првој половини месеца новембра и држи се до Сретења без да јако увене. — Дрво само осредње бива.

422 64. *Црвена лозарица*, ** ††. Плод је крупан: 2″ 11‴ широк и 2″ 10‴ висок. Цела је јабука румена, а на сунчаној страни угасито црвена. Месо је до семеништа бело, а овамо површију идући више или мање румено, фино, прилично сочно и врло пријатног укуса. Сазрева око Митровадне, ал' се дуго не држи. Дрво не расте снажно и осетљиво је, а плод се подпуно развије само у заклоњеним баштама.

423 65. *Наранџарица*, ††. Боје је светложуте, и има црни цегица; на сунчаној страни румена. Месо је беличасто-жуто, фино, сочно, накисло-слатко. Сазрева око Божића, а држи се до Благовести. Дрво бива високо и дуго родно; подноси сваки положај, добро рађа и није осетљиво у цвету.

424 78. *Зелена кнежевка*, ††. Плод је осредан, боје је отворено зелене, а у подпуној зрелости је само жућкасто-зелена. Они плодови, који су здраво сунцу изложени, нешто су мало румени на сунчаној страни. Месо је бело, или нешто мало зеленкасто, фино, сочно и врло пријатно. Сазрева у месецу априлу и држи се до Дуова. Дрво здраво расте и успјева у свакој земљи, а брзо рађа.

425 79. *Француска кнежевка*, скоро ** ††. Боје је испрва зелене, а доцније жућкасте. Сунчана је страна румена; понекад има црни пега и брадавица. — Месо је бело или зеленкасто-жуто, чврсто, сочно

и мирисно. Сазрева у децембру и држи се до лета. Дрво брзо расте и здраво је у лакој и тешкој земљи; добро рађа.

426 / 80. *Слатка јесења ружица*, *††. Плод је ситан, спљињен. Кожица је фина и кад је подпуно зрела, онда је сасвим жута, а на сунчаној страни још жућа и само је кадкад мало румена. Пега има врло често а и брадавица. Месо је жућкасто-бело, или је жуто, слатко и мирисаво. Сазрева с' концем месеца септембра и држи се 8 недеља. Дрво је врло здраво и родно.

427 / 87. *Румени кузинот*, *†. Плод је осредан; боје је испрва беличасте а доцније жућкасте. Хрђасти прља и црни пега има, по годинама, више или мање. Месо је жућкасто-бело, испод кожице румено, фино, сочно и мирисаво. Сазрева у новембру и држи се до лета. Дрво брзо расте и скоро је сваке године врло родно.

428 / 88. *Зимња кућача*, *††!. Ова је јабука испрва зеленкасто-жута, а доцније пожути као лимун. Пегица има по целој површини разштркани; месо је бело, чврсто, сочно и пријатно. Сазрева у новембру и децембру, и држи се до лета. Дрво весело расте, али није у свакој земљи родно.

429 / 89. *Сива француска ружица*, **††. Плод је крупан, на сунчаној страни румен, понајвише са хрђом обасут. Месо је у сасвим дозреле јабуке мало брашнаво, меко, прилично сочно и мирисаво. Сазрева у децембру и држи се, добро чувана, читаву годину дана. Дрво јако расте, и пати у подводној земљи од рака, а у слабој земљи су плодови ситнији но што им је права крупноћа.

430 / 90. *Бела кардиналска иламењача*, ††. Плод је крупан, кад је сасвим зрео жут је, на сунчаној страни нешто румен. Месо је зеленкасто-бело, сочно и накисло. Сазрева у почетку месеца новембра и дуго се држи. Дрво нагло расте и врло рано и обиљато рађа.

III. Кајсије.

431 / 1. *Амброзија*. Ова је кајсија још слабо позната, а крупна је и добра за јело. Она спада у оне крупније врсте, јер и крупнија бити може, но што је ова овде. Најшира је у средини. Бразда је дубока. Кожа је нежна, није превећ маљава; месо је жуто, понекад се црвено прелива, фино и сочно; укус је сладак и красан. Коштица је умерено крупна. Сазрева у почетку месеца августа, а кадкад и у другој половини месеца јула. Дрво снажно расте и добро рађа.

IV. Брескве.

432 / 1. *Монтањ*. ** ††, особито родна и сочна. Коштица је отворено црвене боје, а месо је на њој јако прилубљено. Ово је једна — истина од осредњи — ал' заиста најбољи бресака.

433 / ½ *Талијанка* ** †; дрво захтева добру земљу и врло топал положај, ако ћеш оваким родом да ти уроди, као што је овај овде. Слатка је, сочна, ал' је месо почврсто. Бива још крупнија.

(свршиће се).

Најновије рибизле (гроздиће).

Како ваљани воћари у произвођењу благороднога воћа напредују, види се из овде стављене слике најновије рибизле. До овога степена развитка, само се трудом, вољом и науком доћи могло. Кад човек упореди ове рибизле, са нашим обичним, мора се дивити овој красоти!

Као што је свако благородније воће скупље од обичнога, исто је тако и ово за сада мало скупље, јер једна шибљика, која је већ родна, стаје 10 гр. чар.

Заведење економије топчидерске набавило је за разпростирање по народу и ову врсту рибизли, пак ће се тако за годину две дана и код реченога завода иста врста рибизли добити моћи. **Р.**

Нешто о винским болестима.

Најглавније су винске болести: мутљаг, рђав укус, рђав задај, плесањ, отезање и ускиснуће.

Да мутно вино избистриш, сипај у њега печеног гипса и непрестано мешај, остави да се смири и одточи. Гипс навуче сав мутљаг на се, и вино изађе не само бистро, него и много снажније, јер гипс и многу воду из вина у се прими. Или: узми на свако два акова вина по три беланцета, размути добро у води, успи у вино, изваљај добро, остави да се смири и изчисти, и одточи. Или: усијај на жестокој ватри шљунка, спусти усијано у буре, остави неколико недеља, после одточи, тим изађе младо и каштро вино блажије, снажније, питкије и бојом старије. Или: очисти га са моруњом бешиком по опште познатом начину.

Од рђавог укуса на вину, узми цвета од зове, мало каранфића и корена од блаженог чкаља (кардобенедикт из апотеке) завежи у чисту платнењу кесицу, спусти о концу у буре да неки дан постоји, после извуци, и вино ће се сила поправити.

Од задаја на буре, успи чистог зејтина у вино и јако измућкај; зејтин привуче сав задај на се и вино остане чисто. Ово у флаши. Или: стуци мало коријандра, завежи у чисту платнену кесицу, спусти о концу у буре вина, још привежи за кесицу камичак да потоне у вино, и вино ће изгубити задај.

Од плесња. Стави вино то на најладније место и плесња ће нестати. Или: сипај у њега почешће стучена леда, и то одма плесањ убије.

Плесањ се увати кад се из бурета много одвади и остави буре недопуњено, зато ваља буре долити, ил остатак у мање буре прелити да напуно стоји. Ал ако мора у том бурету остати, а ти обеси о концу корена од рена да виси у бурету изнад вина, не у вину, то сачува вино од плесња. Или: обеси у кесици цвета од зове, ил иверака од венђина дрвета, ил смрвљени зрна вење, ил жалфије, ил цимета да постоји, док се сав задај од плесња неизгуби.

Против отезања вина. Слаба вина кад у топлијем подруму полеже, обалаве. Од овог их излечи свака опорина. Стуци семена од грожђа на аков вина 1½ фунти, баци у вино, кроз 8 дана често мућкај, после остави док се избистри и одточи. Или: набацај у њега врело усијаног шљунка подоста и остави да постоји, и то га излечи. Или: отачи га, ал цритом непрестано метлом у фртању мути и разбијај, још намести једну метлу под славину, да кроз њу пада, само нека је брезова метла чисто опрана. Или: узми на сваки аков вина 12 унција чистог вајнштајна и 12 фариншећера, скувај у 4 фунти воде и успи врело у буре, пак измућкај и остави док се преталожи, а после неку недељу оточи.

Да укисело вино повратиш. Успи ½ фунте стучена креча у ¾ оке воде растопљено и добро измућено. То ће сву киселину на себе примити; а кад се сталожило, одточи, и биће боље нег ма које тог предела вино. Или: узми на сваки аков вина 8 фунти фариншећера, растопи у води, саспи у вино, измућкај добро и остави да се смири. Вино ће поново узаврети, и кад је преврило заврањи тврдо и дочекај ведар и ладан дан пак одточи; не само да ће сву киселину изгубити, него ће много снажније изаћи. **Р.**

О држању буради.

Бурад, из који си вино продао, ако је вино слабље било, одма испери, и сумпором закади тврдо затвори и остави, само не на врло влажном месту. Сумпоров кад сачува буре од плесња, Акол' је јако и чисто вино у њему било, нетреба ни испирати, ни закаћивати, већ само затворити и оставити.

У нову бурад неваља ни ново вино метати, некмол старо, јер га одма поквари. Нову бурад ваља једаред два кључалом водом запарити и онда чистом бунарском водом налити, пак за 10 до 14 дана више реди ту воду мењати, док год сасвим чиста из бурета не пође.

Још га пре, нег што вино у њега наливати пођеш, испери ракијом ил шпиритом, и шпирит запали, да у бурету горе, а међу тим наливај лошијег вина, и остави 10 до 14 дана да винску дуву увати, онда опет оточи вино, буре испери и мало сумпором закади, а врањ и чеп чистим платном замотај и добро затвори. Тако се спрема ново буре за вино.

Плесниво буре излечићеш овако: успи у њега негашена креча, узев на сваки аков као песница велику грудву, и нали само толико воде, колико је за угашење тог креча таман довољно, и док се креч у бурету загашује, ваљај буре. После једног сата учини то исто још једаред, и онда буре чистом водом више пута испери.

Смрдљиво буре на брзу руку излечићеш овако: успи у њега по фунте витриола, затвори и добро изваљај, после ладном водом више пута испери. **Р.**

Средство против мрави и ушију на дрвима.

Члан један економског друштва неког у Француској, измислио је врло јефтино средство против ови непријатеља дрва и воћака наши, који су у стању здраво дрво за кратко време сасвим уништити. Неке године су се ова живад тако јако распространила, да су се искусни економи скупљали и између себе просаветовали, шта да се ради, да се ови велики непријатеља баштенски опросте. На једаред устане један члан економског тог друштва при једној скупштини, и рече, да он има средство против ови живади, и да је то средство поуздано, и да ништа друго није, но сапуњавица. Покушај буде одма учињен, и заиста на радост свију, све очекивање је превазишло, јер за неколико сати, у једној, иначе ових живади пуној башти, ни једног мрава ни ушију по дрви није било. —

Ово се средство овако употребљује: узми добра јака сапуна, растопи га у воду, и с том сапуњавицом пошкропи добро сва дрва. Још боље је, ако дрва са овом сапуњавицом изпереш: дебло и гране, а лишће, гди се уши највише задржавају, пошкропи добро, пак ћеш дрва у будуће чиста имати; покажу ли се после опет, а ти опет то учини, боље нег да ти дрва пропадну.

Друго средство против мрави и ушију ово је: Узми сока од Алоја (у лекарници) и помешај с водом, пак с тим дрва добро изтри, или их само кичицом измажи. Ово средство сачува дрва и од баштенски пужева и другог којекаквог гада. **Р.**

☞ „Друштво за пољску привреду“ разаслало је својим члановима семена разнога зеља и варива за домаћу употребу. Између варива налази се и *рани француски црни пасуљ*. Овај се пасуљ само као боранија (у зеленим меунима) јести може, а у зрелом стању, т. ј. у зрну, није за употребу. Међ' зељем налази се и *брауншвајгски позни купус*. Овде имамо опоменути г.г. чланове, да га не расађују у често, него струк од струка даје најмање 3 стопе један од другога удаљен, јер се само на тај начин до крупна и чврста купуса доћи може.

Ово знања и управљања ради. **Р.**

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Април.

У природи ћеш наћи, да овога месеца већ у велико листа липа, јавор, кестен, буква и лоза, а јагода, бресква, кајсија, вишња, трешња, врба, јасен, брест, лиственица, још и љубичица, лала и зумбул цветају. — Ласте и роде нам долазе; лептири излазе из чаурица; јежеви, рчци, веверице, лисице и куне се коте; бандари (гргечи) и шарани бацају икру; пчеле траже цвеће.

Овога се месеца морамо пожурити, да ону радњу довршимо, у којој смо прошлога месеца заостали. Ако ниси прошлога месеца сејати могао, сеј сад ал' журно. Ако имаш ваљак, а ти преваљај њиме преко и уздуж по једаред јесење усеве. Чисти ливаде од корова и маовине, ако желиш добра сена да пожњеш.

Овога месеца сеј кромпир и кукуруз, немој оклевати, јер доцније посејани, много су лошији. За кромпир ваља да си земљу још јесенас узорао, пак сад само да преореш. За њега треба дубље орати него за кукуруз, а за репу још дубље. Ако желиш доброг кромпира имати, а ако ниси јесенас земљу за њега узорао, а ти сад одма с почетка овога месеца ори. а око ђурђева дне преори, пак онда сеј.

Гра се овога месеца такође сеје, ал' није нико погрешио, ако га је прошлога месеца посејао; такође и сочиво сад сејати треба.

Посеј овога месеца лан и кудељу. Ако ћеш кудељу само за семе да сејеш, а ти баци семе на ређе, ако оћеш за кончиће, а ти мораш на често сејати, да се неможе разграњавати; јер на редко посејана кудеља много и лепог, тежког семена даје, а у често посејана добре и праве кончиће.

Детелину посеј, ал' гледај да не буде сува земља кад узсејеш, јер ћеш пресејавати морати.

Ко има меља, нека га подреже и нека га расађује.

То ти је посао на њиви. У башти пак имаш ово радити:

Прекопавај и ситни леје, на које ћеш зелен сејати и расађивати. Овога месеца има толико посла у башти, да се мало одмарати можемо.

Путање по башти чисти; пасуљ, грашак, петрожељ, паштрњак, жуту репу, спанаћ итд. без отлагања сеј; ако су дани лепи и топли, можеш око половине овога месеца посејати краставце, тикве, диње и лубенице; ал немој посејати сво семе што имаш, него остави половину, да можеш, ако ти прво озебе, друго посејати.

Воћке се већ више садити не могу, нити се може већ с' коштицом каламити. Воћке, које су преко зиме, или сада с пролећа посађене, пак ако је време суво, а ти ји заливај. С концем овога месеца могу се крушке и јабуке у кору с оним гранчицама каламити, које су преко зиме заламане, а до сада у башти ил' подруму у песку држане.

Расад, који је у фебруару месецу у расадници сејан, можеш расађивати, јер је досада, ако је добро негован, могао толико нарастети.

Стоку треба из стаје чешће изводити, где се стока преко зиме у стајама држала; стаје ваља што чешће промајати и бар двапута преко дана изчишћавати.

Здрављу наше кућевне стоке би служило, кад би јој суво сено — као што сам у прошлом месецу рекао — са травом мало мешали, да не би прелазак са сувог сена на траву врло преки био.

Овога месеца ваља пуштати краве да се воде, те да нам теоце месеца јануара отеле, у ком ји времену скупо продати можемо, ал' кравице ваља, ако су од добре краве и здравог бика за приплод оставити.

Ако имаш више крава, немој све у једно време под бика пуштати, да се не би у једно време отелиле, јер би онда неко време без млека остати морали.

Ако је време топло, ваља овце купати, да чисту вуну скинемо, јер ће чисту вуну сваки трговац скупље платити.

Живина се леже. Гушчиће топло држати треба, а ћуриће ваља само онда пуштати, ако је на пољу топло.

Овога месеца не ваља раке ватати, јер сад икру бацају.

Кошнице ваља онде наместити, где ће највише ране наћи. Пчелама су сада ласте опасне јер ји тамане.

Што се наши домаћица тиче, могу им споменути, да већ могу младе коприве збирати и као спанаћ кувати, ако су их жељне. Ово је врло здраво јестиво, које крв чисти.

Искуство нас упућује на ова прорицања: Ако је март сув био, биће април влажан. Ако април влажан буде, биће јуни сув. Ако се око ђурђева дне врана у житу сакрити може, можемо се плодној години надати. —

Дан је овога месеца $12^3/_4$ до $14^1/_2$ сати дугачак. **Р.**

ГЛАСНИК.

Радња друштвена.

Записник XXXIII. седнице одбора „друштва за пољску привреду“, држане у Београду 9. Марта о. г. под председавањем друштвенога председника г. М. Спасића.

Присутни чланови: г.г. Чедомиљ Поповић, Сергије Станковић благајник, Крста Петровић, Алекса Стојковић, Јов. Екер и др. Радић секретар.

Бр. 171.

Царско-и краљевско патриотско-економно друштво за краљевину Ческу, шаље извешће о радњи својој у години 1870-тој, на ческом и немачком језику.

Одбор је ове извештаје с' хвалом примио и наредио, да их секретар у инвентар дрештвене библиотеке заведе.

Бр. 172.

Заведење државне ергеле у Љубичеву, шаље друштву овоме семе белога дуда,

које ће по решењу одбора секретар собом у Шабац понети ради подизања дударе на земљи, коју је општина шабачка „друштву уступила.

Бр. 173.

Председник подружине шабачке јавља, да је општина шабачка уступила једног од својих послужитеља, да послужује подружину безплатно.

Узело се на знање с' тим, да се од стране „друштва“ овога општини шабачкој на овој подпори захвали.

Бр. 174.

Како је одбор у својој XXXII. седници закључно послати свога секретара др. Ђ. Радића у Шабац ради нужни друштвени послова, то се на предлог председника одређује секретару 4 рубље на подводне и преносне трошкове друштвених ствари у Шабац, а по две рубље у име дневнога трошка.

Бр. 175.

На предлог председника

решава се, да се народу за времена објави, да ће се по закључењу главнога збора од 29. новембра пр. г., држати ове године у месецу септембру II. излог пољско-привредни земаљски производа и домаћи рукотворина, и то у Топчидеру дан пак, кад ће се излог отворити и друга нужна упутства за излагаче, објави ће се опширно доцније. У једно је закључено: да се умоле г.г. уредници свију у Београду излазећи листова, да предходну објаву, која ће се у „Тежаку“ печатати, и у својим листовима прештампају.

Бр. 176.

Како за II. излог пољско-привредни производа и домаћи рукотворина, нема у Топчидеру за смештај ти производа нужни и угодни зграда,

решено је, да се високо правитељство наше умоли, да на цјел подигнуће нужни зграда и намештаја за излог у Топчидеру, притече друштву овоме у помоћ са извесном сумом новаца, која ће се у представљену друштвеном, а по учињеном предрачуну, назначити.

Бр. 177.

Да би се о друштвеном трошку издана књига „**Све о пшеници**“ што лакше по народу разтурити могла,

то одбор решава, да се и овдашњим књижарима да речена књига у комисион са 25% провизије.

Закључено и подписано.

ПРЕДХОДНА ОБЈАВА.

Како је „друштво“ ово на своме главноме збору, држаном 29. новембра пр. г., закључило: да и ове године у месецу септембру, приреди излог пољско-привредних производа и домаћих рукотворина, и то у Топчидеру, — то се овим предходно горњи закључак главнога збора сваком објављује, ко би шта изложити хтео, како би се што боље за излог приправити могао. Већ при сејању пролетњи усева, треба и на излог помислити, и бар један део њиве боље и пријежније урадити, како би на излог боље и савршеније производе послати могао.

Прошле године се тужише многи: да нису за времена знали да ће излог бити, — зато им ево сада 6 месеци у напред ово јављамо.

Обширан програм за излог изаћи ће и разаслаће се доцније, у ком ће и дан означен бити, када ће излог почети. ГГ. уредници српских листова, који у Београду излазе, умољавају се учтиво: да ову предходну објаву у својим листовима препечатати изволе.

У Београду 17. Марта 1871.

СЕКРЕТАР:
Др. Ђ. Радић, с. р.

ПРЕДСЕДНИК:
М. Спасић, с. р.

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

1. 4—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења*, *сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

2. 4—16.

500 ВРСТИ ДИЊА!

Угарско баштованско друштво бави се од неколико година нарочито са производењем и аклиматизовањем најбољи и најукусниј врсти диња, које се по целоме свету налазе. Испало је томе друштву за руком, да је на ове наше околности већ 577 врсти диња обвикло. Као члан тога друштва, умолио сам га, да ми пошље семена од више врсти диња, како би се ваљане диње и код нас у земљи разпространити могле, и тако ми оно пошље семења од 500 најизврснији врсти из своје збирке. Диње су са белим, жутим, зеленим и црвеним месом. По изврсности диње стаје порција једне врсте *један* до *шест* гроша чаршијски у оригиналним пакетима; име је сваке врсте на пакети означено. Добити се може код мене подписанога.

У Београду.

Др. Ђ. Радић,
СЕКРЕТАР „ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ“.

!! КОМЕ ТРЕБА НЕК' ПРОЧИТА !!

САСВИМ ТАЗЕ СЕМЕНА
од
ЛУЦЕРСКЕ ДЕТЕЛИНЕ
и
БОДЉИКАВОГ БАГРЕМА
за живу ограду

може се **једино** добити у Београду само код нас подписани. Да је наше семе од **детелине врло добро**, о том имамо довољно сведочби. Што се пак семена бодљикавог багрема тиче, то упућујемо сваког, ко год оће од тог семена живу ограду да диже, да најпре прочита чланак у „Тежаку“ бр. 7. од ове године.

Због рата немачко-француског, скочила је цена детелини, која се у француској највише гајила, пак смо ју тешком муком у већој количини и добити могли.

Цена је дакле:
Детелини 16 гроша чар. ока, и
Багрему 16 гроша чар. ока.

Ко жели добро и чисто семе имати, нека се обрати на нас.

У Београду, **Трајковић**
на Сави. и
Јосифовић.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 11.

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу.

УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ

Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

15. АПРИЛА 1871.

Опис џака, што се ватају ројеви, како се ватају, и какви бивају они ројеви, који се у џаку увате.

Ја сам у почетку запаћања кошница добио један пчелар помодни на прочитање, да би се могао из њега штогод користити. Између други у њему ствари нађем опис џака, што се ватају ројеви. То ми се највећма допадне, и том се ја врло обрадујем, да ћу моћи сачувати, да ми се ројеви не мешају. Будем у том намерењу, да направим такови џака једно осам, но најпре направим само један, да видим како ће бити. И то сам гледао што скорије начинити, но још сам га згоднije начинио, него како је у пчелару описан.

Џак је овај био, што сам ја направио, шест стопа дугачак, од бела и редка платна, што се комарници праве; ширина овога џака така је, као од највећега решета обод; изнутра четири обруча танка, тако да џак стоји раширен. Уста су тога џака ужа, тако од прилике, као у лонца од седам ока. На усти џака пришивен је пети обруч од дрота, мало накрив, тако да се добро склапа са кошницом. С обе стране ти уста од џака били су од дебела платна зализци као какве уши; за те су уши пришивени канапи, што се с њима привеже џак за кошницу, тако да неможе ни једна пчела на другу страну изићи, него све да морају у џак ући. Џак овај нема дна, дно је обашка. Заднио сам обод од решета са дебелим платном, и тако је изгледало, као кожни протак; ширина је овога обода четири прста; изнутра сам поставио по платну то дно црном чојом. Насред тога дна изнутра начинио сам од црне чоје једну кићу на подобије грозда; то сам на сред тога обода пришио, где ће се ватати ројеви. Споља на том ободу на среди пришивен је канап. Сад тај обод увучем у џак, тако га заднијем; около свежем канапом џак по ободу, и сад је џак сасвим готов.

Кад сам видио, да се пчеле почињу играти, скоро ће рој да изађе, онда привежем уста џака на лѣто тако лепо, да ни једна пчела не може никуда изићи, него све морају у џак ући. Ону другу страну џака где је дно, колико је пак дугачак, ударим колац у земљу, и обесим џак о колац, да стоји дно више од земље четири или пет стопа. Онда кад видим, да је рој већ сав из кошнице у џак ушао, онда уста џака свежем и однесем у лад, обесим га о дрво, уста доле, а дно горе, и тако стоји једно по сата, докле се рој не скупи у клупче. Кад се скупи и примири, онда одрешим онај канап, чим је везан џак за обод, и тако извадим обод из џака на поље. Рој тако лепо се увати за ону кићу, која је на сред обода пришивена; виси

као евенка. Саде узмем приправљену кошницу, и тако се лепо и лако унутра стресе, да ни једна пчела неће на земљу пасти, него све у кошницу.

Ја сад ово видећи помислим: да сам већ на коњу. Тај дан остане ми рој у миру. Ал' сутра дан око осам сати, мој се рој узбунио, оће да из кошнице изиђе. Моје невоље! Видим, да прелазе натраг на матер. Мислим, да ће сав прећи; манем га, нека иде. Но после видим да се пчеле преполутиле, пола отишле натраг на матер, а пола остале у кошници.

Ја и даље још пробам, како ће се други ројеви владати. Ништа другчије, него све тако једнако; и тако пробајући ува̀тим петнајест ројева у џаку; између ти петнајест само је један остао у целости, како сам га стресао, а друге све сам морао поправљати.

И тако ја изгубим вољу у џаку ватати ројеве. Тако треба да представимо, да је пчелама тако Богом дано, да оне кад се цепају и рое, са великом помпом и лармом то чине као и сватови кад воде девојку. Па онда нису оно све сватови, што из домаћинске куће изиђу, него изиђе и много пратиоца, те их доникле испрате, па онда опет дођу домаћинској кући натраг. Тако и наше пчелице, кад се рое. Није оно све рој, што изађе, него ту има и много пратиоца, па би се и оне вратиле опет натраг на своју кошницу: али кад су у џак сројем заједно ушле, не могу се натраг вратити; зато буду принуђене сројем ту остати и уватити се. Но сутрадан чим дан угрије, року падне на ум, да он није по нарави и обичају свом то учинио; пратиоци такође држе рачун да њима треба натраг на своју стару кошницу ићи: и тако се узбуне, и пратиоци стану натраг полазити. На ту бу̀ну и више се пчела с њима побуне, и тако се изкидају па рој остане мали. Осим кад се догоди, да је други и трећи дан кишовито или ладно, па онда неће изићи и може остати читав рој.

Ројеве је најбоље пуштати нек се рое по својој природи; но само кои су мали и касни, те треба састављати. Џак не препоручујем никоме. Преко тога ко оће, нека проба, па ће се уверити. **Р.**

Новије воће.

(свршетак).

V. Шљиве.

434 1. *Бела царица*, ** †. Ову врсту сви воћари хвале. Слатка је и пријатна. Видео сам ју први пут у Паризу на излогу 1867. године.

435 2. *Изабела*, **. Сазрева у септембру. Ово је врло лепа и крупна тургуња. У ладнијим предјелима није тако слатка као у топлијим.

436 3. *Вашингтон*, ** †. Није за укувавање; крупна је истина, жуте боје, на соври угледна, ал' није довољно слатка и не рађа довољно. Ја сад управо незнам, да-ли је ту земља, ил' каква друга околност узрок.

437 4. *Хановеранска урма*, скоро **; сазрева у половини месеца септембра. У Хановеранској зову је „угарском шљивом". Кожица се да добро и лепо сљуштити, ал' није довољно слатка.

438 5. *Шпанска дамасцена*, ** †; сазрева концем септембра, ал' и много пре. Месо није на коштици прилепљено. Особитог је лепог укуса. Богато рађа.

439 6. *Крупна енглеска*, ** скоро †. Ову сам врсту највише у Хановеранској наплазио, а тамо обиљато рађа.

440 7. *Норменски шедригон*, ** скоро †; крупна, слатка обиљато рађајућа тургуња.

441 8. *Меролдова жута бардаклија*, ** †; Бира земљу, те зато не рађа обиљато, а иначе једна од најбољи тургуња. Због њене особите доброте, добила је на парискоj изложби 1867. године прву награду, која је за тургуње одређена била.

442 9. *Траутенбергерова кајсијача*; по себи је врло добра, ал' на кишовитом времену тако попуца, да се не може ни зашто употребити.

443 10. *Бела лепојка*, ** скоро †. Обиљато рађа, а добра је за продају. Ако је година по њу угодна, онда се и сљуштити даје. Укус је пријатан.

444 11. *Шарени шедригон*, **. Рађа обиљато; пуна је, препуна сока, пак је зато и врло пријатна; за мађун је врло добра.

445 12. *Лукомбова прекрасна*, ** и †. Крупна је, врло слатка и богато рађа.

446 13. *Шамалова јесења*, ** †. Даје се добро сљуштити. Месо је особитог укуса. На сунчаном месту најбоље и најслађе плодове рађа.

447 14. *Пругаста мирабела*, **; за сушење је врло добра. Дрво јој је слабо, а плод као што видиш; врло је укусна.

448 15. *Слатка, крупна*, ** скоро †. У сваком обзиру добра.

449 16. *Рана, жута*, скоро **; сазрева у почетку августа. Рађа обиљато, укус би баш могао пријатнији бити. За продају је неизказано добра.

450 17. *Краљевска*, у лошијој земљи * †, а у бољој ** †. Воћари ју хвале: ја ју изближе непознајем. Веле, да јој је месо чврсто и накисло, које се баш многима допада.

45 18. *Шиљаста*, *; сазрева концем августа. Лепа је, крупна и добро рађа. Укус је пријатан, нешто накисео; за кување врло добра; за продају је угодна, јер је на оку лепа.

452 19. *Жефензон*, **, крупна и слатка; неда се сљуштити; око коштице је мало накисла. За кување је врло добра.

453 ¹/₁ *Обична мађаруша*, ** ††. Зову је и „цепача." И за продају и кућевну употребу је добра.

454 20. *Црвена царска*, ** †. Плод је крупан. Кожица је дебела и даје се сљуштити. Пепељак је јак, плавичаст. Месо је црвенкасто, провидно, врло сочно и врло пријатног укуса. Сазрева при крају месеца августа. Дрво је велико у цвету осетљиво, плодно. Плод радо пуца и труне.

455 21. *Вангенхајмова рана*, * †; осредње је крупноће. Дрво је снажно и врло родно. Месо је врло сочно, зеленкасто-жуто и врло мирисаво. Сазрева у почетку месеца септембра.

456 22. *Дијапре*, **; месо је потврдо, врло сочно, жуто и врло слатко. Сазрева месеца септембра.

457 23. *Лукас-ова краљица*, * †; расте снажно и врло је родна; кожица се даје сљуштити; пепељак је плав; месо је отворено жуто, сочно и слатко. Сазрева у почетку септембра.

458 24. *Крупна бардаклија*, ** ††; боје је зеленкасто-жуте, на сунчаној страни нешто мало црвена; пепељак је беличаст. Месо је меко, разтопљиво, врло сочно, зеленкасто-жуто и врло пријатно слатко. Дрво свуди успјева, а у тешкој земљи је врло родна.

459 25. *Црвени педригон*, ** †; кожица је дебела, црвенкасто-модра и плавим пепељком обасута. Месо је потврдо, врло сочно, мирисаво и слатко. Сазрева у половини септембра. Дрво свуде успјева и богато рађа. Лишће је ситно.

460 26. *Црвена нектарина*, **; сазрева у почетку месеца августа. Кожица је потврда, даје се сљуштити. Месо је чврсто, сочно, зеленкасто-жуто накисло и слатко. Дрво није баш тако осетљиво на зими, ал' за време цвета закгева сунца и топлу земљу, а да добро роди.

VI. Лешњици.

461 1. *Шпански*; дрво осредње расте и добро рађа.

462 2. *Енглезки*; врло крупне плодове рађа, ал' оће, особито у својој младости — сувише неге.

463 3. *Барцелонски*; рађа онда добро, кад је у топлој и влажној земљи усађен.

464 4. *Халe-ов*; један од најкрупнији лешњика. Да овако крупне плодове даје, оће сунца, редке гране и ваљане неге.

465 5. *Обични баштенски*, који је мало боље неге имао.

466 6. *Обични шумски — дивји.*

467 7. *Пијемонтезки*; шибље му повисоко расте, ал' слабо рађа.

468 8. *Рани фрауендорфски*; сазрева већ у половини јула, обиљато рађа и не тражи баш особите неге.

Скоруп (кајмак).

Кад се млеко на миру остави, само се собом на двоје одлучи, озго се увати кора, то је скоруп, а оздо остане само чисто слатко млеко.

Скоруп је кора од они ситни по млеку расути маслови зрнаца, која на миру стојећем млеку, својом лакости на вр млека искоче и као одлуче се. Али одлука та, никад тако на чисто не буде, да сва баш и само чиста зрнца горе изађу, а све и само чисто млеко (т. ј. сир у сурутки растопљен) оздо остане: већ увек у скорупу и млека понешто има, увек у млеку и зрнца остане толико, да млеко исту ону непровидну боју задржи.

Како то одлучивање скорупа у лонцима бива, исто тако и у вимену; и виме се може као суд узети, не из једне велике шупљине, ал' из више узки каналића отворено, да са оном природном крављом топлотом, одлучењем скорупа на вр' ти канала још лакше буде него у лонцима, јербо је млеко топлије па тање и ређе; зато је главно краву до последње капље измусти, јер на послетку готово сам чист скоруп остане.

Скоруп није сав кроз од исте доброте. Најгорњи је таван најбољи, најчистији и најмаснији; а што који нижи и млеку ближи, то све лошији, најнижи је најлошији. Зрнца скорупа нису сва једне величине; што су најкрупнија зрна, највише масла имају, због тог су најлакша, и та прва сасвим на вр' искоче; најгорњи таван скорупа само је од ти најкрупнији зрна. Сва ситнија зрна остају под тим. Зато је од они најгорњи тавана и путер и масло најбоље и највише, а од дојни тавана и мање и лоше. Па зато би ваљало обашка те таване скидати, и обашка ил' продавати ил' путер и масло правити, а не све уједно стрпати.

Ко је рад да сав скоруп из млека извуче, ваља да млеко у карлице оцеђује и у карлицама држи: ту га се увек више одлучи, него у уским а високим судовима. Те карлице несму бити више од 5 палаца дубоке.

За пробу би ваљало да свака газдарица огледа у којим ће судовима више скорупа добити, у високим и узким, ил' у низким а широким, да се увери, па по свом уверењу да ради све штогод има.

Највише се скорупа добије, кажу, кад се млеко у цинковим карлицама држи, по 10% више него у обичним судовима; само су те цинкове карлице скупе, а ваља оне узети, што су од чистога цинка саливене.

За брже одлучење скорупа врло је нуждна топлота. Лети после 12 сати већ се скоруп увати, а зими мора млеко по 24 и више сати да стоји, док се одлучи. Топлота начини млеко мало ређе и тање, па лакше могу зрна да изађу кроз њега, него кроз ладно па гушће млеко. Зато су за ско-

руп оне коморе најбоље што су најтоплије. Најбоља је топлота 10 до 12 гради.

И варење млека помогне здраво, да се пре скоруп одлучи, само што варење ако изтија бива, ускиснуће млека убрзи.

Неки, да би сав скоруп из млека а брзо одлучили, туре у млеко мало соде (10%, коју најпре у мало топле воде растопе, и кроз крпу у млеко уцеде, исто као и они што против ускиснућа чине) и веле, да се ту сав скоруп одлучи, па макар судови које му драго висине ил' материјала били, и макар у којој одаји стајали, само да није баш по све студена, ил' посве врела.

Окром тога ваља још и на ово пазити, ко је рад да добар и да највише скорупа добије:

да краве добро рани; са травом рањене краве даду до 13%, са детелином до 20% скорупа;

ваља да близу оне коморе музе, у коју ће после муже млеко донети и држати;

ваља да одма после муже, док је млеко још топло у своје стајаће судове, у карлице одцеди; јер је осведочено, а сваки се уверити може, да што се млеко после муже даље преносити мора, па ту и заладнити већма, и пренашањем тим већма разтрешено бити, пре него што у своје судове дође, и млого мање и млого лошег скорупа буде и разбију се зрна; и у ладном млеку, па гушћем увате се, па немогу да у вис искоче.

Зато ваља млеко мирно музти, и мирно цедити, и процеђеном мира дати, не овамо онамо га турати и трести.

Што се скидања скорупа тиче:

Ко је најбољег скорупа рад, ваља да га што пре скида; најбољи је онај, што се после 4 сата (стајања млеку) скине, ту су све сама она крупна зрна.

Лети на јаким врућинама ваља журити са скидањем; ту се и навата пре, па се нема шта чекати; а врућином млеко узкисне пре, па и скоруп се укисели и уквари; још се и усири млеко, па онда више ни једног зрна неискочи у вис.

Исто се тако ваља журити кад бура ил' олуј који одкуд пође, јер ту маом млеко и скоруп узкисну.

Најзгоднији је час скидања онда, кад се скоруп одлучио већ, а још млеко није узкисло. Чим млеко најмање кисити пође, одма и скоруп киселине у себе увати, па никад онда није тако добар више, ни по себе, нити за путер, као кад је сасвим сладак; нити се да од њега путер тако брзо учинити, ни толико држати, као од сладког скорупа.

Скоруп ваља у узке а високе судове скидати, па увек добро затворено, а на ладнијем месту чувати. Незатворен скоруп ће брзо да ваздух у себе навуче, и да узкисне; а на топлом месту брже се оно мало сира, што мора да у себе прими, разтварати пође, те се шећер, а са шећером сав скоруп укисели, па одма за тим и уквари.

Ко је рад да му се скоруп дуже времена, по читав месец дана и дуже сладак одржи, ваља да га са пола толико шећера смеша, да мало укува, и онда у те горепоменуте судове слије и добро зачепи. **Р.**

Малајски петао.

Овај величанствени петао родом је са источно-индијског полуострова Малаке и донешен је преко Енглезке у Европу. Боја перја му је различна, у кокошке је обично отворено црвено-жута. Петао је сасвим без капе и има само малену дуплу кресту и жућкаст кљун; и подбрадак му је мален; — креста у кокошке је такође малена, а лице је црвене масти; и врат је разне боје, као у опште цело перо. Према величини петла, и реп је мален; ноге су модре или жуте.

Најлепши петли ове врсте они су, који имају црна прса, црвен врат, крила исте боје, а труп црн.

Кокошке добро носе, ма да им јаја нису одвећ тако крупна, — добро легу и воде, а поред тога се добро и угојити дају. Почем је ова врста кокошака врло крупна, то се радо с' њима обичне земаљске врсте крстаре (мелезе). **Р.**

Сељак и његов задатак.

Сељак има тај задатак, да све оно на свом пољу производи, шта је год животу човечијем нуждно, т. ј. рâну и одело; сад било то сејањем рâне или производом марве. Тога ради је сељачки занат најважнији у једној изображеној држави. Кад се сељак неби за оне ствари старао, које нам за одело и рâну служе, неби могао нико на свету обстати, од најбогатијег до најсиромашнијег, јер сваки овај рâне и одела треба, које сељак са њиве и стоке своје трудом својим збира.

Има и такови људи на свету, који о орању и сејању ни појатија немају, пак опет живе; ал ми се с тим светом несмемо, нити можемо сравнити, јер ми на много већем степену изображења данас стојимо, нежели они, пак зато неможемо с оним бити задовољни, што би нам природа сама дала, као што су они задовољни, него морамо земљу обрађивати и марву умножавати, јер ми данас и више требамо, нежел што они требају, који су скоро рећи дивји, и који само од оног живе што улове, или што у шуми нађу где дивје расте.

Што је свет изображенији, тим све нечем вишем тежи, а чим вишем тежи, мора се и постарати да више производи, а ово је сељаку остављено да он прва рука буде, која производи. Тога ради се може с' пуним правом казати, да је сељачко стање основ опстанка човеческог у једној изображеној држави.

И наши стари вајкадашњега времена нису за земљодјелство ништ знали, него су се с оним задовољавали, што им је сама природа давала, ал што су се више умножавали, тим су више и требали, пак онда почеше најпре скотове питомити, да од њи месо и млеко за рâну, а вуну и кожу за одело добију, пак су тим од ловаца на пастире дошли, и тек онда, кад и ово доста небијаше, дођоше на то: да она биља умножавају, која су из искуства за рâну способна нашли, и онда су земљодјелци постали. Онда је земљодјелство на врло ниском степену стајало, и само се оно сејало што је најпотребније било; ал сад, гди су људи у много већем броју, гди су расходи много већи, мора се и много више сејати. Зато се мора сваки сељак постарати, да у својим производима не пада, него да се диже, чега ради му је нужно свој посао са највећим прилежањем извршавати, и ни један тренутак бадава не пропуштати.

Из овог следује: да је данашњем сељаку много више и боље свој посао извршавати нуждно, ако жели данашње потребе све измирити, него сељаку прећашњег доба. Пређе су била добра много већа и пространија, и издржавали су једну кућу у толико лакше, што је онда мање људи, и мање расхода било. Сад пак, гди су добра много мања, гди једна породица много више душа одрањивати мора нег онда, гди су расходи много већи, а особито онде, гди се једно, по себи мало добро још на више делова делити мора. Зато не треба наши сељаци оних речи да се данас држе: мој је бâбо тако исто радио, као ја што радим, пак је боље прошао, нег ја сад што при бољем раду пролазим. Јест! ал твој бâбо није живео тако, као што ти данас живиш, твој бâбо није тѝ издатака имао, које ти данас имаш. А чим прво очеш, а друго мораш, мораш и земљу твоју обрађивати, да више с' ње добијеш, да потребе те намириш. Баците пријатељи моји те речи на страну, како је ваш бâбо радијо, него онако радите, као што други свет ради, који поред мање земаља све своје потребе и расходе намирује и још на страну оставља, јер, ако ће те увек тако говорити, а неће те радити, просјаци ће те код ваши лепи добара остати.

Сад се негледи, колико ви са ваши земаља скидате, него колико скинути можете! **Р.**

Машина за љуштење кромпира, јабука, келерабе итд.

Фабрика земљодјелски и покућни стројева Шнајтлера и Андреја у Берлину, произвела је машину једну, која врло лепо и танко љушти кромпир, јабуке, келерабу и т. д. Ова је машина сваком већем домоводству нуждна, јер време љуштењем уштеди.

Између три стубца укован је ваљак један; тај је ваљак од лима (блеха) и избоцкан је на форму тренице. Овај ваљак има на својој доњој чести дрвено дно, које је такођер с' таковим лимом оковано; ал то дно није у сајузу са ваљком, него је за себе. У ово дно је углављена осовина, која је с' точком снабдевена, а зубци тог точка ватају зубце великог точка, које је јасно на дрворезу

видити. У овај шупљи ваљак успе се кромпир, или шта се љуштити жели, пак се онда окретањем овог великог точка и дно окреће, а у њега усут кромпир таре се о онај избоцкани плек, и тако се брзо очисти. **Р.**

О вуни.

Овце треба у пролеће стрићи, јер у то време нова вуна подрашћује, а стара испада или учврсти, а купац не воле чврсту вуну.

Кад би пре овце стригали, губили би тиме, што вуна пре пролећа није сасвим израсла, т. ј. нема још подпуну дужину, а нема ни она сва својства, која подпуно израшћена вуна има. Рано острижене овце страдају у случају ако би се доцније мало зиме тревило.

Доцне стрижене овце имају опет друге неприлике. Кад већ нова вуна растити започне, онда стара врло лако испада, пак овце на сваком трну, чбуну, дрвету, и гди год се очешу вуну оставе, пак зато што више са стрижбом оклевамо, тим ћемо мање вуне добити. Има код задоцњене стрижбе још и друга неприлика, а та је, што нова вуна ређа бива штогод је стара вуна дуже на овци.

Вуна се мора на овци прати. Овим прањем ослободимо вуну од којекакве гади, а тиме и овцу јачамо, јер би се иначе вуна покварити морала; а осим тога познаваће и газда своју вуну боље кад је чиста. Наши кажу: прљава је вуна тежа! Јест, то је истина, ал' ти нећеш трговца тим преварити, него ћеш то искусити, да ће ти вуни цену побити. Треба помислити, да ће се онај тешко преварити дати, који целе године купује, од нас, који тек једаред у години продајемо.

Слабе јагањце нетреба стрићи, јер су за зиму боље одевени и покривени, а вуна ће на другу годину јача бити, пак нам се опет накнади, што смо лане изгубили.

Ако би одма после стрижбе какве знаке од шуге, свраба или сврабежа приметили, морамо одма машћом против ови болести мазати.

Најбоља је маст за овај посао ова: Ако је шуга приспела у лето, а ти узми: једну фунту лоја, растопи га на ватри, пак додај терпетинског зејтина; што више тог зејтина, тим ће јача маст бити.

Ако је шуга у ладнијем времену приспела, ти тако исто ради, само уместо лоја растопи сала.

Да вуна лепша, светлија, дужа и чешћа буде, препоручујем ово: „Намажи овце одма после стрижбе са зејтином и сумпором, или маслом и сумпором, а после три дана са водом и сољом.“ Овим нећеш само лепу и велику вуну добити, него ћеш овце и од шуге сачувати. **Р.**

Парни плуг.

У том смо времену, где се пара, и у економији у место стоке употребљује. Тако је плуг један са 6 раоника у мађарску из Енглеске донешен, с' којим је на добру Китсее код Пожуна орано, о ком орању очевидац и дописник један ово преповеда:

Сад баш долазим са покушаја, с' Фовлеровим парним плугом, и велим: да ни једна економска машина свој посао тако лепо, мирно и сигурно неизвршава као овај плуг. Лепшег другог часа неможе економ себи желити, него кад види овај плуг са шест раоника гди ради, а особито онда, кад само плугове види и незна да с' једне стране земље машина стоји, која те плугове вуче, а с друге ленгер, на ком је једек закваћен, који плугу правац осигурава. Кад се ово види, неможе ником на ум пасти да сумња, да ова изванредна машина свој посао неби у стању била извршавати. У овом магновењу види човек све обичне честице на плугу, само у место да види да један плуг ради, види њи шест једно поред другог гди ванредно свој посао извршавају. Ширина, коју ови шест раоника у један ма начине, износи 5 стопа и 9 палаца до шест стопа,*) а дубљина по жељи 4 до 6 палаца. Радило се пре подне од 10—12 сати, а после подне од 3—5, под управом Ђорђа Ј. Јулла управитеља добра Китсее. Тог дана се радило на једном јечмишту, и на земљи од 160 фати дужине, ишао је плуг 25 пута тамо и амо. Један ход на 160 фати дужине, (и као што рекосмо, да је сваки ход 5 до 6 стопа широк) направи се за 3—5 минута. Други дан се радило само пре подне, и један ход је направљен од 2½—4½ минута. Исти управитељ вели: да се с' овим плугом за 56 минута (дакле мање 4 минута за сат један) може једно јутро од 1600 квадратни фати узорати. Дакле кад се један дан 10 сати ради, може се узорати скоро 11 јутара. Машина је за 12 коња јака, а цела машина, заједно с' плугови тешка је 400 центи; цена јој је за једно са царином 20,000 фор. аустр. вр. Шулхов арендаш правитељствени добара у Чанаду и Дети у Банату, дао је донети за себе овај плуг; њему ће се исплатити, јер има 16,000 јутара ораће земље, за обрађивање. Ми ћемо нашим читаоцима што скорије овај плуг у дворезу показати. **Р.**

*) Дакле је свака бразда скоро стопу широка.

Нашто треба пазити при одрезивању грана на дрвећу?

Кад баштовани грање са дрва одрезују, или као што кажу подкресавају, највише подкрешу тако, да остане један комадић од три до четири палца на деблу. Ово је погрешка, и велика погрешка! Грање се мора баш до дебла одсећи тако, да оно одсечено место брзо зарасте и с кором се превуче. Оставимоли пак комадић, то ће требати више година, док се кора са дебла преко њега превуче, и док рàна зарасте. Ако је пак време незгодно за прерашћивање, онда почне овај комад трунути, и иструне чак до срче, пак тако најлакше цело дрво пропасти може.

Више пута можемо по баштама и виноградима наћи гди је воћка с једне стране сва иструла, а то је само узрок, што се при подрезивању није до дебла одсекла грана, јер рàна није зарастити могла. **Р.**

ГЛАСНИК.

„G. l.“ *Поучавање народних учитеља у пољској привреди.* Угарско министарство издало је још прошле године наредбу, да се у време јесењег школског одмора, од августа до октобра, народњим учитељима држе предавања из пољске привреде, те ће онда они младеж тим боље у тој струци поучавати моћи. Сад је изашло извешће о првом предавању за прошлу годину, из кога се види, да су у Мађ. Алтенбургу, Кестхељу и Дебрецину свуда по 24, укупно дакле 72 учитеља, о правительственом трошку предавања слушали, и ту је угарско министарство потрошило 6120 форинта. Свега укупно бијаше 129 учитеља, дакле је 57 о сопственом трошку науку учило.

Поред ове науке о пољској привреди, што ју угарски учитељи у народ понесу, „било би у интересу наше пољске привреде, вели „Господарски лист“, кад би се овака предавања и за хрватске народне учитеље у згодно доба отворила.“ — А кад би се такова предавања у Србији завела, било би за нашу отачбину заиста од неоцењиме користи. **Р.**

„G. l.“ *Угарска пољско-привредна друштва.* Осим главнога земаљскога друштва у Пешти, има у Угарској 33, а у Ердељу 4 пољско-привредна друштва. Средоточно пештанско друштво има главнину од 179.000 форинта, и посебну зграду за изложе у Пешти, „„која — како „Wiener landw. Ztng.“ вели — хоће да буде више ратарски парламенат, него пољској привреди намењена зграда.““ Иначе чини угарска влада велике жртве, да се пољска привреда у земљи подигне: набављају се машине за обрађивање конопље и лана, чини се опити са руским ланеним семеном, купују се сејаће машине косила, дављају се награде. То су наравно средства и начини, како се пољска привреда у земљи једној диже. **Р.**

* Аустријско министарство за пољодјелије одобрило је 800 форинта једном струјном човеку, који ће пропутовати Ческу, да види стање воћарства у тој крајевини и о томе свој извештај ческом пољско-привредном друштву да поднесе. **Р.**

* Ц. и кр. пољско-привредно друштво у Бечу броји 9736 чланова. Годишњи му је приход 62.350 фор. **Р.**

* Како у Русији пољска привреда јако напредује, то ће руска влада економно оделење да одели од министарства финанције — као што је у Аустрији и Угарској — и установи ће засебно „министарство за пољску привреду.“ **Р**

ПРЕДХОДНА ОБЈАВА.

Како је „друштво“ ово на своме главноме збору, држаном 29. новембра пр. г., закључило: да и ове године у месецу септембру, приреди излог пољско-привредних производа и домаћих рукотворина, и то у Топчидеру, — то се овим предходно горњи закључак главнога збора сваком објављује, ко би шта изложити хтео, како би се што боље за излог приправити могао. Већ при сејању пролетњи усева, треба и на излог помислити, и бар један део њиве боље и пријежније урадити, како би на излог боље и савршеније производе послати могао.

Прошле године се тужише многи: да нису за времена знали да ће излог бити, — зато им ево сада 6 месеци у напред ово јављамо.

Обширан програм за излог изаћи ће и разаслаће се доцније, у ком ће и дан означен бити, када ће излог почети. ГГ. уредници српских листова, који у Београду излазе, умољавају се учтиво: да ову предходну објаву у својим листовима препечатати изволе.

У Београду 17. Марта 1871.

СЕКРЕТАР:
Др. Ђ. Радић, с. р.

ПРЕДСЕДНИК:
М. Спасић, с. р.

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

1. 5—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења, сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

2. 5—16.

500 ВРСТИ ДИЊА!

Угарско баштованско друштво бави се од неколико година нарочито са производењем и аклиматизовањем најбољи и најукуснији врсти диња, које се по целоме свету налазе. Испало је томе друштву за руком, да је на ове наше околности већ 577 врсти диња обвикло. Као члан тога друштва, умолио сам га, да ми пошље семена од више врсти диња, како би се ваљане диње и код нас у земљи разпространити могле, и тако ми оно пошље семења од 500 најизврснији врсти из своје збирке. Диње су са белим, жутим, зеленим и црвеним месом. По изврсности диње стаје порција једне врсте *један* до *пет* гроша чаршијски у оригиналним пакетима; име је сваке врсте на пакети означено. Добити се може код мене подписанога.

У Београду.

Др. Ђ. Радић,
СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«.

!! КОМЕ ТРЕБА НЕК' ПРОЧИТА !!

САСВИМ ТАЗЕ СЕМЕНА
ОД
ЛУЦЕРСКЕ ДЕТЕЛИНЕ
И
БОДЉИКАВОГ БАГРЕМА
за живу ограду

може се **једино** добити у Београду само код нас подписани. Да је наше семе од **детелине** **врло добро**, о том имамо довољно сведочби. Што се пак семена бодљикавог багрема тиче, то упућујемо сваког, ко год оће од тог семена живу ограду да диже, да најпре прочита чланак у „Тежаку“ бр. 7. од ове године.

Због рата немачко-француског, скочила је цена детелини, која се у француској највише гајила, пак смо ју тешком муком у већој количини и добити могли.

Цена је дакле:
Детелини 16 гроша чар. ока, и
Багрему 16 гроша чар. ока.

Ко жели добро и чисто семе имати, нека се обрати на нас.

У Београду, на Сави.

Трајковић и Јосифовић.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 12. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | Уређује привремено: МИЛОВАН СПАСИЋ | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 30. АПРИЛА 1871.

Кад треба свилене бубе лећи?

Кад дудови већ здраво напупе, тако да се гди која пу̑па и развијати почне, онда треба семе за лежење спремити. На ово је нуждно за то пазити, јер иначе бубе пре, нежели лист нарасту.

После 20 дана кад се већ излегу, морају се здраво ра̑нити и онда би, ако лист доста велики не буде, морале глад трпити, и чаурице би врло слабе биле; или би морали више дудова брати, чим се опет дудара квари и нарушава.

Треба дакле ствар тако наредити, да у време велике ра̑не бубе већ, велико, добро, зрело, и здраво лишће добивају. Гди је могућно, ту нек се најпре мали дудови беру, да се на високом лист добро счврстне. Но с лежањем буба несмемо ни закаснити, јер се иначе рањење њиово продужава, гди опет брање листа дудовима, кад по други пут крену, шкодити може. Осим тога настају и за сељанина други послови, а и врућина, која у ово доба расте, није за бубе најбоља.

Ако у време лежања напрасна ладноћа наступи, која наравно и листу се развијати неда: онда се лежење буба мало закаснити може, које бива овако; то јест: престати треба семе утоплоти држати, него га на какво ладно место оставити, и тако ће се лежење задржати.

Често се догађа и то, да прве пу̑пе и први лист дудова од мраза пропадне, и баш онда немамо ра̑не, кад бубе измиле; зато већа част од глади поскапа, и зато би те године од рањења и свилодјелија престати морали. Зато је добро сваг-да више семена имати, да у случају ове несреће, на ново лећи можемо. Ко дакле опредјелено число од 100.000 буба ранити жели, за које је 5 лота семена нуждно, тај треба барем 8 лота да има, да му за време првог лежења, оно друго семе гди год у ладу и резерви стоји, док слане и мразеви не прођу.

Кад већ згодно време наступи, онда се ти 5 лота семена по кутијама, и по заклопцима од кутија, које пак све чисто бити мора, тако разреди и раздели, да највише на пол прста дебело лежи; јер што је мање семена у гомили, тим се оно боље и једначије ле̑же; но кутије се те и заклопци морају најпре чистим паниром поставити, а после тога такође̑р чимгод и покрити, да не би прашина на семе падала, и да се неби паук или друго што у нутра увукло, пак се онда на мирно место остави, гди нит' се пуши, нит је зима.

У почетку је најбоља топлота од 15 степени по Ромировом топломеру, која се за 8 дана и

на 20 степени подићи може. То није тешко учинити, треба то јест собу често умерено грејати, пак семе најпре за 4 дана гдигод на земљи, од 4 до 8 дана сасвим у висини собе н. пр. за гредом или за иконом, гди је обично топлије, држати.

На сунце не сме се изнети, а такођер ни на фуруну метнути, јербо би бубице или са свим поскапале или се нездраве излегле.

Ако се испрва семе није баш са свим на ладовини држало, то ће за мало дана побелити, и та је белоћа сигурни знак, да ће бубице скоро измилити; аколи је пак семе на ладном месту стојало, то ћеду се тек десети или дванајести дан почети лёћи. Морамо ји дакле често надгледати. Што се дуже легу, тим су здравије и крепчије.

Како ћи неколико измили, таки се на семе, да га не би ладним лишћем разладили, једно парче чистог папира метне, које се са две стране мало савити мора, да се уватити може. Овај се папир мора сав избушити, да бубице кроз њега промилити могу. По њему се после ситне гранчице с младим лишћем положе. Излежене бубице попеђеду се мало по мало све на лист, и тако ји 2 или 3 пут на дан купити можемо, које на један папиром обложени кревет остављамо. На том се кревету једна црта с кредом направи и после га у најнижи кат или раф спустимо.

Гранчице, на коима су се бубе скупиле, треба предосторожно из кутије дигнути, да не би оне бубице, које су још на папиру, прегњечили. И на то пазити треба, да не би која на земљу пала, зато је добро, да се кутија, пре нег што гранчицу из ње извадимо, сама на кревет метне.

Други дан чинимо то исто и с другим излеженим бубама, те ји постављамо и на други кревет, ког с две црте бележимо и на други или трећи кат мећемо; трећег дана се бубе мећу на трећи кревет, који се с три црте забележи и на највиши раф поставља.

При том мора соба тако топла бити, да нам је у њој врло угодно стојати; но на младе бубе не сме велика врућина долазити.

Она семена, која се четвртог дана излегла нису, треба бацити, јер ће свакојако слабе и нездраве бубице дати, које су за друге шкодљиве, а обично је свагда пета част семена за лежење не способна.

Узрок горе наведеног оделивања буба по данима, креветима и нумерама, казаћу после кад о сравнивању и једначењу века или доба њиовог говорио будем. **Р.**

Љекарија, у свези са сујевјерством, по селима.

Између свију наука, ваљда ни једна тежа није, и ни једна толико вештине и знања не изискује, као љекарија; и опет се ни у једну толико не мешају онакови људи, који је никад ни учили нису, као у њу. Нека се тко потужи из међу десетак људи, да му нешто фали, пак ће се између ти десет зацело један наћи, који ће му најбољи и најсигурнији лек казати моћи; пак шта више и у таковим случајевима, гди би и искусни љекар посла имао и промишљавати се морао.

Више бо̑ља прођу без љекарске помоћи; ако се дакле средство какво употреби у оно време, кад баш бо̑ља пролази, онда се то средство, или онај који га је препоручијо, извиче, пак је та вика све већа, што год се овакови случајеви чешће догоде. Од туд и долази да се многе, по себи неважне ствари, на велики степен у сељачком љекарству подижу, као: ладна и врућа вода, тврде земичке, комадара ракија, биљни сок, и т. д.

Све се ове ствари за мало или дуже времена од људи употребљују, пак онда у вредности својој падну. Безобразлуком и објавама по новинама може се ма какво трице за најбољи лек извикати.

Ако баш овакови љекарски невештаци свуда своје верне задобију, опет јим сељаци помажу славу своју онако увеличати, какову је ни најбољи љекари недобију. Многе такве чудноватe љекарске невештаке на далеко вуку, и многе им новце дају. Истина, сваки не дође до такове славе, јер их има свакојаки: један зна „разтерати“ грознипу, други зна „бајати“ од главобоље, трећи „зна„ нешто против костобоље, четврти опет „зна“ крв зауставити, пети „разтера“ брадавице и т. д. Сељаци држе здраво на овакве људе, кад се извичу по околини, они држе да такове лаже неку особиту моћ у себи имају.

Штета, коју овакови људи наносе врло је голема, и за многе предјеле није ни претерано, ако се каже, да овакви невештаци здравље људма руше, и да више тако умиру, нежел од други опасни боља.

По народу има више љекарски средства, нежели у једној љекарници. Пак поред употребљења овакови ствари, још се којешта говори, створења нека призивљу, која или нису позната, или јих ни нема на свету.

Врло много средстава, која данас наши сељаци противу једне или друге болести употребљују, заостала су још, од стари времена, кад су ји стари љекари још употребљавали. Сељаци се наши још и данас они стари средстава строго држе, која су

од новији лекара давно одбачена, и која управо много и непомажу. Више пута оде сељак у лекарницу и заиште какав лек, који лекару није ни познат.

У старијем добу су многи на то држали да и умна својства некоји биља и животиња за лек служе; тако су н. пр. употребљавали црвен восак против црвеног ветра, и мислили: кад црвен восак око тела веже, да ће му ова болест уминути; на рàну кад псето уједе метали су, пак и данас мећу, од оног пса испржене длаке; од променљиве грознице, веле помаже, кад се нокти отсеку и под тополу закопају, јер онај у грозници тако дркће као лишће од тополе; од жутице веле да је добро ону воду пити, где се дукат мете и т. д.

Особито је пуштане крви у наш народ ушло. Он нити пита лекара, ни никог, нег кад му шта фали, а он оде берберину да му крв пусти. Берber то уради плате ради; ал крв пуштати, нек' се нико неусуђује, пре нег што искусног лекара не запита, јер узалудно пуштање крви, може лако смрт нанети.

Код наши сељака има више фели којекакви масти, фластера и други мазала, нег у једној лекарници; сваки то зна, од такови невештака, маст какву направити, и за једну или другу болест употребити, пак сад помогла она или не помогла.

Псећа, курјачија и змијска маст, врло се разно код наши сељака употребљавају.

Кад тко зуб извади, а он га мете у комадић леба, и баци га псу, а то зато, да му буду остали зуби, као псећији јаки.

Има предјела, у ком се скувани миш против „велике болест“ употребљује.

Кумрије у собу, и јарца у штали држати, веле да је због болести добро, ал какве нико незна да каже, он је само тако чуо, пак се тог држи.

Боље се овакови ствари оканути, пак у кући чистоту одржавати, а кад је ко болестан, лекара дозвати, нежели онакове ствари употребљавати, које су више пута и смрт налеле. **Р.**

Како се може познати, која ће кошница скоро ројити.

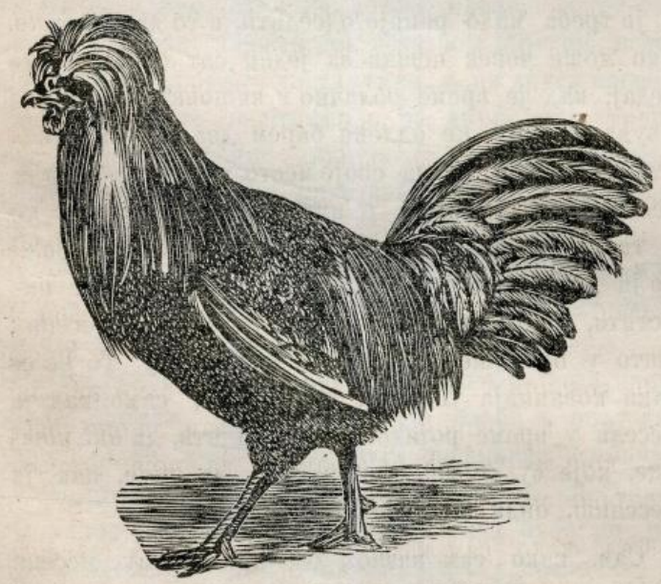
При концу месеца априла, ако је добра година, то већ треба да се почињу кошнице ројити. Кованција треба често да прегледа кошнице. Ако је која дотерала саће до земље, такову кошницу треба подићи на фиоку; ако ли немаш фиока, а ти ископај јаму под такову кошницу, да може радити, да не дангуби. Ако је не би подизао, или у земљу укопао, то би је само у оно време мучио. Неке кованције тако верују, да ако је не дигне на фиоку или укопа уземљу, да ће онда пре роити. У том се сваки онај вара, који тако мисли. Сваки ће се уверити, да је то велика погрешка, кад такову кошницу не подиже или не укопава, која је дотерала саће већ до земље, а има матичњака затворени, па неће да рои, а народ не може у кошници да стане, него се пати, споља на кошници стоји, и неколико дана нити шта ради, нити се рои. Учини дакле на таквој кошници пробу, подигни је увече на фиоку, видићеш сутра-дан, ако буде лепо време, да ће ти рој изићи; зашто матица докле год не види сав свој народ скупа, дотле неће да изађе, а матица никад неизлази на поље, само онда кад рој изведе. Дакле кад са тако догоди, да је кошница мала, па сав народ не може да стане у кошници, већ је принуђен напоље изићи, и тако очекивају матицу да изађе; матица пак незна за тај народ, што је на пољу и зато се закашњава, онда рој дуго неће да изађе. Кад је пак подигнеш на фијоку, народ дође сав скупа, и матица види свој народ сав; то је одма готова ројити се и свој народ извести.

Ако си кошницу с пролећа гдегод у шуму однео, то гледај још док нису почеле пчеле роити и саће докле није оптерећено са младим народом и медом, па се за раније сели из шуме; зашто у шуми је тешко ројити. Где су дрва висока и густа, ту се губе ројеви; ватају се високо, па с великим трудом једва га стресеш, а и сам живот ризикаш. За то ји треба мало раније одселити, и то далеко тако, како може човек пешак за један сат отићи. И то гледај, кад је време облачно и кишовито, да народ никуда у пашу не одлеће барем два и три дана; с тим ће свака пчела своје место упознати. Ако ји гдегод близу однесеш, и није кишовито време, то ће ти се половина пчела погубити. Зато је боље ако ји можеш на таково место још у пролеће наместити, да ји никуда не крећеш до саме јесени; зашто у преношењу силна се пчела губи. То ће се сваки кованција уверити, да је тако, само кад ји пресели у време ројидбе, па ће видити, да оне кошнице, које су се већ приправиле, да роје, пак ји преселиш, онда ће престати са ројидбом.

Сад, како сам казао, да при концу месеца априла, ако је добра година за плече, можемо се надати гдекојем року. Кад прегледаш кошнице, коју мислиш, да је најбогатија са народом, пред саму ноћ закади је мало димом; па види, како јој стои саће у кошници, има ли по вр'у саћа матичњака

запечаћени. Матичњак ћеш познати, он се разликује од други чаурица; док још није запечаћен, изгледа као мали напрстак; кад га пак запечате, онда изгледа, као сисица овчија. Кад тако видиш, да има (макар да је само један запечаћен), то сутра дан, ако је лепо време, можеш очекивати роја: јер чим пчеле горе матичњак запечате, то се онај дан горе у сању млада матица излегла, и та води свој народ одма сутра дан на поље, само ако је време удесно. Онда други рој можеш чекати девети или десети дан, да ти изиђе. Јер матица кад метне јајце у матичњак, и прилепи га на дно у матичњаку, тако се мало види, као вр' од иглице; тако стоји три дана, па онд ато јајце пукне и буде као млеко, и тако стоји опет три дана; од тога млека буде црв, и тај стоји три дана; онда пчеле затворе матичњак, и тако затворен стоји девет дана, пак се онда излеже матица. Зато обично други рој излази девети дан на поље. Трећем и четвртом року не зна се термина; онда већ има матица сувише, па кад науме, само ако је време лепо. Мени се само једанпут догодило, да ми је једна кошница ројила у јутру, у седам сати пустила првака, а после подне у три сата пусти другог роја. То се зато догодило, зашто је било више од недеље дана ладно и кишовито, пак се није могла ројити, а за то време налегло се више матица, такођер и пчела, па се истигле и једва су дочекале леп дан, да изађу. **Р.**

Капорак.

Оделење капорасти кокошака врло је големо. Њи зову и „пољским“ кокошима, а то мисле зато, што им је капа она налик на шубаре пољских сељака.

У Холанду сам ових капорастих кокошака највише виђао, и њи тамо са особитом неком наклоношћу гаје, пак зато најлепше капорасте кокошке и певци из Холанда и Белгије долазе.

Јаја су им осредња, ретко носе и несигурно легу, а због оне велике капе, која им на очи пада, не воде добро пилиће. Нису за приплод, а нису ни за гојење, него њиховом величанственошћу красе јата.

Најлепше су ове врсте оне кокоши и певци, који су по целом телу црни, а капа им чисто бела; што је перје у капи чистије т. ј. без црни пераја, тим су драгоценији. **Р.**

О расађивању биља.

Код више биља, која се обично расађују — као н. пр. целер, купус, келераба и тд. — примјетити можемо, да се за дуго после пресаде немогу да опораве, и да им дуго треба, док се мале жилице изроде и док се са земљом подпуно смешају. С' овим заостаје биље у свом развитку и расту, и редко од њега крепко биље после бива, као од они који се на месту оставе гди су посејани. Др. Валтл, један од најискуснији баштована држи, да је боље онде семе бацити, гди ће биље и у будуће остати моћи. Кад се пак ово чини, онда је нуждно ону земљу, у коју ће се семе бацити боље урадити и приправити, и може се на једно место у место једног, два или три семена бацити, пак кад изникне биље, најснажније оставити, а оно друго изчупати.

Код биља пак, које се као крепки расад расађивати мора, као н. пр. дуван, разуме се по себи, да овај начин није употребим.

Расађивање гореречени биља и зато није пробитачно, што се семе: купуса, келерабе, карфиола итд. у масну, и нађубрену или над ђубретом лежећу земљу баци, пак одатле дође расад обично у слабију земљу. Од оваквог расада тешко може крепко биље израстити; јер је прелазак из масне и нађубрене земље, у мршаву врло прек.

Још је најбоље, кад сваки себи сам семе запати, јер куповно је семе обично неваљало.

Ја сам прошлога пролећа сам то искусијо, да сам семена од једне, токорсе уважене трговине из Пеште семена купијо, пак ни 5-ти део при доброј земљи, добрим надгледањем, изникао није. Најбоље је дакле сам себи семе запатити, пак онда онако поступати, као што смо горе навели. **Р.**

Сач (врбовник, силина).

Стабло сача нарасте до 3 стопе високо, с прста је дебело, и у више, с лишћем обрастла споредна стабла подељено. Лишће је стреласто, усечено и модро; цвет је жут.

Као сва трговачка биља, захтева исто тако и сач добру, нагнојену и добро урађену земљу. Сач се сеје с пролећа, или још боље месеца августа и почетком семтембра; 8 фунти семена је довољно на једно јутро. Кад се с јесени сеје, много је издашнији и бољи. Ако би биље ово с јесени још повелико нарастло, онда се обично покоси и стока с њиме нарани. С пролећа се мора сач на њиви разредити и од травуљине оплевити. Биљка од биљке треба да је бар једну стопу једна од друге.

Кад је лишће с једног педља дугачко, и кад се цвет указивати почне, онда се највеће лишће одузме. За неколико недеља изтера на ново друго лишће, које се онда опет покида, и то се све једнако тај посао продужује, докле се год може. Неки жању сач преко године четир пута, неки три пута, и ови боље чине, јер је онда лишће много веће и боље. Са добре земље се од прилике 150 центи на годину свежа лишћа скинути може.

Покидано лишће се најпре испере, пак се онда на сунцу осуши, или се остави да само провене.

Тако затим дође у сувачу гди се изкида и угњечи. После овог се све мете на гомилу и покрије да не покисне. За 8—12 дана се одкрије ова гомила, пак се цело на ново добро измеша. Затим се направе кугле од те масе, које се на ветру — ал нипошто на сунцу! — добро осуше, пак се онда продаду. Ово је обичан начин готовљења, који би се и поправити могао.

Њега има две врсте; једна је што се код нас сеје, а друга је тако звана Француска. Разлике између ове две врсте скоро никакове нема.

Болести друге нема, осим што по негде лишће труне, а томе је подводно земљиште узрок, које одводњити треба, пак ће се болест одклонити.

Непријатеља нема.

Из лишћа му се цеди жута боја, за бојадисање свиле и вуне. **Р.**

Уплив поднебија (климе) на биље.

Давно је већ познато, да биље једно и исто, пре лишће и цвет свој развија, што је год југу ближе, од онога, што је северу ближе, и то све по степену иде, како се којој страни, северу или југу приближава.

Ови се исти случајеви такођер и на нашим бреговима и дољама примјетити могу. Биље које је већ одавна у долу прецветало, можемо, соразмјерно висини брега, на брегу у најлепшим цвету наћи. Они људи који на високим бреговима станују, уживају плодове њиови дрва много дуже, нежел они у долу, јер на високом брегу онда тек воће зрети почне, кад се у долу већ давна обрало. Пак зато: што ладније тим доцније.

Више су у овој струци искусни људи, тражили време, за колико биље једно и исто по разним степенима земље наше, једно од другог пре или

доцније цвета и зре. Сравњивајући дакле предјеле по површију земље, нашли су: да једно и исто биље у 4 дана доцније цвета и зре — у даљини од једног степена што је у степену ближе северу, од оног, што је у степену ближе југу.

Цветање биља неускорава само топлота, него ту има још много други узрока, ал је топлота тек најглавнији узрок. Ми наше цвеће у собу мећемо, да пре до цвета у пролеће дођемо, а то зато, што је у соби топло, пак ћемо пре цјел постићи, нежел да чекамо природно-законо време на пољу.

Кад би се доказивати хтело, колико је овом или оном биљу топлоте и влаге, за потпуни свој развитак, нуждно, морали би најпре унутрашњи састав у призрење узети.

Познато ће бити, да на дивјем кестену, више пута преко године, после свог времена, по гдикоји цвет наћи можемо, пак је славни професор Де-Кандол, много пута изтраживао узроке, зашто и како то бива, пак није нашао, да су том доцном цветању топлота и влага узрок била, него је сасвим други узрок нашао, а то је: електрицитет, с којим је ваздух у пролеће и у лету препуњен, особито после велике кише. После велике кише с' муњама и громовима, можемо на гдикојем биљу са слободним оком видити, како се лишће на биљу развија и како у висину расте.

Овако брзом развитку, неможемо само топлоти и влаги приписати, него што је по свој прилици највјероватније: топлоти и влаги у сајузу са природним електрицитетом. **Р.**

Начин, како у Енглеској дрва од гусеница чувају, и како тим начином, дрвету бољу плодост доприносе.

По гдекојим предјелима у нашој отачбини окрече дрво са кречом, да од гусенице сачувају, ово истина ползује, ал је сљедећи начин, који се од неког времена у Енглеској употребљава, много бољи и користнији. Они раде овако: скувају у води осушену кору и лишће од ора. Кад се ово на гушће мало скува, успе се у то вариво мало мокраће, али та мокроћа несме од три дана старија бити. Ово мора сад 24 сата гдегод на миру стајати; после тог времена се кроз редко платно процеди, и мало обична, угашена креча, к' томе дода. Кад смо ово учинили, морамо светле чаћи из оџака скинути, у врућој води растопити, тазе волове жучи са мало истученог жутог сумпора с' чаћом помешати, и ову смешу са првом добро измешати.

Кад дакле лишће с' воћака опадне, треба с' овим добро дрва од оздо па до највише гранчице са четком једном добро намазати, пак си од гусеница сигуран, да ји нећеш имати. С' кречом се само, већ из својн чаурица изишавше гусенице тамане, ал ова смеса угуши и јаја она, која су гусенице под кору оставиле, и која би се на пролеће излегла.

Овом смесом ниси само воћку од гусеница осигурао, него ју чисто на ново помладиш, и здравије, веће и укуснije ћеш плодове са ње збирати. **Р.**

Да сачуваш ждребад од слепоће.

Млоге болести и невоље нападају на ждребад, а највећа је слепоћа. Млоги ждребчићи и то управо они, од који се надамо најлепшим коњма, једу с таком полепом, да скоро очи избуље, и с тога ове ослабе и на послетку сасвим ослепе. Да ово зло препрече, дају економи ждребадма више сена, а мање овса, јер мисле напротив, да је том злу овас узрок, да он има својства због којег ждребе ослепи. Но тиме није ждребету ни најмање поможено, него му се још одпомаже, јер оно треба крепке рâне, да може растити; а сено му је недаје, те се мора ждребе мучити жвакањем ове грубе рâне. Отуд се излежу многе друге болести, особито сипљајивост, за коју је доказано, да долази одтуда, што је ждребе премного сена јело. Свима овим невољама ћеш доскочити најсигурније, ако ждребадима намењену оставиш у води преко ноћи, те ће до јутра одмекнути. Ово је средство свакојако пробитачно, а не стоји трошка ни труда. У најзнаменитијим коњским заводима употребљавају га с добрим успјехом: зато би се овај поступак имао свуди и одма завести. **Р.**

Да млеко дуго неускисне.

Да млеко дуго неускисне, држи га у дрвеним судовима, ал судове врло чисто чувај, јер ако се најмање киселине у њи увуче, часом се онда и млеко квари. Држи те с' млеком суде у чистим одајама, и колкогод је могуће на промаји, још лети у кадама у ладној води, и удеси каде тако, да можеш воду одпустити, чим се мало загреје и другу ладну напустити, а да не мораш каде ни тегле ил судове покретати. Притом варење млека сваки дан, одржи га много дана да неускисне. **Р.**

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Мај.

Овога месеца цвета кестен, раст и више други дрва; ливаде су већ силним и разним цвећем накићене; птице граде гнезда и легу јаја; препелице долазе; ловачке се животиње паре; први врапчићи излећу.

Преко изникнуте зоби и пролећњег јечма ваља ваљком прећи; ако си репе посејао, а ти је сад расађуј; ако ниси већ детелину посејао, а ти је сад сеј; кудељу такође сеј; прошлога месеца посејали и изникнути кромпир, ваља овога месеца окопати; Лањску детелину можеш први пут покосити, јер је сада најбоља и највише ране у себи има. Овога месеца сеј и бостан.

Купус ваља расађивати, ако се то прошлог месеца још није учинити могло.

Овога се месеца свиње на угар терају и цвеле. На стоку пази да се не преједе зеленом пашом и раном.

Раци се овога месеца ватају, пак све једнако до месеца августа.

Пчеле се почињу ројити, и искусни пчелари веле, да се у овом месецу уваћени ројеви најбољи.

Ни један ваљан баштован не треба оне послове да отлаже, које је требао у прошлом месецу свршити. Сад се леје зељем посејане од траве плеве, да зеље боље растети може. Друге половине овога месеца ваља ону зелен разредити, где је честа, и то при влажном времену, да остала снажније и веселије растети може. И опет 'грашак, спанаћ и месечне роткве сејати треба, а тако исто и сваку фелу пасуља.

Карфиол и зимски купус на леји сејати; ако су расади за расађивање, треба ји расађивати и то после кише, или ваља пазити на кишу, пак на кратко пре кише расађивати. Ако је пак суша, и није се скорој киши надати, онда и без кише јутром, ал' боље с' вечера садити и добро заливати треба.

Около расада, који је прошлог месеца расађен и ако се примио, треба мотичицом земљу распустити и то одма после прве кишице; ако пак нема кише, а оно га ваља с' вечера добро залити, пак у јутру без оклевања окопати. Добро ће бити и око прног лука мотичицом поплиће земљу сад распустити.

Растило младих воћака треба пријежно прегледати, пак ако се који калем није примио, а гранчица преко зиме насечени још имамо, то се још у кору накаламити може. Ако у растилу из корена каламака издапци избијају, треба јих почупати, а место где су одчупани, боље рећи одсечени, треба калем-воском замазати. Ако је овога месеца суша, треба расађена дрва, а и цело растило заливати. Растило од траве чисто држати и мотичицом прекопавати. Младе калеме, који су потерали, ништа нетреба сад дирати, но оставити ји да у миру расте, али и опет пазити да сваки своју тачку има.

Ако која грана на воћки куња, треба јој род покидати — ако на њој има, — пак ће одма боље успјевати и весслије растети, а ако рода нема, треба је одрезати. Цветајуће јагоде треба после сунца с' вечера заливати, ако је време суво, јер иначе нећемо рода дочекати, а што би било, било би кржљаво.

Овога је месеца дан 14½—16 сати дугачак. **Р.**

ГЛАСНИК.

ГГ. предплатницима „Тежака“ и члановима друштвеним!

Како је ево већ пола ове рачунске године протекло, а многа гг. претплатници још предплату своју на лист неплатише, то се овим учтиво умољавају, да дугујућу предплату што пре „друштву“ овоме послати изволе; јер на тај начин неће друштво никад своје рачуне на чисто имати моћи. Исту ову молбу упућујемо и на чланове *помагаче*, који своје улоге до данас не послаше. Нарочито се пак умољавају она гг. предплатници и чланови, који још и од прошле године друштву овоме што дугују, и који су особеним расписима умољени: да дуг свој друштву овоме најскорије одужити изволе.

* Сваким даном све се више друштава састављају у Немачкој и Швајцарској „за чување птица и домаће стоке“. Тако је једно друштво установило и утврдило правила за себе. Један ћу пример да наведем само: *„Ко убије птицу грабљивицу, н. пр. кобца итд. тај добија од друштва награду од 2 фор.; — а ко убије птицу певачицу, која ее од гусеница и бубица рани, које нашим усевима и шумама шкоде, као н. пр. царића, жују, детлића, итд., или им гнезда разори, тај плаћа глобу 1—10 фор. или се осуди на 1—8 дана затвора. Ко убије славуја, тај плаћа глобе 5—15 фор., или се 1—8 дана затвори, а ко га ухвати жива, тај га мора пустити и опет 2—5 фор. глобе платити; ко му пак гнездо с' јајима утамани, тај плаћа 20 фор. глобе или се на 10 дана затвори. — Ко бије немилице и без узрока коња, кобилу ил' вола у кола, тај плаћа 5—10 фор. глобе, или се 3—8 дана затвори (ала би се код нас сваки дан бар по 20 дуката на тај начин сакупити могло, или би писане преступне са таким грешницима биле); а ако је кобила ждребна, или крава стеона, које и за сву осталу домаћу стоку важи, плаћа глобе 10—15 фор. или ако неби био у стању платити, мора издржати 8—14 дана затвора.“*

Ја држим да би и за нас овакова правила од превелике користи била, кад погледамо наше рабације и сељане, како своју стоку немилице сатиру. Волови им код куће гладују, једва себе саме од слабости вуку, а газда им натоварио толико на кола, да баш нису у стању да повуку; е, сад шта овде следује: *мотком их бије*, (не бичем!) да оће кости да им испребија, а волови кад попадају, а он онда с' кола терет на путу збаци. Стотину такови примера сваки дан код нас у сред престонице има. **Р.**

* Ц. и кр. ческо земаљско намјестничество, опредјелило је наплату оним особама, који се са ватањем и утамањивањем бубе *шљиварке* (хрушта) и *ронаца* занимају. Ко дакле ухвати и поубија 5 ока речени буба ил' ронаца, тај ће од власти добити 32 крајцаре а. вр. Полак од ове суме издаће се из касе дотични општина, у чијем се забрану ухвате бубе и ронци, а полак ће се дати из државне касе. **Р.**

О Г Л А С И.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

1. 6—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

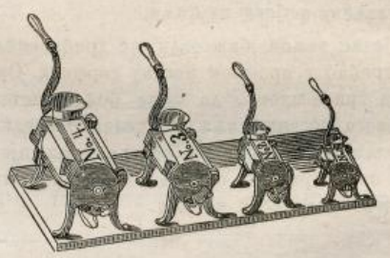
препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења*, *сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

2. 6—16.

C. PLATZ & SONS
in
ERFURT,

препоручују своје велике производе у цвећу и воћу. Послугу најтачнију и најсолиднију обећавају. Цјеновници се могу од њи на наплаћено писмено зактевање у свако доба добити.

CARL BEERMANN IN BERLIN.

Има машине за *сецкање меса* у следећи пет сорти:

№ 1. за обичну кућу по 6 талира пруских.
№ 2. што исече сит. за сат 30 фун. меса по 9 тал. п.
№ 3. „ „ „ „ „ 50 „ „ „ 12 „ „
№ 4. „ „ „ „ „ 100 „ „ „ 22 „ „
№ 5. „ „ „ „ „ 500 „ „ „ 45 „ „

Има такођер машина за надевање кобасица по 8—12 талира пруских. 4. 1—*.

!! СВАКОМ ЕКОНОМУ НУЖНО !!

Ручно млатило, као што је оно у 1. броју листа овог насликано, које је удешено за 2 човека, изврши за **један сат** 40—60 снопа пшенице, јечма ил' овса, и које неоставља зрно у слами, а лако се с'њиме рукује — продајем ја, од *кованог гвожђа* тако састављено, да га и сваки циганин оправити може, ако би се што пореметило, **за 27 дуката цесарски**, а од *ливеног гвожђа* (бронзе) за 22 дуката цесарски.

Млатило за 2 коња ил' вола, налик на прво, ал' је у стању 3 пута оволико за дан извршн, — продајем за **55 дуката цесарски.**

Наручбине за *целу Србију* прима секретар „Друштва за пољску привреду" г. др. Борђе Радић у Београду, с' којим ја у свези стојим, и који ће у свачему нужна извешћа дати моћи.

У франкфурту.

МОРИЦ ВАЈЛ.
1—*.

6.

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast*. Berlin, Wiegand & Haempel." Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III.

БРОЈ 13.

Издаје: „Друштво за пољску привреду.“

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу.

Уређује привремено: МИЛОВАН СПАСИЋ

Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

У БЕОГРАДУ.

15. МАЈА 1871.

О гајењу коња.

1.) Ко оће коње да одгаја, тај мора имати неку особиту наклоност за коње и њиово одгајање. Земљодјелство без стоке неможе обстојати. У новијем добу што покушаваше, да обрађују земљу с' машинама, без стоке, могу се заиста тог' оканути; ал' и заиста су само покушаји, јер машина може радити, ал неће гноја дати, без ког нема земљодјелства. При нашим околностима је најнуждније одгагјање говеда, односно и оваца. То су до данас сви доказивали, да је у економији одгајање говеда и оваца преко нуждно, ал за одгајање коња није нико јошт рекао, да је и то исто тако нуждно, као и прво. Пак шта више, налазе се људи, и у оним предјелима, гди одгајање коња на вишем већ степену стоји, да за њи и немаре. Пак зато, ко нема особиту вољу и наклоност на то, нека се тог посла и окане.

2.) Ко оће коње са успјехом да огдаја, тај мора и знања за то имати. Говеда, која у економској вредности најближе коњма стоје, могу се одгајити и без особити знања. Ма се и догодила каква несрећа при телењу, опет на послетку остаје телећег печења, ал код ждребења тог нема, зато се мора на свашта пазити при одгајању коња.

3.) Ко оће коње да одгаја, мора се постарати за добре кобиле, и кад на добру наиђе, нетреба ни за које новце да је прода. Због добре кобиле може, ма и лошији ајгир (пастув) уважења добити, ал због хрђави кобила може и најбољи ајгир своје уважење изгубити. С' другим речма: Кобила је при одгајању коња у већој важности, или бар у толикој истој, као и ајгир. Ово нас подпуно уверава, кад кобилу од једне, а ајгира од друге пасме спаримо. Мазгов, произлазећи од кобиле и магарца ајгира, сасвим је другчији скот, нежели онај, који произлази од магарице и ајгира коњског.

4.) Ко оће коње да одгаја, мора за своје добре кобиле и добре ајгире набавити, нежалећи ни трошка ни труда. Ако држиш, да оно ждребе, које ће се ождребити, не вреди толико да се за доброг ајгира мало више плати, то ти онда цео посао невреди ништа, и онда је најбоље: оставити се свега.

5.) Ко оће коње да одгаја, мора се јако за то заузети, да му кобила ждребна остане. Јалова кобила исто толико штете наноси, као и јалова крава; то је при одгајању све једно. Да кобилу примајућу задобијеш, мораш је после ждребења на 9 до 11 дана под ајгира пустити, ал тако, ако кобила није болестна. У свима случајевима је ну-

жно, кобилу дотле ајгиру пуштати, докле се код ова вурати непочне, т. ј. докле ајгира неусхте више. Онда се може узети, да је ајгира примила.

6.) Ко оће коње да одгаја, тај несме на брз новчани добитак рачунати; одгајање коња се најкасније — од свију други скотова — исплаћује. То је одвеће тешко, добитак какав при одгајању коња израчунати, у обште би могао човек рећи, да при одгајању коња нема штете; јер колико нас коњ кошта док га одранимо, по то би га могли и купити. Корист коње сам одгајити у томе лежи, што је коњ скоро рећи из руке ми израстао. Трошак, који при одгајању коња имам, неосећам тако јако, као кад морам на једаред велику суму новаца за њега издати; а друго знам шта сам однеговао, нећу се морати при куповању преварити дати. Добро одгајање се и добро исплаћује, само што је тај добитак јако промењљив, због тога, што је и цена јако промењљива.

7.) Ко оће коње да одгаја, мора имати и стрплења, и мора с' мањим производом започети, пак онда све тачно прорачунити, и тек онда свој посао продужити. Код већег производа наће се лакше каква погрешка, нежели код мањег; код мањег се све дâ боље удесити и извршити.

8.) Ко оће коње да одгаја, мора за то све оправе имати. Коње као теоце везане у штали одгајати, сасвим је наопачке. При таквом одгајању добијамо скотове, што као коњи изгледају, али она својства немају што треба коњи да имају. Коњ мора имати костију, а кости се скакањем и ходом добију. Због тога је ливада и пространа авлија нуждна.

9.) Ко оће коње да одгаја, несме рâне штедити, јер величина и јачина коњска лежи у — зобној торбици.

10.) Ко оће коње да одгаја, мора ждребад као ждребар, а не као коње сматрати. Ждребе, ма оно како велико и јако било, само је ждребе, и још не одрастао коњ. 'Ко неможе дочекати, док му ждребе неодрасте и недоће до своје јачине, 'ко га већ друге године у плуг и у кола вата, ко га пре времена подкива и седла, тај никад добре коње имати неће. Пре времена употребљавана ждребад, закржљаве већ у трећој, четвртој години и остану таки док су живи.

Р.

О ројевима који остављају своју кошницу и беже, како ји треба зауставити.

Месеца јунија се већ у велико роје пчеле. Треба пазити какова нам је година за пчеле; ако је година добра, медљана, то можемо пуштати и трећаке ројеве, нека сами за себе раде. Тако се може до конца овога месеца радити; после пак није саветно таке мале ројеве башка остављати, него треба састављати трећаке, зашто још за сад имамо времена поправити такове мале ројеве; боље нам је сад у време од два мала роја, начинити један добар.

Ројеви други и трећи имају више матица, него колико потребују, зато се роди међу њима велики раздор и рат. Свака матица има на своју страну по нешто партаје пчела радилица; пчеле пак не потребују више од једне матице. Сад, кад стану из толики матица једну матицу себи за поглавара бирати, свака партаја оће своју матицу да задржи. Из тога се дакле роди међу њима рат, тако се једна на другу устрми са отровним оружијем, и чим се шчепају две и две, једна другој пуштају жаоке и обе мртве остану; и тако више пута се догоди, па да се сав народ упропасти, и то све због матица, ако није кованција искусан, помирити ји и помоћи.

Такове ројеве кад у кошницу стресеш, треба ји често прегледати, како се владају. Ако видиш, да саме пчеле матице мотају и даве одма у почетку, то је добро, оне су се већ поравнале и сагласиле; и тако ће све матице, које не потребују, подавити, а само једну, коју су себи за поглавара изабрале, оставити. Таки ројеви обично не остављају своју кошницу нити беже.

Они пак ројеви, који су, кад ји стресеш у кошницу, у почетку мирни, матице не мотају нити даве; од такови ројева треба се бојати и на њи треба пазити. Ту ће се родити између њи побуна. Неки тако остану два и три дана, па онда кад стану матице мотати и давити, матице нагну бежати на поље; тако онда и народ, један за другим побуни се и на поље из кошнице изиђе. Неки ће се опет ту близу уватити, но то се ретко догоди, него како из кошнице изиђе, одма нагне бегати.

Кад приметиш, да су такови скорашњи ројеви немирни, жагор да је унутра међу пчелама велики, на такву кошницу треба добро пазити. Кад видиш, да се пчеле тако испред кошнице играју, као канда би се хтеле ројити; а најскорије ако би то видио пре подне, онда треба такову кошницу у наоколо добро земљом обгрнути. Видиш ли да све више и више пчеле из кошнице излазе, а у кошницу не улазе; то је знак, да ће тај рој бегати; то не чекај даље, него на цев треба неколико пута кроз лето у кошницу дима заданути, нека се добро

пчеле опију, и тако ће престати од бежања. Ако ти је случајно већ рој из кошнице и почео излазити, зато ништа; само га треба што брже надимити, па ће се морати и оне, које су већ на пољу, натраг вратити. кад виде, да јим друштво не долази.

Ако ти је случајно већ рој из кошнице утекао, онда друга спасења нема, него из шприцаљице на њега воду бацити. А добро је и од рогоза направити шкропила, и тако шкропити; добро је и прашак бацати и тако забуњивати, докле матице не сустану, па ће се онда где уватити.

Рој који оће да бежи, тога ћеш по овом познати. Тај се не разилази, кад из кошнице изиђе, као другиројеви, већ одма у вис више лети, него другиројеви, и пчела је сва скупа, и толико се ту бави около кошнице, док сва пчела из кошнице не изађе, а кад сва пчела из кошнице изађе, онда одма предузме пут бегању.

Зато, кад би тако приметио, гледај па им одма лето мање начини, како може само једна пчела ући и изаћи. Са тим ћеш ји задржати дуго време, што ће тако по мало излазити; а оне које су већ пре изишле, по за дугом времену летећи већ су уморене, и тако ћеш ји лакше зауставити.

Кошница која ти је већ изројила, треба је после подне добро димом закадити, пером пчеле са сања очистити и видити, има ли још у сању млади пчела неизлежени. Ако видиш, да још има, остави ји, нека се сва пчела излеже; кад се сва пчела већ излегла, онда је изнеси изван коваилука, на њено место мети празну кошницу, а ту, која се изројила, добро закади и дубоко ју подрежи. Кад си је већ подрезао, мети је на своје бивше место, тако је остави до 14 дана. Кад прође 14 дана, закади је мало и гледај, има ли у сању новога народа запечаћено. Ако то не видиш кроз толико времена, ту кошницу треба често прегледати, да није остала без матице. Пресад, који остане после ројидбе и подрезивања, тај већ до 14 дана има прилично новог народа у сању запечаћеног.

И то се много догађа, да матица од многог ношења јајца ослаби, и тако сирота мора скапати. Неки пута се догоди, да и од своји пчела удављена буде; јер већ кад неће више да роје, а матица је још доста заостало, које се нису биле излегле, то ће пчеле ове матице све подавити, па у тој побуни шчепају сироту и стару матицу и удаве је, и тако остану сироте без управитеља.

Таквим дакле пресадима треба гледати што скорије да им се помогне. Сад се лако може таковим покваренim кошницама помоћи; јер сад имамо матица и сувише. Кад изиђу други и трећи ројеви, толико има матица у њима, да се може из њи бирати. Кад стресеш рој у кошницу и станеш код ње, ту ћеш видити много матица, где тумарају около кошнице, а не смеду да уђу унутра; јер знају добро шта ји тамо чека. Такове матице, које шивере око кошнице, треба ји поватати и у цевчице од трске пометати све башка, и цев затворити, но одушку на цеви начинити да се не би угушиле; и тако после заода сунца подај онима матицу који ју потребују.

Ако немаш потребе на такове матице, да ји остављаш, а ти колико можеш оне што око кошнице облећу, ватај и убијај; јер су такове матице врло опасне. Оне не само у своме року да ће заметути рат, но тумаре ма у коју кошницу, и тамо страшну побуну и рат заметну, да више од половине пчела покосе и изгину.

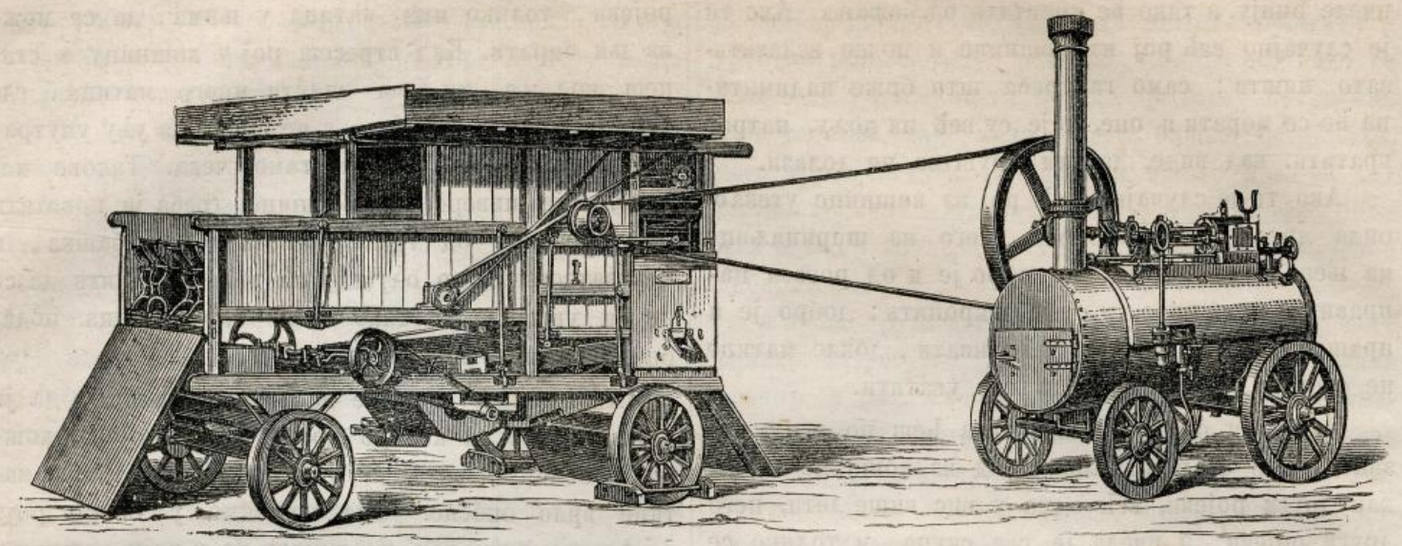
Зато треба коваиција да у време ројидбе често надгледа кошнице, да се не би таково штогод догодило. Ако се пак догоди, а коваиција није узео на ум, или може бити и да је видео, а није им искусан помоћи: тако мора трпити штету. Но ако такво што приметиш, да се пчеле косе и пред кошницом има мртви пчела: то треба одма ту кошницу подићи, уста горе, и гледај у кошницу унутра међу пчелама, има ли гдегод каково клупче пчела; ако има, ту је сигурно и матица у томе клупчету; то клупче гледај каковим прутићем изваљај на поље и потражи у њему матицу, па уби, а пчеле мало закади димом, па ће се помирити. Ако видиш такови клупчади више у кошници, са свима тако поступај. **Р.**

О вршећим машинама (млатилима), за мање газде.

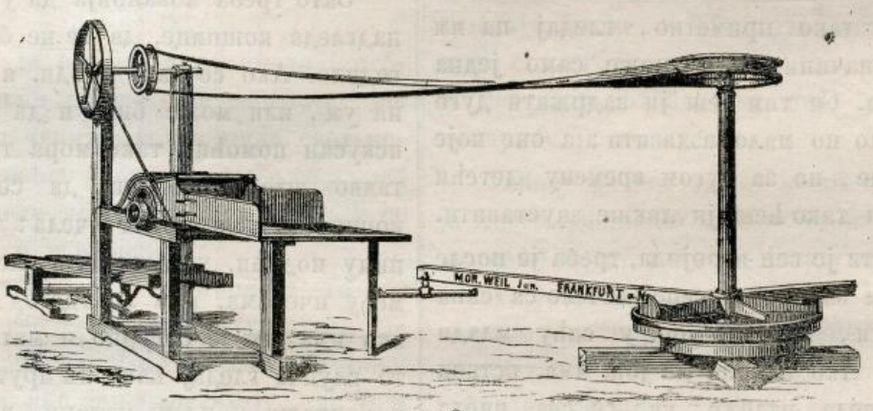
Ја сам већ једном у овоме листу говорио о *ћарним*, за *коње* удешеним и о *ручним* вршећим машинама. Но о овој ствари није згорег сељаку нашем и више пута коју реч у име разјашнења и обавештења његове и опште користи ради, рећи.

Кад строго узмемо, није далеко ни жетва; усеви нам хвала Богу добро стоје, а кад жетва, а нарочито вршитба дође, онда немамо довољно руку, да оно урадимо и у кош сместимо, што нам је Бог поклонио, него нам на очиглед пшеница, овас, јечам и друге стрмнине пропадају.

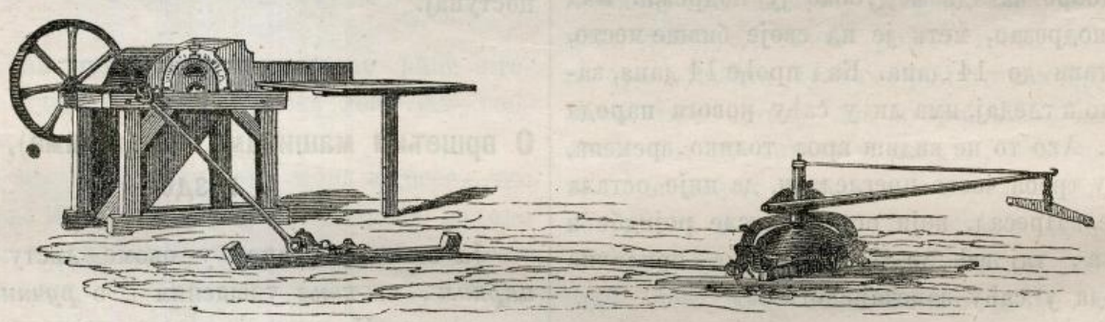
Проналазачи и произвођачи разних машина, у том су свом делању и сељаку са својом вештином у помоћ притекли, те пронађоше и произведоше

слика 1.

слика 2.

слика 3.

машине за орање, сејање, кошење окопавање, крунење, вршење итд.

Због тога, што српске земље нису још све изкрчене, а нису као што треба ни урађене, то за сада неможе о машинама за орање, кошење итд. ни говора бити; — али зато ћемо коју реч више да рекнемо о машинама за вршење, које се на сваком месту поставити могу и које су сваком сељаку од преке потребе.

Прошле године у 10. и 11. броју, листа „Тежака“ на страни 122. и 123. насликао сам и показао машине парне за вршење и то искључиво за *велике* газде. Ја сам ју само зато показао, да покажем нашим земљорадницима, како је земљораднички свет у напреднијим од нас земљама: у свачему далеко од нас напредовао и како у невољи сам себи помаже, употребљавајући у своју корист сва могућа средства.

Зато хоћу данас да говорим о оним — ма и парним — машинама; које би нашим околностима одговарале.

У Бадену, Виртембергу, Хесену итд. где су њиве

у исто тако малене комадиће подељене, као и код нас у Србији, — нестаде раденички руку, пак су се тамошњи пољодјелци најпре за то побринули, да вршење с' машинама отаљају, јер је то посао, који ваља најбрже урадити и то онако, да му никаква непогода сметати неможе, а да га у свако доба, кад год хоће, предузети и без престанка свршити може. Та код нас пропадне сваке године толико пшенице и другога зрна, због хрђавог времена за време вршитбе, да би се, за на тај начин изгубљен новац 500 и више вршећи машина купити могло, којима би се све незгоде у Србији — у том погледу — одклонити могле.

Има, као што сам мало пре рекао, и *парни* вршећи машина за *мање* газде, ал' коју би лако општине набавити могле, да ју под кирију приватним лицама на послугу дају, а од добивеног десетка да се машина у добром стању одржава и човек један најми, који ће с' машином управљати, на њу пазити и увек ју у добром стању одржати. Такове машине са целом оправом стају до 540 дуката цесарски, а изврше на један сат 150 до 200 снопова. Ево тако изгледају мале парне вршеће машине, као што ти слика 1. показује.

Овима су машинама најсроднија она млатила, која у место парне машине имају *витло*, које 1 или два коња или 3 вола окрећу. Овакова машина стаје око 50 дуката ц. а измлати за сат 50—70 снопова. Она овако изгледа, као слика 2.

Налик овој, са витлом за *једног коња само*, али која у ⅓ мање по сату измлати; па почем на њој много гвожђа има, то она стаје 50—56 дуката цесарски. Слика 3.

Ал' на послетку требало се је и за највећи део сељака побринути, који немају ни толико места да млатило за витлом поставе, нит' имају толико усева, да им је такова машина нужна, — пак је и њима поможено са *ручним млатилом*.

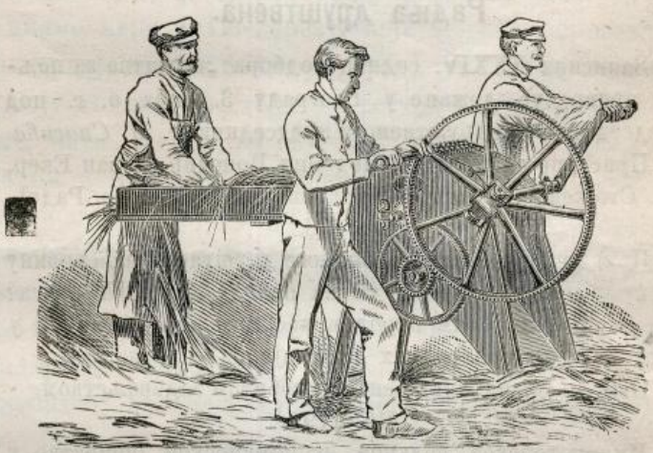
Ваљаним саставним деловима, нарочито у пренашању брзине, и могуће избегавање узалудног трвења оних делова, куд усев пролази, склопиште једну машину са 20 палаца широким млатилом, ког два човека лако окрећати и с' њиме за један сат 35—45 (по вештини уметача и више) снопова омлатити могу. За послугу нужне су још 3 особе (једна жена и двоје деце), који ће сламу одгртати и зрно удаљавати.

Да су овакове машине врло добре, види се и отуда, што немачке пољско-привредне новине од прошле године известиште свој читалачки свет, да су те машине од *Вајла* из Франктурта најбоље, и да их је прошле године једино та фабрика само до 2000 направила — а камо остале фабрике?!

Овакове лаке машине за вршитбу (млатење) стају: од *кованога гвожђа*, тако направљене, да их сваки ковач оправити може, ако би се што скр'ало, **27 дуката ц**, а од *ливеног гвожђа* (бронзе) **22 дуката ц**. Прве су за нас и наше околности боље.

Приближује се време где ће нам ове машине требати, а ако их на време имати желимо, онда их треба **сада** наручити, како би нам на време и стигле, јер бадава после вике и пискарања, кад не дође на време у сљед доцне наручбине.

Сваки у *Србији*, који би хтео овакову машину набавити, нека ми пошље новце, а кад машина приспе, ја ћу сваког куша у обхођењу с' машином том обавестити и нужна му упутства за чување те машине дати. За унапређење наше пољске привреде, и те сам се дужности радо примио и стојим *сваком члану* „друштва“ нашега на услузи. (Види оглас у данашњем броју). У првом броју листа овога насликао сам ту машину кад не ради, а ево је

кад ради.

Др. Ђ. Радић,
СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«.

Нешто о краставцима.

Како у мају започне непрестанце лепо време, а ти узми неколико семена од краставаца и мети ји у један обичан цветни лонац, с' једног трста од краја. Земља у лонцу нека је обична црна баштенска са мало песка помешана. Семе треба само онако површно помећати на земљу, не забадати, него га треба са дàном другог лонца земљи прилубити, пак онда с' таком истом земљом само га толико покрити, да се баш непровиди.

Овај лонац сад треба метути у чинију каквy која је водом напуњена, да се земља у лонцу том водом од оздо накваси тако, да буде површност сасвим наквашена. Ту чинију с' лонцем треба метути на топло место какво, н. пр. на огњиште.

Већ после 24 сата издигну семена, ону на њима лежећу земљу, и онда изгледа као канда би каква кртина у лонцу рила.

За то време док је лонац на огњишту, треба увек воде у чинију досипати, ако је место гди лонац стоји сувише врело, да би ницајуће семе довољно влаге имало. Овде у лонцу остане семе обично до трећег дана, а онда су и биљке већ 1—2 палца високо нарастле, а жиле им кадкад и до 4 палца нарасте.

Сад се ове биљке из лонца разсађивати морају. По сред леје, на коју ји разсадити желимо, мора се изкопати јарчић од своји 3 палца дубљине. Кад је ово учињено, изврне се лонац са биљкама, ал лагано, пак једну по једну биљку пазљиво, да се ни најмање и ни једна жилица неповреди, узимајући, мећу се у тај ископан и за њи приправљен јарчић. Жиле, које ни додирнути нетреба, нуждно је са ситно посејаном земљом обасути тако, да биљка на свом месту управо стоји. Ако је време лепо и јако топло, нетреба никад више од 25 комада пресадити, и тако ји са заливачом залити, да буде земља кроз мокра, и да вода у јарчићима још стоји. После овог пак може се даље пресађивати.

Оно је неверојатно, како брзо разсад расте, кад се овако поступа.

Биљка од биљке мора бити у растојању од једне стопе.

Шта је још при оваквом поступку користно? То, што црви немогу семе покварити ни прогристи. Овако веле француски баштовани. **Р.**

ГЛАСНИК.

Радња друштвена.

Записник XXXIV. седнице одбора „друштва за пољску привреду“, држане у Београду 3. маја о. г. под председништвом друштвенога председника г. *М. Спасића*.

Присутни чланови г.г. Чедомиљ Поповић, Јован Екер, Ал. Стојковић, Сергије Станковић и секретар др. Радић.

Бр. 178.

Ц. и кр. патриотско-економско друштво за краљевину Ческу у Прагу, одазвало се на понуду друштва овога: „да са тако храбрим народом као што је српски, и у везу пољско-привредних отношаја радо ступа.“

Овај је одзив примљен са особитим задовољством.

Бр. 179.

Императорское вольное економическое общество у С.-Петербургу, јавља такођер: „да с' овим пољско-привредним друштвом једнокрвне браће своје, драговољно у свезу ступа“, и шиље друштвеној књижници два своја дела, а) 100-годишњу историју друштва тога год. 1765. до 1865. и б) радњу његову од год. 1865.

И овај је одзив са особитим задовољством примљен, с' тим, да и ово друштво своје списе томе друштву у замену шаље.

Бр. 180.

Г. председник јавља, да су г.г. Арса Ристић и др. Ђ. Радић, као пресудиоци дјела о „производству шума“, које је на распис друштва овога под девизом „Гајимо и уређујемо шуме“ стигло — своје пресуде њему предали и он их сада одбору подноси. Пошто су обе пресуде прочитане, видно је одбор, да су оба пресудиоца зато, да се дело под реченом девизом са опредјеленом наградом од 50 дук. награди. На позив г. председника, отворило се је писмо, које је делу са истом девизом прикључено било, из ког се видило, да га је написао г. Алекса Стојковић секретар у министарству финанције.

На ово је решено: да се господину А. Стојковићу изда на признаницу одређена награду од 50 дук. из партије буџета „за награђивање сручни дела“; да се дело ово о друштвеном трошку у 1500 ексемплара штампа, а коректуру и ревизију да писац води.

Бр. 181.

Г. председник предлаже, да се распише награда за једно дело о „*целокуином виноградарству*; *произвођењу, правлењу и чувању вина*“, с' обзиром на својство наше земље и наших вина.

Решено: да се награда за таково дело од 30 дук. ц. по досадашњем начину у „Тежаку“ и у другим, у Београду излазећим политичним и белетристичним новинама, распише. Рок, до ког се има речено дело „друштву“ овоме поднети, оставља се до Ђурђева-дне 1872. године.

Бр. 182.

Заведење економије топчидерске иште од „друштва“ овога 264 гроша и 24 паре чарш. за воћке, које је исто заведење на основу посредне друштвене наручбине г. А. Попа-Мијовића у Неготину послало.

Горња сума да се заведењу из друштвене касе међутим исплати, а „друштво“ г. Попа-Мијовићу да пише, да наведену суму од 264 гроша и 24 паре чарш. друштвеној благајни *час пре* пошље.

Бр. 183.

Председник подружине шабачке јавља, да је подружина, од пожара покварене друштвене плугове дала оправити, и иште да „друштво“ по приложеном рачуну за ту оправку одобри издатак од 1120 гроша чарш. Но да неби дрвени делови тих плугова од кише и влаге већем квару и трулежу изложени били, моли подружина, да може те делове одајном бојом бојадисати дати, за који посао бојадија 80 гр. чар. закгева.

Решено је, да се подружина овласти: да оправку и бојадисање из друштвени доходака исплатити може, а издатак овај да у овогодишњем рачуну покаже.

Бр. 184.

На предлог г. председника

одређује се у одбор који ће саставити програм за идући II. излог пољско-привредни производа и домаћи рукотворина г.г. Чедомиљ Поповић члан одбора и др Ђорђе Радић секретар.

Закључено и подписано.

* Излога **пољско-привредни машина** у Угарској, биће ове године много. До сада смо дознали за ове: Пољско-привредно друштво у *Кечкемету*, држаће излог пољско-привредни машина од 7—9. маја о. г. — У *Мишколцу* ће бити такови излог од 14—21. маја. Осим тога биће у *Ђенђешу* 29. јуна, а у *Мишколцу* 3. јула надтицање косећи машина са државним наградама; у Ђенђешу је прва награда: златна колајна, а друга 100 дуката, а у Мишколцу ће бити прва награда: златна колајна, а друга 50 дуката. Даље ће бити излози такови у *Вел. Вараду, Диче-Ст. Мартону, Сегедину, Цегледу, Кечкемету и т. д.* **Р.**

* У Москви ће бити у месецу септембру **општи излог коња**. На ову је цјел руска влада опредјелила суму од 25.000 рубаља, од које ће се суме 20.000 рубаља употребити на награде, а 5.000 на остале трошкове. На овај излог могу само они пастуви (хајгири) и кобиле доведени бити, који су у Русији ождребљени; они могу 4—8 година стари бити и морају подпуне форме јахаћи и теглећи коња имати. За пастуве су опредјелене награде од 200 до 2.500 рубаља, а за кобиле 100—1.200 рубаља. **Р.**

* Бикешко пољско-привредно друштво (у Угарској) држаће излог и надтицање **косећи машина**, које покошену стрмнину одма у руковеде купе и у сноп везују, и то у вароши Бикеш-Чаби на дан 10. јула о. г. п. р. Прва је награда: златна колајна, а друга је сребрна. То је друштво дакле позвало све фабриканте, који косеће машине праве, да му се до 1. маја о. г. пријаве: оћели од своји фабриката послати и каквог ће састава бити, да се раније може свету објавити, какових ће машина бити. **Р.**

РАСПИС НАГРАДЕ.

Сваком је Србину, а и многом страном свету познато, да у Србији рађа прекрасно вино, о чему смо се и на прошлом излогу подпуно уверили. Ми имамо вина у Смедереву, које — кад би се као што ваља обдјелавало — неби мађаратскоме уступило, за које толики новац из Србије у Угарску одлази; на брдима око Неготина роди прно вино, које, кад коју годину престоји, не уступа ни једном јужном вину. — Ал' наша вина: нити могу дуго да се држе, нити могу дужи пут да поднесу — преврате се. Овоме је узрок неприродно поступање с' виноградом и неумесно дотеривање и прављење вина.

Да би се ти узроци једном одклонили, да би наши виноградари своје винограде онако обдјелавали као што природа лозе зактева, да би при прављењу, дотеривању и чувању вина онако поступали, као што нас наука учи, а искуство уверава, да другчије с' виноградом и вином поступати морамо, — „друштво“ је ово у својој XXXIV. одборској седници закључило: да разпише награду за виноградарско дело једно, које ће горенаведене незгоде у нашем виноградарству одклонити.

На основу тога закључка дакле, расписује „друштво“ ово награду за најбољу и простим, јасним слогом написану књигу

„О ЦЕЛОКУПНОМ ВИНОГРАДАРСТВУ, ПРОИЗВОЂЕЊУ, ПРАВЉЕЊУ И ЧУВАЊУ ВИНА“,

с' обзиром на својство наше земље и наше околности, нарочито пак на предјеле и винограде крајинске жупске, смедеревске, страгарске, јеличке итд.

Награда је 30 дуката цесарски.

Рок је Ђурђев-дан 1872. год.

Ни једно припослато дело несме бити руком писчевом написано и мора без имена са једним знаком обележено бити. Уз дело мора и једно, туђим печатом запечаћено писмо бити, на ком, у место адресе исти онај знак да буде, који је и на делу, а у писму да буде име и презиме писчево разговетно написано.

Дело, које награду добије, остаје својина „друштва за пољску привреду“ и оно може изменути у том делу све, што нађе за нужно, како у тексту тако и у облику, па било да то сам писац учини, или други, кога „друштво“ за то преиначење умолило буде.

Писмо ће се, као обично, само оно отворити, на ком се исти онај знак на досуђеном делу налазио буде; остала ће се писма спалити, а дела ће се писцима за зактевање повратити.

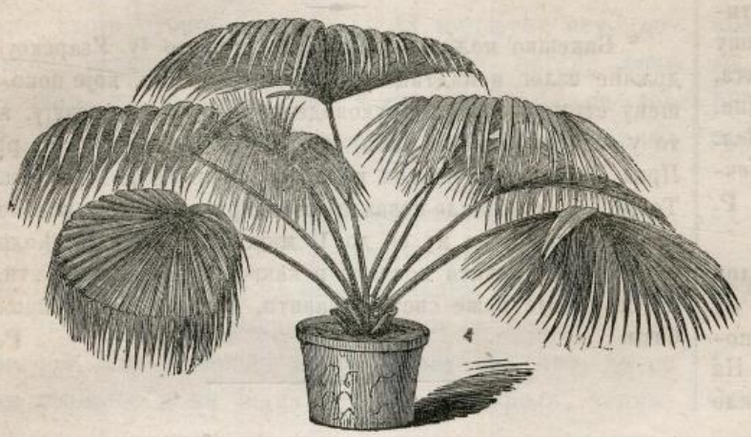
У Београду 8. маја 1871.

ПРЕДСЕДНИК »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«:
М. Спасић, с. р.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«:
Др. Ђ. Радић, с. р.

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

1. 7—12

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења, сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

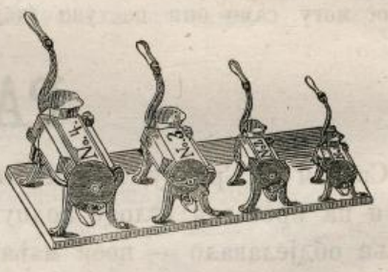
2. 7—16.

C. PLATZ & SOHN

in
ERFURT,

препоручују своје велике производе у цвећу и воћу. Послугу најтачнију и најсолиднију обећавају. Цјеновници се могу од њи на наплаћено писмено зактевање у свако доба добити.

CARL BEERMANN IN BERLIN.

Има машине за *сецкање меса* у следећи пет сорти:

№ 1.	за обичну кућу	по	6	талира	пруских.					
№ 2.	што исече сит. за сат	30	фун.	меса	по	9	тал.	п.		
№ 3.	„ „ „ „	„	50	„	„	„	12	„	„	
№ 4.	„ „ „ „	„	100	„	„	„	22	„	„	
№ 5.	„ „ „ „	„	500	„	„	„	45	„	„	

Има такође машина за надевање кобасица по 8—12 талира пруских.

4. 1—*.

!! СВАКОМ ЕКОНОМУ НУЖНО !!

Ручно млатило, као што је оно у 1. броју листа овог насликано, које је удешено за 2 човека, изврши за **један сат** 40—60 снопа пшенице, јечма ил' овса, и које неоставља зрно у слами, а лако се с' њиме рукује — продајем ја, од *кованог гвожђа* тако састављено, да га и сваки циганин оправити може, ако би се што пореметило, **за 27 дуката цесарски**, а од *ливеног гвожђа* (бронзе) за 22 дуката цесарски.

Млатило за 2 коња ил' вола, налик на прво, ал' је у стању 3 пута оволико за дан извршн, — продајем за **55 дуката цесарски.**

Наручбине за *целу Србију* прима секретар „друштва за пољску привреду“ г. др. Борђе Радић у Београду, с' којим ја у свези стојим, и који ће у свачему нужна извешћа дати моћи.

У Франкфурту.

МОРИЦ ВАЛЛ.

6. 1—*.

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 14. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | Уређује привремено: МИЛОВАН СПАСИЋ. | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 30. МАЈА 1871.

РАСПИС

ГОСПОДИНА МИНИСТРА ФИНАНЦИЈЕ СВИМА ОКРУЖНИМ ВЛАСТИМА.

Е. № 1732.

Нема сумње, да и најбољи закон не може предпостављене користи народу принети, ако се тачно не извршује и власти, кметови и општине својски не настајавају, да се слово и дух закона у дело претвори.

Па како сам са *више страна поуздано дознао,* да се закон од 14. априла 1866. године **о потесима** не врши свуда, и онако, како користи народа захтевају, особито: да се стока из потеса благовремено не изгони, па народ са усевима закашњава; да се свиње на ливаде, па и оне, које су детелином засејане пуштају; да се живе ограде око зиратних земаља и потеса слабо подижу, него се гора за то употребљава, одкуда велике економне штете произлазе итд., — *то се налазим побуђен препоручити том начелству, да свима подручним му властима, кметовима и општинама изда наредбу, а и само својски настојава, да се опредељења горњег закона* **тачно извршују** придржавајући се при том и расписа министарства финанције од 28. априла 1866. год. Е.№ 991.

А да би народ садржину реченога закона боље упамтио, нека начелство нареди, *да се закон о потесима почешће у општини и зборовима општинским,* кад се ови држе, *прочита* и тим приликама и закључења чине, како би се ова или она неприлика од пољске привреде одклонила.

О извршењу овога налога, нека ме начелство у своје време извести.

У Београду 15. маја 1871.

министар финанције

Панта Јовановић, с. р.

* * *

Више чланова „друштва за пољску привреду“, јављали су „друштву“, да им стока ливаде, винограде и њиве квари; да стока по потесима тумара кад треба радити итд., па не могу у пољској привреди да напредују.

Како је пак господин министар финанције горњим расписом учинио нужне мере ради одклонења свију незгода, односећих се на пољске усеве, — то нека исти распис служи за одговор оној г.г. члановима „друштва“ овога, који су му се тога ради обраћали.

О роидби и стресању рojева.

Месеца маја у почетку већ се можемо надати, да ће нам се они јачи пресади рojити. За то кованџија ако није прошаста месеца празнине оправио и олепио, то нека оправља и лепи: зашто кад се стану већма рojеви просипати, онда неће имати кад кошнице оправљати.

А где има задоста кошница, ту треба у време рojидбе више друштва, а домаћин, ако само може, не треба никада да пропусти у време роидбе, од седам сати у јутру до пет сати после подне. Онда зна, да му је његов кованџија точан и прав; јер шта мари кованџија? Кад се најбоље пуштају рojеви, он легне спавати, а рojеви, што њим' драго! Кад устане, он каже „који је наш, тај је овде, није отишао“; не зна, која му је кошница рojила, ни колико је рojева изишло, него колико нађе, то стресе. То се тако чини, кад домаћин није на пољу код кошница у време рojидбе: за то се и не треба на самога кованџију ослонити. Ако и неће лећи спавати, док он једнога роја стреса у кошницу, за то време могу се пустити и два и три роја; па онда не зна, ни колико је изишло, ни одкуд су изишли. Један да је у то време увек у кованлуку; док он роја стреса, овај да пази.

Кад видиш, да ће и други рој да изађе, а онај што је већ изишао, није још стресен у кошницу; то се ови рojеви могу мало зауставити. — Ако си дуванџија, а ти на цев задуни два илити три дима кроз лето у кошницу; с' тим ћеш ји мало зауставити, па ће она опет после мало рojити. — Ако ниси дуванџија, а ти кад видиш, да се већ почне пчеле испред кошнице играти, приправљa се да изађе рој; а ти онда мало пошкропи водом оне пчеле, које се пред кошницом играју, па ћеш ји таким начином зауставити. Тако ји можеш све једног по једног пуштати на поље, да се не мешају.

Домаћин треба добро да држи рачун, колико празни кошница изнесе у кованлук. Треба да пазиш, да нема близу кованлука гдегод у потаји какова празна кошница туђа; зашто с' тим кованџије тргују, газдине рojеве продају. — А добро је сваки дан да пазиш, кад у кованлук изиђеш, јесу л' ти сви рojеви на броју, а особито они, који су се сад на скоро рojили. Он га неће онако са кошницом, у коју је уваћен рој, продати, него га у туђу кошницу претресе, а кошницу опет остави на своје место. Домаћин кад дође, он броји кошнице; на броју су кошнице, али рojева нема!

Кованџију не треба онога погодити, који има и своји кошница; јер онда његове кошнице највише и најлепше рojеве пуштају. А није саветно ни с' киме заједно држати ји, него само своје обашка, јер с' киме заједно држати кошнице у време рojидбе, то је само једна свађа и омраза; друго може и сам кошничар сила неправде употребити. — Кошнице у време рojидбе не треба ни на туђина оставити; јер само да ниси по сата код своји кошница, туђин може од они скорашњи рojева у своју кошницу претрести, па нећеш ни на ум узети, још можем и сам помислити да је прешао на другу кошницу, као што се то обично догађа код скорашњи рojева, те пређу на другу кошницу. Но кад се тако догоди, то је ништа, то сам само извадио новац из једног џепа, па метнуо у други: ал' кад ми туђин извади новац из мог џепа, па метне у свој, већ онда није новац мој.

Кад ти се већ рој пушта из кошнице, добро пази; ако је првак, стани код те кошнице, што се рoји, па добро гледај матицу, кад ће изићи. Она излази обично, кад је половина пчела већ изишла на поље. Матицу је лако познати; она је мало већа од пчеле радилице, трупом стражњим дужа и жућа нежели пчеле радилице, ноге су јој дуже и жуће. Ако је спазиш, да је изишла, па не може да лети, то је врло млада, или је саката крилом илити ногом. Треба је уватити па видити, шта јој фали. — Ако јој ништа не фали, него је само млада и за то не може да лети, то ћеш се лако помоћи. Матицу мети у ону празницу, коју си приправио за тај рој, па је мети на место оне кошнице, из које је рој изишао. Тај ће рој летити по задуго, па кад виде пчеле, да им ту нема матице, оне ће се вратити натраг на матер. Но матер треба подалеко уклонити и покрити буди чиме за то време, докле се рој са свим у своју кошницу не смири. Кад се пак рој смири, онда рој однеси на своје место, а маторку донеси натраг на њено место. — Ако је пак матица саката крилом илити ногом, то је боље убити је, а рој ће причекати, док се друга матица излеже, па ће ји онда извести.

То се само са прваци рojеви чини, јер обично они имају по једну матицу, и та се догоди да је врло млада. За то прваци рojеви ретко ће бежати,

јер имају мало матица и то млади, па не може дуго да лети, него се што скорије вата. Други и трећи ројеви ти су са свим немирнији, што у њима има више и старији матица, па су јаче, и задуже лете, и теже се ватају.

Рој кад је већ изишав и уватио се, ако се на згодно место уватио, остави га мало, нека то место мало занови, па ће се на то место увек ројеви ватати. Кошницу, у коју ћеш рој да стресеш, натари је изнутра мало пеленом илити вратичом; пчеле тај мирис радо имају. Унутра у кошницу исту у вр' мети почетак, од воска га начини на подобије кремена оштро, прилепи добро, нека ти сечимице дође на лето; кад прегледаш и подижеш кошнице, да ти саће у свакој кошници сечимице стоји: јер ако јој не метнеш почетак, пчела ће почети саће макар како, и тако друге окрену саће пљоштимке на лето; тако кад се саће напуни млади пчела или меда, а врућине су, па је онда подигнеш, то се може саће лако поломити: за то треба у сваку кошницу почетак метути.

Кад си већ кошницу тако оправио, рој онда пошкропи водом, онда су пчеле много мирније, лакше ји можеш стрести у кошницу. Кад ји пак већ стресеш, мети је на то место, где се уватио, близу, нека се сва пчела прибере у кошницу; и тако нека стоји на томе месту, докле не седне сунце. Кад сунце седне, онда је однеси на место, где си је наумио метути; одатле је нетреба покретати до саме јесени, док ји кући не понесеш. Тако треба са сваким поступати, који се посамце ватају.

Али случајно ако ти се пусте више ројева, па сви ће на једно место да се ватају (као што обично тако и раде, ако ниси могао зауставити); онда гледај, ако су се два првенца састала, ту неће бити велика рата; подај им велику кошницу, па нека раде. — Ал, ако се све више и више пуштају, то гледај, кад се толико увати, колико је доста за један рој; онда стреси у кошницу, и ту кошницу однеси на двадесет коракљаја даље од тог места. Тако и после ради, ако ће колико ројева изићи; како видиш, да се толико наватало, да има за један рој, одма стреси, па носи даље. Истина да нећеш моћи толико ројева начинити, колико је изишло: али то је ништа, ако је и мање, биће бољи.

Сад треба често такове смешане ројеве погледати, да се не косе. Ако су прваци, то је и Боже помози: али ако има међу њима други и трећака ројева, то ће се без сумње косити. Зато ји треба често погледати, па кад видиш, да се косе, онда на цев пусти три или четири дима кроз лето, па ји тако једнако забуњуј, како видиш да се косе. Све ји треба редом прегледати, докле год сунце не седне. Кад сунце седне, онда пчеле немају више између себе рата; но такови смешани ројеви обично се обезматиче.

Рој кад се стресао и на место однео, то га за осам дана немој устима горе окретати, него ако ћеш да видиш, је л' ти ту рој, а ти подигни кошницу управо, како стоји, па подвири само унутра, и опет је тихо спусти на место. Кад му прође осам дана, онда га слободно можеш подићи са устима горе, и мало га закади димом, па види, како ти рој ради, тера ли саће лепо? Ако тера саће лепо, то имају матицу: ако ли је саће неравно, шкрбаво и има по сећу матичњака, — видиш ли тако, то је знак, да немају матицу; то гледај што скорије, па им подај матицу, докле се није погубила пчела.

Када ти првак рој из кошнице изађе, ту кошницу одма онај дан, која је рој пустила, пред ноћ трунташи. Закади добро димом, изнеси је изван ковандука мало даље; на њено место мети празну кошницу, нека тамо стоји, докле ту, коју трунташиш, натраг не донесеш. Кад си је већ изнео и закадио, онда гледај, које је трунташко саће, па пчеле пером са саћа лепо очисти, и докле год видиш, да трунташа има у сећу затворени, толико треба другим кованциским ножем подрезати. Ако видиш, да је година добра, медљана, онда нетреба саће трунташко напоље вадити, него треба ножем само главе трунташке скретати, па ће пчеле трупине њиове све из саћа извући и саће очистити; јер пчела кад има меда доста у ројидби, а она треба и места за мед; па онда, кад нема места, а она вуче пчеле радилице које су још у сећу неизлежене; њи вуку на поље и тамо мед уносе јер пчеле мед не пропуштају. **Р.**

О природи кућевног и баштеног паука.

Кућевни је паук средње величине, угасито пепељаст, нешто мало вунаст са црном бојом мраморисан.

Стражња му је част врло мека, и пукне кад га најмање додирнемо. Паучина је пљосната, и састављена је из више оделења од испрекрштани кончића, врло је дакле честа и обично праом и димом обложена; паучина је на форму сами котурића, гди муве упадају; паднели пак какво веће насјекомо у нутра, коме се паук несме приближити, а он га остави и повуче се у ћошак.

Кад већ ће паучину да преде, а он отвори његове 4 предеће прадавице, и онда се укаже

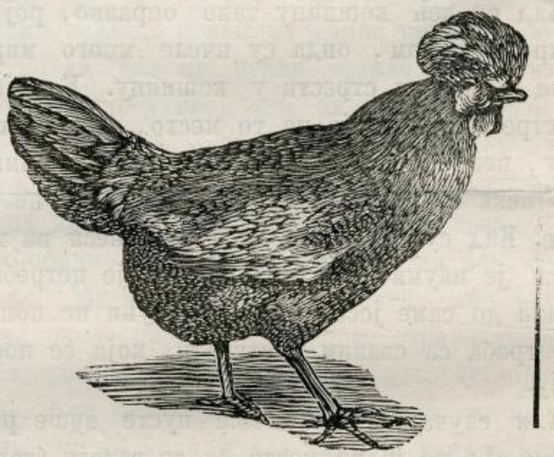
нека лепкаста кâп, коју паук на зид залепи, пак онда конац пуштајући другом зиду оде и опет такову кâп остави, пак своје плетење продужи. Тај, од једне до друге кâпи превучен конац најдужи је. Кад је овај први конац превукао, а он оде у по линије даље и превуче други конац; пак тако једнако, докле год ненапреде све споредне кончиће. Сад почне у преко прести. Ове у преко превучене кончиће завеже паук за оне споредне и тако паучина добије јачину. Крајне кончиће уплете он троструко и четвороструко, да јаче држи. Паук пушта кончиће све једнако, гди се год макне, и зато, ватањем мува или шта му у паучину упадне, и сотим пуштајући кончиће, тако заплете своју паучину, да ју је кадкад тешко разтргнути. Ако јим паучину покваримо, а они 2 или 3 пута изплету и изкрпе опет, али јим после материје нестане, и тако или угинути или у другу остављену отићи, или какву освојити морају. Они врло мало јаја легу. Кожу једанпут преко године мењају, живе 4 године, за које јим време само ноге нарасте.

Баштенском пауку није тако лако паучину направити, јер с' великом муком се мора он, од једне гране другој довлачити. Ако је време тијо, а он седне на једну гранчицу, пак се само са 6 ногу држи, а са 2 стражње ноге извлачи полагано кончић једно два, три аршина дугачак, пакга онда пусти да лети, док га гдигод ветар не закачи.

За то време повуче он кадкад кончић, да се увери, дали га је ветар већ гди запео, или још виси; кад се о том увери, да га је ветар заквачио, а он се по тим кончићу, шеће, и тражи, гди га је ветар заквачијо, пак онда кâп пусти и залепи конац на то место. Овај конац му сад служи као мост, по ком се он неколико пута тамо амо прошеће и више пута преплете да му је јачи. После тога стане на среду овога кончића и спусти други конац да лети док се и овај гдигод незаквачи, пак и овога онда преплете боље. Ово све једнако тако ради, докле год толико кончића неисплете, да може на све стране ићи. Кад је ове праве кончиће на страну изпрепредао, а он после плете около среде и т. д., затим се стави преко дана у сред своје паучије главом доло, сигурно зато, што се од сунчани зрака боји.

Ноћу, или кад је време кишовито ил' ветровито, повучесе у мањи један сплет, ког је под каквим листом направијо, да се има гди сакрити. Ако каква мала мува у овај сплет падне, а он је шчепа и однесе у буџак да јој крв изсиса; ако је пак мува већа, пак се крилма и ногама по сплету лепрша, а он је најпре са својим кончићима танко увеже, да се ни мањи неможе, пак је онда у свој стан одведе и изсиса. Неможели је пак освојити, а он раздере сам паучину и пусти је, пак онда или паучину искрпи, или нову направи под другим листом, а ову остави. 5—6 мужјака нису тако тешки као једна женка, што је обично код други животиња патрашке. Јаја многа легу, пак ји с' паучином обвију и на њи седну. Ако паука са његовог тог места отерамо, а он зграби јаја с' његовим ногама и однесе са собом. Како се млади излегу, а они почну плести, и расте сасвим видимо, једно 2—3 дана увек у дупло њиове величине, ал неједу ништа. За један час се 100 излегу и по баште разделе пак зелен кваре; да ји растераш и утаманиш, успи само мало терпетина на њи. **Р.**

Капорка.

У предпрошлом броју показао сам ти како изгледа петао капорак, а сад ево ти слике његове кôке капорке. Она је угасито-црног перја, само су јој крила угасито зелена и врло светла. Подбрадак је румен, а капа чисто бела. У осталом што се приплода тиче, важи оно, што сам и за петла рекао. **Р.**

Пепео као особито средство за обдржавање здрави и плодни дрва.

Сваки пеп'о ма од чега му драго бијо, има у себи тако особита својства, за здравље и благостање дрва, да је тешко такова, у другом ком средству за исту цјел наћи. Пеп'о је као слáника особито средство за побуђење и ускоравање клијању семена. Кад се семе пре сејања покваси и пепелом поспе, таки се за кратко време дјејство укаже. Осим тога је још и пслезно, што насе-

кома (црви и т. д.) на така, пепелом обасута семена радо ненаилазе. За чишћење ваздуха у честим воћњацима преко је нужно пепела око дрва посипати; а да је чист ваздух у башти нуждан, за обстанак и здравље биља, то ће сваком баштовану познато бити.

Даље је неисказано средство у влажним земљама, јер из ње извуче ону киселину која воћу и другом биљу шкоди; зато треба у пролеће такову земљу увек пепелом обасути.

За утамањивање баштенског гада, врло добро пеп'о служи; младе семењаке воћкице, на које обично баштенски пужеви наилазе, треба само мало водом пошкропити и пепелом обасути, пак ни један неће више доћи.

Кад пеп'о са песком, водом и нешто мало кречом на танко замесимо, и тиме воћке намажемо, то је онда неисплатимо средство за искоренити гад из дрвета, за одржати здраву кору и за уништити маовину и лишај са дрва. За утамањивање ронаца и свију у земљи живећи насекома неисказано је средство, особито кад се пепео по земљи разтре и прекопавањем са земљом помеша; јер гди се пеп'о у земљи налази, тамо се никакав црв незадржава, а пуж сваки угине, који са пепелом у додир дође. Дрво које трунути почне, само са оном гореченом смесом, додавши јој мало жуте земље, залепи, пак даље трунути неће.

Цвеће у лонцима, које си из собе у башту изнео, пак ти на њега црви и други гад насрће, поспи само оно место, гди ћеш лонац метути, пепелом, пак ти неће више гад насртати.

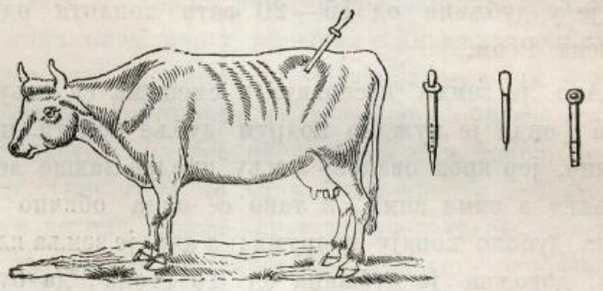
За гнојење воћака је пеп'о неисказано средство. Поспи у пролеће пеп'о око воћке, пак је после обкопај и пепео са земљом измешај, пак ћеш видити корист таки. Што је земља влажнија тим је пепео корисниј. У сувом сасвим земљишту, око воћке пепео често закопавати, може воћки и шкодити. **Р.**

Надун.

Многе ми се газде потужише, да им говеда од надуна гину. Није ни чудо, кад се при ранењу говеда не пази. Сад, где је изобиљно, и то одвећ водњикаве, траве, сад се то највише и догађа. Наши сељаци покосе траву ил' детелину, пак предложе говечету да једе онако сочну, без да су је најпре оставили да мало провене, или да су је измешали мало са сувом сламом ил' сеном. Ако се при ранењу са зеленом пићом тако не поступа, онда ће се говече најлакше надути, и ако му се одма не помогне, угинути може.

За такове случајеве, нарочито на пољу, где никаква лека при руци имати неможеш, најпре ћеш говече твоје овако од смрти сачувати.

Добро пази шта ћу да ти кажем! како видиш да ти се говече надуло, а ти узми један нож, њега ћеш увек при себи имати, па уболи говече с' леве стране у слабину — добро пази! — између последњега ребра (то можеш напипати) и кука, као што ти слика јасно показује, — а то зато, да ваздух

из говечета изађе. Кад си пробо, а ти утури у рàну један комад пробушене трске, да ваздух боље извирати може, ал' само не сувише далеко!

Ко има више стоке, пак му се и чешће међ. њом по које говече надуне, тај ће добро урадити да набави себи за то удешену справу, тако звану „трокар“, коју поред краве на слици у три вида стављам. Одма за кравом прва сличица показује ти трокар у целости, а састављен је из једне гвоздене шипке (сличица у среди) и једне металне цеви (последња сличица). При убоду, умете се шипка у цев, и тако у слабину убоде, а шипка има један убод, до ког треба у слабину да уђе, Како си убо, а ти извади из цеви шипку, а цев остави у слабини, да кроз њу ваздух на поље извире. Кад је говече спласнуло, онда извади и цев на поље, пак је цела ствар на живот и на здравље говечету свршена. **Р.**

О подруму.

Каква разлика! ново вино које кад га пијеш грло пара, и кад преври са оном мутном јошт неразборитом бојом, а после исто то вино за једну или више година, или како које, пре или касније сазре, — она, прелепа ведрина и боја, она кристална бистрина, она љубкост са мирисом и укусом! А целу ову чаролиску промену претрпило је вино у подруму; тамо је вино дорађено и дотерано.

Добро људи веле; да подрум вино рађа!

Да се вино дотера и сачува, нуждан је пре свега добар подрум. Но колико пута налазимо на подруме, који су као у пркос снабдевени са свима оскудицама.

Да видимо дакле, шта је нуждно за један добар подрум.

Из искуства, као и по уверењу искусни знаоца дознало се, да треба да је у подруму стална температура (стање ваздуха) од 8 степена ромирски.

Основ подрума треба тако удесити, да у њему ова температура превлада. Вода изворна у дубљини слаже се са топлотом места. На пример да је вода топла 5 степена Реом. а бунар да је 30—40 фати дубок, то се може извјестно рећи, да је у дубљини од 15—20 фати топлота од 8 степена Реом.

Ако је земља песковита и смешана са шљунцима, онда је нуждно подрум дубље копати нег' обично, јер кроз овакову земљу продре лакше лети врућина а зими зима, и тако се онда обично 18 стопа дубоко копају подруми; а ако је земља иловача, довољна је дубљина од 15 стопа, да буде топлота стална.

Најбољи су подруми у свом песковитом камену копани.

Свод треба у среди даје 12 стопа висок од дна подрума. Осим дубљине подрума треба пазити и на улазак, на предулазак, на одушке и на положај подрума.

Лежили подрум под каквим зданијем, то треба да буде улазак увек унутри у зданију, и да има двоја врата: једна горе код басамака а друга доле код правог улазка у подрум. Али ако се неможе начинити улазак унутри, то мора бити увек између обоји врата прем, и то што дужи тим бољи.

Улазак не треба окренути ни к' сјеверу ни к' југу, него к' истоку и западу.

У Србији и Војводини су најчешћи ветрови од сјевера и југа, а из искуства је познато, да се за времена сјеверни и јужни ветрова узмуте вина у оном подруму, ког је улазак сјеверу ил' југу окренут.

Подруми или лагумови у бреговитим предјелима, морају се наравно копати, како брег допушта. Но у том случају треба да је пред подрумом предвратница или цедилница да сачува улазак од прижеге сунца, од зиме и од буре. Сотим ће се добити уједно и једнака температура и сачуваће се подрум од различити ваздушни уплива.

Ако су врата од подрума окренута к' истоку, то треба врата од предвратнице окренути југу, а ако је улазак к' југу, то врата од предвратнице треба к западу окренути.

Одушке. Кад се подрум зида, треба окренути одушке к' сјеверу; на свака два фата довољно је једна одушка. Одушка несме бити ни превелика ни врло мала, него колико је нуждно за ветрење, и нек је двапут дужа нег' виша. Подрум нетреба ни да је премрачан ни пресветао. Прозори који се могу помицати или капци на одушкама, врло су удесни, јер се с' њима може у подруму удешавати потребна топлота и вино се може по вољи дотеривати.

Као што је прво условље доброг подрума постојана топлота, тако је и друго условље сувоћа. Влага покрива бурад, и продре временом у дрво, а за мало дуже времена добије и вино плеснив укус.

Зато нико нетреба да зида подрум у блатнавој и мочарној земљи и на местима која су с' ђубрештином узвишена. Тако исто ваља удаљавати подрум од канала, бара и јама. Зато је најбоље, где је можно, сазидати подрум до свода са тесаним каменом, јер је овај против влаге и други незгода најудеснији. Има много подрума неолепљени, а ово се више пута чини из обичаја, а више пута из штедње. Но на олеп нетреба жалити: јер 1. лакше се ветри подрум, 2. силне рупе и пукотине у неолепљеном подруму приносе много да вино кисне а 3. зарад и чистоће треба подрум олепити.

Тако би исто било полезно подрум патосати и нагнути патос на једу стране, тако, да ако у случају које буре пукне, да се сво вино у какву кацу или од камена иззидану згоду слити може.

Ако у оближини има текуће воде, то треба кроз удесне справе пропустити воду и кроз подрум; једно због чишћења буради, а друго што је онда лети у подруму ладовитије, а зими топлије.

Кад ко зида подрум, треба да пази, да се вода гди и одводити може, јер кад су јаке кише, или кад се снег нагло топи, да неби вода у подрум појурила, што подруму највећма шкоди.

Преко пута од одушака, може се начинити кроз зид олуци, и то право горе тако, да се почињу од пола висине подрума. На ове олуке може се и пећ наметнути; кад се берба задоцни, или кад је температура у подруму ладнија но што треба, то се подрум може ложењем загрејати колико је нуждно, да вино својим путем преври.

Тако исто нетреба зидати подруме близу друмова и фабрика, јер се непрестано земља потресива и тако подигне и киселицу у бурадма, и ова с' вином помешана диже се горе, и вино може лако ускиснути.

У дубоким подрумима, са рђавим одушкама, где нема никакве промаје, скупи се за време док вино ври угљена киселина у толикој множини, да је за људе врло опасно у подрум ићи.

У то доба треба овако поступати.

Сам човек нек не иде никад у подрум такови, него увек двојица. Један нека стоји на врати, а други нека иде унутра са горећом свећом. Ако свећа мирно горе нема никакве опасности. Но будући да је угљена киселина тежа од ваздуха, зато ће се она скупити увек ближе на дну; треба дакле свећу ниже пустити, и ако се пламен смањива, мути, или се свећа угаси, то је знак да је живот у опасности. Угљевита киселина прекине дисање и угуши човека, без да му органе за дисиње у ичем повреди.

Ако се случи, да се који човек онесвештен стропошта, то га ваља журно из подрума изнети на чист ваздух, и поливати га ладном водом, како ће опет у живот, к' свести и здрављу доћи.

Онај који га избавља, мора бити наравно за себе на опрезу, зато нек увеже нос и уста марамом која је добро водом или сирћетом наквашена и нек иде у подрум, свећу у висину држећи. Други нека унесе унутра буре с' водом, и нека набаца у њега негашена креча. Врела пара разложи угљену киселину и поправи ваздух у толико, да се несрећни може спасти.

Да се изтера сва угљена киселина из подрума, треба отворити и врата и одушке, и још даље загашивати креча. Или треба узети 2 оке загашена већ креча ¼ оке нишадора и добро једно с' другим промешати. При овом раду дигне се пара нека, која подрум сасвим очисти.

У подрумима, који су добро снабдевени с' одушкама и олуцима, и кад су исте за времена док вино ври отворене, нема никакве опасности.

Колико подрумова налазимо, који су овако са свима потребама снабдевени? Врло мало! Није чудо дакле, да се у многима вино преврне или ускисне, или удара на буре и на буђавину.

Који дакле могу недостатке својих подрума поправити, ти треба да исте поправе, а који нов подрум зида, тај нека га тако удеси, како ће избећи своју штету, а принети хасну и користи.

Побуђен тиме, што је код нас Србаља пак и у нашим предјелима редко гди добар подрум наћи, написао сам нашим читаоцима чланак овај, да се с' њиме при зидању подрума помогну, и да своје рђаве поправе.

Р.

Енглезки рецепт за добре сељаке.

„Подрањивајте земљу, док није огладнила; одморите је, док се није уморила; плевите је, док није травом зарастла".

С' овим опоменама енглески фармер или земљодјелац, свађа у једно правила за обдјелавање земље, и она нас могу на достојно промишљење довести.

Двоврстни су земљодјелци и домаћини. Једни терају дотле ствар једну док иде, и само онда промену, кад више неиде.

Они ђубре онда своју земљу или је оставе за угар, кад већ неће на њој ништ да роди; онда је плеве, кад трава посејано биље угуши већ; и као што на земљи раде, исто тако раде и на дому.

Они онда марву рâне, кад им марва од глади рîче; вола и коња дотле терају, док им ови од умора не стану; они онда ђубре с' прага одбаце и почисте, кад већ преко њега ићи немогу и посрну. Они само то чине, што чинити морају. С' овим се пак такови људи свуди закасне, они увек за другим људма заостану, а штета, губитак и пропаст су свуди слеђства оваковог примерног газдовања.

Овима напротив су они земљедјелци и домаћани, који оно чине, што треба да чине. Они нечекају да ји ко зове, гурка ни приморава.

Они њиову марву рâне, пре него што ова изгладни, гноје земљу, пре него што ова онемогне, оставе слугама и надничарима одмора, пре него што су ови изнемогли, а травуљину и гад као злотворе сматрају, које разтерати и уништити ваља, ма гди се они видити дали.

С' овим су ови приљежни у дуплом добитку:

1.) Пре свега требају мање рâне, мање гноја, мање поправљања; и све остаје у свом најлепшем течају. Један клин у своје време, држи боље, нег енгеча после.

2.) Они су свуда од они други напреднији, пак и с' већом хасном, а лењивци су увек у штети.

Напредак и добитак су једно с' другим скопчани, а назад, лењост и губитак опет исто тако једно друго навлаче.

Ову истину треба сваки земљодјелац за иконом да држи, јер то човека диже у првом, а пропашћâва у другом случају!

Р.

Како треба с коњом поступати?

Млоги мисле да ће коња виком и бојем укротити, а то није тако, јер такови коњ ће се свога госе бојати, али му никад веран ни наклоњен бити неће.

За пример верности, морамо узети арапског коња; јест, али како арапин са својим коњем поступа?

Арапин негује и одрањује свога коња љубавно и милосрдно, али му је зато и увек веран пратијоц; а такова верност је у другим земљама непозната. Арапин, његова деца, кобила и ждребе, сви то заједно под шатором безбрижно живе. Љубав и наклоност је тако велика прама своме господару, да ће на позив његов и ергелу оставити, и умиљавајући му се пред њега стати и заповест чекати. Кад Арапин са свога тако однегованога коња падне, пак неможе да устане, а коњ поред њега остане и вришти, помоћи молећи. Кад се пак Арапин с коња сађе и поред њега на земљу легне да се одмори, које он у пустињи чинити мора, коњ поред њега стоји као стража каква, а кад види човека или звер да се њему приближује, а он га ногом, носом или вриском пробуди. Арапин свога коња без сваке муке на свашта научи, и сматра га као члана фамилије своје.

Гадно је погледати, како наши гдикоји сељаци, са својим коњма тирански поступају, то нити је човечно, нит' тај поступак цели оној води, којој такав човек жели.

Леп и милосрдан поступак води оној цели: коња укропити и верност његову себи задобити. **Р.**

Да полегло жито подигнеш.

Да полегло жито подигнеш, поватај га у руковеди, подигни и сламом повежи, ал потврђе притегни, да се боље држи; тим ће се и земља пре изсушити. Један радин може на дан јутро повезати. **Р.**

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Јуна.

Ко је *репе* садио, нека је овога месеца добро оплеви и окопа, јер то ће учинити, да ће репе много крупније бити, а ми треба баш на то да идемо, да их што крупнији добијемо, јер за стоку сејемо.

Ко има толико детелине, да је оће и за зиму да остави, тај се мора добро у памет узети како ће је сушити, да му не добије детелина влаге, пак с' тога да му поплесниви. Коме је год могуће, нека је несуши на земљи, то никад не ваља, најлакше се уквари, а и много се време губи честим превртањем, него на кућном крову.

Стоку треба за рана на радњу терати, а пред подне је ваља из јарма пустити и на миру оставити, јер је онда највећа препека.

Овце треба пред подне у ладовину терати. Кад је велика препека, и кад овце много зелене траве једу, могу се врло лако разболети, зато је добро да им се по нешто соли да да лижу — то ће их од сваке болести сачувати.

Свиње неби требало у овој препеки истеривати, него се ваља побринути да на близу доста воде и ладовине буде. На великој врућини, ако нису заклоњени, многу воду пију, а то им не чини добро, него им ладовину и воду за купање тражити треба.

Овога је месеца најбоље *копунити* пилиће а гуске чупати.

Пауци овога месеца радо на кошнице насрћу, зато треба због тога на кошнице пазити и чистити ји.

Баштован ће сваки овога месеца на окопавање и на плевлење пазити. Кељ, карфиол, келерабу, купус и целер можеш садити, а што си пре пресађивао, треба сада да окопаш и доњи део земљом обгрнеш, јер оће доле да одрвени брзо, а овако је земља од тога сачува. — Спанаћ, гра и пасуљ и сада још сејати треба, како би од сваког и под јесен имали. Сеј и ротквице месечарке, исто тако и доцну (зимну) салату, јер како збереш краставце, таки прекопај ону леју и расади зимну салату. Сад треба и зимну роткву да посејеш.

Растило млади калемака треба од травуљина оплевити и окопкавати, особито при влажној земљи, ал' цази да жилице не повредиш. Сваки калем треба поред себе да има тачку, да га неби ветар преломио, или га живинче прекр'ало. Ако би се изданци из жила појавили, треба ји одма одкопати, или ји са оштрим ножем баш до жиле одсећи, а рану ону мелемом замазати. Ако би било суше, треба ји заливати. Оне калеме, који нису до сада избили, треба оставити да из дебла изданци расте како би за идуће калемлење (наврtање) шибљика било. При крају овога месеца могу се трешње, вишње и кајсије на терајуће око калемити (очити).

И сад још има на воћкама гусеница, које ваља очистити, јер није још доцкан.

Почем је овога месеца обично велика суша, ваља пазити на оне куће и стаје, које су сламом, рогозом, ситом или трском покривене и с' ватром пажљиво обходити, пак и своје млађе на то опомени, јер је после бадава вика, псовка, плач и кукање кад је већ учињено. Особито тога ради на децу ваља пазити.

Дан је овога месеца 16—16½ сахати дугачак. **Р.**

ГЛАСНИК.

ГГ. предплатницима „Тежака“ и члановима друштвеним!

Како је ево већ пола ове рачунске године протекло, а многа гг. претплатници још предплату своју на лист неплатише, то се овим учтиво умољавају, да дугујућу предплату што пре „друштву“ овоме послати изволе: јер на тај начин неће друштво никад своје рачуне на чисто имати моћи. Исту ову молбу упућујемо и на чланове *помагаче*, који своје улоге до данас не послаше. Нарочито се пак умољавају она гг. предплатници и чланови, који још и од прошле године друштву овоме што дугују, и који су особеним расписима умољени: да дуг свој друштву овоме најскорије одужити изволе.

Радња друштвена.

Записник XXXV. одборске седнице „друштва за пољску привреду“, држане у Београду 20. маја 1871. год. под председавањем друштвенога председника г. М. Спасића.

Присутни чланови: г.г. Ал. Стојковић, Чед. Поповић, Јов. Екер, С. Станковић благајник и др. Радић секретар.

Бр. 185.

Контролори „друштва за пољску привреду“ г.г. Коста Лекић и К. Н. Х. Селаковић подносе извештај о прегледаним рачунима за рачунску годину $^{1869}/_{70}$ с' изјашњењем, да су како издавања тако и примања по билансу тачна.

Да се годишњем извештају друштвеном и овај извештај са билансом заједно штампа и уједно да се у прошлогодишњем извештају наштампају и имена редовних, почасних и помажућих чланова.

Бр. 186.

Подружина шабачка јавља, да је члан друштва овога г. Ник. Трифковић секретар суда окружија шабачког, друштвеној каси 10 гр. ч. поклонијо.

Примљено с' хвалом с' тим, да ту суму подружина у овогодишњем рачуну покаже.

Бр. 187.

Баштован Ј. Червенка подноси рачун за издату надницу за плевлење друштвени леја, на којима је зелен за семе засејана, у суми од 10 гр. ч.

Да се исплати.

Бр. 188.

Цр. кр. крањско пољско-привредно друштво у Љубљани одговара позиву друштвеном с' тим, да је оно вољно ступити у свезу с' овим друштвом, и шаље одма 5 својих списова.

Ступање у свезу узима се с радошћу на знање, послате пак књиге примају се с' хвалом, с' тим, да их секретар у инвентар друштвене библиотеке заведе, а истоме друштву у замену оводруштвене списе пошаље.

Бр. 189.

Преко председника „друштва“ овога г. Мил. Спасића послало је друштво „Московског общества сељскаго хозајства“ свога журнала V. и VI. свезку од 1870. године.

Примљене с' хвалом, с' тим, да се у инвентар друштвене библиотеке заведу.

Бр. 190.

Секретар „друштва“ др. Радић подноси свој извештај о својству земље, којој је шабачка општина подружини за опите пољско-привредне дала, због чега је исти секретар по одборском закључку у Шабац ишао.

Одбор узима овај извештај за сада на знање.

Бр. 191.

Секретар Радић и члан одбора Чед. Поповић подносе пројект програма за II. излог пољско-привредни земаљски производа и рукотворина, ког' друштво у месецу септембру о. г. у Топчидеру приредити намерава.

Овај је програм примљен с' тим, да се у идући број „Тежака“ јавности преда. А у исто време се одређује секретар др. Радић и члан одбора Чед. Поповић да упуство за излагаче саставе и назначе справе и предмете, који ће се у име награда раздавати.

Бр. 192.

Г. председник предлаже, да се распише награда за дело једно, које ће показати и разложити користи које од туда произлазе, кад се стока у опште у сувоти, а нарочито зими чува и рани, и да представи начине, како се то најлакше и најјефтиније учинити може.

Одбор овај предлог усваја и одређује за таково дело награду од 20 дук. ц. Рок је 1. Новембар о. г.

Бр. 193.

На предлог г. председника решено је, да се од сада сви чланови помагачи у своје време позову, да друштву до извесног времена јаве: каквога семена желе да им друштво као чл. помагачима, пошаље, да им се неби као до сада семе слало, које им може бити неби од потребе било, уједно да може то семе за времена набавити, да се и члановима за времена послати може.

Бр. 194.

Секретар „друштва“ предлаже да се за друштво набави једно ручно млатило од Вајла из Франкфурта, са деловима од кованога гвожђа.

Решава се, да благајник за овакову машину извесну суму из друштвене касе издати може.

Закључено и подписано.

ПРОГРАМ

ЗА II. ИЗЛОГ ПОЉСКО-ПРИВРЕДНИ ДОМАЋИ ПРОИЗВОДА И РУКОТВОРИНА.

1.

„Друштво за пољску привреду“ приређује у Топчидеру II. излог земаљски пољско-привредни производа и домаћи рукотворина, и то од 19—23. септембра о. г.

2.

Цјел је овога *другога* излога: да се узпоређењем разних производа и раздавањем разних награда подстакну

а) наши земљодјелци и сточари на бољи рад и произвођење пољско-привредни производа и домаће стоке, и

б) наше сељанке, сваковрсне занатлије и прерадиоци наших земаљских производа: на савршеније израђивање разних рукотворина и други предмета.

3.

Да би се народу нашем олакшало, да у што већем броју на овом другом излогу учествовати може, „друштво“ ће се обратити надлежним путем, на окружне и срезке власти, а у молиће подружине и све пријатеље народнога напредка, да се они, обавештењем нашега народа, постарају, да из детичног им

округа, односно среза и домашаја, што више и бољи пољски-усева, домаћи сваковрсни рукотворина и што боља стока и перната живина изложи.

4.

Сваки ће се излагач пријавити својој окружној, и односно срезкој власти, или лицу, које ове власти за пријаву одредиле буду, шта на излог послати жели.

5.

Сваки излагач треба преко своје местне власти да потврди, да је оно, што изложити жели, сам он произвео.

6.

Сваки ће излагач у своје време, које ће му окружна власт опредјелити, предати истој оној власти, или лицу коме се је предходно пријавио, све оне ствари које је за излог наменуо; окружне пак власти послаће — ако се зато неби сам излагач састарати могао — примљене ствари са пријавним листовима друштву овоме, које ће их на излогу изложити.

7.

Све ће се окружне и срезке власти умолити, да све за излог примљене предмете друштву овоме најдаље до Крстова-дне (14. септембра) о. г. пошљу, или их сами произвођачи донесу, јер доцније послате предмете: били пољски производи, биле рукотворине, неће друштво ни примити ни изложити моћи; а стока и живина да буде два дана пре излога у Топчидер доведена.

Начин пак, како ће се мртви производи, тако и стока, на излог шиљати, опредјели ће друштво у споразумљењу са окружним властима.

8.

„Друштво“ ће се ово постарати, да се изложени мртви производи и рукотворине лепо у изложбеној згради (која ће се нарочито за овај излог у Топчидеру саградити) сместе, како ће их сваки посјетилац у изложби видети моћи. Стокапак долази у за њу сграђене стаје.

За *време излога* (и то од дана пријема), узима друштво дужност на себе, да све послате предмете чува и доведену стоку издржава.

9.

После излога ће друштво све рукотворине, преко дотичних помишљатеља произвођачима натраг послати, ако не би произвођачи цену опредјелили, по којој се те ствари продати могу, како би им се онда новац у место продате ствари, послати могао. — Пољски производи, месо, вино, ракија, восак, катран сир, кајмак, судове и остале грубије ствари, неће друштво натраг слати; зато произвођачи тих производа треба одма при предаји цену да означе, по коју ће друштво наведене производе продати моћи, а производе квару изложене, продаће друштво пошто може, ако неби произвођачи са таковим производима други разпоред учинили.

10.

„Друштво“ ће, као и при првом излогу, све оне, који *најбољега* изложили буду, у име признања за њиов труд око гајења добрих пољских производа, лепе и добре стоке, пернате живине, око израде лепи домаћи рукотворина итд. наградити. — Те ће се награде састојати у новцу, пољско-привредним новијим и бољим справама, као плуговима, дрљачама, косама, крунячама, баштованском и пчеларском оруђу и писменим похвалама.

11.

За опредјелење награда именова ће се један одбор од 5 стручни људи са председником и секретаром друштвеним.

12.

Награда ће се раздавати на свечан начин при закључењу излога.

13.

Награде ће се, ако их излагач неби сам однео, послати дотичним награђеним лицама, својим путем и начином.

14.

Упутства, по којима ће се излагачи владати, штампаће се и разаслати надлежним путем свима окружним и ср. властима и општинама.

У Београду 19. маја 1871.

Из одбора „Друштва за пољску привреду.“

РАСПИС НАГРАДА.

Сваком је Србину, а и многом страном свету познато, да у Србији раћа прекрасно вино, о чему смо се и на прошлом изложу подпуно уверили. Ми имамо вина у Смедереву, које — кад би се као што ваља обдјелавало — неби маћаратскоме уступило, за које толики новац из Србије у Угарску одлази; на брдима око Неготина роди црно вино, које, кад коју годину престоји не уступа ни једном јужном вину. — Ал' наша вина: нити могу дуго да се држе, нити могу дужи пут да поднесу — преврате се. Овоме је узрок неприродно поступање с' виноградом и неумесно дотеривање и праљење вина.

Да би се ти узроци једном одклонили, да би наши виноградари своје винограде онако обдјелавали као што природа лозе зактева, да би при праљењу, дотеривању и чувању вина онако поступали, као што нас наука учи, а искуство уверава, да друкчије с' виноградом и вином поступати морамо, — „друштво“ је ово у својој XXXIV. одборској седници закључило: да разпише награду за виноградарско дело једно, које ће горенаведене незгоде у нашем виноградарству одклонити.

На основу тога закључка дакле, расписује „друштво“ ово награду за најбољу и простим, јасним слогом написану књигу

„О ЦЕЛОКУПНОМ ВИНОГРАДАРСТВУ, ПРОИЗВОЂЕЊУ, ПРАВЉЕЊУ И ЧУВАЊУ ВИНА“,

с' обзиром на својство наше земље и околности, нарочито пак на предјеле и винограде крајинске жупске, смедеревске, страгарске, јеличке итд.

Награда је 30 дуката цесарски.

Рок је Ђурђев-дан 1872 год.

Ни једно припослато дело несме бити руком писчевом написано и мора без имена са једним знаком обележено бити. Уз дело мора и једно, туђим печатом запечаћено писмо бити, на ком, у место адресе исти онај знак да буде, коији је и на делу, а у писму да буде име и презиме писчево разговетно написано.

Дело, које награду добије, остаје својина „друштва за пољску привреду“ и оно може изменути у том делу све, што нађе за нужно, како у тексту тако и у облику, па било да то сам писац учини, или други, кога „друштво“ за то преиначење умолило буде.

Писмо ће се, као обично, само оно отворити, на ком се исти онај знак на досуђеном делу налазио буде; остала ће се писма спалити, а дела ће се писцима за зактевање повратити.

У Београду 8 маја 1871.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«: **Др. Ђ. Радић**, с. р.

ПРЕДСЕДНИК »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«: **М. Спасић**, с. р.

Познато је, како код нас многа стока болује, закржави и скапава, због тога, што се остави да зимује у пољу на мокроти под ведрим небом, пак већ у младости овако од зиме пропада; краве нам мање млека дају, волови и коњи за рад ослабе, а овце дају лошију вуну и чемерне јагањце јагње. На овај се начин и рâне више потроши и губи, јер се без јасала разтура и гази, пак ју стока после неће да једе и тако кад највише рâне за радећу стоку треба, онда је баш нестане, у опште, од тако гајене стоке никад оне користи имати не можемо, које би имати могли.

Узевши све то у обзир, друштво је у својој одборској седници од 20. маја о. г. закључило, да распише награду *од 20 дуката цесарски* за једно дело:

„у ком ће имати писац да разложи и покаже све користи, које од туда произлазе, кад се стока у сувоти, а нарочито зими, чува и рани; да опише зле последице за стоку, кад се ова остави да под ведрим небом без заклона и приклона презимити мора; и да представи начине, где се и како то најлакше и најјефтиније учинити може.“

Рок је 1. новембар 1871. год.

Рукописи се имају послати друштву овоме на исти онај начин, као што је и у преднаведеном распису награде, означено.

У Београду 21. маја 1871. год.

Секретар »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«. **Др. Ђ. Радић**, с. р.

ПРЕДСЕДНИК »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ:« **М. Спасић**, с. р.

О Г Л А С И.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

ПРОДАЈА ВИНОГРАДА.

Више топчидерске цркве лежећи мој виноград, продајем из слободне руке. Овај је виноград 8 мотика велик, са разном и изабраном је лозом засађен. У њему постоји на најлепшем месту кућа; под њом је зидан подрум. Осим тога има једна качара са нужним посуђем, брвана и један ладник лозом украшен. Цела околина нема лепшега изгледа!

Ко је купац, нека се подписаноме погодбе ради јави најдаље до 20. јула о. г.

У Београду 20. маја 1871.

Сер. Станковић
ЧИНОВНИК У МИНИСТ. ФИНАНЦ.

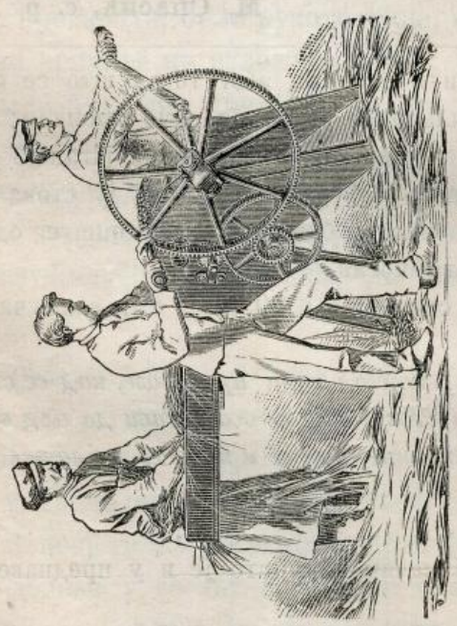
1—3

C. PLATZ & SOHN
in
ERFURT,

препоручују своје велике производе у цвећу и воћу. Послугу најтачнију и најсолиднију обећавају. Цјеновници се могу од њи на наплаћено писмено зактевање у свако доба добити.

!! СВАКОМ ЕКОНОМУ НУЖНО !!

Ручно млатило, као што је оно у 1. броју листа овог насликано, које је удешено за 2 човека, изврши за **један сат** 40—60 снопа пшенице, јечма ил' овса, и које неоставља зрно у слами, а лако се с' њиме рукује — продајем ја, од *кованог гвожђа* тако састављено, да га и сваки циганин оправити може, ако би се што поремetило, **за 27 дуката цесарски**, а од *ливеног гвожђа* (бронзе) за 22 дуката цесарски.

Млатило за 2 коња ил' вола, налик на прво, ал' је у стању 3 пута оволико за дан извршн, — продајем за **55 дуката цесарски.**

Наручбине за *целу Србију* прима секретар „друштва за пољску привреду“ г. др. Борђе Радић у Београду, с' којим ја у свези стојим, и који ће у свачему нужна извешћа дати моћи.

У Франкфуртy.

МОРИЦ ВАЈЛ.

3—*.

6.

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

Данашњем броју прикључујемо позив на предплату, на књигу: **Универзални фабрикант,** коју г. *Никола Пантић* издаје.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ВЕЋ ОД 20-ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ЈОВАНА ХОППА У ВЕЧУ,

препоручује своје богато снабдјевено стовариште огледала сваке величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у форми медаљона;* осим тога прости и украшени сврн, позлаћени и лакирани носила, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. **Полијеђа** са стаклом искићени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрст.е позлате као украсе по црквама, становима итд. и извршује све то најтачније по најумереније фабричној цени. Старе ствари узима фабрика ова у поправку и одма их извршује; за добро паковање гарантује сама фабрика, а трошак рачуна колико и сама издаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

БРОЈ 15. | 15. ЈУНА 1871.

На каквој земљи који усев најбоље напредује?

Славонски забавни лист „Slavonac“ доноси један чланак под насловом: „Kućnik ili mali gospodar“, у ком писац између осталог покушава навести најобичније усеве, и казати, на каквој земљи који усев најбоље напредује. Он вели:

„За зимну пшеницу потребна је најбоља, јака, добро нагнојена земља, дакле тешка, то јест помешана с' нешто песка, или блага смољача. На слабој земљи слабо пшеница расте, пак је зато боље по слабијој земљи и несејати зимну пшеницу, него јарицу, која може и на слабијој њиви прилично родити. Од пшенице је најбоље брашно за леб и свако тесто.

Раж добро роди и на средњој земљи, само ако није мочарна. За тим она добро напредује и у песковитој земљи, особито добро роди на њиви упарложеној одпреће, после угара, а слабо на лањском кромпуришту, ланишту и репишту.

Јечам, као и пшенмца зактева добро нађубрену смољачу, ал му може поднети и много лакша земља, дакле и кречна земља, и земља, где у смољачи има повише црнице. Особито добро роди на њиви говеђим ђубретом нагнојеној, а добро успјева и на лањском кромпиришту.

Зоб или овас добро напредује и на кречној и у обште мршавој и слабој земљи.

Проја роди најбоље на новини, на ледини први пут узораној, и у обште воле више снажну земљу као и јечам и кукуруз. Добро напредује посејана и на стрњике и подноси скорашње ђубрење. Мора се пак пазити, да пролетњи мраз ненашкоди.

Елда роди на најлепшој земљи песковитој и шљунковитој, где се неби могло ништа друго сејати; а иначе се сеје на пшеничној стрњики. Елду ваља посејати с' пролећа у таково доба, како јој неће шкодити пролетњи мразеви.

Кукуруз роди добро само на доброј, ђубревитој, меканој и сипкој њиви, дакле на благој смољачи, доброј кречаници, гди у обште има више црнице.

Њега сеју обично и у бразду; и треба га, ако је земља лакша и мека један пут, а ако је тешка и тврда, два пута окопати, и једанпут подгрнути. Између кукурузни кућица сеје се обично тачкаш пасуљ, који се пење уз кукурузно стабло; а ако је кукуруз ређе посејан, онда се може по празнини свуда посејати и бундеве.

Кромпир воле снажну, али у једно и трошну, сипку земљу; зато је за њега најбоља земља песковита, но која је добро урађена, и прошле године ђубрена. Напротив на смољачи неможе бити тако

добар, јер је она грудвастија. Кромпир је најбоље сејати у пролеће наредко, јер се и кућице боље и лакше окопају и подгрћу, а и сам крумпир кад има довољно места, боље расте и курпнији бива.

Пасуљ добро роди и на средњој земљи, на смољачи и кречаници; ал сочиво и грашак већ захтевају бољу, мекшу, сипку земљу баштенску. Осим грашка сви ови усеви нетрпе зиму, и зато се мора гледати, да се тако сеју, како ји пролетњи мразеви неби могли убити.

Лан и конопље (кудеља) требају уобште добру и ђубревиту земљу. Лан може прилично непредовати у средњој земљи, а особито добро роди на крчевини, купусишту и кромпиришту, а захтева да се оре сипко, јер иначе неједнако ниче. Кад мало порасте треба га плевити од травуљине. И кудеља и лан захтевају много труда; али кад се с' њима добро поступа, онда роде добро и доносе велику корист земљоделцу.

Дуван добро успјева на онако исто доброј и обдјеланој земљи као и конопља. Најбоља је земља за дуван пескуља и снажна смољача. Кад се дуваниште нађубри говеђим ђубретом, онда роди на њему најбољи дуван. Да је дуван зрео, познаје се по тим, што се на листу показују загасите и жућкасте пеге, и листови се обарају земљи. **Р.**

Телесни састав и знаци спољни добре краве музаре.

Поводом једнога описа добре музаре, у „Тежаку“ од прошле године на страни 216. под насловом „Знаци ваљане музаре“ рад сам да тај опис попуним још сљедујућим описом:

Добра крава музара има дугаљасту узану и мршаву главу[1]) на којој је кожа јако разапета, чело и носна кост узани, рогови малени и танки[2]) особито до главе у корену са белом или жућкастобелом, очи велике, поглед врло смеран и суморан, уста велика са јаким добро се склапајућим вилицама и устнама, врат дугачак танак[3]) и што више хоризонталан, нарочито горња површина од рогова па до гребена која треба да има више кожни набора, средње величине висећи подгушњак, плећке и рамена мршава, гребен треба да је што нижи, широки обал, јер висок и шиљаст гребен показује слабу плућу, леђа са свим хоризонтална, прси широке, више натраг пружене него ли спуштене међу предње ноге, ребра обла и од ртењаче на више јако повијене да трбу изгледа обал, стражњи део тела, а особито карлица треба да је широка, бутине мршаве а ноге особито од колена до копита танке и суве, стражње ноге треба да стоје раздалеко једна од друге, реп хоризонтално усађен са кратком и танком длаком обрастао. Цело тело треба даје танком кожом покривено, а ова са кратком и танком длаком обрасла, каквоћа коже и длаке стоји у свези са роговима, гди су рогови мали и танки, ту је и кожа танка, длака танка кратка и мекана, а ово је двоје први знак добре краве музаре, танкоћа коже обично се проба на врату до саме плећке.

Код добре музаре тражи се обично велико виме, премда количина млека независи од његове величине, него од количине и каквоће жљезди, које у вимену млеко музе; кожа на вимену треба да је толико танка да се крвне жиле јасно виде и да је код помужене краве што више смежурана.

Као најбоље музаре од свију Европски сојева познате су Холандска и Швајцарска.

а) Холандска је крава средње величине[4]), цео састав тела њежан и покривен са врло танком кожом и сјајном длаком, рогови средње величине[5]) и доста повијени, чело узано и нешто угнуто, очна кост доста испупчена, карлица јако развијена, реп дугачак са великом китком, боја длаке бела са црним повеликим флекама или бело и црно прешарана[6]), ноге од колена на ниже су увек беле што је знак да нема смеше крви од ког другог соја. Телесне тежине око 500 ока, ако се у штали негује и рани, може се лети и трипута музти[7]) са особито великом количином млека, задовољна је и са мршавијом раном, а са добрим пашњацима врло је задовољна. Цене се од 35. дук. цер. на више, транспорт издрже врло добро, у старости од 2 и по године подпуно су развијене и способне за тељење, музти се може 10 до 15 година при доброј неги.

Сва говеда која из Холандске амо долазе, имаду на десном рогу жигосана два писмена латинска H. V. (Hollaendisches Vieh) што служи за контролисање прави Холански говеда.

б) Швајцарска крава. Између много швајцарски сојева особито се одликују у кантоњу бернском

[1]) То зависи од соја. **Р.**

[2]) И то од соја зависи, јер у Мађарској има крава са великим роговима, а особито су добре музаре. **Р.**

[3]) То такође од соја зависи. Сравните сименталску са англерском кравом — обе добре музаре, пак ће те се уверити. **Р.**

[4]) Ја сам због крава земљу холандску пропутовао, и нашао сам да су краве од највећи што их има у Јевроии. **Р.**

[5]) Мало пре рекосте да морају бити *мали*; а сад сте означили холандску краву као *најбољу* у Европи: са роговима *средње* величине, а холандска крава има — према њеној телесној крупноћи — мале рогове. **Р.**

[6]) Има их и са црвеним, пепељастим флекама, а има их скоро сасвим бели и скоро сасвим црни. **Р.**

[7]) У Холанду се без разлике музу лети и зими три пута на дан **Р.**

својом крупноћом тела, затворено црвеном бојом са белим флекама и великом количином млека, н. пр. Шуди, тако зване дају 40—45 фунти дневно, даље у општини Фрутиг такође су чувене по количини млека, ове имаду рогове средње величине танке и навише повијеее, уши повелике којих су окрајци великом длаком обрасли, врат средне дужине[8]) са многим наборима кожним и великим висећим подгушњаком. Што се рâне тиче, Швајцарске краве нису за штале, него да добре паше имају, али зимња нега у штали нуждна јим је као и свима добрим музарама.

Хоенхајм. **Љ. Ћ.**

Упутак при поступку с' ждребећим копитама.

Ждребад проведу њиове прве године живота свог у штали на меком ђубрету и на паши. Овим се копите меке одрже, и толико се неоједу, колико нарасте. Поводом тим, израсте копите и сувише преко природне мере, и онда се изроде разне мâне на копитама и на положају ноге, ако се за времена јошт копите не подрежу. Те су мâне сљедеће:

1-во Копита расте једнако и право: онда се латица сувише од земље удали тако, да није устању копита дјејствујући терет одржати; остаје дакле мала и слаба; а зато, што се и поједине частице немогу по природи стиснути, остане у копити ждребе сакато.

2-го Ако је са стране копита сувише израстла, онда се направи у копити шупљина, у коју се: ђубре, земља и т. д. навата. Ово препречава испарење табану и латици; табан започне трунути, пак и латицу поквари, те се тако њен кошчан створ у меку неку смрдљиву масу претвори. Овде се изроде отоци и смрад латице.

3-ће Кад кора сувише израсти, осуши се дојни део копите, пак постане тврдим и кртим и тако одвећ лако пукотине добије, које се више пута и до здраве коре продуже, шта више и до круне копитне дођу, а ждребе је у том случају болестно, и мора се лечити.

4-то Израстели копита у нарамку (горе) јаче и дебље нежели на стопали, онда се изроди тако названа „јареча копита“. Дојно прегибало није се у стању довољно превијати, мало помало се натраг превија, те тако коњ при ходу посртати и клецати мора. Копита у овом случају добије као што смо под 2. рекли, трулу латицу.

5-то. Израстели копита доле јаче нежели у нарамку горе, онда изгледа копита као нека цев; цео терет тела, на тај начин падне неједнако на копиту, дојно се прегибало мало по мало савијати почне, и тако ждребе тако назване „медвеће ноге“ добије. Овај неједнако падајући терет на копиту у обште, растегне латицу, спољашне стране копите сабију се у нутра, кора на нарамку дође у више лежећи положај, и ето ти одма „пљоснасте копите“.

6-то Спољашност копите израсте јаче нежели унутрашњост, и тако се ова належе више напоље, а она више у нутри; копита се искриви и има увучене стране. При оду се предња част искриви напоље; дојна се част ноге, пак и више цеви исто тако искриве, а коњ стане прекрштати с ногама.

Спољашна страна копите одљусне се од стопале, а чешће се и од меса чак, и тако се највише изроди „набој.“

Да би се сви ови недостатци копитни избегли — који се јошт код ждребади залегу —, треба сваке недеље копите прегледати, сувише израслу кору пазљиво сасећи, а она места на копити гди кора није доста израстла одвећ штедити. Најглавније је условље то, да се копита доле на стопали једнако подсече, а латица одвећ чува, а од копите горње само оно одреже, што је заиста одљуснуто.

Да копита расте, има одвећ много фели масти с' којом се мажу, ал су те масти у толико некористне, у колико копите од њи отврдну и одвећ су после крте, пак лако пуцају и кваре се; нетреба дакле мазала никаква употребљавати на ту цјел, но само копите с' ладном водом облагати. **Р.**

О упливу „суше“ и „влаге“ на воћке.

Сува и држећа зима, кад има само мало поледице, пак баш и да је зима љута, много мање воћкама шкодити може, нежели променљива и сносима зима, при којој многа поледица постаје. Ако је месеца априла, маја и јунија суша, кад воћке пупити и за развитак се свој приправљати почну, увек је воћкама шкодљиво. Највише влаге изискује воћка за време развитка свога, а вода је само једино средство којим се она, за развијање воћке, нуждна рâна растопити може и мора, да га дрво у себе усисати може; немали дакле воде, то све онда у расту своме заостане, закржљави и болести се многе изроде. За произвести нагон плодски код биља, такођер је нуждна влага по времену. Дуга суша за време цветања смета оплођењу, а без оплођења нема плода. Дођели пак дужа суша доцније, у јулију, августу и септембру,

[8]) У долинског је соја врат дужи, а у брдовитог соја је кратак, дебео, јер она пасе увек узбрдо, пак врат не пружа тако далеко за травом, као крава долинског соја. **Р.**

то ће онда зацело бити октобра кише, а ова не само да смета подпуном израсту плодова, него чини и воћку саму осетљивијом за идућу зиму. Млога киша после дуже суше преобрати сокове у дрвету у нов живот, и дрво би онда изнова растло и јачало. Догодили се дакле ово тек октобра, онда неможе сок у дрвету пред зиму одебљати, и тако се сила пре дрво смрзне. Због тога нетреба никад дрва пре новембра подрезивати, и то треба друге половине овога месеца чинити.

Ако би суво време у пролеће наишло, то се морају особито скороусађена дрва заливати; ово се може ма каквом, ал само устојаном водом чинити и то у вече. И доцније ово чинити није згорег, ал дрва много пре у јесен сушу издржати могу, нежели у пролеће. Школама и маленим воћкама поред зидова и у шпалирама усађеним, врло добро чини, кад јим кадкад лишће водом пред вече попрскаш при дужој суши.

* * *

Влага је воћкама, као и сваком биљу много шкодљивија од суше. Истина, да суша предупређује растење, ал нема тако разорителног уплива на биље као влага. Ако је зими и у јесен влага велика, то нема горе на свету за биље. У пролеће, за време цветања, кад оне буице обично дођу, покваре нам сву бербу од воћака. Ако пак после кише дрва отресемо — и обично после сваке кише за време цветања —, онда опет већу част избавимо воће од пропасти. Морао је сваки баштован већ опазити у свом животу оне, пре кише у лепом цвету китњасте јабуке, како им се цвет после кише и грмљавине збрчкао. Ако је време преко лета влажно, онда лишће пожути и опадне још пре времена. Осим тога обично влажном лету јака зима следи. После влажног лета, морају се воћке у јесен чешће обкопавати а иловача се и ђубрити мора, с' почетка децембра мора се круна подрезати. **Р.**

Обшта правила за оне, који сирће праве.

1.) Соба у којој се сирће прави, треба да је чиста, да је увек чистог воздуха пуна, дакле мора бити удаљена од штале, свињца, и проходa због јаког испарења, јер ови не само да су шкодљиви, него и киселење предупређују.

2.) Ова соба треба да се често промаја.

3.) Воздушне јаме у тој соби нетреба да су горе, него највише 1—2 стопе у висини од патоса, јер се доле угљевито-кисео ваздух са излаћеним водним парама споји, које је киселењу врло нуждно; а горе би само чист воздух са још врућим парама, који су овде нуждни, излећао.

4.) Киселење зе прекида јако у једној видној и сунчаној соби; због тога је нуждно, да се киселење остави у дрвеним судовима и у тавној соби.

5.) Да би се оно, из саме воде, шпирита или ракије праљено сирће дуго одржати могло, кас и винско сирће, треба му слатке какве честице — шећера н. п. — додати, да би га с тим дуже одржати могли. И ове се слатке честице временом полагано у сирће створе, служе дакле за ојачење, а оно сирће, које само сирћета и воде има, обалави брзо и поквари се.

6.) Доказано је, да се оно праљено сирће, које више воде има, пре укисели, него оно које више јачи додатака има; с' друге стране пак, чини сирће већи уплив на човечије тело, што год више јачи ствари у њему има, или другим речма речено: јаче је и боље. Кад би н. пр. метнули у водено сирће краставце, пак кад би додали том сирћету мало шпирита, много би јаче и држеће било.

Врло је добро кад се воденом сирћету мало вајнштајна дода, јер ово сирће бистри и попраља. **Р.**

Јапански петао.

Започели мој посао, у описивању страни лепи кокошака, оћу да продужим, и ево оћу да опишем данас јапанског петла, ког ево у слици показујем.

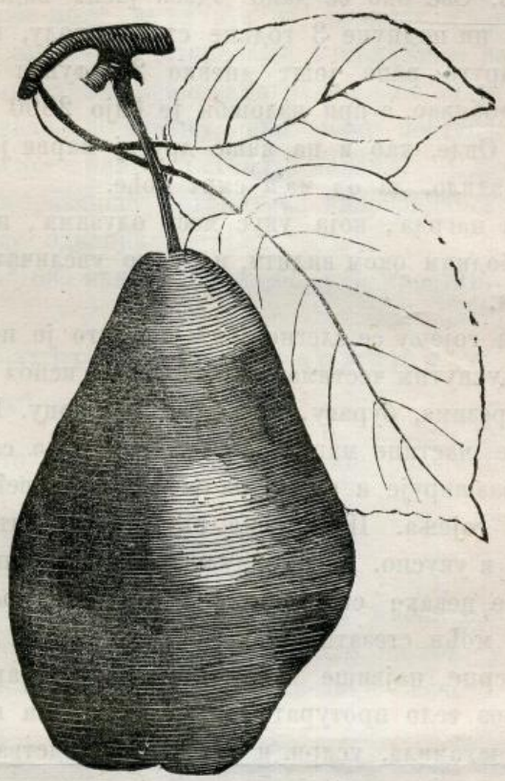
Живинари ову врсту кокошака врло радо гаје. Али је тешко и наћи другу коју врсту кокошака, која се тако брзо и добро угојити да, као ова. Копуни и кокошке ове врсте, тако се брзо гоје, да квашеним кукурузом рањене за десетак—четрнајест дана по 3 оке и више тешки буду, а месо им је особито.

Петао има малу кресту, а перје није на сваком једнако. Кокошка добро носи, а перја је понајвише црног. **Р.**

Дуван и наше здравље.

Много се свет препире о том, дали пушење дувана човечијем здрављу више шкоди, нег користи, негледајући на знатне трошкове, што их дуванџија свакако има. У Лондону има. „Anti-Tobacco-Society“ а то ће рећи: друштво против дувана, а цјел му је и намера, да се пушење дувана сасвим укине. Ако би се код нас такова цјел и немогућа кому учинила, треба да помисли, да у Енглеској већ сада ни један човек непуши, који оће да га држе за изображена. Поменуто друштво имало је лане велику скупштину, и позвало је гласовитог лондонског лекара Копланда, да буде том друштву почастни предсједник, овај прими ту част и председаше у скупштини. У свом дугачком говору изјави се г. Копланд изриком и посве против пушењу дувана, оснивајући се на своје пространо искуство, које га научи, да се пушењем доиста квари тело и дух човечији. К' њему долазе сваки дан људи, којима је дуван здравље покварио, да моле савјета, о чему би могао читаве књиге написати. Обичне посљедице пушења су слабост живаца и жељудца; но наравно, да се ово зло нејавља једнако на сваком дуванџији, него више на људма слабог телесног створа нежели на јаким људма. Пушењем голи смотака (цигара) без лулице кваре се очи димом, и дувацији таков може лако добити опасну болест „запаленје мозга“ а особито се и „рак-рана“ одтуда замеће у усти. Што се обично каже, да дуван чува од заразе и приљепчиви болести, др. Копланд каже, да му се није до сад десијо ни један пример, гди би се могао осведочити о истини тога. На против је навео примера, да су деца пушећи дуван добила од њега „падавицу“ (несвест), и зато позва родитеље нека пређе што више могу, пушење дувана код своје деце. Што се тиче штете, коју наноси пушење духу, напомену Копланд, да ни један чувени звездар (астроном) није пушијо, као да слути, да би му од дувана ум ослабијо, а звездарству треба особито оштроумије; међу великим мудрословцима да није такођер нашао ниједнога страстнога дуванџију, а управитељ гласовите париске политехничке школе, да је запамтијо, да још те ниједан дуванџија није добијо велику награду онога завода. — Беседа Копландова, била је с' великом похвалом примљена. — Код нас би је (похвалу) слабо стекао, јер се код нас обично овако суди: „Овај је бијо дуванџија, пак је опет здрав живијо до своје 90. године — дакле дуван нешкоди.“ — А ја сам познавао пијаницу, који је живијо 80 година: па ко ће казати, да пијанство нешкоди? — Нешкоди свакоме једнако, ал шкоди сваком: јер да онај није толико пијо, живео би 100 година, а бијо би здравији телом и што је главно, духом. **Н.**

Дугачка, зелена, зимска крушка.

Ова је крушка истина ситна, ал' је врло добра и пријатна. Осим тога је и то добро, што успјева и богато рађа у свакој земљи; сазрева у новембру и дуго се држи. Чеси, који добро познају воће, препоручују ову врсту крушке за ладније предјеле. **Р.**

Сљедства претераног гојења.

При претераном гојењу марве, укажу се нека особита појавлења, о коима се до данас није знало ни доказало од куда долазе. Дисање отешча, куцање је срца тавно, ноге су ладне, и на мање наиђе и смрт, која се несрећа са пуштањем крви само привремено уклонити може. При претераном гојењу дебља марва једнако, а тежина не расте ништа. Најпре се то сумњало, да се при претераном гојењу у марвинчету сувише крви ствара, и да је то најглавнији узрок оним појавлењ'ма, а у ствари је баш противно, јер што је марвинче богатије на маслу, тим сиромашније на крви.

Енглез је неки свима којих се ово тиче разјаснио ову ствар. Он је прегледао црева највећма угојене марве, које су године 1857. у Лондну на земљодјелској изложби највеће награде добили. Код оваца, свиња и говеда нашао је, да је у те

марве цео дроб нездрав бијо, црна цигерица је била препуњена с' крвљом, у белој се налазило пуно чворића, у којима је или црви или кречне масе било, а црева су сасвим са шкрофулозном материјом обасута била. Срце није имало праве своје боје, а из нутра се скоро све у сало претворило. Све ово се дало одвећ јасно видити на једном, ни подпуне 3 године старом волу, који је осим друге рâне још дневно 21. фунти олајне проје добивао, а при излошби је бијо 2800 фунти тежак. Овде, као и на више другој марви је само мало фалило, да од ма'а смрт дође.

Ова нагрда, која укус месу одузима, неможе се слободним оком видити, но само увеличателним стаклом.

При гојењу се слегне маст, као што је познато на одљуснутим честима марвеног тела испод коже, на бубрезима, бурагу, цревима и на срцу. Кад су већ ове частице машћу препуњене, онда се маст даље разширује и слеже на жиле, то је већ већи степен гојења. При овом степену је још месо здраво и укусно. Претерадулисе и ове границе већ, онда се некако све жиле у маст чисто претворе, немају моћи стезати се, а будући је овим променама срце највише изложено, није у стању сад крв кроз тело протурати, него се крв на гдикоја места нагомила, усири, и онда она сљедства дођу, која смо горе навели, пак шта више, и срце се распасти мора.

То су дакле сљедства претераног гојења. **Р.**

Примјетба на неговање оваца.

Од природе већ има некако крв овчија наклоност противприродном делању, јер она нема толико тврди честица у себи као друге животиње, него су јој честице већа чест сувише водене, и тога ради се овца због најмањи узрока разболе. То је узрок што овчије болести највише од покварене крви долазе. За предупредити ово, нуждно је овце добрим сеном, олајном пројом, и зрном рâнити, а поред тога добре им воде за пиће давати. Кад ји пак мора човек у штали држати, онда треба да је штала висока, видна, доста пространа, а јасла за зрно нека су округла. А како се код нас данас овце рâне?

Ја незнам, наши овчари као канда немају праву цјел кад овце рâне, т. ј. вуне ради; јер кад би ову цјел пред очима имали, зацело би другчије своја стада ранили и неговали.

Наши овчари негледе да добију од своји оваца лепу, здраву и јаку вуну, него код њи нека је само вуна пак каква била, пак се онда чуде, кад им трговац неће вуну добро да плати. Никакво чудо! јер заиста, изузимајући некоје овчаре, вуна од наши оваца се само за ординарна сукна употребити може, сад у овом стању. Зашто дакле да побијамо сами цену нашим производима, у место да повисујемо? Зашто да овцама добрим раненьем својства вуни не повисујемо, и од горепоменуте болести ји не чувамо?

То је врло уочно, да се неговање и одрањивање оваца код нас врло умањава; а због нега? Ја сам више наши гâзда који су имали оваца пређашњи година, запитао, због чега сад овце не држе. На ово ми је један одговорио: „Знаш, слабо се вуна плаћа, пак није вредно!“ Пошто сам му разјаснио зашто се вуна наша слабо плаћа, рече ми: „А ко ће то све чинити?!“ Е дакле наши људи би хтели да им све лако падне: да хрђаво семе посеју а добро да им роди; да хрђаво ору, а да у земљи доста влаге и топлоте буде; да са сламом овце ране, на свакој непогоди и времену изложеном отвореном месту, а да добру вуну имају, то бити неможе! јер је то против природе и руфета сељачког.

Добро семе у хрђавој земљи изроди хрђав плод, исто тако и овца ма била она од облагорођеног соја, ако добре неге нема, неможе ни добре вуне донети; а наше, још у правом виду необлагорођене овце треба ју много више и боље неге, кад желимо вуну нашу на ону цену дотерати, коју вуна од облагорођене овце има.

Ово на питање:

„Зашто је вуна од наши оваца данас тако јефтина?“

Р.

Да коље у земљи дуже траје.

Обично се код нас сваки колац на ватри опали, пак се онда мисли, да је све учињено шта треба. Ал није истина. Свакидашње искуство учи, да управо угљен вуче у себе влагу и пару, те ју довлачи до самога дрвета, и ово онда још пре труне, него да није било опаљено. Да ти ово опаљивање буде збиља користно, а ти опаљен колац кад оладни мажи катраном дотле, док угљен од колца катран пије. Тако ћеш попунити угљевљу све јамичице, катран ће се претворити у чврсту смолу и неће пропустити ни влаге ни ваздуха у дрво. Овако поступају код закопавања брзојавних стубова. А да колац неопалиш, не би га се катран чврсто примијо. Овакав катран (Theer) је врло јефтин, а особито од каменог угља. **Р.**

РАСПИС НАГРАДА.

Сваком је Србину, а и многом страном свету познато, да у Србији рађа прекрасно вино, о чему смо се и на прошлом изложу подпуно уверили. Ми имамо вина у Смедереву, које — кад би се као; што ваља обдјелавало — неби мађаратскоме уступило, за које толики новац из Србије у Угарску одлази на брдима око Неготина роди црно вино, које, кад коју годину престоји не уступа ни једном јужном вину. — Ал' наша вина: нити могу дуго да се држе, нити могу дужи пут да поднесу — преврну се. Овоме је узрок неприродно поступање с' виноградом и неумесно дотеривање и прављење вина.

Да би се ти узроци једном одклонили, да би наши виногадари своје винограде онако обдјелавали као што природа лозе зактева, да би при прављењу, дотеривању и чувању вина онако поступали, као што нас наука учи, а искуство уверава, да друкчије с' виноградом и вином поступати морамо, — „друштво“ је ово у својој XXXIV. одборској седници закључило: да разпише награду за виноградарско дело једно, које ће горенаведене незгоде у нашем виноградарству одклонити.

На основу тога закључка дакле, расписује „друштво“ ово награду за најбољу и простим, јасним слогом написану књигу

„О ЦЕЛОКУПНОМ ВИНОГРАДАРСТВУ, ПРОИЗВОЂЕЊУ, ПРАВЉЕЊУ И ЧУВАЊУ ВИНА“,

с' обзиром на својство наше земље и околности, нарочито пак на предјеле и винограде крајинске жупске, смедеревске, страгарске, јеличке итд.

Награда је 30 дуката цесарски.

Рок је Ђурђев-дан 1872 год.

Ни једно припослато дело несме бити руком писчевом написано и мора без имена са једним знаком обележено бити. Уз дело мора и једно, туђим печатом запечаћено писмо бити, на ком, у место адресе исти онај знак да буде, коији је и на делу, а у писму да буде име и презиме писчево разговетно написано.

Дело, које награду добије, остаје својина „друштва за пољску привреду“ и оно може изменути у том делу све, што нађе за нужно, како у тексту тако и у облику, па било да то сам писац учини, или други, кога „друштво“ за то преиначење умолило буде.

Писмо ће се, као обично, само оно отворити, на ком се исти онај знак на досуђеном делу налазио буде; остала ће се писма спалити, а дела ће се писцима за зактевање повратити.

У Београду 8 маја 1871.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«:
Др. Ђ. Радић, с. р.

ПРЕДСЕДНИК »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«:
М. Спасић, с. р.

Познато је, како код нас многа стока болује, закржави и скапава, због тога, што се остави да зимује у пољу на мокроти под ведрим небом, пак већ у младости овако од зиме пропада; краве нам мање млека дају, волови и коњи за рад ослабе, а овце дају лошију вуну и чемерне јагањце јагње. На овај се начин и рâне више потроши и губи, јер се без јасала разтура и гази, пак ју стока после неће да једе и тако кад највише рâне за радећу стоку треба, онда је баш нестане, у опште, од тако гајене стоке никад оне користи имати не можемо, које би имати могли.

Узевши све то у обзир, друштво је у својој одборској седници од 20. маја о. г. закључило, да распише награду *од 20 дуката цесарски* за једно дело:

„у ком ће имати писац да разложи и покаже све користи, које од туда произлазе, кад се стока у суботи, а нарочито зими, чува и рани; да опише зле последице за стоку, кад се ова остави да под ведрим небом без заклона и приклона презимити мора; и да представи начине, где се и како то најлакше и најјефтиније учинити може.“

Рок је 1. новембар 1871. год.

Рукописи се имају послати друштву овоме на исти онај начин, као што је и у преднаведеном распису награде, означено.

У Београду 21. маја 1871. год.

Секретар »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«.
Др. Ђ. Радић, с. р.

ПРЕДСЕДНИК »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ:«
М. Спасић, с. р.

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

ПРОДАЈА ВИНОГРАДА.

Више топчидерске цркве лежећи мој виноград, продајем из слободне руке. Овај је виноград 8 мотика велик, са разном и изабраном је лозом засађен. У њему постоји на најлепшем вйсу кућа; под њом је зидан подрум. Осим тога има једна качара са нужним посуђем, брвана и један ладник лозом украшен. Цела околина нема лепшега изгледа!

Ко је купац, нека се подписаноме погодбе ради јави најдаље до 20. јула о. г.

У Београду 20. маја 1871.

Сер. Станковић
чиновник у минист. финанц.

2—3

C. PLATZ & SOHN
in
ERFURT,

препоручују своје велике производе у цвећу и воћу. Послугу најтачнију и најсолиднију обећавају. Цјеновници се могу од њи на наплаћено писмено зактевање у свако доба добити.

ВЕЋ ОД 20 ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ЈОВАНА ХОШПА У ВЕЧУ,

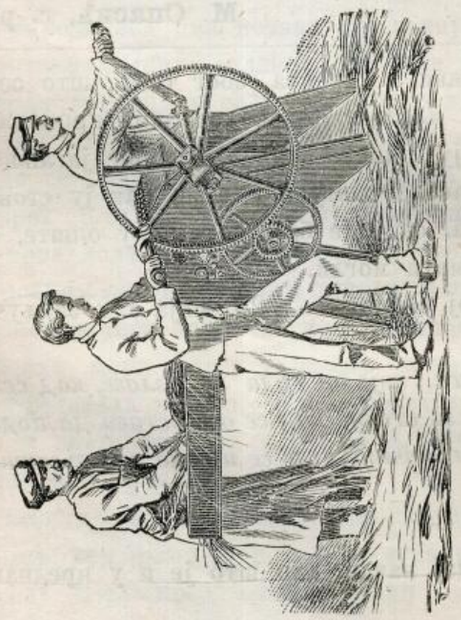
препоручује своје богато снабдјевено стовариште огледала сваке величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у фирми медољона*; осим тога прости и украшени сопри, позлаћени и лакирани посла, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. Полијељеја са стаклом искићени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрст ,е позлате као украсе по црквама, становима итд. и извршује све то најтачније по најумеренијој фабричној цени. Старе ствари гарантује сама фабрика, а трошак рачуна колико и сама издаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse.

Ко жели вршаће машине да набави, тај нека се што скорије јави, да би се могао с' њоме и обучити.

!! СВАКОМ ЕКОНОМУ НУЖНО !!

Ручно млатило, као што је оно у 1. броју листа овог насликано, које је удешено за 2 човека, изврши за **један сат** 40—60 снопа пшенице, јечма ил' овса, и које неоставља зрно у слами, а лако се с' њиме рукује — продајем ја, од *кованог гвожђа* тако састављено, да га и сваки циганин оправити може, ако би се што пореметило, **за 27 дуката цесарски**, а од *ливеног гвожђа* (бронзе) за 22 дуката цесарски.

Млатило за 2 коња ил' вола, налик на прво, ал' је у стању 3 пута онолико за дан извршн, — продајем за **55 дуката цесарски.**

Наручбине за *целу Србију* прима секретар „друштва за пољску привреду“ г. др. Борђе Радић у Београду, с' којим ја у свези стојим, и који ће у свачему нужна извешћа дати моћи.

У Франкфурту.

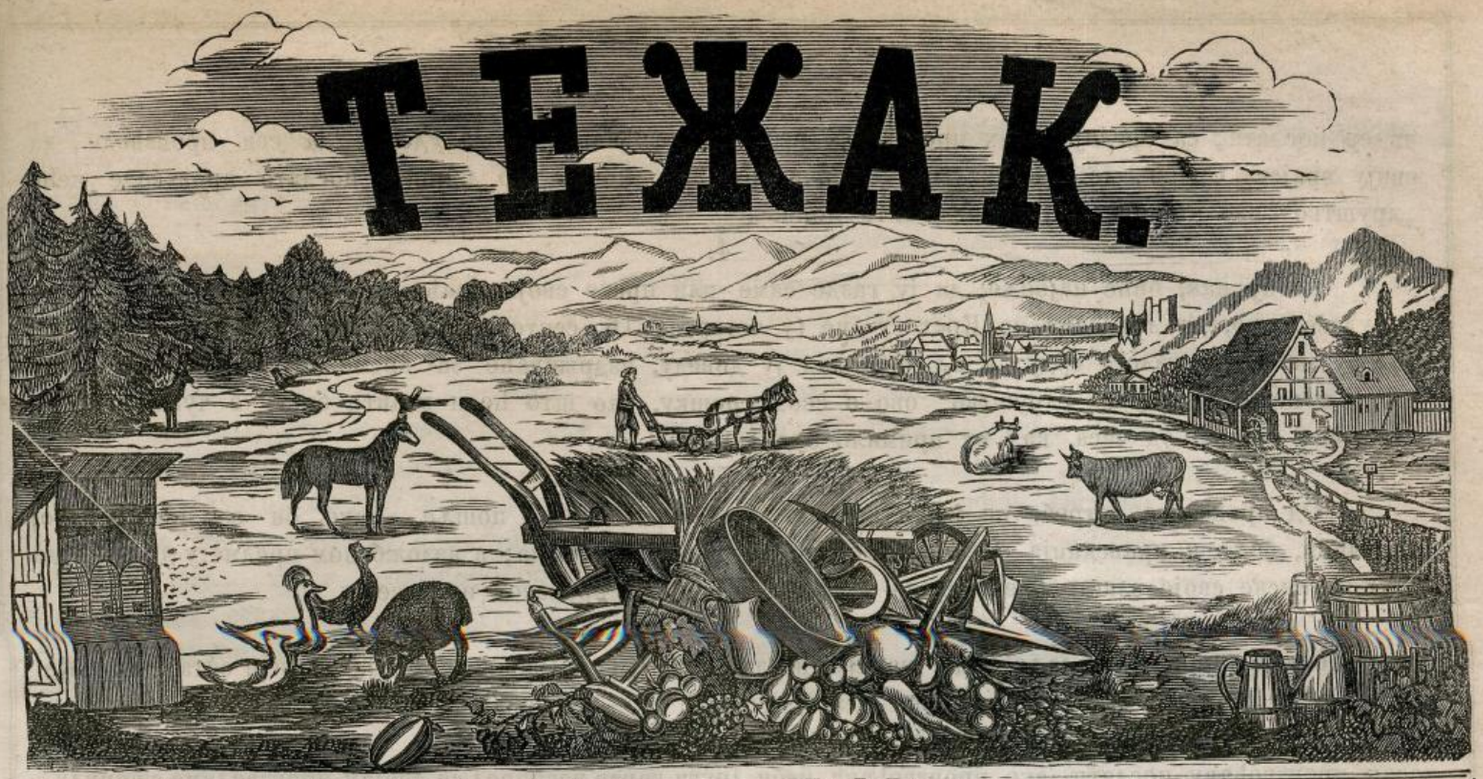
МОРИЦ ВАЈЛ.
4—*.

6.

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 16. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 30. ЈУНА 1871.

УПУТСТВО

за излагаче „пољскопривредни домаћи производа и рукотворина“ за II. излог, који ће „друштво за пољску привреду“ од 19. до 23. септембра о. г. у Топчидеру држати.

1.

„Друштво за пољску привреду приређује у Топчидеру II. излог земаљски пољско-привредни производа и домаћи рукотворина, и то од 19. до 23. септембра о. г. и позива све наше земљораднике, сточаре, кованџије, свилодјелце, виноградаре, воћаре, баштоване, сваковрсне занатлије и домаћице: да своје најбоље производе и рукотворине, и у опште све што земља производи и човек за своју корист употребити може, као лековите траве и биљке од којих се боје добивају итд., — у што већем броју на II. овај излог пошљу, како би их „друштво“ ово по заслузи њиовој око гајења пољских усева, стоке, пчела, свиле итд. и око усавршења домаћих и у опште сваковрсних рукотворина наградити могло.

2.

Награде, с' којима ће „друштво“ ово излагаче награђивати, састојаће се — то изложеном предмету — у новцу, добрим плуговима, дрљачама, косама, машинама за крунење кукуруза, сечкама, машинама за вршење и ветрењачама; даље: у баштованском, виноградарском и пчеларском оруђу и у похвалним писмама.

3.

Излагачи могу своје производе и рукотворине, на њима најугоднији начин, сами овамо у Топчидер послати ил' донети, или се својој општинској власти пријавити: да извесне своје производе ил' рукотворине, на излог послати желе, а општинска ће им власт казати, како ће они те своје производе овамо послати моћи.

Ако своје производе и рукотворине сами донети ил' послати желе, онда морају тако удесити, да ти производи буду најдаље до Крстовадне (14. септембра) о. г. у Топчидер донешени ил' послати; ако пак неби сами то учинити могли, онда нека своје производе за времена својој општинској власти предаду, која ће, све за излог примљене производе, преко окружне власти својим путем овамо у Топ-

чидер послати; са предајом тих производа треба произвођачи тако да удесе, да сви производи, из свију крајева Србије, до Крстова-дне у Топчидеру бити могу, јер доцније послате производе неће „друштво“ ово ни примити, ни изложити моћи.

4.

Стоку пак, биће најбоље, да ју газде саме или преко своји млаћи у Топчидер доведу, и то да удесе тако, да два дана по Крстову-дне (у четвртак 16. септембра) о. г. са стоком својом у Топчидеру на место излога буду; а од доба кад ју доведу, издржаваће за време излога сву доведену стоку и пернату живину „друштво“ ово о свом трошку, као што ће и водити бригу о чувању свију изложени ствари, од часа, кад их примило буде.

5.

Од производа нетреба ни један излагач мање од 2 оке да пошље, како би се према већој количини, боља и праведнија оцена, а односно награда дати могла; а изложбеном предмегу да придода од општинске своје власти уверење, да је излагач сам тај производ произвео.

6.

Пољске производе, даље вино, ракију, восак, мед, сир, кајмак, суво месо, судове и остале грубије ствари, неће друштво излагачима натраг слати, него ће их — пошто се излог сврши, оцена учини и награда изда — у колико могуће боље буде, на јавној лицитацији продати, пак ће у место производа новац произвођачу послати, ако произвођачи неби други какав разпоред са својим производима учинили.

Излагачи пак рукотворина и стоке, нека на сваки начин означе вредност својих производа, пак ће их друштво, ако узможе по означеној цени продати и излагачу новац послати, ако пак не, а оно ће „друштво“ ово произвођачу дотичан производ у добром стању натраг послати.

7.

На излог послате ствари прегледа ће и оценити одбор од 7 лица, а награде ће се издати после излога (у недељу 26. септембра о. г.) на свечан начин; а ко је какву награду и зашто добио, штампаће се у нарочитом извештају о излогу и у „Тежаку.“

У Београду 8. Јуна 1871. год.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«:
Др. Ђ. Радић, с. р.

ПРЕДСЕДНИК »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«
М. Спасић, с. р.

О паши марвенској, у обзиру њиови болести.

Највећима несрећама и болестима, наши кућевни скотова, узрок је хрђава, слаба и зло обдјелавана ливада, на којој марва пасе.

Хрђава ливада зове се она, на којој оне траве расте, које нису за ону марву, која на њој пасе, т. ј. које за такову марву пића у себи немају.

Слаба ливада зове се она, која је пре времена погажена, на којој је пре времена крава на пашу истеривана, а може и поред добре земље слаба бити, ако је суша била.

Зло обдјелавана ливада зове се она, која се није надгледала, која је пуна неразграбуљани ривотина од кртине, на којој се ћелава места нису дотеривала, с' које није вода у своје време пропуштена, него на њој остављена, па се рашће на њој укиселило и т. д.

Коју год ривотину не растреш, губиш то место, јер ту само около растети може, а у среди се загуши. Ако си на ливаду изнео ђубрета, а нисси га у своје време, т. ј. кад трава нићи почне, растрео, то губиш опет то место, а трава ти изникне около те гомиле врло у густо, а ту угусто и около ђубрета изласлу траву, обично марва неједе.

Ако воду са ливаде гди марва пасе непропустиш, него је оставиш, то ће ти се ливада убарити, а на њој растећа трава укиселити, а ту траву неједе свака марва, а ако је баш из нужде јести мора, падне врло често у болест.

Ако су у пролеће имаоци ливада своју, за зиму приправљену рâну потрошили, пре него што су ливаде затравиле, т. ј. пре него што су биљке још за пићу нарастле, онда су наравно принуђени и на такову ливаду марву изтеривати, јер „нужда закон мења.“ Тек што је дакле трава на ливади клијати почела, и савршенство своје још достигла није, а марва се из горенаведеног узрока на њу изтера, да глад своју колико толико одржи. — Овим поступањем греши сваки против природе који то чини, јер се ливади не само оно одузима што она драговољно нама даје, него се гажењем сасвим уништава.

Више пута не нађе марва на оваковој ливади доста рâне, него чупа и жиле, тиме и земљу ждере, а опет се ненасити, а следство овакове паше

и рâне је то: да марва пролив добије. Овај је пролив пак у толико опаснији, ако је пролеће влажно и кишовито, а може лако и у већу болест пасти.

Говор је бијо горе о гажењу млади травака. Рећи ће когод, може бити, да марва и на израстлој ливади траву газити мора. За цело! ал ју неће, нити може угњечити, јер на израстлу траву, ма марва газила, неће је угњечити, она се опет по природи подигне, ал кад траву у њеном нежном, тек изникутом саставу марва изгази, не може се више подићи, него је ту одма уништи.

Ако с' оваке паше дошавшој марви код куће недаш добра сена или друге суве рâне, пак је мало са сламом не протреш, не само да ће марва слабити, него је лако и изгубити можеш.

То је позната ствар, да и она марва, која је преко зиме добро рањена и у пролеће на добру пашу истерана, више пута пролив добије, а то само онда бива, ако је прелазак са зимске, то јест суве рâне на траву, врло преки. И краве у таковом случају, губе млеко, а то све горе бива, ако је пролеће мокро.

Код добро преко зиме урањене марве, мора човек узети, да притјажатељ још толико суве рâне има у преправности, да јој може, пре терања на пашу и после, кад с' паше кући дође, те суве рâне дати, да је задовољи и нарани, ако на паши доста имала није и да се с' оном воденом пашом смешати може. Неузхтели марва код куће ову суву рâну јести, то је знак, да на паши доста рâне има, и да је трава већ толико сазрела, да марву задовољити може. Таки се после овог марва опорави и више млека даје.

Другчије пак стојимо са оном марвом, која је преко зиме изгладнила, а у пролеће из нужде на хрђаву пашу истерана; пак ако је још к' тому и време незгодно, онда марва слаби, дркће и клеца, нема вољу јести, јер је ослабљена, пак с' угнутим леђма и скупљеним ногама, стражњи труп ветру окретајући, жалостно стоји. Ако су јој бутови и реп од пролива укаљани, а нема доста рâне код куће да се опорави, то најпре и најпре краве побаце, а после се навуче још каква болест, пак најлакше угине.

Зато треба сваки имаоц марве то себи да предузме, само толико марве држати, колико је у стању добро изранити, само ће овако од своје марве радост и хасне имати, а у противном случају само грдне штете! **Р.**

Др. Ламбл*) управитељ земљодјелске школе у Крижевцу у Хрватској, о ливади.

Економском свету су довољно познате заслуге овога човека, који се и пером и практично трудијо да род свој, особито у Чешкој, на прави пут у земљодјелству изведе. Ми овде стављамо један чланак о подизању ливада који је он написао, и који ми овде и нашем економном свету на видик износимо, да и он, право појатије о важности једне ливаде задобије. Он вели:

„Летина наша све је слабија, више је пута пак тако малена, да недотиче ни за намиривање тежака, и свакојаки пореза — а о чистом каквом добитку ни говора онда нема. Што нам је летина онако слаба, тому је узрок гдигди хрђаво орање, дрљање, једном речи хрђаво тежење или обдјелавање земље; но највише је тому узрок слабо гнојење оранице, а наипаче онде, где се много жита сеје, или се често саде плодови, који земљу одвише сисају и слабе.

Слабо, недостаточно или никакво гнојење, сљеди од малена броја, пак и од слабо храњење марве, јер много и добра гноја добива се само од марве рањене изобилном и добром пићом. Где ове нема доста, онде се марва изразно неможе добро ранити, а ни на средњу руку — онде дакле неуспева свако газдовање.

Много има мâна и погрешака, од који болује наше газдовање, но главно им је врело недостатак пиће. Ако дакле желимо излечити ову болест нашега газдовања, треба да почнемо код пиће.

Зашто нам нису коњи тако јаки и велики као што су у Енглеској? Зашто су нам говеда понајвише кржљава и мршава? Зашто се држи тако мало оваца? Свему тому је узрок недостатак пиће; јер, ако желимо одранити лепу марву, осим довољног реда и неге, и паметнога облагорођења, највише је затим стало, да ју ранимо довољном и добром рâном.

Ако запиташ наше земљодјелце, зашто несеју плодове, који се скупље плаћају од жита, зашто несеју репице и горушицу, репу и броћ, конопљу и лан, мељ и дуван — свако ће од њи одговорити, да нема доста гноја. Због недостатка гноја страдају и наши виногради и воћњаци; да их редовно гнојимо, више би нам рађали, а овако нема воћка рâне, кад потроши ону, што ју беше у земљи нашла гди је посађена. Али највише осећа газда, да му фали гној, кад оће да остави трећачење, т. ј. наш обични начин газдовања,

*) Почасни члан овога друштва.

када две године жита сејемо, а трећу годину стоји поље празно. Умним газдама непочива земља никада, они с' ње сваке године корист ваде; но наравно несеју увек жито, него на изменце, сад жито, сад бурак или репу (или другу окопавину), сад пшењу и све на изменце. Оваково газдовање доноси много више добитка; него онда треба дубље орати и тако умножити мекоту. Ал том треба и гноја, јер у мршавој земљи, што је има под доданашњом мекотом, коју смо узорали, неће успјевати посејано биље. Тако дакле, немајући доста гноја, не можемо прионути за овај користни, начин газдовања.

Пак ако је толико стало за гнојем: зашто неизводиш више гноја? Зашто недржиш више марве? Зашто је боље не раниш да добијеш од ње више и врстнијега гноја, пак ћеш онда сејати моћи шта ти је воља? Узрок је тому што мало имамо сена, а изводење пшење је увек скупље од изводења сена. Ту дакле нема друга спасења, него умножити сено на наравним ливадама."

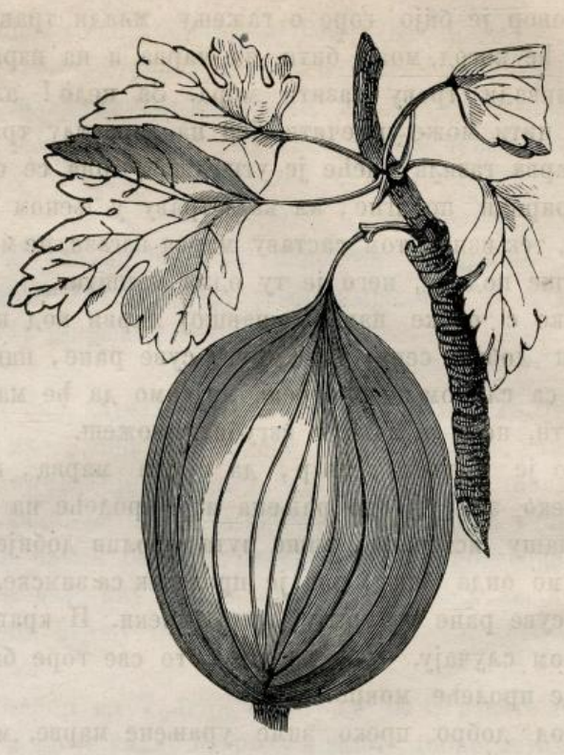
Ово су у кратком изводу речи дра Ламбла, из који сваки газда разумети може шта се оће. Код нас свуди, гди се год окренемо, највећа је оскудица у довољној рани, и код наши земљодјелаца ће се редко где видити добри, здрави и дебели волова, од којих — добра гноја и поуздане снаге при раду, очекивати можемо. Ал како би то и могло бити, кад наши земљоделци волове своје преко дана кад не раде на хрђаву пашу истерају, а кад им с' такове паше, скоро рећи изгладнела кући дође, а она мора у штали или да дрежди, или добије какве покварене и иструле сламе, а сена редко. Марву, која треба земљу да нам обрађује и гнојем издржава, треба ранити добром раном и сеном, а сена само с' ливаде добити можемо, коју, ако доброг добитка од ње желимо, гнојити ваља. **Р.**

Најновија „огроз" (морско грожђе).

Љубитељи воћа, знаће врло добро, од какове је важности у воћарству ваљано одгојена огроз.

За чудо је то, да ову врсту воћа одгајише најбоље, до данас, Енглези. Што год крупније огрозе имамо, све нам из Енглезке дођоше. У овој крупноћи, као што верна слика овђе показује, има је у жутој, зеленој и црвеној боји, има ји мањави, а има ји и без мања. Мањаве као да су слађе.

Ја сам заводу економије топчидерске — на закључења г. управитеља тога завода — набавио више врсти ових огроза, те ће тако и речени завод за коју годину имати сађеница од овако крупни огроза на продају.

Код гајења ових огроза једина је незгода та, што радо насрћу неке врсти гусенице на лист — на род неће — те тако ружно гола лоза изгледа, а лишена лишћа, не рађа ни довољно крупне огрозе.

Зато ево средства против ти гусеница:

Највећи су непријатељи огроза (морског грожђа) гусенице. Нараво-испитачи називају ову гусеницу свакојако, ал у обичном животу знамо ми за три разне гусенице, и то за ону црну велику, после ону зелену и белу.

За време зиме, од фебруара месеца, наћићеш оне црне гусенице пуно, све начичкано, на дојној чести стабљике и у покотинама угњездене. За 8 до 10 дана, измиле из ти њиови гњизда, нападну на пупе, поједу ји, пак се пред вече опет у своје пукотине повуку. Како се лишће од огрозе развијати почне, таки се од тог времена с истим лишћем ранити почну, све док не сазру, које у месецу јунију бива. После тога времена се повуку на дојне частице стабљике, и ту се учауре. У јунију се ту развију, излете, а своја јаја (полог) оставе на дојној части лишћа. Овај се полог излеже месеца септембра, који се, док је још млад, од оног још налазећег се лишћа рани, а после завуче у своја гњизда и пукотине, као што је већ горе речено. Ово је време за утамањивање најзгодније, јер су сад све уједно, а то се најлакше овако чини: узми једну заливачу (канту) пуну кључале воде, и кроз

решетку ји добро поли, да се скувају и поцркају, а ово преливање не шкоди биљки ни најмање.

Зелена фела лежи уплетена у земљи, у дубљини од једног палца. Априла месеца излете неке мале мушице одатле, и налегу своја јаја на жилицама и на дојној части лишћа. Из ови јаја излегу се у мају гусенице, које се до јунија и јулија лишћем ране, пак онда црикасту кожу добију и тако са лишћа и стабла у земљу спузе. Овде се у земљи сад уплету и учауре, у ком стању до идућег априла остану.

За утамањивање ове гусенице, најбоља средства су ова: око цбунова земљу дубоко обкопати, овим начином се много утамани, јер дубоко у земљу дођу, и немогу више горе; или месеца априла кад мушице излете, лишће покидати, на којима су јаја нанешена. Овај други начин је трудан, али га деца играњем извршити могу.

Бела фела није тако млогобројна, као ове две пређашње, али је у толико више шкодљивија, јер петељку од плода подгризе тако, да плод одпасти мора. Ове се задржавају преко зиме исто тако као и оне пређашње у земљи дубље од једног палца, а излазе из земље исто тако као и оне пређашње и у исто време као мушице. Јаја своја легу у цвету; из ови се јаја у мају излегу гусенице, које се листом изране, пак онда опет у земљу с'мйле, гди преко зиме заплетене остану.

Особито је добро средство за све оне гусенице, које се у земљи задржавају, кравија мокраћа; с овом ваља у јесен цбун заливати, да се земља преко једног палца дубоко накваси.

Или: узми негашена и у пра стучена креча, поспи около цбуна, а цбун поли са водом, у којој је скувано лишће од црни рибизла и од зове (на 5 ока воде узми литру једног, литру другог лишћа); ово пак мораш онда чинити, кад је време облачно.

Или: поспи цбун са ситним негашеним кречом; ово не само да ће гусенице утаманити, но и уши са лишћа; сутра дан пак мораш цбун најпре кречном водом, којој ћеш мало мокраће додати, пак онда чистом ладном водом испрати. Пале гусенице ваља покупити и бацити, или спалити.

Најлакше је пак средство у јесен ½ стопе земљу око цбуна изкопати, ту земљу бацити и с другом чистом заменути. Ово средство чаурице будући гусеница утамани, а плодност биљки увеличава.

Р.

Екертов плуг без колечки.

Знатан пруски фабрикант земљодјелских оруђа *Х. Ф. Екерт* у Берлину, склопио је један плуг од кованога, а од чести и од ливенога гвожђа, без колечки. Колечка замењује у пуном смислу она гвоздена мотка испод гредеља, која на крају свом једну кваку има, за коју се ојиште заквачи.

Овај плуг нема ни цртала ни цимера. Цртала зато нема, што је удешен за орање најлакше пескуше, а цимер му надокнађава једна шипка у крају гредеља, која ону гвоздену мотку испод гредеља, баш до оне кваке држи. Та се шипка може, помоћу заврта (шрофа) у челу гредеља, по потреби спуштати и подизати. Ако дакле шипку спустиш, захватиће плуг дубље, а ако ју подигнеш, захватиће плиће. Гредељ, дасчица и оглавље је од ливеног гвожђа, а раоник, ручице, мотка, шипка и квака су од кованога гвожђа.

Р.

Како се вата семе од репе?

Пре него што се лишће при вађењу са репе покида, избирају се најлепше, т. ј. такове, које по изгледу нису шупље, али су велике и чисте, које мало споредни жилица имају и које око листног срца много лишћа немају; земља се са такови отресе, без да се једна о другу или о земљу туку, но напротив мора се то с' највећом пажњом радити, и онда се одма тамо однети, гди ћеду се преко зиме закопати. При товаривању и стоваривању мора се такођер добро пазити, да се неугрувају, јер би свака угрувана у земљи изтрунути морала.

Оно место, на ком ће се репа закопати, мора се једно 8 палца изкопати: онда се репама пазљиво лишће на 1½ палца сасече, да срце здраво и читаво остане, пак се онда на то изкопано место једна поред друге поређају тако, да гомила као неки трап изгледа. Гомила се ова најпре покрије са сламом, после по потреби на то са земљом, а при јачим мразевима са лишћем од дрва и пепелом, да мраз не продре; покривач овај скине се после у пролеће, кад се већ мразевима немамо надати; ал ту треба и једно 2 до 3 завежљаја сламе ту-

рити, која се и вадити и опет уметути може, да се по потреби репе промајати могу. Преко зиме се морају више пута прегледати.

Земља, у којој ће се ове репе пресадити, треба да је од горњака заклоњена, да је дубоко узорана или изкопана, да је ђубревита и да је трошна. Мора бити такођер чиста од корова и травуљина.

Ако се мразева у пролеће већ више немамо бојати, и ако је земља подпуно сува, онда је пре забадања репе треба још једаред дубоко прекопати и предрљати.

Сад се ўже преко земље превуче, и поред њега у даљини од 4 стопе јаме изкопају, у које ће се репе пресадити. Репе се позабадају сад у те јаме (ал свака репа мора бити здрава), и с' руком са земљом загрну. Поред сваке репе мора се тачка забости, да се проклијало стабло превеже, да се при ветру скр'ало неби. По времену се морају репе ове обкопавати и прашити још чешће нег' кукуруз, да се коров и травуљина, што већма тамани и да се земља боље дроби и промаја, да стабло снажније расте. Кад репа већ високо изтера, треба само најснажније гранчице оставити, а друге посећи, да неузимају у залуд другим бољим рâну. Ако је већ више од пола кйте прецветало и у семе се замеће, онда треба оно друго цвеће одсећи, да овај заметак боље, здравије и крупније семе да.

Семе се, кад је већ зрело, пажљиво скине, осуши и изврши, пак се онда на суво место, најбоље у кончаним кесицама остави до потребе. У трговини долази више пута и незрело семе на продају, зато се после и разсади од таковог семена осуше. Несазрело семе истина проклија, и једно 14 дана још може бити снажније тера нег' зрело, ал после угине, као канда га нешто подгризује. Зрело семе спорије клија, ал је у расту сталније и плода донесе.

Овај поступак при ватању семена од репе је на многогодишњем искуству основан. **Р.**

Да мраве од воћака одбијеш.

Да мраве од воћака одбијеш, намажи дебла јаком сапуњавицом, пак неће мрави на њи наилазити; или: намажи их оздо са шаке широко катраном, ни на то неће наилазити; или: намажи рибњом масти, ни тај мирис нипошто нетрпе; или: обмотај дебло комадом рибарског ужета ил преће, што на рибу удара, ни на то неће ни један мрав да наиће **Р.**

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Јули.

Месеца јула има сељак највише посла, и то посла такова, с' којима се несме одуговлачити, него брзо и пажљиво радити; између ти послова је најглавнији посао *жетва*. Зло би за сељака било, кад би овај месец кишовит био. Овога месеца почиње и пшеница зрети, зато ју ваља косити и увозити. Ако је јака препека, пак пшеница нагло узре, то треба пазити да ју не оставимо дотле на њиви, да класићи пукну и да се зрно расне и у штету оде, него ју ваља јутром рано и с' вечера косити, кад је ваздух влажнији, јер се онда неда зрно тако лако изтрести. Да је сељак још сигурнији да му неће зрно испадати, ваља му узети косу *наслоњачу*, као што сам ју у 12. броју овога листа од 1869 године насликао.

За увожење рâне треба изабрати суво време, да се снопови суви у стог или камару послажу, јер би се иначе пшеница укварила и од ње самлевено брашно било би горко.

Зрно је онда зрело, кад га међ' прстима трешь, а оно се у брашно размрви.

Врло је добро, кад се покошена рâна један или највише два дана у руководима остави, да се оне, у њој још заостале влаге изнoји и просуши, особито ако је њива травна била, те да се и трава осуши и да се влажна још у камару или стог несадева. Покошена рâна, у којој се много такови још зрна налазе, који се међ прстима мељају, треба мало дуже у руководима оставити да зрно отврдне, јер се таково зрно у стогу без сунца тако смежура, да сама кожица остане, а брашна врло мало даје. И то је врло нужно, особито ако је време влажно, да се стрњика виша остави, да неби покошена и прилегнута рâна сасвим на голу земљу пала, него да је стрњика мало придржи, како би се тим начином боље и осушила. Снопове нетреба никад јако бацати, особито онда не, ако је време одвећ суво, исто тако не треба снопове ни по земљи вући да се класје круни, него лагано и пажљиво поступати ваља. — После кошње треба и оно влаће покупити, што је испод косе остало, и у снопове га везати. У сваком обзиру треба с' покошеном рâном штедљиво поступати.

Ако буде јаке препеке, пак наиће на то киша, онда ваља одма керелабу, кељ, карфиол и купус загртати. У сушно доба ваља салату, спанаћ, краставце и месечну роткву пријежно заливати, ако желимо, да нам речене зелени не оду у семе; прве и најкрупније краставце треба забележити и за семе ји оставити. У половини овога месеца треба и за сирће (туршију) краставце сејати. Ако грашак, пасуљ и зимну роткву ниси прошлога месеца посејао. посеј сад. Од рâне салате и од грашка ваља семе збирати, ако је довољно сазрело. Особито на салату ваља ти пазити, да семе не презре, да се не расне; зато, како се но њиовим чаурама нека вуна укаже, одма семе збирај, и негде у ладовини остави да сасвим дозре, а после измлати, очисти, пак опет где у ладовини остави да се сасвим изсуши, пак онда у какву платнену косецу обеси и за пролеће остати. Исто тако и са семеном од петрожеља, жуте репе, спанаћа ит д. поступати ваља. У почетку овога месеца ваља и кромпир добро загрнути, да га наступајуће велике врућине у рâсту задржавале неби. При крају овога месеца ваља влашац и бели лук копати, у венце оплести, пак га на промајно какво место обесити, да се добро изсуши.

У растилу млади калемака немамо овога месеца никаква посла, осим да калеме од травуљина сачувамо, а ако је велика суша, ваља ји заливати.

Воћке коштичаво (шљиву, трешњу, вишњу итд.) и са семеном ваља на спавајуће око очити. Ако би сувише јака препека била, онда оне дивјаке на којима ћеш да очиш, ваља с' вечера добро залити пак онда у јутру очити, јер се због велике препеке згусне сок у шибици, пак неможе кора да се онако с'љушти као што би ваљало.

Стоку ваља од свеже траве чувати, јер се, ако су велике врућине, разболети и угинути могу. Ако ти је икако могуће, купај стоку сваки дан, то ће је најбоље од болести сачувати.

Овога месеца се и трутови у кошницама туку.

Овога нам се месеца дан у један сахат скраћава, јер пада на $15^1/_4$ сахата. **Р.**

РАСПИС НАГРАДА.

Сваком је Србину, а и многом страном свету познато, да у Србији раћа прекрасно вино, о чему смо се и на прошлом излогу подпуно уверили. Ми имамо вина у Смедереву, које — кад би се као што ваља обдјелавало — неби маћаратскоме уступило, за које толики новац из Србије у Угарску одлази на брдима око Неготина роди црно вино, које, кад коју годину престоји не уступа ни једном јужном вину. — Ал' наша вина: нити могу дуго да се држе, нити могу дужи пут да поднесу — преврну се. Овоме је узрок неприродно поступање с' виноградом и неумесно дотеривање и праљење вина.

Да би се ти узроци једном одклонили, да би наши виноградари своје винограде онако обдјелавали као што природа лозе зактева, да би при праљењу, дотеривању и чувању вина онако поступали, као што нас наука учи, а искуство уверава, да друкчије с' виноградом и вином поступати морамо, — „друштво“ је ово у својој XXXIV. одборској седници закључило: да разпише награду за виноградарско дело једно, које ће горенаведене незгоде у нашем виноградарству одклонити.

На основу тога закључка дакле, расписује „друштво“ ово награду за најбољу и простим, јасним слогом написану књигу

„О ЦЕЛОКУПНОМ ВИНОГРАДАРСТВУ, ПРОИЗВОЂЕЊУ, ПРАВЉЕЊУ И ЧУВАЊУ ВИНА“,

с' обзиром на својство наше земље и околности, нарочито пак на предјеле и винограде крајинске жупске, смедеревске, страгарске, јеличке итд.

Награда је 30 дуката цесарски.

Рок је Ђурђев-дан 1872 год.

Ни једно припослато дело несме бити руком писчевом написано и мора без имена са једним знаком обележено бити. Уз дело мора и једно, туђим печатом запечаћено писмо бити, на ком, у место адресе исти онај знак да буде, коији је и на делу, а у писму да буде име и презиме писчево разговетно написано.

Дело, које награду добије, остаје својина „друштва за пољску привреду“ и оно може изменути у том делу све, што нађе за нужно, како у тексту тако и у облику, па било да то сам писац учини, или други, кога „друштво“ за то преиначење умолило буде.

Писмо ће се, као обично, само оно отворити, на ком се исти онај знак на досуђеном делу налазио буде; остала ће се писма спалити, а дела ће се писцима за зактевање повратити.

У Београду 8 маја 1871.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«:
Др. Ђ. Радић, с. р.

ПРЕДСЕДНИК »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«:
М. Спасић, с. р.

Познато је, како код нас многа стока болује, закржави и скапава, због тога, што се остави да зимује у пољу на мокроти под ведрим небом, пак већ у младости овако од зиме пропада; краве нам мање млека дају, волови и коњи за рад ослабе, а овце дају лошију вуну и чемерне јагањце јагње. На овај се начин и рâне више потроши и губи, јер се без јасала разтура и гази, пак ју стока после неће да једе и тако кад највише рâне за радећу стоку треба, онда је баш нестане, у опште, од тако гајене стоке никад оне користи имати не можемо, које би имати могли.

Узевши све то у обзир, друштво је у својој одборској седници од 20. маја о. г. закључило, да распише награду *од 20 дуката цесарски* за једно дело:

„у ком ће имати писац да разложи и покаже све користи, које од туда произлазе, кад се стока у сувоти, а нарочито зими, чува и рани; да опише зле последице за стоку, кад се ова остави да под ведрим небом без заклона и приклона презимити мора; и да представи начине, где се и како то најлакше и најјефтиније учинити може.“

Рок је 1. новембар 1871. год.

Рукописи се имају послати друштву овоме на исти онај начин, као што је и у преднаведеном распису награде, означено.

У Београду 21. маја 1871. год.

СЕКРЕТАР »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ«.
Др. Ђ. Радић, с. р.

ПРЕДСЕДНИК »ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ:«
М. Спасић, с. р.

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

ВЕЋ ОД 20 ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ЈОВАНА ХОППА У ВЕЧУ,

препоручује своје богато снабдјевено стовариште отседала сваке величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у дворми медаљона;* осим тога прости и украшени сврн, позлаћени и лакирани носила, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. Полијежеја са стаклом искићени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрсне позлате као украсе по црквама, становима итд. и извршује све то најтачније по најумеренијој фабричној цени. Старе ствари узима фабрика ова у поправку и одма их извршује; за добро паковање гарантује сама фабрика, а трошак рачуна кодико и сама изаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse. 3—12

1. 8—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

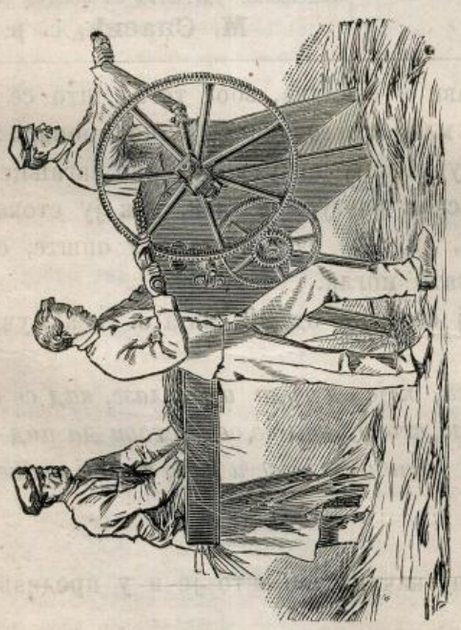
GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења*, *сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

2. 8—16.

!! СВАКОМ ЕКОНОМУ НУЖНО !!

Ручно млатило, као што је оно у 1. броју листа овог насликано, које је удешено за 2 човека, изврши за **један сат** 40—60 снопа пшенице, јечма ил' овса, и које неоставља зрно у слами, а лако се с' њиме рукује — продајем ја, од *кованог гвожђа* тако састављено, да га и сваки циганин оправити може, ако би се што поремстило, **за 27 дуката цесарски**, а од *ливеног гвожђа* (бронзе) за 22 дуката цесарски.

Млатило за 2 коња ил' вола, налик на прво, ал' је у стању 3 пута онолико за дан извршн, — продајем за **55 дуката цесарски.**

Наручбине за *целу Србију* прима секретар „друштва за пољску привреду“ г. др. Борђе Радић у Београду, с' којим ја у свези стојим, и који ће у свачему нужна извешћа дати моћи.

У Франкфурту.

МОРИЦ ВАЈЛ.

5—*.

6.

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III.

БРОЈ 17.

Издаје: „Друштво за пољску привреду.“

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу.

Уређује привремено: МИЛОВАН СПАСИЋ.

Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

У БЕОГРАДУ.

15. ЈУЛА 1871.

О нези стеоне краве.

Обште правило поставити се не може, нити се дају позитивно определити године и време, кад су говеда обојега пола за парење способна, јер ово зависи, са једне стране, од бржег или споријег телесног развића, а са друге стране од њиове ране и неге, што ће такође имати уплива на моћ и способност бика, на колико се крава један употребити може.

Бика за приплод, не треба узети млађега од две године и то на 20 до 25 крава, од три године на 40—50, а од четири и пет година на 60—70., и ако се оће сигурно на плод да рачуна, то нити треба узимати бика старијег од пет година, нити једног истог два пута на дан употребити. Уосталом треба да је бик без икаквог телесног недостатка, и да је подпуно здрав.

Код краве треба да гледимо на сôј, на телесни састав, и у обште на сва својства, која добра музара треба да има, па ако је још као теле добро рањена и негована, а телесно развијена, то се може за приплод употребити од $1\frac{3}{4}$ године, које време нетреба пропустити, јер су тада како полни тако и млечни органи највећма раздражени, која се раздраженост код јунаца доцније уталожи пак се гоје и слажу на себе лоја, а познато је, да дебеле краве дају мање млека неголи мршавије.

Да крава води, то јест да је раздражена, познаје се по њеном немирном понашању, као н. пр. риче, престаје јести, скаче на друга говеда, из прôхода материце тече бала, а код крава које се музу, млеко или застане или сасвим пресуши. Ово стање траје 24—36 сати, па ако се за ово време под бика неподведе, стиша се све и тек се између 20. и 25-га дана раздраженост на ново покаже. Ако крава од први пут неприми, што се позна по њеном предосторожном ходу и понашању као и дуготрајној раздражености, онда је опет под бика треба подвести, а ако и други пут без успеха буде, то се даје закључити пре свега на жестоку крв коју треба пустити $2\frac{1}{2}$—3 оке, или терати краву до самог умора, па ју одма подвести под бика, па ако се цељ и тада непостигне, онда је извесно, да је иста крава, по склопу материце, неспособна за приплод. Да је крава примила, куша се најсигурније са биком, кога доцније нетрпи; а при самоме водењу крави леђа притискивати, као неко средство да стеони, нетреба никад употребити, не само што то средство ни најмање некористи, него може по краву хрђаве посљедице имати.

Нега стеоне краве има великога уплива на теле.

Рâна треба да је проста и блага, а нарочито да није укварена као н. пр. буђаво сено, горке

мекиње, кисели пиварски остатци (требер) и труле бундеве и кромпири; осим овога прелаз од суве на зелену рâну треба полагано да иде, а краве, које се на пашњацима рâне, треба их чувати од росне траве, за сво време док су стеоне, а особито од ладне воде; у осталом стеону краву треба поштедити од прекомерног трчања, скакања, падања и т. д. и на последку краве, које се у штали рâне треба сваки дан да се прошећу, бар толико, колико док се на пољу напоје и натраг у шталу врате; даље се мора стеоним кравама увек довољно простирати сувог простирала (сламе).

Крава се престаје музти обично на 6 недеља, пре него што ће се отелити, али пре реченог времена са музењем престати није саветно, јер би се отуда породиле болести у вимену као н. пр. запаљење.[1])

Крава носи 40—42 недеље или 280—285 дана, кад кад 8 дана пре или доцније, али има случајева да се крава отели тек једанаестога месеца; кад дакле последни дан, или сами дан телења дође, млеко почне из сиса тећи, виме и материчник отеку, на крави се примете грчевита стезања, час леже, час устаје, риче и у обште се покаже врло немирна последњега сата, док се најпосле неотели, које 5—10 минута траје, а често и неколико сати, што је узрок узнемиривање или лармом или гледаоцима, или горећом лампом у штали, и стога је саветно при телењу оставити краву са свим самој себи[2]) која се после неколико минута дигне, међу тим се пупак прекине, почне јести или теле лизати, које се такође после пола сата на ноге усправи и почне тражити да сиса.

Телад се одрањују на два начина, или се остављају да сисају, или се млеком из каквога суда дође.

У Хоенхајмској штали телад се никад неостављају да сисају, него се одма од краве одвоје и материним млеком одране, на који је начин много сигурније теле одранити, јер онај који краву музе, не може извесно знати, количе млека у вимену за теле да остави; ако остави много, пропада излишна количина млека, а ако остави мало, тиме гладује и закуња и најпосле при одбијању телета од сисе и мајке наступи велика чежња једно за другим, што би могло унеколико сметати развићу телета, а код краве се количина млека смањити.

Телад одвојена од краве, добију за први 8 дана 5 ока млека, у три пут дневно; после две недеље 7—9 ока и ово траје 10—12 недеља, од кога се времена почне од млека одузимати, а воде присипати, тако, да се шеснаест или осамнајест недеља телад сасвим од млека одбију. Од времена кад се од количине млека почне одузимати, даје се теладма лепога сена и мекиња, или прекупљена овса.

Први дана нуждно је давати теладма млеко од собствене матере, али се доцније може сваким млеком ранити; негди се од четврте недеље, у место млека сурутком телад дође, али се на сваки начин, као природне рâне за развиће телесно, млеко сурутки предпоставити мора.

Из Хоенхајма. **Љ. Ђ.**

[1]) Има крава, које по 2 и 3 месеца пре телења и саме засуше; а то је погрешка учињена између првог и другог телења, од самога газде. Ако се пред друго телење, не музе крава па 6 недеља пре телења непрестано, ма млеко већ и слано било, онда ће у будуће време пред свако телење у оно доба обично засушити, у које си доба пред друго телење престао музти и оставио ју да сасуши. Дакле пре другог и трећег телења *недај да ире 6 недеља засуши*, пак у будуће неће онда ни сама пре засушивати — а то ће ти довољан знак бити, да је крава здрава у материци и млечним органима. **Р.**

[2]) Кад се човек нада, да ће му се крава отелити, нетреба никад да остави горећу свећу или жижак у штали, догађало се је, да у штали никог није било, само је жижак горео, пак се крава по 2 сата није могла бремена свога опростити. **Р.**

О упливу месеца на растење биља.

Араго је доказао да је неосновано мишлење, да месец на биље захладителни уплив има. Месечина је светлост, по овом научењаку, само знак чистог неба, и баш у сљед ове чистоће постану ноћни мразеви; месец нема овде баш никаква уплива, а мразеви би и онда бити морали, кад би овај испод хоризонта био.

Ова теорија нам, као што се види, то пред очи ставља, да месец нема великог уплива на умереност ваздуха (температуру). Дали је пак питање решено, дали месец у обште неби какав уплив, не на топломер, но на биље имао, и дали је месечина месеца априла бињу шкодљива или не? Ово питање стављају више пута научни баштовани и земљодјелци, а ми ћемо ево покушати, да на ово питање одговоримо.

1.) Свако биље потребује за свој обстанак нека спољашна условља, међу којима на прво место долазе: умерени степен топлоте и влаге. И то је познато, да свако биље за подпуни свој развитак, кад и кад и светлости треба; и светлост је оно условље, без којег би лишће свој посао променути морало. Лишће рâне из ваздуха себи прибавља; увлачући у себе из ваздуха угљевиту киселину, ово чини за дана, кад је светлост ту, а ноћу напротив, кад светлости нема, издаје ову рâну из себе, дакле је посао лишћа преко дана сасвим противан оном преко ноћи. И у тами биље расте, ал каква је разлика између биља које је у тами,

и оног које је при светлости растло. Оно у тами прорастло биље нема никакове јачине у себи, јер му је цео састав воденаст и балав, дакле је само у висину израстло, без јачи жилица, и без да би икад до цветања дошло; оно пак на светлости израстло довлачи у себе угљевите честице из ваздуха, које га чврсте и усавршавају да до цвета и плода дође. Дакле, да до плода дође биље, мора имати светлости.

2.) Сад долази питање: дали је ова светла снага само сунчаним зрацима својствена? Није. Искуство је доказало, да се исти они горенаведени појави и са умјетном светлошћу постижу. Данас можемо дакле закључити, да је и месечина исто у стању учинити, докле се год противни појави не докажу.

Ако је дакле тако, то је и месечина за развитак биља преко ноћи исто тако нуждна, као што су и сунчани зраци преко дана нуждни: јер се зна, даје биље кад је месечина и ноћу веселије, нежели кад месечине нема. Теоретично узето, мора дакле бити, да месечина растење биља ускорава.

3.) Дјејство месечине на биље, тим је веће, што је поднебије — ваздух — топлије; и будући је прва половина ноћи топлија од друге половине, то је дакле биљу растења или пре поноћна месечина увек угоднија од опадајуће, или после поноћне месечине, а то се најбоље искуством даје видети кад је месец пун.

4.) Ако дакле за време пуног месеца месечина мање или више на биље дјејствовати може, кад ово цвета или зре, то онда сљедује, да месечине преко године, не дјејствују једнако на биље.

5.) Исто се тако лако увидити може, кад је биље тек изникло, пак је то за времена пуног месеца, да брже расте и јача, нежели кад пуног месеца нема, то онда за расађивање и сејање време изабрати треба, кад је месец пун или кад расте, т. ј. у мени између прве четврти и пуног месеца; јер је то препоноћна месечина, дакле за биље угоднија и топлија.

6.) Није дакле истинито, да месец на биље недјејствује. Само би се ту посумњати могло, дали је то дјејство примјетимо, јер зрака месечна само онде дјејствовати може, гди је месечина, а у ладовини не, или врло мало.

7.) Наравно, да ово дјејство кад је примјетимо, не може у свима земљама једнако дјејствовати. Највеће дјејство месечина у оним земљама имати може, које су на екватору, гди је небо увек чисто и гди га изравнање ноћи и дана подпомаже.

8.) Месечина месеца априла је тако рећи биљу шкодљива, зато треба наши баштовани да добро месеца априла и маја на месец пазе, пак биље добро чувају, а пресађују га кад је месечина топлија и препоноћна, јер јим у противном случају биље најлакше пропасти може. **Ђ. Н.**

Болести ћурчије и средства против њи.

Ћурке су оним истим болестима подложне, коима и кокошке, само ћурке још три друге бо̀ље више имају, а те су: нека фела оспица (богињица) слабост први дана, и указивање пупка.

Слабост. Ако су ћурићи слаби и немоћни; треба им дати мало топлог црвеног вина.

Оспице. Оне се укажу около кљуна с' поља и изнутра, пак онда испод крила, између батакова, на голим честима тела, и на пупку. Од две болести највише гину ћурке, пак ји зато многи одма и кољу, чим оспице на њима примете.

Средство. Одели болесну ћурку од здрави, угрej гвожђе, пак изпеци све те оспице, гди ји год видиш и нађеш, и подај јој онда врела вина да лоче и добре јаке рâне да једе, као н. пр. зоби и т д,

Указивање Пупка. Кад ти ћурићи после два месеца неће да једу, то знај, да ће пупак добити. И ово је опасна болеѕт, пак зато нам толики силни ћурићи, обично после два месеца гину, а ми незнамо узрока.

Средство. Како примјетиш да ћурићи после два месеца кињају и неће да једу, а ти ји тера. на сунце, или ако сунца нема, а оно у угрејану собу, да се огреју. После једно по сата узми једну чинију, напуни је водом, пак је са шећером ослади, и том, шећером ослађеном водом очи им пери, рâни ји са лебом у црном вину замоченим, или кудељним семеном, изсецканом мирођијом или петрожељом (першуном), или пак с' натопљеним јечмом. Кад видиш да су мало веселији, а ти им мети у воду коју пију, мало соли.

Пролив. Прекомерно влажна рâна, узрок је овој болести.

Средство. Подај ћуркама у тај пар црна вина у лебу, или јим скувај сочива са јечмом. Ако јим ово неби помогло, а ти скувај прстењака у црвеном или белом вину, процеди, пак им то подај да пију.

Затвор. Кад ћуркама премного зоби или друге какве јаке ране дајеш, онда ову болест добију. Да је ћурка у ову болест пала, видићеш одтуда, што више пута стане пак се напиње балегати.

Средство. Мàна у води растопљена, са зобним брашном и мало изсецкане салате.

**

Гнојаница на тртици. Ову болест нечистоћа са собом доноси. Кад су легала или штале ђубретом напуњене, одма насрће гнојаница на ћурке, и у обште на сваку живину. У овој болести је ћурка снуждена, лагано хода, немирно спава, а на вр'у тртице се загноји.

Средство. Кад ово примјетиш, а ти узми оштар нож, пак проседи ту гнојаницу и изцеди сав гној напоље, пак онда ту рâну са сирћетом или сланом водом испери; рâније са мекињама наквашеним и салатом.

Кашаљ. Кадкад напопадне ћурке неки таван кашаљ, који од туд долази, што се неки црвени црвићи у гуши нагомилају.

Средство. Скувај пелена, пак подај ону воду ћуркама да пију.

Костобоља долази од влаге, и позна се што ноге отеку, и што се уштапе.

Средство. Донеси све тако болестне ћурке на суво, врућe и сламом прострто место, да леже или да стоје.

Бала. Кад ова болест започне, продркће ћурка који пут, пак онда почне нека бала из носа истицати, а очи су за то време, сасвим тавне. Будући је ова болест приљепчива, то треба тако болестне ћурке од здрави оделити, на топло место држати и добро рâнити.

Гад. Ова болест само од нечистоће долази.

Средство. Ухвати овако болестне ћурке, и испери ји са добром сапуњавицом; јошт је боље, ако се у ту воду кима скува.

Линьање. Као што су и све друге птице овој болести подложне, исто тако су и ћурке. Ово ћеш познати по тим, што ћурке неће да једу, чупкају кљуном перје из себе сами, врдају главом једнако, а гдикоје и цркавају.

Средство. У овој болести ји треба топло држати, рано ји на легало терати, а доцкан ји на поље пуштати, пак јим проје ваља дати да једу. **Р.**

У чему се састоји разлика хранеће снаге појединих биља?

Сваком је сељаку познато како су наше траве у својој хранећој снази различне. Узроци су томе:

1.) Створ биљке. Биљке срчаног и сочног састава и с' многим меким лишћем, много су богатије на минералном садржају, од биља мршавог и сувог састава, са малим, уским и танким лишћем. Због тога су све врсте детелине, вике и т. д. много питателније од жита, и други, које се тек у свом првом развитку с' првима сравнити могу.

2.) Век и степен развитка. Млађе биљке и честице њене су увек богатије на растопимим, хранећим честицама, од старији, које далеко мање овакови честица у себи имају, које марви више добрим недолазе; због тога је млада детелина за рâну много боља од старије, и због тога је увек погрешно, кад се детелина остави да презре, пак онда покоси. Исто је тако погрешно, кад се и трава на ливади остави да презре. Осушена и презрела трава није много утекла у својој хранећој снази, од житне или ражне сламе. И то је познато, да за времена покошена отава, много више млека даје, од презреле траве.

3.) Поједине честице. С' напредним растењем биљке је и неко путовање хранећи честица скопчано, јер се за семе нуждне честице н. пр. фосфор, из лишћа и стабла све већма цвету дижу и у семену се скупљају. Зато је семе најпитателније, и због тога је у зрелој биљки, стабло и лишће на хранећим честицама врло сиромашно.

4.) Земља и положај. У влажним годинама је најбоља она трава, која је на брегу, а у сувим она, која је у долини растла. Светлост и ваздух увеличавају доброту трави. У често растећа трава је много боља, од редтко растеће, јер је прва једрија и сочнија, а друга дрвенастија и сувља.

5.) Доброта земље. Трава на доброј, нађубреној земљи, много је богатија на хранећим честицама, од оне која је на мршавој земљи растла.

6.) Годишње време. Што је време згодније, тим је и трава боља. У сувише мокром времену напунесе траве воде, а у сувише сувом, укржљаве и немогу се по свом могућству развијати; сува година недаје много у гомили, али много више хранеће траве, пак се онда некако количина са добротом изравнаду.

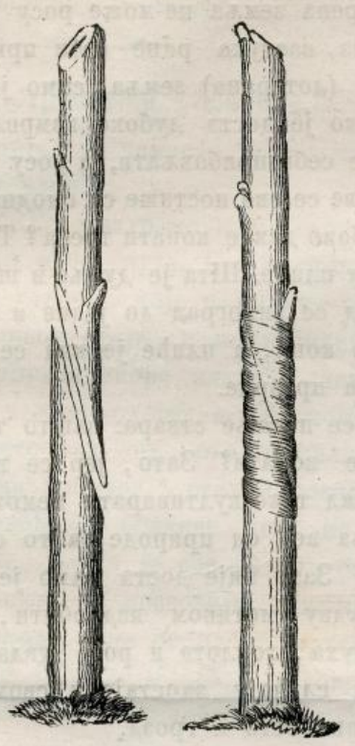
7.) Време, за време кошње док се не увезе. Покосил' се трава, пак удари на то киша, онда врло много хранећи честица пропадне, зато никад не треба онда траву косити, ако је време сумнително.

8.) Начин остављања. И најсувље сено треба добро и тврдо саденути, да неби много ваздуха у њега ушло, јер се најлакше уплеснивити може.

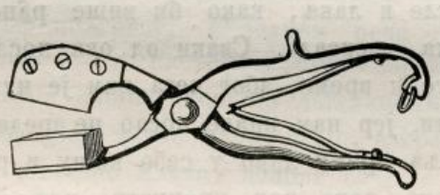
9.) Каквоћа зрна. Ако са зрном марву раниш, избери она тежа од лакши; теже зрно оставити треба, јер је брашнавитије од лакшег, а лакше је боље и сигурније за рâнење марве. **Р.**

Калемлење воћака „спајањем.“

После калемлења „очењем,“ т. ј. уметањем окца (пу̑па) облагорођене воћке у кору дивјаке — најприроднији је начин воћке калемити „спајањем.“ Овде се изабере гранчица облагорођене воћке исте те дебљине, као што је и дивјаке, на коју ће се калемити, ево овако:

Ово резање се врши са обичним ножем, ал' много су удеснije ове овде насликане маказе, с

којима се и дивјака и облагорођена гранчица у један мах пресећи могу, те се тако најтачније спојити могу. Кад си дакле облагорођену гранчицу на гранчицу дивјаке метнуо, а ти их обоје добро ликом ил' крпом привежи, па кад видиш да пу̑пци облагорећене гранчице терати почну, а ти завој мало попусти, а кад си уверен да се сасвим добро примила, а ти завој сасвим одреши, а поред воћкице при̑тку удари и за њу воћку привежи, да ју неби ветар преломио. **Р.**

Ситна проја.

Проја се за јело, исто тако употребљује, као и пиринац, а осим тога се ра̑ни у кућевном отношају, живина с' њоме. У Босни, Старој Србији и другим јужним предјелима европским, меље се проја као и жито, и меша се са житним брашном, које укусан леб даје. Слама од проје је добро сено за марву, особито за овце, и много је питавије од ражне, пшеничне или јечмене сламе. Кад се ова у пола зелена кравама даје, добију краве лепог, густог и доброг млека. Може пак служити и за огрев.

Проје има две врсте:

1.) *Наша обична проја*, које цвет у висеће, налик на овсено влаће лежи; семе јој је бело, жуто или жуто или угасито, а стабљика са класом нарасте 3—4 стопе високо.

2.) *Талијанска проја*. Ове проје је и цвет и клас другчији од прве; ова врста више, али ситнијег зрна даје.

Проја изискује исто тако поднебије као и кукуруз, и гди се год кукуруз сеје, може се и проја сејати. Друга врста, талијанска проја, зактева дуже лето нег' прва наша обична. Земља средње доброте одговара сасвим природи проје; проја воле сушу, и због тога јој прија, кад ју у пескуљи, која влаге пропушта, посејемо.

Проја се свуди исто тако сеје као и код нас, и може се одма у пролеће посејати, или после какве летине, кад се ова скине. Ово последње можемо ми овде чинити, будући је код нас лето доста дугачко, ал у сјеверним предјелима, гди је лето краће, мора се у пролеће као главан усев у чисту земљу посејати.

Што се тиче преправљања земље, у коју ће се проја посејати, то је доста једаред је само преорати, пак после сејања једаред предрљати, то је довољно; ал после проје се мора земља ђубрити, јер она јако земљу изсиса и ослаби.

Проја се сеје одма, чим се летња рана скине, ово је код нас, добро уведен обичај. Препоручитељно је проју јутром пре исхода и вечером после заода сунца сејати, јер голо семе на земљи петрпи сунца; семе се мора таки загрнути чим се баци.

Код нас се проја на широко сеје, а има људи који је у браздицама сеју. Које је боље, неможе се казати, при доброј радњи је и једно и друго добро.

Ако проја изникне, без да је кише на њу пало, то можемо добру жетву изчекивати; а паднели кише пре него што изникне, то онда нагло проклија, а брзо после застане. **Р.**

Користи сејања зелени у редовима.

Ону зелен, која се обично непресађује, сејемо сви из руке на широко, као н. пр. салату, першун, и т. д. пак је после разредимо, ако је на којим

местима врло често изникла, и то најслабије поизвлачимо.

Ми смо на овај начин сејања већ научени, и тешко ћемо се одучити од њега, но дужност је наша баштованима нашима казати, како су у баштованлуку искуснији људи провидили, да је сејање у редовима много користније од сејања на широко. Они веле, да је на широко сејање због тога незгодно, што се између појединн биљака неможе земља кад је потребно, мало раздробити, пак ако се мало с' мотичицом и сме прокопати, несме се дубоко, јер се може жила поједине биљке повредити, а може се врло лако и просећи, које би биљци смрт нанело. Зато је много користније сваку зелен у редове сејати; даљина реда од реда управља се по величини зелени, јер, што је биљка већа, тим редови даље један од другог бити морају. Између ови редова пак може се земља копати и дробити, а ово копање велики уплив на величину зелени има.

Сваки ће читаоц увидити морати, да се земља у правој линији дубоко копати даде, без да се жиле с' једне и друге стране стојеће зелени и најмање повреде; а овако се лакше и плевити даје.

Стојели пак биљке без реда на леји разшркане то се онда не може од 2 палца дубље копати између' њи, ма оне и раздаље једна од друге стајале; без реда пак увек на леји стајати морају, кад се из руке на широко сеју. Кад се пак земља између зелени некопка, то јој јако шкоди, особито при непрестаној суши. Дробна земља се никад тако дубоко изсушити неће, као кад је горе окорела; кад је дакле земља дубље издробљена, немора се тако јако и често заливати, а биље ће се много већма усавршити моћи, јер се у издробљеној земљи много лакше и боље ширити може.

Сваки нека покуша, пак нека мете на једну леју на једно 2 палца песка, пак ће се уверити, да је та са песком покривена леја много влажија, од они други непокривени, пак и при највећој суши. Дубоко копање пак има иста та својства, што и покривање са песком. Ископана и издробљена земља, увек дуже влаге у себи држи; а влага држи и подрањује биље! **Р.**

Како треба виноград копати: дубоко или плитко?

Лоза је рашће из јужни предјела, и оће топлоте у земљи и топлоте у ваздуху. Топлоту неможемо ми правити; али топлоту, коју блага сунчана зрака земљи и ваздуху даје, можемо употребити, и треба да гледимо да је увек сходно употребимо! Ову топлоту можемо тим више повисити, ако виноград на подне усадимо. То је сваком познато, само што је потребно, да топлота и ваздух у земљу продру, ако оћемо да нам лоза добро прти и добар плод доноси. У тешком и затвореном земљишту се ђубре уплесниви и неда чокоту никакве рâне; затворена земља не може росу у себе примати, ни из ваздуха рâне себи прибављати, а култивирана (дотерана) земља, само је онда култивирана, ако је доста дубоко измрвљена, да из ваздуха рâне себи прибављати, и росу у себе упијати може. Све се ово постиже са смодним копањем.

Како дубоко дакле копати треба? Тешку земљу дубље, а лаку плиће. Шта је дубље и шта је плиће? Дубље је кад се виноград до једне и преко једне стопе дубоко копа, а плиће је кад се само 4—6 палаца земља преврне.

Сад нам се питање ствара: зашто треба тешку земљу дубље копати? Зато, јер се тешка земља копањем никад тако култивирати неможе, као што је лака земља већ од природе за то створена, н. пр. пескуља. Зато није доста само је копати, но и сваку грудву мотиком издробити, да лакше у себе ваздуха, топлоте и росе увлачити може; у противном случају заостаје у своме развитку како лоза, тако исто и грозд.

Казато је, да се лака земља плиће копати мора. Променити и превртати се мора свака земља, дакле и лака, како би више рâне у себе из ваздуха изсисала. Сваки од ови послова има своје место и време, због чега нам је нуждно на ово пазити, јер нам иначе посао не вреди ништа. Лака земља прими лако у себе кишу и росу, ал је исто тако лако или пропусти, или је пак у ваздуху испари, и од таковог течаја немају жиле никакове хасне, јер влаге доста недобију. Овде је случај и место, гди се здравица несме копати, да не буде пропустљива, но да влагу жилама задржи, јер и тако нека част влаге усанути мора. Лаку земљу дубоко копати, значило би земљу изсушивати и чокот упропашћавати. Напротив тешку земљу није можно доста дубоко ни копати, само да што дубље влагу жилама пустити може.

Ово је разлика дакле између копања тешке и лаке земље, то јест како коју земљу копати треба; ал ми смо казали да се и време, кад земљу копати треба, у обзир узети мора.

Копањем, загртањем, и прашењем се земља на све стране меша, зато нам треба сходно време за сваки овај рâд изабрати и употребити. Вино-

град прашити и загртати има своје већ сваком познато време, а копати се може увек, а онда највише, кад је земља травом зарашћена. Трава сиса земљи снагу узалуд, а чешћим копањем се трава тамани.

Из свега овог се закључује ова правила:
1.) „Тешку иловачу треба дубље копати“
2.) „Лаку, пескуљу иликe“ а
3.) „Кад год нужда закте“. **Р.**

Употребленье „коприве.“

Др. Кнајтингер је написао о употреблењу коприве, следећи чланак.

„Ми ово биље сматрамо као и други коров; силни се новац више пута, Бог те пита куд нешиље, за оне ствари, које и ми код нас имамо, а нами пред носом стоји, и ми невидимо! У лекарији нема коприва скоро никакве знаменитости, ал на против у домоводству и обртности је знаменитија, особито пак она, овој фамилији принадлежећа „велика коприва,“ сваком позната трава, која за произвођење никакве неге не зактева; она свуди расте; њојзи је све једно, било место гди расте каменито ил' песковито, влажно ил суво, ништа јој не шкоди. Она се плоди ил семеном, ил жилама, које се разсаде и праве високе изданке терају. Посадили се пак у добру земљу, тим боља и већа стабла бивају. Она нема никакви баш непријатеља као биље, јер њојзи нити велика суша ни влага, нит' препека нити зима шкодити могу, нити њу црви подгризују, с' једном речи: „Неће гром у коприве!“ — Расте 4-6 стопа високо.

Младо њено лишће, које на детелину мирише и мало горчи, једе марва одвећ радо, и краве добију дебело и добро млеко, волови се гоје, и то ји чува од болести. Зрело семе даје се живини као лек, и од њега добро носе, исто се тако употребљује и осушено и у води скувано маторо лишће.

Стабло даје исто тако кончиће као и кудеља, истина није тако јако као од кудеље, ал се већма убелити даје; као и кудеља исто се тако и коприва суши, потапља и туку конци на трљици.

За обдјелавање коприве за кончиће, да је Лајхе у његовој књизи о том следеће упутке: За време цветања посеци коприву, остави је 3 недеље да се суши, 8 дана је остави да се кисели у бари, после је испери, осуши, трљај и препреди.

Од ти кончића праве и врло лепу артију. — Од пепела поздеровог, (што на трљици одпадне) прави се добра поташа.

Ето на шта се све и коприва употребити даје.“ **Р.**

Обдјелавање ђубрета на њиви.

Мнења појединих земљодјелаца о обдјелавању ђубрета на њиви тако су разна, да је тешко општа правила за то навести. Једни потврђују, да ђубре заорати треба, јер губи снагу, кад је ваздуху и другим непогодама изложено; други пак из искуства потврђују, да је за ону земљу много боље, на којој ђубре презимује. —

Исто су тако и разна мнења о том: да ли је боље ђубре, како се на њиву извезе, одма разтрти, или га преко зиме у гомилама оставити.

Пре него што би једно или друго мнење пресудити хтели, морамо питати — зашто ђубримо?

Ђубре служи, да њиви, на којој је биље растло, ону, растењем овог биља одузету снагу надокнадимо, да нам опет биље одрањивати може.

Из међу свију хранећи твари, ништадор је најпотребнији одрањивању биља; само што овај то својство има, да при упливу ваздуха брзо изветри. Сад треба земљодјелац да се постара, да ђубре, чим је сазрело, на њиву да изнесе, простре, али таки заоре, да ништадор не изветри.

Кад се земљодјелац постарао, да добро ђубре себи на гомилу сабере, онда је греота, да му се тај труд не наплати, а онда се никад не наплаћује, кад на њиви ветри. Најснажније честице на њиву изведеног ђубрета или киша испере, или сунце извуче, а то је грдна штета. Уплив кише и сунца много је снажнији на растртом, нежели на гомили лежећем ђубрету.

Зато је најбоље: полу зрело ђубре на њиву изнети, одма заорати, и оставити да неколико месеци под земљом зре.

Ово је од већине њи искуством доказано и заиста је најпробитачније, и тог треба да се држимо! **Р.**

Да црвена репа слађа буде.

Да црвена репа слађа буде, некувај је у води, него је у врелу пећ тури да постоји, док неодмекне, и изаћиће много слађа, јер сва сласт у њој остане, неизгуби се као кувањем у води. **Р.**

Да овца брзо вуну добије.

После стрижбе намажи овцу са маслом и сумпором, а после три дана са водом и сољом. Од овог не само да ће бити вупа лепа, честа и дугачка, него уједно сачувамо овце и од шуге, која врло често после стрижбе на овце пасрће. **Р.**

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

ВЕЋ ОД 20 ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ЈОВАНА ХОППА У ВЕЧУ,

препоручује своје богато снабдевено стовариште огледала свake величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у форми медаљона;* осим тога прости и украшени соври, позлаћени и лакирани посла, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. Полијелеја са стаклом исећени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрсне позлате као украсе по црквама, станови итд. и извршује све то најгачије по најумеренијој фабричној цени. Старе ствари узима фабрика ова у поправку и одма их извршује; за добро паковање гарантује сама фабрика, а трошак рачуна колико и сама издаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse. 4—12

1. 9—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

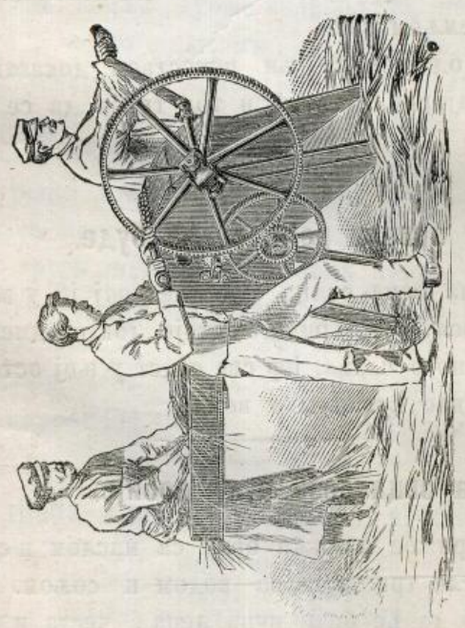
GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења, сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари. 9—16.

2.

!! СВАКОМ ЕКОНОМУ НУЖНО !!

Ручно млатило, као што је оно у 1. броју листа овог насликано, које је удешено за 2 човека, изврши за **један сат** 40—60 снопа пшенице, јечма ил' овса, и које неоставља зрно у слами, а лако се с'њиме рукује — продајем ја, од *кованог гвожђа* тако састављено, да га и сваки циганин оправити може, ако би се што пореметило, **за 27 дуката цесарски**, а од *ливеног гвожђа* (бронзе) за 22 дуката цесарски.

Млатило за 2 коња ил' вола, налик на прво, ал' је у стању 3 пута онолико за дан извршити, — продајем за **55 дуката цесарски.**

Наручбине за *целу Србију* прима секретар „Друштва за пољску привреду“ г. др. Ђорђе Радић у Београду, с' којим ја у свези стојим, и који ће у свачему нужна извешћа дати моћи.

У Франкфурту.

МОРИЦ ВАЈЛ.

6—*.

6.

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 18. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ. | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 30. ЈУЛА 1871.

РАСПИС

свима окружним началствима.

„Друштво за пољску привреду“, саопштавајући ми, како је оно обзнанило и како се спрема други излог пољскопривредних производа и домаћих рукотворина отачбине наше приредити у Топчидеру дана 19. Септембра ове године, — молило ме је, да упутство са пријавном листом за речену изложбу од друштва издато, преко дотичних власти народу доставим и надзорним властима препоручим, да оне давши општинама наведено упутство са пријавном листом, настану, народу саветују и у помоћи буду да своје најбоље производе на предстојећу изложбу пошље.

Како су оваке изложбе врло угодне, да се народ на бољи и савршенији рад побуди и како су оне по целу земљу многоструко користне, — то се налазим побуђен препоручити свима началничествима, па и томе, да оно од под ⁄. пошиљућих се упутства и под ⁄ пријавних листа, по један комад преда свима општинама подручног му округа и срезким началницима препоручи, а и само својски настане, да се на што више и што је могуће најбољи производи на речени излог пошљу. А да би се ово што лакше и сигурније постићи могло, нека началство нареди, да општине у договору са дотичним властима назначе на пријавној листи шта који произвођач на излог шиље, па те производе да дотичне општине о свом трошку друштву у Топчидер благовремено пошљу, придржавајући се наведеног упутства. Издатци из општинских каса на ову цељ учињени, признаће се у рачунима општинским.

Да би народ што боље разумео и увидио, какову цељ имају оваке изложбе, нека началство препоручи подручним му срезким началницима, да народ обавесте, да се све ово чини једино за подпомагање земљоделства и у опште производства народа нашег, које је у сравнењу са производством других напреднијих народа, доста натраг остало.

О извршењу овог налога, као и резултату тога, нека ме началство у своје време известити непропусти.

Ев№ 2242.

2. Јунија 1871 год.

У Београду.

министар финансије,

Панта Јовановић, с. р.

Папрад или бујад.

(Filix, Farrenkraut).

Питомих и брежуљастих предела становници отаџбине наше незнају за папрад и за својство ове травуљине. Папрада има у планинским и врлетним пределима, и народ ових крајева имајући грдних мука са овом травуљином, познаје ју тек са хрђаве стране.

Ко је путовао по Рађевини, Азбуковици, горњој Подгорини, горњој Колубари ваљевској, по Ужичкој, Рудничкој, од Карановца на више Студеници и Старом влаху, по Јошаници, Јастребцу, по срезу Бањском и Сврљичком, па од Ртња на ниже планином до Дунава, тај ће знати шта су папрад. Ту је видети, како је ова травуљина обузела не само шумске пределе, но и најлепше чисте пољане, њиве и ливаде; ту је видети, где огромни простори, хиљадама дана орања безплодни леже, готово без сваке користи.

Папрад има ситно лишће и за чудо множину ситнога семена. Ако се где у њиви или у ливади само један корен папради појави, тај се за неколико година толико умножи, да људи не знају себи помоћи, но напусте своје њиве и ливаде. Тако је видети у нас велике просторе напуштених њива и ливада, које ни нашто не служе, где се изкључиво само папрад шири, угушивши сваку другу травку.

Жалостно је погледати ове напуштене њиве и ливаде; жалост је чути, где се становници горње Подгорине и тако зване соколске нахије жале, јадикујући: да су им њиве и ливаде издале; да је све обузела папрад; да им се стока нема где да напасе, и тако да немају о чему да живе.

Ово је доиста жалостно погледати, да људи код својих баштина нити могу за своју стоку да имају паше и сена нити себи хране, но или се морају доле у Тамнаву и Посавину да разсељавају, или преко лета да силазе доле на разне радове, како би себи и својима зимницу заслужили. Избавити дакле хиљадама занемарених дана орања, то би била права благодет за Србију при овим околностима где се народ у Србији множи.

1. Познавање каквоће папради.

Све, што је нашим сељацима познато о папради, могло би се свести на ово: да се та травуљина грдно множи, да се томе множењу доскочити не може; да је она добра за кровину, па је с тога око мале госпојине, кад сазре, покосе и осуше, па с тим своје стаје и куће покрију; да корен папради иде дубоко у земљу, које свиње зими радо једу, када друге хране немају, па с тога и заиђу сељаци зими с будацима по оним запуштеним својим баштинама, па корење ваде и с њим свиње хране.

Али сад још долази најгора каквоћа ове папради, с којом се наши сељаци врлетних предела имају да боре: а то је, што говеда неимајући друге паше, кад се принуђена нађу да се наједу папради, она промокре крвљу, и од тога скапавају. И ово је велика невоља и потра за наш народ оних крајева, а за отаџбину велика штета. Ова се штета збива и продужује, а томе се помору говеди не нађе лека. И да не би наши сељаци изгубили вола, или краву, јуницу, или јунца, што промокри крвљу, они не знају другога лека, до што похитају с болујућим говечетом у варош, да га касапину продаду, који ако дозна за бољетицу, тек им пола цене плати с тога, што и он мора да похита што брже да болестно говече закоље и протури.

По овој невољној каквоћи папради, народ наших врлетних предела због потрице говеди сматра ову травуљину као највећега непријатеља свога, а не уме да пронађе средства, како би тако грдног злотвора утаманио.

2. О каквоћама папради, нашем народу непознатим.

Може се видети у Лондону, да се разно воће, које се на продају доноси, у папрад замотава, особито крупније, њежније и скупоценије. Ово се чини с тога, што се искуством доказало, да папрад има ту каквоћу, *да животну и биљску материју за дуже времена у свежем и добром — непокваренom — стању одржи, кад се тело њом обмота.* Дакле *прво, папрад има одржавајућу моћ.* Узрок ове моћи приписује се множини сланим саставним деловима, па с тога у прећашњим временима употребљаваху папрад за кување сапуна и за топљење стакла.

Узми папрад, обложи живу рибу њом и утури папради у уста и у шкрге, па ју можеш неколико дана свежу одржати и на далеко послати.

Узми папрад и здени у пласт, па у средини пласта сложи јабуке и крушке да једна другу не додира, па тако продужи слагање ређајући један таван јабука, а један таван папради, па ће се јабуке до пролећа одржати свеже и као текар узбране.

Тако се у трап меће папрад, где се обично има да утрапи кромпир и репа, па се одржи у добром стању.

Но папрад има *друго* и ту моћ, да ју насекома не могу да трпе, па од ње бегају; дакле где би се помножила насекома, па би становницима досађивала, ево лека којим се разтерати могу.

Али да узмемо још једну економну каквоћу, коју нам папрад подаје. Жиле папради иду дубоко

у земљу, и будући се силно помножи из семена папрад, то се и жиле ове травуљине у земљи разпростру. Сад кад би било начина, да се потру папрад, а жиле да остану у земљи и да изтруну, оне би тиме земљу нагнојиле и снажну нам земљу за свако жито причиниле. Ова околност подаје нам прилику, да придобијемо себи неколико хиљада дана орања, те да би у стању били наше земаљске производе умножити.

3. О начину, којим се папрад утаманити даје.

Коме није познато, како се беше у нас *боца* трава умножила и како беше притисла испусте, да чокек па и стока без велике непријатности не могаше проћи, али власт нареди да се пред Петров дан боца посече, осуши и спали. И народ наш по заповести своје власти ову наредбу изврши, и за неколико година ту работу продужи, па се ослободи боце, а код немарљивих људи боца се шири.

Па кад наш народ у стању би да сатре боцу, зар не би тако исто и досадну папрад затрти могао? Само ако власт изда сходну наредбу, па ево и те травуљине да се ослободимо, и лепих поља за орање и ливаде да добијемо.

Да се боца пред Петров-дан по наредби мораде да посече и да спали, беше с тога наређено, што је ваљало боцу посећи пре него јој семе сазре; тиме се учини прво, да је заоставши корен од препеке сунчане изгорео; а друго, да се потре семе те да се не може посејати. И тако се, неколико година продужујући тај рад, боца утамани.

Ево опет истога начина и за утамањивање папради. Покоси папрад по Петрову-дне, осуши, скупи на гомилу и спали; тиме ћеш предупредити да јој семе не сазре и да се не посеје; дакле стаћеш јој на пут да се не приплоди, а овамо ће јој корење, ако би жега наступила, а да кише не буде, да изгоре и да иструне, па си баштину и очистио и нагнојио. Но ако те прве године не послужи срећа да се жегом сунчаном не затре корење, а ти продужи ту радњу и друге и треће године, па ће једно жестоко лето снаћи корење папради поништити.

Наши сељаци косе папрад око мале госпоће за кровину, а то је баш онда, кад је семе савршено зрело; тако том приликом кад косе, кад у навиљке купе, кад товаре и кући носе, они сами папрад сеју. Дакле из незнања сами ту травуљину сеју и множе.

4. Лек, кад говеда крвљу промокре.

Узми растова жира 25—50 драма, добро стуци у прашак, и то с једним јајетом размути, па подај говечету јутром и вечером на оброк да прогута.

Или узми растове коре 50—100 драма, па скувај и ту воду подај говечету јутром и вечером на оброк. Ако говече не би само хотело да попије, сркетом излиј ми у грло, оно ће прогутати.

А. Николић,
почасни члан »Друштва за пољску привреду.«

Начин да се ројеви немешају.

I.

Господине Р.! Ја ваше листове читам, и врло ми је мило, да ви тако будите, упућујете и очи отварате нашем народу, за које вам имају Србљи благодарити, јер ји учите, како треба разне послове обдјелавати.

Ја сам добио вољу и слободу, да вам опишем два кованџиска рада, и то: о резидби кошница да се ројеви немешају; а други на брзу руку труташе таманити. Ово се чини месеца августа, или и пре ако се види да у кошници много труташа има.

Ова два рада нисам јошт постигао кад сам мог „Пчелара“ списао, зато вас сад молим да ставите ово у ваш лист, и у свет српски пошаљете, ако ко узима вољу да проба, јер пословица вели: „Ко непробира тај непрофитира“.

Да зауставимо да се ројеви при ројењу немешају: треба оне кошнице које се препрањају да роје, около са земљом обгрнути, и добро око ње земљу утапкати, да неможе ниједна пчела на другу страну изаћи, него само на лето т. ј. на врата. С'поља около врата треба такове кошнице раније преправити, олепити говеђијом балегом свуда у наоколо око лета с' једне подланице. Онда треба решеткице преправити од плеха. Решеткице могу бити од стари плехани холби или другог старог плеханог посуђа, или од стари решета. Решетка која је за ројеве, треба тако да је велика да лето затворити може, а ону чест, која ће на лето доћи, треба тако избушити, да пчеле неможе главу кроз рупицу промолити, јер онда запуше одушку. С' две стране ове решетке треба две шире рупице пробушити, како могу два гвоздена клина ући, да се може решетка за кошницу на лето прибости.

Кад се већ један рој пусти, тај се може пустити да се и незатвара, но ако се јошт овај није смирио, а други оће да се спусти, а у пред којој кошници се пчеле комешају, одма кошницу ову решетком затворити мораш, јер је то знак да оће скоро да изађе, и тако треба са свима чинити, које оће да роје, докле год онај у кошницу непретресеш, који је пре изишао; онда можеш све

једног по једног пуштати, и тако се неће ројеви мешати, нити се туђи, ал треба добро пазити које си кошнице кад затворијо, јер оне треба по реду пре отворити, које си пре затворио.

Што се заустављања ројева тиче, то се само до подне чинити може, јер се после подне пчеле све играју, и онда се неможе познати, која ће ројити.

II.

Начин како се труташи тамане.

Како се опази да пчеле мотају труташе, одма гледати треба да им се помогне, јер у неким кошницама има толико труташа, да ји пчеле савладати немогу, ако им кованција не притече у помоћ. Тим се кошницама брзо помоћи може овако: кошницу треба обгрнути са земљом добро у наоколо, а око лета облепити и то тако, да се решетка уметути може. Решетке ове које се овде мећу, треба да су тако удешене, да су им рупице веће од они што се ројеви затварају и то тако, да могу пчеле изилазити и улазити, а трутови да се немогу провући кроз те рупице.

Сад кад је већ све удешено, треба чекати до после подне око два до три сата, онда труташи обично излазе из кошница да се играју, и оставити ји треба да изађу. Кад се види да су већ добрим изашли, онда треба на лета ти кошница оне решетке пробости. Труташи се позадугим игрању враћају натраг на кошницу, ал немогу унутра ући, него се купе сви на кошницу, и све леђају око лета. Сад треба стати покрај кошнице и све труташе око лета прстом потући. За један фртаљ сата може се за један читав рој потући. Овако се може више кошница позатварати и тако све од једне до друге ићи и тући, докле јим год игра траје.

Ово је најчистији посао тући труташе, да неубијемо ни једну пчелицу.

Кад се пак лопарицом туку, истина да је још брже, али и многа пчела погине; такође у трутоловки кад се ватају, много пчела остане у нутри и после на ватри спали. **Филип Ђорђевић.**

Како ради ручна машина за вршење?

У листу овоме било је о овој машини први пут спомена у 1. овогодишњем броју, у ком је и насликана била. „Друштво“ је себи овакову машину набавило, да се и само о њеноме раду увери.

Председник „друштва“ овога г. М. Спасић нареди да се једнога дана ова машина проба; на основу тога изађе г. председник са гг. члановима одбора: Крстом Петровићем, Чедомиљем Поповићем, Сер. Станковићем и секретаром др. Ђ. Радићем на дан 24. о. м. у Топчидер где су две машине постављене биле: једна, код које и слама и зрно у једно излазе, а друга: која плеву са зрном од сламе одваја. Овој се комисији придружио и газда топчидерски г. Ант. Крагујевић.

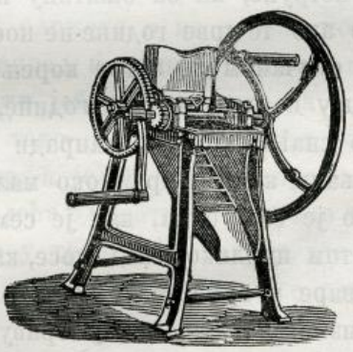
У присуству нас свију млаћено је и с' једном и другом машином: *пшенице, јечма* и *ражи.*

Резултат је овај: И једна и друга машина *врло добро* млате све три врсти жита, само што она једна сламу од плеве са зрном одваја. Снопови се уметали лагано и нагло, повише и помање, пак се увидело, да је најбоље, кад се осредње умеће, да се не загуши; а да свако зрно из класа измлати, *треба приликом уметања снопље разтресивати.*

Јечмен сноп измлатила је и једна и друга машина на горереченi начин за 1½ минут, без да је и једно зрно на класу остало; *ражни* сноп измлатиле су такође за 1½ минут, и у класу је само неваљало зрно остало, а *пшенични* сноп измлатише за 2 минута и по некоје је зрно у класу остајало, а то само зато, што је сноп *влажан* био; дакле, да чисто ради, мора снопље суво бити. Нагло, без разтресивања, несме се сноп уметати, јер га неби машина у стању била измлатити.

Оволико на знање онима, који су машину већ набавили, и онима који би ју хтели набавити. Ова је машина за наше мање газде једна благодет, јер за кратко време може с' њоме своју летину под једним малим наслоном у сувоти, у свако доба омлатити. Цена јој је у огласу на последњој страни листа овога стављена. **Р.**

Машина за прекрупљивање кукуруза.

Одвећ је нужно за сваку кућу, да има прекупе за стоку, пернату живину, за свиње итд. Да се неби за сваку оку прекрупе у воденицу ићи морало, направиште машинисте мале машинице за прекрупљивање кукуруза, јечма итд. с' којима се

у свако доба и колико се хоће може прекрупљивати. Ко довољно стоке има, томе је овакова машина од преке потребе, и ми ју му препоручујемо.

Р.

Новац и земљодјелство.

Између непрестани и свакидашњи тужби од дуже времена наши сељака, највећа је та, да су оскудни на новцу. При свем том, што је сељак у стању свога зајмодавца довољно осигурати, неизказано му је тежко новаца данас на зајам подићи. Шта је дакле тому узрок, и дал' би се дало овоме помоћи?

Кад новац земљодјелству оскудно дотиче, то је узрок тому тако јасан, да би само узалудно и време губећи било, гад би се о овом што даље писати хтело. Оно је сад у опште оскудица на новцу; узимајући пак данашњу потребу у обзир, слаба је понуда од стране капиталиста. Али није ова оскудица само код нас, у целом је свету то, и свуди производи нагомилани чекају само, да тко новац за њи понуди, те да се једаред оно докучи, које се одавна очекује. Све су занатлијске и вештачке струке исто тако на новцу оскудне, не само земљодјелство. Без сумње би се јако напредовало, кад би се земља дубље орала и боље гнојила; али не мање желити је, да се и исподземна блага на виши степен вредности њиове подигну, те да тиме трговина и обртност на онај степен развитка свога дођу, на којим су се те две струке у Енглеској већ давно попеле; од гвожђа и угљена су Енглези оно направили, што ове две ствари и јесу.

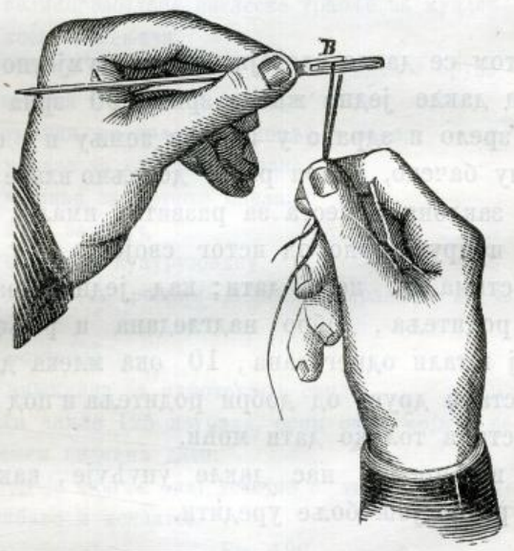
Оскудица у новцу је зло, које данас, може бити осим Енглеске и Холанда, цео свет осећа. Ми видимо данас у најбољим земљама, на каквом степену камата стоји, од које се сваки поплашити мора. У многим је државама сјеверне Америке закона камата 10%; у златом богатој Калифорнији је камата 3—4% месечно а код нас у Србији плаћају сељаци „зеленашима“ 4—6 гроша на дукат месечно, а законити је интерес 12%. Питање је у обште то: дали ће се сељак са обртником нановчаном тргу мерити моћи? Ми овде без отлагања одговарамо: „никад!“ Доходици земљодјелства су соразмеро добитцима обртничким, врло незнатни. Стара је то ствар, и ономе свету који своје рачуне точно води, одавно позната, да земљодјелац на зајмљени новац никад више од 4—5% интереса платити не може, ако мисли да не пропадне.

На овом се проматрању и оснивају каматни закони од старији времена још, код свију народа. Овог законодавца је та намера била, да земљодјелцу, који крваво до крајцаре долази, јефтиније новаца набави, те да овај поред свог труда пропасти немора. Што цјел ова постигнута није — нити се постићи може — о том је цео свет једног мнења.

Нашим сељацима неможе се доста напрепоручивати, да се зајма окану, гди би више од 4—5% камате плаћати морали, јер ми на жалост нашу имамо данас више примера, гди су наше, негда газде, тим начином, да су високе камате плаћали, сасвим упропаштене. То је безбожност и нечовечанство од они, који то чине, и тим начином човека до просијачког штапа доведу.

Земљодјелац је самом природом на то упућен, да са својим собственим новцем само ради. Његово место није на новчаном тргу, и од тога нека се далеко удаљава, ако мисли себи добра, будућности и обстанка у данашњем свету. Ако се пак једаред новчано оштетијо, а оно ће га та судба постићи, за које му и латински стари пјесник Хорац завиди, *да ће се од новчани послова удаљавајући се, држати опет мотике и рала, земљу своју с' мирним чувстеом обдјелавајући*, **ал ће се за будућност тим опаметити, да се у оно не пача, што за њега није.**

Нова игла (шиваћка).

Да се неби са удевањем конца у иглу дуго задржавало, начиниште игле као што је ова овде насликана; удене се конац за један час без завртања конца и бодења очију. За старије очи је ова игла врло удесна, иначе све друго слика јасно показује).

Р.

Шта је природа у стању чинити?

Природа је у стању врло много и чудновато чинити: један џбун житна или јечмена влата из једног семена са хиљаду семена; једно дрво тако родно, да се гране покр'аду од множства; ливада са начичканим разним травама. Једне године роди на репишту, на детелишту и у винограду толико, колико други пут не у 10 и 20 година. У скотоводству обрадује домаћина кравица, која му 10 и више ока млека дневно да; један рој донесе једне године толико меда, да се нико таковог множства неопомиње из пређашњи времена. И тако изненади сваке године економа мењајући се радост и жалост.

Ми сад морамо запитати, шта нам жели природа са њеним изненадним множством доказати?

Она оће то да нам докаже: да је она увек у стању чинити, што је год једаред учинила, само морамо изнаћи, под каквим је околностима она оно нами изванредно указајуће се, учинила.

Ништа у природи нема што би изванредно било, јер је природа под управом Божијом увек у свом реду, и она се своји закона тачно држи. Ови закони, по којима природа дела, нису нам увек јасни, пак кадкад много узрока уједно дјејствују на изванредни какав случај, од који нисмо у стању ни једно видети ни позчати.

Кад би ми у стању били све узроке, за добар род, увек уједно спојити, то би онда заиста сигурни били, да би сваке године једнако постигли.

У том се дакле састоји сељачка умјетност.

Кад дакле једно житно зрно 100 зрна даде, јер је зрело и здраво у плодну земљу и у сходну дубљину бачено, а при расту довољно влаге и топлоте, заклона и места за развитак имало, то ће заиста и друго зрно од истог својства и у истим околностима то исто дати; кад једна крава од добри родитеља, добро надгледана и рањена, у здравој штали однегована, 10 ока млека да, то ће заиста и друга од добри родитеља и под истим околностима толико дати моћи.

То изванредно нас дакле упућује, како нам ваља уредно још боље уредити.

Стаће нас истина промишлења, пријежности и пажње, али зато ће нас природа после са њеном изванредношћу обрадовати! **Р.**

Колико насекома поједе „сјеница“ за 2 месеца?

Сјеница је наш врло велики пријатељ у башти и добар раденик, који за свој посао ништа друго незактева, но само да га чувамо и да га неубијамо.

Она поједе за 2 месеца не мање од шест стотине хиљада насекома; дај ми човека, који ће ји за то време толико потаманити.

Ово се лако израчунало:

Ове мале птичице су врло пождрљиве, и требају соразмерно врло много рâне да живу.

Кад би људи у соразмеру тежине њиовог тела толико јели, то би врло мало људи било, који би толико на дан заслужити могли, да се сити наједу.

Већа част ови мали птица требају ране колико су тешки.

Сјеница је тешка $^3/_4$ лота и потребује на дан $^3/_4$ лота насекоми јаја; то је од прилике 10.000 комада, а кад сваки дан за 2 месеца толико поједе, то су онда по милиона насекома уништени. Из 3000 до 4000 јаја изишавше гусенице, довољне су, да једну воћку сасвим ошелаве. Сад нека поштовани читалац израчуна: какав је то приљежан надничар.

И овај надничар нас ни динара некошта. Он нам по цео дан пева, и све весело ради, гди би други надничари тужно и незадовољно уздисали.

Сенице треба дакле чувати, и гњизда им на миру остављати, да се у миру множе, јер што више њи у башти имамо, имаћемо мање гусеница и црви, а друго нам поред родне године ништа и нетреба. **Р.**

Добро надимљене шунке

овако се остављају, да се дуго непокваре: треба узети једну памучну торбицу, сено на ситно изсећи и торбицу стим поставити, шунку у торбицу метути, и на суво место оставити. **Р.**

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Август.

Овога месеца има тежак највише посла: ту ти је довршивање још недовршене жетве, ту ти је вршитба, ту преоравање и угарење. Сад треба стрњику преоравати за пролетње усеве, а треба и угар приправити за сејање озимице. С' овим послом немој оклевати. него како доспеш, одма угари и ори. За озимицу (зимњи усев) је боље, кад је земља у време сејања мало сувља, јер тежачка пословица вели: Усев много боље успјева, кад у јесен семе у прашину, а у пролеће у блато бациш.«

У половини идућег месеца коси се по други пут она *детелина*, која ће се за сено сушити и оставити; а и она се детелина онда коси, која је за семе остављена, ако је дозрела. Ако ћеш детелиште под жито орати, а ти остави мало вишу стрњику, пак је заори — на тој ће њиви онда прекрасно жито родити.

Репицу можеш при концу идућега месеца сејати. Зимња је репица у обзиру земље много задовољнија од пролетње; пролетња репица много бољу земљу зактева.

Зрео *лан* такође повадити треба, оставити једно 6—8 дана да се суши, пак га онда млатити, после тога још неко време просушити, и кад лепо време наступи, ваља га натопити. Ал' га само немој на голој земљи сушити, а ни на стрњики јер добије црне пегице, које га кваре; најбоље је, у мале га купице саденути.

При крају идућега месеца и *проја* сазрева. Жетва је пројина врло трудна, јер неједнако сазрева, пак много зрно и пропадне, зато се мора пажљиво и косити и увозити.

Кравама се даје сада по мало зелене пиће, да се из далека на суву научи, и то треба ову зелену пићу са сувом измешати (најбоље са сламом, пак на сечки исечи, а ја сам већ говорио ти и о сечки, овој важној справи за нас), да се неби краве и остала стока, прејели и поболели. После овакове ране невоља ји одма појити, него мало после, док бар први пут добро не преживе.

Ако *јагањце* од оваца још одбио ниси, сад је већ крајње време; овде оне јагањце мислим (овчице), које ћеш за приплод оставити, јер ти треба увек мало дуже да сисају.

Пчелама ваља помоћи да трудове туку.

Нов *спанаћ* сејати треба, а ако имаш од доцније салате расаде, а ти га расађуј, да можеш још ове јесени спанаћа и салате имати.

Црни лук, ако му је перје суво, треба копати при сувом времену, треба га од перја и жила очистити, који дан на леји потање раширити да се просуши, пак га онда оставити. Сад је време да се и *арпацик* вади, ако му је перје сасвим суво. Њега с' кочићем копати треба, јер је врло ситан и чест.

Семење од разне зелени: жуте репе, петрожеља, паштрњака, цвекле итд. збирати треба, добро очистити, раширити у ладовину да се осуши, а после у кесице сасути и на промајно место оставити. Добро ће бити ова семена преко зиме који пут и потрести. Кад гдекоја чаурица на изводима од црнога лука почне пуцати, пак се у њима примјети да је семе црно, онда треба бикове са корена свога одсећи и у снопиће повезати. Чауре ови снопића треба с' каквим платном повезати, јер врло радо пуцају на сунцу, пак би се семе изгубило, а овако ће у платну остати. И ово, као и свако друго семе треба после очистити и у платненим кесицама на промајно место обесити. И за семе од краставаца треба се идућега месеца побринути; за семе одређене краставце треба уздуж по среди расећи, семе заједно са салом с' кашиком изваднти, у један лонац сасути и гдегод на топлом месту једно 4—6 дана оставити, а за то ће време семе врити; после тога саспи семе у већи суд, прели га чистом водом и здраво га с' дрветом измешај и то дотле, док се семе сасвим не очисти; семе, које горе на води пливало буде, побацај, то невоља. Овако опрано семе простри на даску и остави га ту да се осуши, ал' пази на врапце и кокоши, јер су то пишмани на семе од краставаца.

Овога месеца можеш на спавајуће око *очити* (калемити). Завоје од старији калема попуштај, а дивје изданке сеци и бацај. При крају овога месеца посеј коштице од кајсија, бресака и шљива. *Јагоде и малине* ваља од изданака очистити. **Р.**

ГЛАСНИК.

ГГ. предплатницима „Тежака“ и члановима помагачима „друштва за пољску привреду.“

Како још и данас много претплатника има, који не само да нису за ову годину предплату за „Тежака“ положили, него још и од прошле године дугују, то их овим учтиво умољавамо, да помисле: да и „друштво“, нарочито сад пред излог, много трошка има, и да је чистих рачуна ради већ једном време да дуг свој одуже. Исто тако молимо и чланове помагаче да своје улоге што скорије „друштву“ овоме послати изволе; јер друштво ово подпомагати не значи: *по две године му са улогом и предплатом дуговати.*

Радња друштвена.

Записник XXXVI. одборске седнице „друштва за пољску привреду“, држане у Београду 20. јула о. г. под председавањем друштвенога председника г. Милована Спасића.

Присутни чланови: г.г. Чедомиљ Поповић, Јосиф Пецић, Крста Петровић, Јован Екер, Сергија Станковић благајник и др. Ђ. Радић секретар.

Бр. 195.

Члан одбора Чедомиљ Поповић и секретар др. Радић, подносе списак оних справа и машина, које би се на II. излоту, који ће се о. г. у Топчидеру држати, излагачима у име награде раздати имале, и то:

5 плугова од ливеног гвожђа,
15 плугова од кованог гвожђа,
3 дрљаче са гвозденим зубцима,
2 ветрењаче са разним ситама,
6 машина за крунење кукуруза,
1 ручна машина за вршење стрмнога жита,
1 велике гвоздене енглеске грабље за куплење сена,
40 коса наслењача,
10 збирки баштованског и виноградског оруђа,
10 збирки пчеларског оруђа,
5 трљица, за трљање конопље и лана,
10 маказа за стрижење оваца,
1 машина за метење масла,
1 плуг загртач,
1 сечка за кукурузовину,
4 кутије са разним женским справама за шивење и плетење.
5 мотовила и
5 машиница за одмотавање свиле.

Свега дакле 125 награда, осим оних, који ће се у новцу и почасним писмама дати.

Одбор је списак овај усвојио с' тим, да се те ствари одма набаве и исплате.

Бр. 196.

Секретар „друштва“ др. Ђ. Радић подноси одбору на оцену и награду своје ново дело: **„Све о кукурузу** (мумурузу, руметини).“

Одбор је дело ово примио, и изабрао г.г. Јосифа Пецића, Чедомиља Поповића и Крсту Петровића да дело то оцене и о њему своја мнења одбору поднесу.

Закључено и подписано.

О Г Л А С И.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

ВЕЋ ОД 20 ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ЈОВАНА ХОППА У ВЕЧУ,

препоручује своје богато снабдјевено стовариште огледала свake величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у форми медальона*; осим тога прости и украшени соври, позлаћени и лакирани посла, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. Полијелеја са стаклом искићени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрсне позлате као украсе по црквама, становима итд. и изршује све то најтачније по најумеренијој фабричној цени. Старе ствари узима фабрика ова у поправку и одма их изршује; за добро паковање гарантује сама фабрика, а трошак рачуна колико и сама издаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse. 5—12

1. 10—12.

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

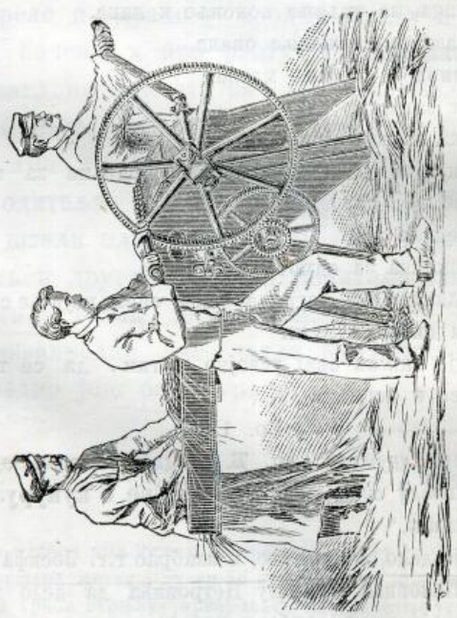
GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења, сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари. 10—16.

2.

!! СВАКОМ ЕКОНОМУ НУЖНО !!

Ручно млатило, као што је оно у 1. броју листа овог насликано, које је удешено за 2 човека, изврши за **један сат** 40—60 снопа пшенице, јечма ил' овса, и које неоставља зрно у слами, а лако се с' њиме рукује — продајем ја, од *кованог гвожђа* тако састављено, да га и сваки циганин оправити може, ако би се што пореметило, **за 27 дуката цесарски**, а од *ливеног гвожђа* (бронзе) за 22 дуката цесарски.

Млатило за 2 коња ил' вола, налик на прво, ал' је у стању 3 пута онолико за дан извршн, — продајем за **55 дуката цесарски.**

Наручбине за *целу Србију* прима секретар „друштва за пољску привреду“ г. др. Ђорђе Радић у Београду, с' којим ја у свези стојим, и који ће у свачему нужна извешћа дати моћи.

У Франкфурту.

МОРИЦ ВАЈЛ.

7—*.

6.

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ. | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

БРОЈ 19. | 15. АВГУСТА 1871.

Нешто о каламљењу високи воћака.

На питање: ошели се високе воћке доле на деблу, или горе у круни калемити, није до данас јошт поуздано нитко одговорио, пак данас у многим воћним школама незнају, коме начину да слеђују, пак и баштован, који обадва начина употребљује, незна управо разлику између ова два начина. Више су се пута воћари и земљодјелци скупљали због овога, и много је гласова при сваком збору за, и против оба ова начина калемлења било, али ни једаред није се закључити могло, који је начин бољи.

Из овога нека наши читаоци увиде, да је то код напредујућег народа важна ствар, како, и на ком месту воћку калемити треба, исто тако треба и код нас на ово јако да пазимо. Кад је дакле та ствар како видимо за сваког воћара важна, то ће нам од користи бити да ју и ми овде мало изближе узмемо и протумачимо.

Кад то дакле чинити желимо, морамо доћи у земљу воћарску, у Француску, и ту ћемо наћи, да се тамо све дивјаке доле — на дојном деблу воћке — каламе, и ми морамо овај начин за прави држати, јер ови вештаци воћарства другчије нераде, а ми се на њи угледати морамо.

Ми видимо у истини и код нас доста такови воћака, које су у круни калемљене, да им је дебло танко, да су на калемљеном месту много дебље, и да им подупирачи и у старости њиовој требају, да се непокр'ају, зато морамо признати, да је боље доле на деблу калемати због тога, да би ове незгоде избегли.

Узмимо пак сада теорију, која је за то, да се дивјака у круни калеми. А шта вели на то искуство? Ми држимо да искуство то исто потврђује.

Штета што нисмо толико година преживили, да би могли уплив оба начина на трајање, здравље и плодност воћака довољно научити. То, кога се ми држимо, и на основу кога ми ово потврђујемо, јесу старе јабуке и крушке, које поједине по баштама стоје, и које су пре 50 до 80 година у глави — круни — каламљене, и које су и данас јошт здраве и плодне.

Ми држимо, да два начина навести можемо, по којима ће се сваки уверити, да се калемљење у глави — круни —, калемлењу доле на деблу предноставити мора.

Пре више година смо ми добили високи воћака. Ми се сећамо, да је између ти воћака и такови било, на име широкорастећи врсти, које су у круни калемљене биле. Данас пак налазимо све

те у круни калемљене јабуке и крушке на деблу и круни здраве, веселе и родне, а друге, које су доле калемљене биле, незадовољавају нас у овом обзиру ни најмање. Кад смо баштована за узрок запитали, одговорију нам је да се је калемлење у круни увек поспјешније указало, само што гдикоје дивјаке дотле куњају, док им се жила непусти, да мало више ваздуха и маха за растење добију.

Други овоме једнаки случај, десијо се је недавно у једној воћној школи. Више сељака хтедоше овде воће купути. Сваки је прошао редове уздуж, али се је и сваки натраг вратијо, без да је себи воћкице изабрати могао. И тако се десило још једаред, пак нам је то у очи пало, и ми будемо принуђени запитати једног од вештији воћара, зашто се тима сељацима ове воћке недопадају, и како да они из толико хиљада воћкица за себе нису у стању бар неколико изабрати? На питање нам је исти тај одговорију, нећеду зато воћкице из ове школе да купе, јер су у овој школи све доле калемљене а очи веле, да су искусили, да доле калемлење воћке од црва од давна пате, да нису дуготрајуће и да брзо угину.

И тако је! Искуство од више година је овде пресуду изрекло. Стабло као дивјака је дужег века, нежели калемљеник, пак на дивјаку ненаилазе тако лако бубе ни црви као на калемљеник, зато морамо на више каламити и ови непријатеља га удалити.

Знамо ми и то, да много дивјака има, које се недају на круни калемити; те наравно онда морамо доле на деблу калемити. Гди пак дивјака леп и здрав раст укаже, то ју треба у расту подпомоћи, да би ју после у круни њеној калемити могли. Само се овим начином може неугледност једне воћке избећи!

Р.

Упутство при сејању кудеље (конопље).

Следеће упутство написано је тако као што Енглези при сејању кудеље поступају. Они су заиста у тим послу до данас превазишли све оне народе који кудељу сеју; њиов се начин сејања и обрађивања свуда прима, пак зато и ми оћемо овде нашим читаоцима тај енглески начин да саобштимо, како би и ми бољу кудељу производили, а тиме се и боље за те производе наплатити дали.

1.) Земља за кудељу и после чега јв треба сејати.

При добром и смотреном обрађивању, може се кудеља на свакој земљи сејати, она ће свугди растити, само је тек опет једна земља од друге за њу боља. Најбоља је за кудељу здрава, сува и дубока иловача, а особито ако дубље лончарске земље има. Нуждно је, да је земља на којој ће се кудеља сејати доста сува и дубоко узорана, јер ако је земља подводна, или ако баш на површију воде има, нећемо с' ње добре кудеље добити. У Белгији гди се кудеља такођер у великом на енглески начин обрађује, сеје се кудеља после зоби, и та је кудеља врло лепа; и ми би такођер могли с' добрим успјехом кудељу на зобишту сејати, будући су код нас зобишта врло добра. То се још примјетити мора, да се доброј кудељи са зобишта само онда надати имамо, ако је зоб (овас) на доброј и одмореној земљи посејана била. Мршава земља прави овде изнимку, јер на мршавој земљи само после наполице кудељу сејати можемо.

2.) Како ваља земљу за кудељу приуготовити?

Најзнаменитији део при сејању кудеље тај је, да се има земља од травуљина изчистити, ако је подводна изсушити и колико је могуће дубље узорати. Дубоко орање помаже жилама, да дубље у земљу иду, а жиле у земљи кадкад тако дубоко расте, да су скоро дуже од пола висине горњег стабла.

Ако се кудеља после жита т. ј. на житници сеје, онда је доста ако се једаред преоре, па одма посеје, а иначе је свагда боље, ако се двапут преоре. На одвећ тврдој земљи препоручително је и трипут преоравати, први пут одма после жетве у преко, а двапут у пролеће уздуж. Прво преоравање у пролеће, треба што је год раније могуће предузети, да би травуљина сва изникла, и лакше се онда другим преоравањем истребити могла. После сејања одма се дрља и влачи једаред, пак после ваља ваљком добро преко и уздуж посејану земљу прећи, да је уравнимо и утврдимо.

3.) Сејање. За сејање мора се изабрати оно дебело, тешко и светло семе. Пре него што ће се семе бацити, треба га добро прорешетати, да се неби семена разни други травуљина са семеном од кудеље заједно бацила, него добрим решетањем изчистила. Решето треба да је средње руке, најбоље је за овај посао оно, које на 1 квадратни палац — цол — 12 жица изпрекрштани има. На редко израшћена кудеља најбоље и најкрупније семе даје. У често посејана кудеља много је боља за кончиће, јер она танко и високо расте, и само једно стабло има, пак су јој кончићи врло меки и фини. На редко посејана кудеља добра је за семе као што смо рекли, ал за кончиће не, јер су јој кончићи врло дебели, тврди и рапави. Ми смо напред рекли, да после сејања треба

добро преко и уздуж подрљати, пак онда исто тако и ваљком прећи, само што се ваљком несме радити, ако је земља влажна или мокра, јер онда би се за ваљак лепила, пак би тим земљу покварили а не поправили.

4.) Плевлење. Код нас то није обичај кудељу плевити, ал је много боље кад се кудеља оплеви, јер сила виша и лепше расте. Ми нашим земљодјелцима плевлење препоручујемо, јер оплевљена кудеља у трећину више и боље расте од неоплевљене. **Р.**

Како да се чува марва од окужења.

Будући да се права марвенска куга никада код нас незалаже, него се увек са стране увлачи у нашу земљу: зато ће мудар домаћин својузд раву марву сасвим осигурати од оваквих кужних болести, кад се постара, да се окужена марва недотакне његове стоке. Али домаћин више пута ни незна, да има у близу окужене стоке. Често се и цркавице, које су код нас постале, изврgну у кужну болест. као што је већ горе казано; па куживо, које се онда извија, може окужити и онакву марву, која се није мешала с окуженом. Мудар домаћин биће дакле и онда на опрезу, кад се ништа нечује за цркавицу, пак ће уклањати све, што би могло крадом унети куживо у његову стоку. Мудар домаћин неће дакле пуштати туђе марве у своју шталу, а неће онамо пустити ни стране људе, по имену оне, који имају с' марвом посла, као што су месари, пастири, дерачи, вунари, кожари, опанчари итд. Мудар домаћин неће се ни сам к' туђој марави примаћи, пак ће исто и својој дружини оштро забранити.

Марвинче, које смо истом купили, неваља пуштати у ону шталу, где је наша остала стока, него га 10 дана осебице држати и помњиво мотрити, пак се онда истом својој марви придружити, кад се уверимо, да је здраво здравцито. Ако се марва од свега села тера камо на пашу, нека општински главар заповеди општинском пастиру, да непасе стране стоке са својим стадом, да свога стада негони на близу туђе стоке, ни онамо, где је страна марва стојала или пасла.

Говеда истом купљена да непушта пастир пре на општински пашњак, док небуду 10 дана на само, и док се недокаже да су здрава. Нека пастир сваку болестну главу одмах одлучи од осталог стада, и нека то јави општинскоме главару. Самоме пастиру није просто лечити, и којекакве лекове употребљавати око болестне стоке.

Местном месару нека се забрани гонити своју стоку на општински пашњак; а марву за посјек купљену нека другде, никада не држи у једној стаји са својом теглећом марвом. Исто тако се неможе доста топло препоручити помњиво прегледање марве и меса, јер се онда више пути најпре улази у траг каквој кужној болести, коју је донело какво марвинче са стране, јер то се зна, да месари своју стоку од свакуда доводе. Кад се пак овом згодом опази куга, ласно се могу наредбе учинити, да се нераспростани даље. По § 401. аустријскг казњеног или криминалног закона од 27. маја 1852. преступа се закон, кад се говече са стране доведено, прије него што је прегледано, закоље или даље прода, и ко учини овакав преступак, има се казнити затвором од 1—3 месеца, ако се пак оваким преступком велика штета нанесе, може се преступнику подвостручити ова казна, или промјенити у строги затвор.

Ако се је пак у самом селу или у оближњој околици већ појавила каква кужна марвенска болест, онда треба све ове наредбе јоште точније држати, да се запречи ширење цркавице. **Р.**

О овчијим оспицама.

Оспице долазе на овце само једним јединим начином, и то заразом. Кад-кад се одвеч брзо од оспица поболе цело стадо, а кад-кад опет иде то одвеч полако. Зими, кад су овце заједно једна до друге у штали или прегради, распростиру се оспице по овцама много брже, нежели лети, кад су једна од друге раздаље. Једино средство, да без штете прође, састоји се у том, кад се овце са оспицама каламе (пелцују), а никад нетреба то пренебрегнути да се овце некаламе, особито онда, кад ова болест у околини и у самом собственом стаду влада. Из мог искуства знам, да од 1000 каламљени оваца, тек ако једна угине. Скоро свако време, изузимајући одвеч топле дане, способно је и угодно за каламлење. Ја сам у највећој зими 900 глава оваца са оспицама каламио, и то шпанске пасме, које су много осетљивије на зими нежели наше, и ни једна од ти' угинула није. узимајући у обзир, да је од некаламљени свака друга угинула.

Како се дакле оспице по оближним стадама укажу, треба таки једну овцу са сазрелим оспицама донети, и од ње толико оваца накаламити колико је само могуће. Обично се оспице укажу после 6 или седам дана после каламлења. Ја сам и то већ искусио, да су се већ после каламлења

одма указале; дакле је одвећ на то нуждно пазити, у које се време оспице укажу, да се оно време непређе, у ком материја (гној) она подпуну снагу има да дјејствовати може, а каламити треба с' првом најзрелијом оспицом, у колико ова није зле природе, цело стадо. Добре оспице морају увек округао и узвишени вид имати. Ако су оспице пљоснате, широке и једна у другу утрпане, с' тима неваља каламати, те нису добре.

Овчије оспице имају врло мало гноја, то јест те за каламлење способне материје, која се у бубуљици, између коже овчије и бешикице бубуљичне налази, и с' њоме се врло мало оваца каламити могу; зато се мора бубуљица од коже пажљиво одцепити, кад је материја за каламлење већ истиснута, и мора се с' палцом десне руке на длан леве руке притиснути, пак ће онда онај гној изтећи који се још у бубуљици нашао буде, ког после на вр' игле узети и овцу с' њиме каламати треба.

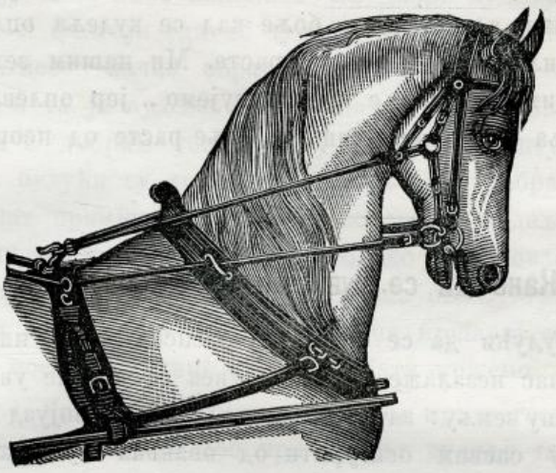
За каламлење су следеће справе нуждне: 1.) игла за каламлење; 2.) једна трпеза, на ком се овца поставити мора, која ће се каламити: 3.) пред трпезом једна столица, на којој онај седи који кала-ми, и 4.) с' десне стране столице једна клупа, на коју се она овца положи, од које се материја за каламлење узима.

Овако се пак калами:

С' оне овце која је на клупу положена, скине се пажљиво кожица са оспице, која ће се за каламлење употребити; овцу, коју ћемо каламити, треба на десну страну узети, ноге себи окренути, предасе на трпезу поставити, леву погу предњу и обе стражње ноге нека јак човек предржи, узме се онда материја од оне на клупи лежеће овце на вр' игле, увати десна предња нога, оно место гди нема вуне на нози с' палцом и првим прстом јако затегне тако, да се кожа сасвим на месо приљуби; сад се иглом и материјом убоде, с' другом страном од игле материја месу боље утутка, а после се рана убрише; да би пак сигурнији били, да се калам прими, треба таки и на још једно место то исто учинити. При целом овом раду треба добро пазити, да се неучини којешта. Вештак може на дан 1000—1500 оваца накаламити. Пастир треба на то добро да пази, ако би која после каламлења рамала, које је знак, да јој се на каламљеном месту оток изродијо, који треба онда сваки дан по једанпут са осољеном водом прати, после ког брзо оток прође. **Р.**

Хајне-ова сигурна узда.

У следећим двема сликама, стављам овди читаоцима нашима верно и јасно насликану Хајне-ову сигурну узду.

Прва слика представља узду у миру, н. пр. при путовању, а друга у затегнутом стању, да се упоран коњ сигурно укротити и зауставити може. Слика, једна и друга јасно показују, како је обична узда са Хајне-овом с' једним кајшом спојена, који у једном истом правцу са кајшом „оглаваром“ стоји. При обичном ходу је беочуг (карика) ове Хајне-ове узде, баш до карике од жвала, као што је у првој слици, са једним гвозденим „спојем“ спојен, и то, између обичне и Хајне-ове узде.

Кад хоћу дакле коња да зауставим, онда само кајас повучем, на то ће коњ главу дићи, као што то друга слика показује, и коњ је укроћен. **Р.**

О заливању.

Зачудо да има још и данас људи, који заливање за непотребно, пак шта више и шкодљиво држе; ал зато неће ни једном паметном баштовану и љубитељу цвећа на ум пасти, да своју биљку остави да се осуши, и да јој нуждну влагу одузима.

Најбоља је вода за заливање наравно кишница, а после ове долази речна. У случају пак, ако ове последње у околини неби било, одвећ је нуждно, да баштован себи кацу набави, у којој бунарска вода пре заливања, бар један дан треба сунцу и ваздуху изложена да престоји, јер је ладна бунарска вода биљу одвећ шкодљива; исто тако и покварена вода више је од штете нежели од користи.

Ако је човек принужден у онаково доба по гдикоје цвеће заливати, у којем би се још ноћни мразеви појављивали, онда треба заливати у јутру, и никако у вече, јер би онда биље још више од зиме страдало. Лети при препеки је најбоље време за заливање одма после заода сунца; а кад је време облачно, може се заливати у свако доба. С' јесени је најбоље време за заливање подне.

При заливању треба пазити. Јер, кад се нагло залива, онда земља није у стању ону воду упити, него се вода с' леје доле слије, а у наглом се заливању и младе биљке и разсаде кр'ау и кваре.

Заливача се мора повише држати и лагано заливати; што су јаме на решетки мање тим сигурније заливање. Никад неваља биље на једанпут залити, него помало, пак два и трипута, да земља добро воду упити, и да до жиле биљкине боље допрети може. Оваково заливање наравно више воде и труда зактева, ал је бар као што треба заливено.

И на то треба пазити колико је којој биљки воде и влаге нужно, које се лако примјетити даје на лишћу, јер ово клоне одма, како је биљка сувише заливана. Највише треба пазити на оно биље, које је скоро пресађено, јер овом сад највише ране треба, да до снаге дође. При великој и држећој суши је заливање свакој биљки нуждно, особито пак оној, од које семе добро изчекујемо. Скоро посејаном семену је такођер нуждно заливање, да се семе неби изсушило, или да га неби црви појели, но побринути се треба да што пре проклија и озелени. При суши је једино средство да цвеће неодпада: заливање, а и ону салату треба добро заливати, коју неби скоро у семе пуштали, јер ју заливање некако од тог мало придржава.

Колико се пута има једна или друга биљка заливати, неможе се опредјелити, то од веће или мање препеке зависи; ал се то да видити на биљке самој, кад јој је нуждно с' водом у помоћ притећи. У обште се може узети, да, што је земља боља, снажнија и дубље ископана, мање од суше пати, од хрђаве и зло урађене, ал влаге т. ј. ране, свакој треба. — **Р.**

О проклијавању воћни коштица.

Ко је икада имао прилике, тврде коштице разнога воћа у већем сејати, тај је зацело и у тој непријатној околности бијо, да му је већи део коштица у земљи пропао, без да је икада изникао. Овом су се Французи досетили, и употребљавају већ од дуже времена тако названо „проклијавање“, за сваке воћне коштице. Они то овако чине: метну коштице од бадема, кајсија, бресака, шљива, трешања, ораја, лешњика, мушмула, бела глога и руже на слојеве (редове) из међу влажног песка, у један лонац или сандучић тако, да буде један слој од ½ палца песка, а један од коштица. Ови тако напуњени судови, оставе се на онакова места гди им мразеви шкодити нећеду, као н. пр. у подруме, или се на једно 2 стопе у земљу укопају; ти се судови са заклопцем добро запуше. На пролеће, од прилике месеца марта, мораду се коштице ове прегледати, и сваки ће наћи, да су многе од њи проклијале, ако је само место, гди су презимиле, топло било; а ако још проклијале нису, онда ји ваља на влажно-топло место метути, као у ђубрењаку и тд. шта више и у шталу, гди ће брзо проклијати. Ако се је песак осушијо, треба га мало наквасити, ал пазљиво! да неби сувише влаге било и клијајућим коштицама шкодило.

Кад су већ све коштице проклијале, које ће концем месеца априла зацело бити, онда треба суд с' њима изврнути, пак ји пазљиво из песка повадити, — само чувати да се клица непребије! — пак ји на приправљене леје посадити. Садити треба онда, кад је време облачно, и кад нема ветра. Треба на то пазити, да се из суда више коштица неизвади, но само толико, колико се онај дан посадити моћи. Свако семе, које из песка извадиш, мораш одма посадити, да се на ваздуху неосуши, и при саденју треба на то пазити, да се — особито жиле непокр'аху.

Код пресађивања треба клицу управо уметути, да свој правац још из малена задобије. Ако си више редова посадијо, треба посађене клице неколико линија са фином просејаном земљом покрити, и онда треба то чинити, кад је клица из земље повирила, јер је клици у први мах сунчана зрака јако шкодљива. Леја, на којој си коштице посадијо, мора дубоко изкопана и трошна бити, да се жилице по вољи развијати могу. Коштицу неваља никад на оно место посадити гди би је желили за увек оставити, јер тим начином буде дебло воћке преко мере дебело, исто тако и она велика жила буде сувише дебела, и нема довољно онда на страни споредни жила, које управо плодоносију доприносе.

Мале коштице нетреба од песка при вађењу из суда очистити, него ји са песком заједно усадити тако млого сигурније прокијаду. **Р.**

Која су знања економу нуждна?

I.

Знања, која су сваком економу нуждна јесу:

1.) Лучба или Кемија. Ово је једна од најнуждниј знања у земљодјелству. Помоћу кемије упозна земљодјелац своју земљу у њеним појединим честицама; она га учи упознати вредност и употребљење гноја, а у новије доба је постала важна и за скотоводство, јер се пронашло, да се преимућства живинског живота: рањење меса, млека, масти, воска, вуне и свију частица скотски, на кемичним законима оснивају.

2.) Познавање биља (Ботаника.). Будући се земљодјелац највише са производом и растом биља занима, а биље од чести њему, а од чести његовим скотовима за рану служи, пак му је због тога одвећ нуждно знати њиов састав, да би ји могао што боље у сваком обзиру и свакој прилици употребити. Поред овог општег знања појединих честица и унутрашњег састава биља, пак онда законе њиовог раста и њиовог образовања, нуждно му је још обширно знање газдачког биља, да би од њи за сејање оно изабрао, које му је за његово газдовање најспособније, и које он по својству његове земље, поднебија и реда сејања изабрати мора. Шта више нуждно му је познавати и травуљине — коров —, шкодљиве траве, да би на утамањивање њиово дјејствовати могао.

3.) Познавање скотова. Газдовање наше би одвећ хрђаво било, кад би без скотова газдовати морали, пак је због тога познавање скотова свакоме земљодјелцу одвећ нуждно. И он само онда може на добар успјех умножавања и облагорођења кућевни своји скотова рачунати, кад законе живинског живота тачно познаје пак и познавање разни болести и лечења су му нуждна знања, јер је сваки земљодјелац више у том положају, да сам свога скота лечи, нежели што би ту љекара у помоћ звати могао. Како је лако земљодјелцу сачувати своју марву од приљепчиви болести, кад им знаке доста познаје и кад постојеће лекове употребити уме.

4.) Рачуница. Без рачунице неможе земљодјелац обстати. На рачуници много у земљодјелству лежи; тачно рачунање свога доходка и расхода, пак онда, разне потребе при газдовању које се на рачуници оснивају. Много би га стало, кад се неби могао у многим случајевима сам помоћи, него кад би за сваку маленкост одма туђе људе сазвати и с' готовим ји новцем исплаћивати морао.

5.) Земљоделске умјетности. Ова га знања уче своје производе у друго стање преобратити, како би тим начином такове производе много скупље продати могао; к' овом се још спајају и други добитци, који би му пропасти морали, кад неби своје производе разно употребити умео.

6.) Земљодјелска трговина. И ево напослетку је још нуждно земљодјелцу вештина у трговини, код куповања и продавања разни производа земни и живински. Знање процењивања ови производа, пак онда сва варљива употребљења, којих се продавци више пута служе, и који купцу на штету служе, треба да су му позната. Због тога је чешће посјећивање вашара са поштеним знанцем одвећ нуждно за сваког земљодјелца, да би се тим путем са трговином и начином трговања упознао. **Р.**

О багрему — драчу — и јасену.

Притјажатеље већи и мањи добара код нас, тешко је на то приволети, да дрва саде; ал не зато, што би може бити та места с' другим каквим скупљим производима засејали или засадили, но зато, што им је жао за то крајцару издати, која би им се после, тако рећи, у стостручила.

Зато се нашим газдама препоручује, да такова дрва саде, која брзо расте, мало неге и трошка изискивају, која су за алате газдачке сасвим способна, и која се врло брзо исплате, и на онај, за њи трошен капитал, добре камате донесе. — Од прећe пак и данас се чешће препоручује „бреза“; истина, да ово дрво у младости, врло брзо расте, и да се лако одрани, и за гдикоје потребе добро дрво даје, опет — по бољим и тачнијим искуст-

вама — није препоруке достојно, због тога највише, што брзо престане растити, што мало лада даје, и тиме земљу око себе слабо заклања и што одпаднути лист слабо гноја земљи даје.

Бреза је само више за љубитеље, који је у башти волу.

Другчије пак стојимо са багремом. Овај зактева одрешену земљу, без особите ране, он се подигне без велике муке најбоље из семена. За задобити добра семена, ваља узети оне меуне, које сваке године доноси, излупати ји, и семе чисто очистити. Идућег пролећа се у плитке јарчиће на редко посеје, ако се желе биљке после 2 или 3 године расађивати. Ови млади разсади су слатко јело за зецове, и због тога ји треба од ти њнове непријатеља чувати. Због тога што брзо расте, што му дрво особита својства има, и тога ради се свуда брзо и по добру наплату продати даје, што лепа лада даје и што се брзо расплођава, препоручити се може сваком мањем и већем газди, да га сади. Лишће му — у оскудним годинама — добро сено даје, које овце врло радо једу.

Јасен је најлепше дрво у нашим шумама, које се особито лепим лишћем одликује. Најјачу је зиму у стању одржати, и због тога га и далеко на северу наћи можемо.

О користним својствама и драгоцјеним плодо, вима овога дрвета, на које се до данас мало пазило, говорију је др. Маркарт ово: Дрво стабла јасеновог способно је за столарске послове, а старија дебела могу се за грађу употребити. Фришко сваљено је лакше од растовог и буковог дрвета а осушено је у 0_{14} теже. За огрев је исто тако добро као и буково, и врло је мало лошије од липовог дрвета. Од плода јасеновог прави се киселина нека, која се на више начина употребљава. У Јапану ове плодове соле, и носе у Китај, гди ји као лек узимају. Осим тога су плодови најглавнија рана косовима. **Р.**

ГЛАСНИК.

ГГ. предплатницима „Тежака“ и члановима помагачима „друштва за пољску привреду.“

Како још и данас много претплатника има, који не само да нису за ову годину предплату за „Тежака“ положили, него још и од прошле године дугују, то их овим учтиво умољавамо, да помисле: да и „друштво“, нарочито сад пред излог, много трошка има, и да је чистих рачуна ради већ једном време да дуг свој одуже. Исто тако молимо и чланове помагаче да своје улоге што скорије „друштву“ овоме послати изволе; јер друштво ово подпомагати не значи: *но две године му са улогом и предплатом дуговати.*

Радња друштвена.

Записник XXXVII. седнице одбора „друштва за пољску привреду“ држане у Београду 29. јула о. г. под председавањем друштвенога председника г. М. Спасића. Присутни чланови: г.г. Крста Петровић, Јосиф Пецић, Чедом. Поповић, Сергија Станковић благајник и др. Ђ. Радић секретар.

Бр. 197.

Да би подпунији економни извештаји из внутрености г. министру финанције од сада долазили, исти г. министар иште да му у том обзиру „друштво“ дâ своје мишлење и да каже: „која би по именце питања требало положити начелствама окружним, те да она на њи према стању ствари дужна буду одговорити при поднашању оваковог извештаја свог министру финанције и да-ли је довољно да начелства такве извештаје само месечно, или на краће, и за које управо време да буду дужна подносити.“

У том обзиру подносе председник друштва г. М, Спасић и члан одбора г. Чедом. Поповић образац један, по ком би начелства имала своје економне извештаје од сада г. министру финанције подносити.

Одбор је овај образац примио, узевши у обзир данашње наше околности, и решио је, да се од стране друштва по том образцу г. министру финанције одговори.

Бр. 198.

„Императорско московско общество сељскаго хозяйства“ шаље преко г. митрополита Михаила „друштву“ овоме 8 разни књига пољско-привредног садржаја.

Одбор је ове књиге с' хвалом примио с' тим да се у инвентар друштвених књига заведу.

Бр. 189.

Из узрока тога, што ће се друштво сваке године све већма развијати и тиме у сваком обзиру већи издатака имати, нарочито пак трошкови око излога све више расте, пак их друштво неће бити у стању из своји средстава исправнати, то г. председник предлаже, да се г. министар финанције умоли, да код надлежног места издејствовати изволи, да се помоћ коју је „друштво“ досада из државни средстава годишње у 500 дук. ц. добивало — на 1000 дук. ц. повиси.

Одбор је предлог овај примио.

Закључено и подписано.

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

1. 11—12

OCKER & COMP.

Saamen-und Blumenhandlung
in Pest,

препоручује своју богато снабдевену трговину са живим и осушеним цвећем. Нарочито има велики избор палми, камелија и сваковрсног цвећа, за гајење у умерено топлој соби.

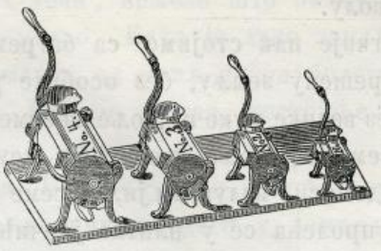

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења, сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари. 11—16.

2.

CARL BEERMANN IN BERLIN.

Има машине за *сецкање меса* у следећи пет сорти:

№ 1. за обичну кућу по 6 талира пруских.
№ 2. што исече сит. за сат 30 фун. меса по 9 тал. п.
№ 3. „ „ „ „ „ 50 „ „ „ 12 „ „
№ 4. „ „ „ „ „ 100 „ „ „ 22 „ „
№ 5. „ „ „ „ „ 500 „ „ „ 45 „ „

Има такођер машина за надевање кобасица по 8—12 талира пруских. 4. 6—*.

C. PLATZ & SOHN

in
ERFURT,

препоручују своје велике производе у цвећу и воћу. Послугу најтачнију и најсолиднију обећавају. Цјеновници се могу од њи на наплаћено писмено зактевање у свако доба добити.

ВЕЋ ОД 20 ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ЈОВАНА ХОППА У ВЕЧУ,

препоручује своје богато снабдјевено стовариште **огледала** сваке величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у форми медаљона;* осим тота прости и украшени соври, позлаћени и лакирани носила, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. **Полијелеја** са стаклом искићени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрсне позлате као украсе по црквама, становима итд. и извршује све то најтачније по најумеренијој фабричној цени. Старе ствари узима фабрика ова у поправку и одма их извршује; за добро паковање гарантује сама фабрика, а трошак рачуна колико и сама издаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse. 6—12

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

БРОЈ 21. | Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње. | 15. СЕПТЕМБРА 1871.

Шта вреде рани крумпири?

Да су крумпири данас за већи и мањи газдалук необходно нуждни, то нам ваљда неће нико противословити, а и да до данас на никаково биље наишли нисмо, које би крумпире заменило, и то је ствар јасна, јер и они, из Француске у Немачку донешени китајски крумпири, нису ни у укусу ни у роду нашим крумпирима ни близу; зато се морамо у овом обзиру обдјелавању крумпира већма одати, и боље врсте упознавати.

Од више већ нег' 10 година је највеће моје задовољство обдјелавање крумпира, и гди сам год за какве нове врсте чуо, дао сам ји донети, да се о њиовој вредности уверим, тако, да је у мојој збирки више од 500 врсти било, на које сам се уверијо, да једна и иста врста по 12, пак и по 20 разни имена носи. Ја сам 1865. године сви ови купљени 500 врсти у једну земљу и једно време посејао, од цвета до плода сам ји пажљиво проматрао, плодове сам у укусу и изгледу точно испитао, и резултат је из собственог искуства тај бијо, да су само 200 између ти 500 били, који су свакојака имена у трговини носили.

Овакова искуства наградило је баштованско друштво у Генту, гди сам и сам члан, са почасном дипломом, а баштованско друштво у Берлину, гди сам такођер члан, примило је ова моја искуства у претрес, а примило их је и у свој лист. Премда је између ови 500 купљени врсти заиста 300 врсти разни било, ипак је међу њима много и такови било, који су слабо родили, воденасти и болестима изложени били; све сам овакове из збирке моје побацао, и само ми је 170 врсти остало, које обште распространење заслужују.

Ја ћу у сљедећем о вредности рани крумпира говорити, о којима данас мали газда који мало земље има и онај који га продаје, и нехаје, и то на штету своју собствену.

Кад се рани крумпири већ у почетку месеца априла посеју, гди већ време допушта, тада већ има у половини јунија месеца раног и доброг крумпира за кујну и продају; ћели пак човек још раније да јих има; онда ји треба из њиовог зимног пребиталишта у почетку месеца марта изнети, на топло место ји метути, да проклијају, пре него што ће у земљу доћи, и онда ће зацело 14 дана пре приспети. Клица се у земљи таки велича, и укаже над земљом као биље већ, кад други крумпири и не мисле ницати.

Ако би биљку мраз, који чешће маја доћи може, мало оштетијо, зато крумпир у земљи опет ника-

кве штете не претрпи, он на ново изтера и толико исто плода донесе, као канда и није од мраза повређен.

Добро је увек, зреле посађене крумпире што дубље могуће у земљу затрпати (¾—1 стопе), јер се догађа, да се још и месеца априла појаки мразеви указу, од којих се земља 4—6 палаца смрзне; онда може плитко посејаним крумпирима и шкодити.

На овај начин је она земља, на којој је рани крумпир посејан био, већ у половини јулија празна, пак се може још једанпут засејати или крумпиром или зељем другим, а то је мањем газди од велике користи. Ја сам после крумпира садијо келерабу или репу за краву, пак сам лепе плодове увек имао. После крумпира одвећ прти зимска ротква, и у време своје доспева.

Споменути морам још и то, да онај, који крумпир не сеје за продају но само за своју потребу, не треба високо на гомилу да ји послаже, но највише на једну стопу, и то на ладно место, јер после при топлијем времену јулија и августа, радо непријатан мирис на себе навуку.

Код нас нема хвала Богу крумпирни болести; није било ни винове, пак ево се већ и она нами приближује, може нас дакле и крумпирна посјетити, пак је онда врло добро кад човек ране крумпире има, јер кад рани крумпири дозревају, онда болест завлада, а онда се могу ови из земље повадити, пак ји болест уграбити неће, а после њи се увек земља употребити може.

Крумпире треба после вађења једно 14 дана на суво место растрти, да се ту просуше, пак ји онда у трап за зиму оставити, пак се никад укварити неђеду, јер сам то више година сам искусијо. Ако би се пак покварени крумпира у гомили смотрило, таки ји треба од други пребирати и на страну оставити, јер ће у трапу такови брзо почети трунути, пак и друге покварити.

За онога који крумпире продаје, велика је врло разлика у добитку, јер што год раније крумпире продати може, тим ће ји скупље продати моћи, и то у много скупље; јер прода-ли ји само у 14 дана доцније, неће за њи ни пола онога добити, што је пре 14 дана за њи добијо или добити могао, кад већ и доцнији крумпира буде. Таковом је човеку најпробитачније одвећ ране и брашнаве врсте изводити, а да ово докучи, опомињем још једаред: крумпире, који ће се сејати на топло место најпре метути да проклијају, док клице до једног палца не буду високе, пак ји онда посејати; јер крумпири без клица посејани леже по 3—4 недеље у земљи без да се над земљом мало укажу, а с' клицама већ за 8 дана из земље проникну.

Ма да у нагнојеној црној земљи крумпири велики бивају, опет нису такови шестонедељни крумпири у таковој земљи доста брашнави; увек је боље песковита земља за њи, ту су мало мањи, ал брашнавији. Ако је месеца маја и јунија, у ком времену рани крумпири најбоље расте, влажно време, онда ће ти крумпири у црној земљи одвећ воденасти бити, а на против у песковитој земљи бивају брашнави и пријатни.

Ја држим, да ће за сваку кућу од велике користи бити, кад до септембра месеца узможе ране крумпире трошити, пак онда с' доцнијим врстима започети; а друго, земља на којој рани крумпири расте, од дупле је хасне, јер се после крумпира и која репа за краву посадити може, а репа млека даје!

Р.

Како се још даје научити земљодјелство?

III.

Ја сам у прошлом броју казао, како се млад човек научно-практично у газдовању изобразити може, и то сам рекао: у каквом великом газдалуку, под надзором научног човека и у школи. Има пак још један пут, којим се до знања обичног газдовања долази, и то практика при мањем газдалуку, и под надзором поштеног и раденог сељака.

Сваки дан све се више и чешће догађа, да се млади људи, којих породице нису земљодјелске, земљодјелству посветити желе, јер врлина овога руфета у данашњем вртоглавом времену, све више поштоватеља задобија. Више сам пута упитан бијо, на који се начин овакови млади људи у овом красном занату најбоље изобразити могу, а будући да ово питање сваки дан све важније и озбиљније бивати започиње, то нека ми дозвољено буде, да мјење моје овде слободно изречем. Ја напред увиђам, да неће сваки мога мјења бити, ал' ништа зато, доцније ће и сами припознати и за право ми дати. Ја би се срећним држао, да сам, поред школе и помодне економије на спанлуцама, још и код каквог вредног и уредног сељака неко време бити могао, да и ту научим оно, што у школи и помодним спахинским економисањем научити ни видити нисам могао.

Код предстојећег питања, одступам са свим од они млади људи, којих су родитељи већ земљодјелци, који су на селу при газдовању одрастли, и који су земљодјелство тако рећи с' матерњим млеком усисали и научили га; кога ја овде узи-

мам, то је млад човек, који је у вароши одрастао, који се у вишим школама изображавао, и који тек после свршене гимназије или више реалке газдовати и земљу обрађивати жели. За оваког човека је прво и прво нуждно, да земљодјелство практично научи, и пре него што би се у земљодјелству теоретично изображавати започео, треба већ оно, што у књизи чита да поња и да се у свачем наћи зна. Без овог нема од целе његове науке ништа, он без тога нема права темеља, на ком се основати може. Ово се правило и само по себи разуме, али млоги не пазе, на собствену своју штету, на њега. Пре него што човек земљодјелство започне учити, мора најпре знати шта је земљодјелство, јер иначе би стајала цела познија наука у ваздуху без практичног основа, дакле од малене, или управо рећи никакове користи.

Такови млад човек мора дакле најпре земљодјелски шегрт бити, и земљодјелство занатлиски научити, баш исто тако, као и какав год други занат. Да ово докучи, треба да дође у какву сељачку — газдачку кућу, гди се лепо газдује, гди ће са свачим снабдевен бити моћи, и гди ће као син поштенога сељака, а управо рећи, овде као шегрт у правом смислу речи, бити моћи. Овај сељак — газда, или сада учитељ, не мора помодно газдовати, доста, ако је по обичном мјењу ваљан земљодјелац, ако му је кућа уредна, и ако му је у кући ред и нравственост по старом обичају. Не мора ни добро велико бити, шта више, средње добро је најбоље, где сељак са својим синовима и раденима све послове у кући и на њиви извршавају, гди нису послови одељени, гди ученик под бољим надзором учитеља свога бити може, и гди он лако и у штали, и у шупи и кошу бити може, и гди се цело газдовање лако уредити и прегледати даје. На тако средњим добрама је газдовање једностручније, разне струке нису тако једна од друге одељене, и тако може ученик бољи преглед од целога добра имати, пак је онда на таковом добру сигурнији од неистинити, једнострани или несавршени појатија, него на већем добру, гди је преглед преко целог много теже докучити.

За таковог ученика који почиње, није баш преко нужно да он помодно газдује, доста је ако обично економско биље упозна, ако краве ранити, неговати и музти научи, ако око коња обходити знаде, ако ђубре употребљавати научи, ако научи траву и пшеницу косити, ако научи жњети, орати, копати, дрљати, сејати, врћи, и т. д. И не само да ће код таковог учитеља то научити, него ће и оно научити, што ће му за познije његово напредовање од велике важности бити; он ће научити карактер, начин мишлења и извршавања, наклоности и погрешке прости земљодјелаца, они људи, којих ће се он у будуће, кад својим газдом постане, послужити морати. Он ће даље код таковог учитеља научити, шта је раден у стању урадити, да га после неприморава на оно, што неби у стању бијо учинити; он ће научити, шта једном радену поверити може и шта не, научиће с' овим људма обходити, научиће на послетку све, што ни једна школа, ни једна академија не учи, научиће малене оне тајне, усвојена земљодјелска правила, управо рећи занатлиске тајне, које нигде у књизи не стоје и које се нигде у школи чути ни научити недаду; он ће научити са стоком и раном трговати, кад са својим учитељем вашаре и тржишта посјећавао буде: с' једном речи, он ће овде научити ствари, које нигде на другом месту научити неби могао, и које ће му доцније од преке нужде бити, ако мисли, да га доцнија наука млого скупље некошта.

За цело ће се гдекојем размаженом синчићу овај савет, да код сељака у школу иде, смешним учинити, многи ће и родитељи помислити, да би то било опасно сина свога у просту кућу на земљодјелску науку дати, бојећи се, да би се ту само грубости и суровости научијо. Није тако! Ко зна чистоћу и уредност наши већи газда, тај неће тако помислити моћи, а ко земљодјелство и његове тајне иоле познаје, тај ће ми за подпуно право дати да тако треба да буде, пак тек после ове школе дати га, да научну и помодну економију учи. Овде, код добро припознате газдачке куће је за цело боље склоњен, нежели у каквој регементи, или другом ком занату, гди је сваком већа прилика на суровост и развратност дата.

За једнога изображеног младог човека, који оће и воле да ради, не треба више код једног сељака да учи, но једну годину само, и кад узмемо, да је тамо само од ускрса до божића нуждан, да се за свој будући позив преправити и обучити може, јели то онда што много? У осталом, није ни две године млого, кад човек помисли, да се на пољу у највећем задовољству сви послови извршавају.

Тако приправљен младић треба сад у школу или какову академију да оде, гди ће се помодној економији обучавати, која је такође на простој утемељена, и која без просте неби много важила. За тим треба да иде да путује, и провиди како и други свет ради, да и од другог света оно научи, што ни у првој својој школи, а ни у другој видно није, пак ако му је могуће, да и сам при

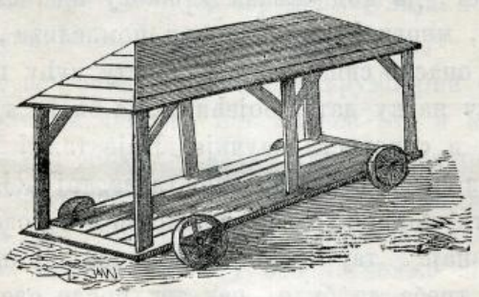
свом газдовању оно, што је видијо употреби и попуни празна места, и да направи једно неразделимо цело у свом газдовању, да нигде и у ничем запети немора.

Ово је време врло важно, а од немање важности је и избор учитеља и посјећавајући земаља и газдалук, ако сам заиста намеран да што знам и научим. Ово је напослетку и тренутак, гди ће се млад човек осим земљодјелству и сточарству и другим споредним економским струкама и умјетностима научити моћи.

Ово је дакле трећи пут, којим се млад човек земљодјелству научити може. **Р.**

Шупа за сушење дувана.

Они, који сеју дуван, знају врло добро, како им је нужна добра шупа за сушење дувана, ал' и то на згодном месту. У Пфалцу, а од новије доба и у Угарској виђао сам овакове шупе за сушење дувана, као што је ова овде насликана.

Ова предстаља шупу једну сграђену на 6 стубова, а покривена може бити и сламом, рогозом, шашом и т. д. Она је стављена на 2 осовине и наравно 4 точка, пак се може одвозати у свако доба тамо, где је газди најзгодније. Величина се по множини дувана, дакле по потреби управља. Кад није дуван у њој, може се за што друго употребити, н. пр. за вејање жита на ватрењачи, за вршење жита с' машином и т. д.

Оваке шупе не треба много препоручивати, оне се и саме довољно препоручују. **Р.**

О пресадима који су без матице, како се могу познати и поправити.

Месеца марта у почетку, кад подрезујеш кошнице, пази у средњем сађу, има ли млади пчела запечаћени. Ако има, то је добро; пресад има матицу. — Ако ли не видиш запечаћени пчела у средњем сату, такову кошницу добро утуби, па око средине марта месеца, кад је леп топал дан у подне, добро је закади, па пером пчеле са средњега сађа очисти и добро пази опет, ћеш ли видити млади пчела запечаћени. Ниси ли ни онда ништа видио, то је знак, да нема пресад матице.

Други начин познати који пресад нема матице: У подрезивању ако видиш, да има труташа у којој кошници, и то је знак, да немају матице, јер матица не трпи труташе, да ови имају преко зиме квартир у кошници; него још̀те у јесен ји растерају и потуку.

Трећи начин познати који пресад нема матице: Кад прегледаш кошнице, можеш приметити по зуки, која нема матице. У тој кошници другчије пчеле зује, некако раздорно, жалостиво; и када је на њено место оставиш, то дуже траје зука, нежели у онима кошницама, које имају матицу.

Четврти начин познати, која је кошница без матице: Кад почну пчеле радити, сађе понављати, лепо сађе терају, то је знак, да имају матицу. Ако терају сађе шкрбаво, и по вр'у сађа праве матичњаке, то је знак, да немају матицу.

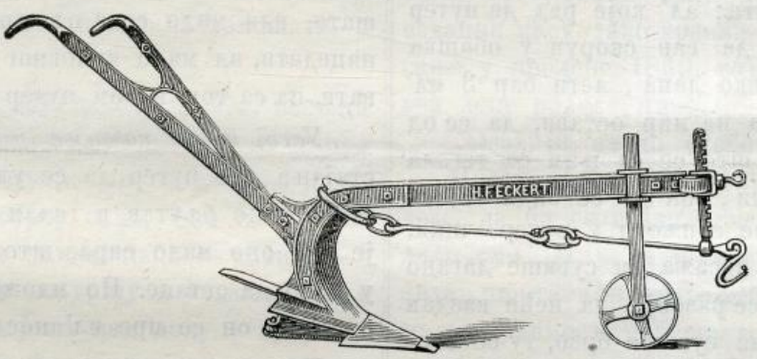
Но и ту је разлика у безматичнима пресадима. Има безматак, који сам себи може помоћи. Ако је матица почела већ јајца носити, па јој се онда догодило, те је погинула; то ће се пчеле лако помоћи. Оне изправе неколико матичњака. и тамо јајца матичина унесу и запечате, па излегу себи матицу не једну, но више; па онда, кад се те матице излегу, неке пчеле потуку матице, а само једну изберу себи за потлавара, а друге пчеле неће да ји потуку, него се пусти рој пре времена. За то онакав рој, који би се у навреме пустио, не треба га оставити сама за себе да ради, већ после заода сунца треба га натраг вратити, одакле је изишао; па ће онда пчеле подавити оне матице, које им нису нужне. Ако би оставио таковог роја, да га не враћаш натраг, то ћеш покварити маторку, а рој ни до чега не може доћи; јер су се оно мало народа поделили на две стране, па онда ни једна не ваља; за то ји треба саставити.

У таком случају, кад ти се догоди, да се такови пресад у невреме појио, па има матичњака више запечаћени, с' тим можеш помоћи и другим пресадима, који су без матице у оно време, јер се то ретко догађа. За то велим, кад ти се тако догоди, да се знаш помоћи, зашто су матице онда скупе, јер ји нема. Сад, ако имаш још̀те коју без матице кошницу, а ти исеци из те кошнице, што се појила и има матичњака, то исеци један матичњак из такове кошнице, па прибоди у ону, која нема матице. Но најпре мало закади ону кошницу, у коју ћеш да прибодеш матичњак.

Други начин поправити оне пресаде, који немају матицу. Ако је ројидба још далеко, дуго је чекати са таковима кошницама, зашто од дана до дана пчела је све мање и тако се до ројидбе може утаманити кошница. Такове пресаде треба овим начином поправити и помоћи. Гледај који ти је пресад слаб, о малом народу, а иначе је здрав, има матицу; па такови пресад састави са оним, који нема матице. То треба чинити, кад сунце заће. Мало ји закади димом, да се мало опију, да се не покосе. За сад нема друге помоћи таковим пресадима, који немају матице, него тим начином. **Р.**

Екертов подривач.

Ваљана сљедства дубоког орања, сваким се даном све више посведочавају, пак се зато данас много занимају са дотеривањем оних оруђа, с' којима се дубље но обично орати може. Да се здравица подоре, употребљују се данас „подривачи," од којих је Екертов из Берлина, до данас најбољи. Кад обичан плуг бразду од 6—8 палаца дубоко изоре, онда пусти за њим у ту бразду подривач, који је у стању здравицу 10—12 подрити, тако да ораница после 16—18 палаца мекоте има.

Од доброга подривача се зактева, да буде јако склопљен, да добро рије и да у опште сав посао добро извршава. Нарочито мора раоник јак бити, јер камење, и друге тврде ствари, које се у здравици налазе, изтупе брзо обично гвожђе, а тиме се и посао отешчава и лошији бива.

Овај овде насликани подривач одговара до данас најбоље свом задатку. И при подизању шума овај плуг добре услуге чини. Стаје са целим прибором 252 гроша чарш. **Р.**

Путер.

У сваки скоруп, макар најчистији био, увек се нешто и млека увати, т. ј. сира и суротке. Мешањем, лупањем и разбијањем скорупа, одлучи се сва та суротка и сир од масла са свим, и масло се сгрудва, то је путер.

Скоруп како је који, даде по 4½ до 24% и више путера, кадкад 1 ока скорупа 180 драма путера.

За чинење путера, има на то смишљена буренцета. Наша су најобичнија, стојећа и положена.

Са положеним буренцетом, лакши је посао, јербо је лакше окретати; али ту све у окретање дође, и све у једној маси испред кола бежи, а неће ни најмање да се разбија; пак је онда незгода на њему то, што га не можеш иза сваког учинења разтворити па изапрати и изрибати; а ко је доброг путера рад, ваља да га у најчистијим судовима прави.

За то је оно стојеће буренце далеко боље. Јесте теже, разбијати оно коло, на сапишту дизати у вис, и турати га доле; али се стојеће буре разтворити да, па сваки буџачић добро изрибати и изапрати, да ни трунка сира ни путера и т. д. незаостане.

Чинење путера. За чинење путера нуждна је нека определена топлота. У лето и на врућини тешко и споро иде, јербо је скоруп врло танак, па неће ваздан да се у грудве вата; а у сувише ладном месту и зими, ту је опет скоруп сувише густ, па неда ваздан млеко изасе изтући; за то ваља бирати место и час, за посао тај.

Најзгоднија је топлота између 8—15 града Ромир. Највише се изтуче путера у 12 града Ром. а најбољи у 10 града Ром., али ваља знати, да се од самог рада по пуна 4 града Ром. више угреје, за то ваља у месту од 6 ил' 8 града Ром. започети.

Кад се због ладноће неће путер да вата, зими ваља најпре буренце са топлом водом изапрати, те тим га угрејати, а при чинењу, у топлу га воду који ред замочити, ил' мало вреле воде ил' млека у њега усути; зими у топлој га соби чинити.

Ако неби врућина дала да се путер увати, ваља са ладном водом буренце изапрати и разладити, у ладну га воду који ред замочити, ил' ладном га водом поливати, мало ладне воде у њега супути, лети јутром ил' на ладовном месту правити.

Има у неки крава млеко, што се тешко у путер згрудвати даје; то су обично оне краве, што ил' врло мало пију ил' врло подводну пашу имају; ту ји удесити ваља.

Кадкад је паша узрок; ваља краву на другу пашу терати.

Кад је узрок тавна и задушљива комора (млекара); кадкад буренце неизапрано и нечисто, особито кад пепео ил' сапун у буренцету остане,

то бива при лужењу и прању са сапуном кад се добро не изперу, а најглавније је, ако је буренце већ дигод трунути почело.

За брзо чињење путера, има више чинова; кад се парче готовог путера у буренце и скорун стрпа; кад се једна шака соли ил' парченце сиришта у нутра баци; кад се мало ракије у њега успе, ил' мало сирћета; или пола лимуна уцеди, ил' љуска од црног лука баци, ил' мало ситно стучене стипсе и т. д. свако то начини да се брже путер увати, само га свако оће да помалко и уквари.

Најбрже се и најбољи путер начини од скорупа што је за 12 први сати скидан, а само од горњи тавана, (ако га нема уједаред толико, онда га кроз више дана скупљати ваља) па кад се мало ситно стучене стипсе и мало киселог млека у њега смеша (на 12 ока скор. 10 драма стипсе и 2 оке кис. мл.) и све то мало угреје најпре, а после разлађено у буре саспе, и путер чини; ту се за 8—12 минута учини.

Онај скорун, којег ће се путер одма трошити, може се одма са тегала и карлица у буренце сипати и одма у путер чинити; ал' које рад да путер које време држи, ваља да сав скорун у обашка судове слије, па неколико дана, лети бар 3 ил' 4, а зими по 6 и 7 дана на мир остави, да се од свега млека и сурутке, што се са њим са тегала и карлица навађа одлучи, па да се онда тај са свим чист скорун у буре сипље и у путер чини.

При чињењу путера неваља ни сувише лагано радити, неће скорун да се разбије, па неће ваздан путер да се увати; ал' ни сувише брзо, ту се скорун сувише угреје, и никад путер добар не буде; већ ваља средњи такт узети, па подједнако радити. Лежећем буренцету ваља неколико реда капак отворити да фришак ваздух у њега уђе: бољи путер буде. Тако радећи најпре се мале мрве путера увате, после све веће, док се најпосле у лопте и грудве не сабије. Како се мрве укажу, онда више неваља прекидати посла, него радити док није сав готов; прекидана радња здраво путер уквари.

Испирање и солење. Кад се путер у лопте уватијо, онда се из бурета извади и испира. Испирати га дотле ваља непрестано воду мењајући, док та испирања вода са свим чиста остајати не пође; а при том га ваља непрестано и здраво гњечити, да свака мрвица у испирањој води умивена буде, и сва сурутка и сир из путера измивен; најмање сурутке што у путеру остане, то увек узрок буде да се путер ужеже и уквари, и да се ни мало готово држати неда. Најбоља је за измивање мекана вода, речна ил' кишна, кувана па олађена.

Тако опран и оцеђен путер, ваља на чисту даску у танку јуфку размесити, па онда солити. 5% соли довољно је.

Со ваља да је здраво ситно смлевена, и да је крај ватре ил' на топлој пећи осушена, та со лакше се по путеру разиђе.

Со ваља по целој јуфки подједнако расути, па онда цео путер добро и кроз изгњечити. Неки, да би се на соли непретрошили, узму крупну и рђаву, па толико је много натрпају да се и неразиђе сва, него се после под зубма грицка и грло пали.

Неки солећи путер, успу одма со заједно са скорупом у буре; ту се путер пре направи, али се та со при испирању путера готово сва испере.

Добар путер, ваља да је тврђи и чвршћи, расечен да је кроз чист, лепо жут, мастан, пријатног мириса, благ и сладак на језику, и толико слан колико је пријатно; и ако ће за држање да буде, онда да се ни мало киселине у њему неосећа, ни мало сурутке да се не види на њему.

Ко би хтео зими, исто онако леп жут путер имати као што је онај пролетњи, може у скорун мало стрвени листића од невенове крунице смешати, или мало сока од здраво угасите жуте репе нацедити, ил' мало куповног шафрана у води раскувати, па са том водом путер после изапрања умити.

Устојање и кварење путера. После некојег стајања оће путер да се ужеже и уквари; ту постане врло бљутав и гадан па онда и љут. Узрок је том оно мало сира, што је са сурутком морало у њему да остане. По мложини те остајуће у њему сурутке, он се пре ил' после сав уквари.

Кад би се могао путер са свим чист направити, да ни мало сира не остане у њему; он би се могао више месеци држати; ваља дакле гледати, колко је могуће, чистије га начинити. А то буде, кад се од они први тавана скорупа прави; кад се скинут скорун још који дан за себе остави, да се са свим од млека одлучи, и кад се добро изпере, а зарад оно мало сурутке, што мора у њему да остане, због тог се соли. Као што со суво месо и суву рибу и т. д. од струлења сачува, тако и путер од ужежења; па ко оће да му се дуго путер држи, ваља да га здраво насоли, па кад га узхте трошити, онда да га у онолико вода пропере, док угодно слан не остане.

За одржање путера на дуже време, нуждно је окром тог још и чување. Најзгоднија су места леденице ил' дубљи бунари. Ваља га у лопте од 1—2 драма размесити, па 1 ил' 2 стопе изнад воде у крнама у бунару обешено држати; у већим лоптама се теже одржати да.

Ужежен путер даје се опет мало поправити: ваља га измрвити па у буренце у ону сладку сурутку, из које је баш нов путер извађен стрпати, поново пречинити, и поново изпрати и усолити, ал' онда скорије трошити. Р.

О свинској рани преко зиме.

Зими неможеду свињи сами себи рану тражити; морамо се дакле побринути, да им ми набавимо. Тко дакле није доста репе, кромпира и др. за свиње преправијо, може лако у нужду доћи, јер оне свиње са кукурузом и јечмом ранити, које само одржати желимо, дошло би врло скупо, а сурутка се оним свињама даје, које гојимо на маст. Ништа друго нећемо дакле имати него помије и мекиње; а ово није доста, кад се свињи у велико држе. Морамо се дакле постарати да доста репе, кромпира, жира и т. д. набавимо, или пак доста млате из пиваре или комине из ракицинице, ал ово би морали предпоставити да нам је каква пивара или ракицинича близу. А иначе је репа и кромпир најјефтинија рана за зиму. Ово треба на комаће изсећи, кадкад посолити, да апетит дражи, помијама помешати, и свињама дати.

Зима је оно време, које изискује, да су свињци чисти. Највише може човек видити, гди се свињи у зиму по авлију пуштају да протрче, и ово је за њиов одраштај врло добро, само, као што реко, морамо се бринути, да нам свињци — кочине — чисти буду, јер и онако се уриј у и искаљају, кад ји по авлији пустимо, а још кад дођу у прљав и блатав свињац, онда обично закржљаве, и немогу да расте ни да се шире.

Чистоћа је најглавније код производа свиња. Наши веле: гди је блато, ту се свинче гоји, то није! него: гди је воде, тамо се свинче гоји, јер оно у блато из нужде иде кад воде нема. Р.

Разсађивање лозе, које је једна част коре огуљена.

Овај начин разсађивања је код нас још непознат, а врло је добар, ако се правилно поступа.

„Године 1860. кад су виногради већ једно 8 или 14 дана порезани били, написао сам ја чланак један, и послао у баштованске и земљодјелске новине, о начину, како се лоза разсађује, којој је дојна част од коре огуљена; овај сам чланак зато написао онда, јер је мени овај начин разсађивања за руком испао, пак сам га хтео свету обелоданити, да и други покушају."

„Ја сам покупио ону лозу, која је при резању на страну бачена и која још сасвим изсушена била није, — једно 10 комада —, подсекао сам ји на једно 3 стопе дужине, и оставио за тим једно 8 дана у води, да мало к' себи дођу, и разсадијо сам ји после на сљедећи начин: узео сам најпре 5 лоза, и огљио јим доле кожу на једно $5\frac{1}{2}$ палаца, ал тако, да бар два — ако не више — ока неогуљена остану, на том огуљеном комаду; дакле се кора около ока огуљи, а ока оставе, колико ји год на ти $5\frac{1}{2}$ палаца простора буде; на ово се лоза ова са огуљеним крајем у земљу усади на ½ стопу дубоко, после се лоза загрне, ал тако, да једно 6 палаца још незагрњено напоље вири. Други 5 лоза сам исто тако пресадијо, ал јим кожу огуљијо нисам. Сви десет лоза кињаше дуже времена, и недадоше од себе никаква живота приметити."

„Ја сам сву наду већ изгубијо бијо, кад на једаред поче се земља око они први пет огуљени лоза подизати, гди је свака од ови лоза лепе и крепке изданке терала, који су за кратко време 15 палаца дугачко израстли, гди је на против на оним неогуљеним врло лагано растење ишло, и изданци нису тако крепки били. Ово сам разсађивање у пролеће 1860. године чинио, а 1863. сам већ лепе родове имао."

„Овај је начин особито за шпалире добар."

Писац овога чланка поднео је тако разсађене лозе, да би се сваки о истини овога уверијо. Видили смо дакле, да је могуће и да је ствар истинита; ништа нам друго неостаје, него и ми сами да се потрудимо и покушамо, ал нетреба одма вољу изгубити чим први пут неиспадне за руком, и рећи: да није истина, но треба покушати и двапут и трипут. Р.

Најјефтинији начин раоника челичити.

„Journal des connaissances usuelles" доноси један начин, како се раоници челиче, и заиста га је вредно овде споменути, јер ништа лакше ни јефтиније бити неможе. За челичити дакле раоника, цртала и т. д. ништа више нуждно није, вели исти лист, него само један комад ливена гвожђа, (од разбијени гвоздени фуруна, лонаца или другог чега ливенога).

Усијај дакле раоник или цртало до црвене боје, а усијај и онај комадић ливеног гвожђа такође до црвене боје, пак онда тари ово усијано гвожђе о раоник, на пример вр или сеченицу, подуже, пак ће ти на раонику оне трвене частице као челик тврде бити. Р.

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

ВЕЛИКО СТОВАРИШТЕ ГВОЗДЕНОГА НАМЕШТАЈА

КАРЛА РЕКСЕРА

У

ШТУТГАРТУ.

KARL REXER

in

STUTTGART.

У овој фабрици се готове сваковрсни намештаји за кућу и башту, било од жице ил' ливенога гвожђа; само ваља дати нацрт, а за израду, по нацрту сасвим тачну, јемчи фабрика. Цене су умерене. На наплаћено писмено зактевање, шаље иста фабрика илустроване цјеновнике.

8. 1—8

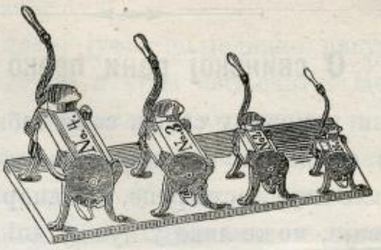

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења, сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

2* 12—16.

CARL BEERMANN IN BERLIN.

Има машине за *сецкање меса* у следећи пет сорти:

№ 1. за обичну кућу по 6 талира пруских.
№ 2. што исече сит. за сат 30 фун. меса по 9 тал. п.
№ 3. „ „ „ „ „ 50 „ „ „ 12 „ „
№ 4. „ „ „ „ „ 100 „ „ „ 22 „ „
№ 5. „ „ „ „ „ 500 „ „ „ 45 „ „

Има такођер машина за надевање кобасица по 8—12 талира пруских. 4. 7—*.

C. PLATZ & SONN

in

ERFURT,

препоручују своје велике производе у цвећу и воћу. Послугу најтачнију и најсолиднију обећавају. Цјеновници се могу од њи на наплаћено писмено зактевање у свако доба добити.

ВЕЋ ОД 20 ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ЈОВАНА ХОППА У БЕЧУ,

препоручује своје богато снабдјевено стовариште **огледала** сваке величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у форми медаљона;* осим тота прости и украшени соври, позлаћени и лакирани носила, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. **Полијелеја** са стаклом искићени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрсне позлате као украсе по црквама, становима итд. и извршује све то најтачније по најумеренијој фабричној цени. Старе ствари узима фабрика ова у поправку и одма их извршује; за добро паковање гарантује сама фабрика, а трошак рачуна колико и сама издаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse. 7—12

Изишла је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. | Издаје: „Друштво за пољску привреду.“ | У БЕОГРАДУ.

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу. | Уређује привремено: МИЛОВАН СПАСИЋ | Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

БРОЈ 23. | 15. ОКТОБРА 1871.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

С' концем овога месеца излази рок предплати свима нашим поштованим предплатницима, зато их овим учтиво умољавамо, да предплату што скорије поновити изволе, како би им се лист и даље непрекидно слати могао.

Важност листа овога по наш, у обрађивању земље и гајењу стоке, још врло неуки народ, — било би узалудно разјашњавати, но желити је само, да се нарочито власти, свештеници и учитељи својски заузму, те да се лист овај што већма по народу распростре, како би „друштво“ ово са издавањем листа праву цјел постићи могло.

Многа господа предплатници дугују нам за лист; њи учтиво умољавамо, да нам и дуг што скорије послати изволе, како би се рачуни једном на чисто довести могли. — Када ћемо једном доживети, да бар „друштвени“ протоколи чисти од вересија буду?! — „Друштво“ је своју касу сада испразнило са подељеним наградама о прошлом излогу; „друштво“ има да исплаћује још и машине, које је ваљаним произвођачима поделило — дакле је опет у народ отишло; „друштво“ има и своји текући трошкова, које треба измиривати, — а то ће све само онда уредно учинити моћи, ако г.г. предплатници за „Тежака“ предплату, а г.г. чланови „помагачи“ свој годишњи прилог што скорије **„друштву“** овоме пошљу.

Уједно јављамо поштованој г.г. члановима помагачима, да је *одбор* закључио, да се од сада г.г. чланови упитају: *какова семења они желе имати, да им се пошљу*, да им неби, као до сада, слало „друштво“ може бити она баш семења, која они неби употребити могли.

Зато овим учтиво позивамо сву г.г. чланове *помагаче*, да „друштву“ овоме **најдаље до 1. децембра о. г.** јаве: какова семења имати желе, да их друштво за времена набавити и г.г. члановима разаслати може. Ко до овога времена не јави, тај ће морати после задовољан бити с' оним, које „друштво“ за добро нађе да му пошље.

„Težak“ staje na godinu t. j. od 1. novembra 1871. do 31. oktobra 1872. godine:

у *Srbiji* 40. groša čarš.

„ *Austriji* 4. fórinata a. vr.

Svaki, koji članom *pomagačom* „društva“ ovoga postati želi, plaća godišnje 20. groša čarš. ili 2. fór. a. vr. i dobije у svoje vreme od „društva“ diplomu i semenje kakvo želi — ako se у svoje vreme javi.

Sva pisma, bilo s' novci ili bez novaca, valja adresirati:

„Društvu za poljsku privredu“

у

Beograd.

Nagrade

razdate na II. izlogu zemaljskih proizvoda i rukotvorina 26. Septembra 1871. god. najboljim izlagačima, koji radiše na unapređenju zemljodjelstva, pčelarstva, voćarstva, vinogradarstva, domaće industrije i podizanju stoke у Srbiji.

Okrug beograd. i varoš Beograd.

Sergija Stanković, činovnik iz Beograda, za razne usеve у zrnu i klasu, nagrađen sa sečkom.

Jovan Obradović, zemlj. iz Pružatovca у srezu kosmajskom, za pšenicu i ječam, nagrađen sa burgovim plugom i kosom.

Trifun Đorđević, voskar iz Beograda, za med i vosak, nagrađen sa zbirkom pčelarskog oruđa.

Frања Všetečka, ekonom iz Beograda, za pšenicu, špiritus od kukuruza, razna brašna i kris, nagrađen sa pohvalnim listom.

I. beogradska zajednica, za razna brašna i kris, nagrađena je sa pohvalnicom.

Petar Lazarević, zemlj. iz Resnika у sr. vračarskom za kukuruz, nagrađen sa kosom.

Ivko Pauković, zemlj. iz Resnika у sr. vračarskom, za med у saću, nagrađen sa zbirkom pčelarskog oruđa.

Aleksa Ognjanović, zemljod. iz Žarkova у sr. vračar. za crvenu pšenicu, nagrađen sa Vidačevim plugom.

Stojan Radić, zemlj. iz Žarkova у sr. vračar. za žuti kukuruz, nagrađen sa krupačom.

Pavle Ostoić, iz Žarkova у sr. vračar. za beli kukuruz, nagrađen sa burgovim plugom.

J. M. Vajfert, pivar iz Beograda, za pivo, nagrađen sa pohvalnicom.

Dimitrije Milutinović, aoptekar iz Beograda, za sôdu, nagrađen sa pohvalnicom.

Dimitrije Cehani, iz Beograda za razne cigle i crepove, nagrađen sa pohvalnicom.

Zavod ekonomije topčiderske, za razne dobre usеve nagrađen je sa pohvalnicom, a za voće baštovan zavodski Ivan Protić, nagrađen je sa zbirkom baštovanskog oruđa.

Đorđe Hajnik, ekonom iz Beograda, za pšenicu у zrnu i klasu, nagrađen sa pohvalnicom.

Evgenije Pojasarević, salitracija iz Beograda, za salitru, nagrađen sa pohvalnicom i 3 duk.

Dr. J. Šafarik, savetnik iz Beograda, za zbirku raznog voća, nagrađen sa zbirkom baštov. oruđa.

Katarina M. Spasića, iz Beograda, za razno voće, nagrađena sa zbirkom baštovanskog oruđa.

Dafina S. Stankovića, za razno voće, nagrađena sa zbirkom baštovanskog oruđa.

Dragašević kapetan, za voće, maline i jagode, nagrađen sa zbirkom baštovanskog oruđa.

Risima P. Atanasijevića, zlatovezca iz Beograda, za 1 sliku knjaza Milana, nagrađena sa 1 duk.

Kosta Knežević, i *Lukač Suvajčić*, šmit-majstori za 1 karuca, nagrađeni sa pohvalnicom.

Đorđe Čedić, iz Žarkova, za 1 kecelju, nagrađen sa 1 duk.

Milosav T. Rilac, terzija iz Beograda, za 1 čamadan od kadife zlatom vezen, nagrađen sa pohvalnicu.

Jovan Topalović, iz Vinče у sr. vračarskom za lubenicu, — nagrađen sa 1 kosom.

Anka K. Petrović, iz Beograda, za belu svilu predenu i nepredenu, nagrađena sa 4 duk.

Rista Veljković, terzija iz Beograda, za jedno libade od kadife zlatom vezeno, nagrađen sa pohvalnicom.

Stana mati Gavrila Ljubinkovića, sveštenika iz Bežana, у sr. kosmajskom za 1 ćilim, nagrađena sa 2 duk.

Anka Tešića, iz Beograda, za razno hudožestveno cveće, nagrađena sa 2 duk.

Milan Milovuk, za 10 raznih drvoreza nagrađen sa pohvalnicom.

Maksim Protić, terzija iz Beograda, za razne crkvene utvari na crvenoj kadifi, zlatom vezene, nagrađen sa pohvalnicom.

Todor Petrović, preseđnik suda upenzijи, za razne drvorezе, nagrađen sa pohvalnicom.

Marija Tešić, učenica III. razreda više ženske škole, za jednu izrađenu ikonu Svet. Đorđa, nagrađena sa zbirkom oruđa za ženske radove.

Лука Маринковић, сапунција из Београда, за разне мирисаве сапуне и свеће шперанске, награђен са похвалницом.

Јован Тасовац, качар из Београда, за 1 буренце без обруча за вино и ракију са 2 славине, награђен са 2 дук.

Стојана Симић, из Београда, за 1 свилен чаршав, награђена са 2 дук.

Воскарска дружина, из Београда, за израђени бели восак, награђена је са похвалницом.

Димитрије Милутиновић, из Београда, за сита и решета, награђен са похвалницом, а раденик његов са 2 дук.

Стојан Атанацковић, из Мал. Мокроглуга у ср. варачар. за крупну белу раж — 1 косу.

Сима Лукић, из велике Иванче у ср. космајском за 1 вепра и 1 крмачу, награђен са круначем.

Јован Тошаковић, из в. Иванче, за 1 ајгира награђен са 5 дук.

Василије Јанковић, капетан артиљериски, за 1 ждребе, награђен са похвалницом.

Никифор Јовановић, мајор, за 1 кобилу, награђен са похвалницом.

Управа државне ергеле, у Љубичеву, за ајгире, кобиле и козе, награђена са похвалницом.

Марта жена покојног *Николе Димитријевића*, из Венчана у ср. колубарском, за два вола, награђена је са круначом и 3 дук.

Петар Богдановић, из Београда, за 1 ждребе, награђен са 2 дук.

Ђорђе Симић, из Београда, за 1 краву са 2 телета, (близначад) награђен са машином за метење масла.

Милојко Лешјанин, мајор, за 1 кобилу, награђен са похвалницом.

Алекса Радичевић, из Београда, за 1 ајгира, награђен са похвалницом, а за 2 пловке беле са 1 дук.

Јован Симић, из Топчидера за кокоши награђен са 2 дук.

Фрања Ајзенхамер, шумар из Топчидера, за кокоши, награђен са 1 дук.

Фрања Вшетечка, из Београда, за краву и бика, награђен са похвалницом.

Мила Драгашевићка, за гуске, награђена са похвалницом.

Урош Алексић, из Топчидера, за 2 пловке њубасте, награђен са 1 дук.

Рада, виноградар код *Јов. Бошњића* из Београда, за једну бундеву, награђен са 1 косом наслоњачом.

Љубомир Михајловић, осуђеник из града за 1 астал за писање (канцеларију), 1 астал јасенов двокрилни, 1 сандук чамов обложен са платном за путника, и 1 американску столицу за љуљање од јасена, награђен са 2 дук.

Марко Жеравица, осуђеник из града за 1 мали политирани астал ораов, награђен са 1 дук.

Гаја Шолајић, осуђеник из града, за 1 шамлију политирану ораову, награђен са 1 дук.

Стеван Николић, осуђеник из града, за 1 кутију шаха, 1 огледало црно политирано и украшено металним прстеновима и дугмадима, 1 дивит црн са целим прибором, 2 славине, и 1 гусле нашаране воском разнобојним, награђен са 2 дук.

Алекса Станојевић, осуђеник из града, за 6 столица дракслованих, 1 дивит са прибором, и 1 огледало за толегу без икаквог металног украса, награђен са 1 дук.

Тодор Исаковић, осуђеник из града, за 4 столице ораове политиране за склапање, награђен са 1 дук.

Алекса Стефановић, осуђеник из града, за 2 дивита с пескаоницама, 1 црн а други бео, 1 кутију за дуван, и 1 чутурицу за ракију, награђен са 1 дук.

Филип Левтић, осуђеник из града, за 1 шестар гвоздени са федером, награђен са 1 дук.

Драгомир Машић, осуђеник из града, за 1 мак̀ицу са 4 длета за коларе, награђен са 1 дук.

Божин Раденковић, осуђеник из града, за 1 буренце са обручима и са два оделења, награђен са 1 дук.

Јован Алексић, осуђеник из града, за 1 штап са јеленским рогом, и 1 започете а још недовршене гравиране гусле, награђен са 2 дук.

Павле Павић, осуђеник из Топчидера, за 1 буренце награђен са 1 дук.

Округ Ваљевски.

Живан Читаковић, из горњих Мушића у ср. колубарском, за суве шљиве награђен са справом за чишћење гусеница.

Милка жена *Милутина Ивковића*, из Совљака у ср. колубарском за 1 ћилим, награђена је са 2. дук. и збирку оруђа за женске радове.

Милан Алексић, из горњих Мушића у ср. колубарском, за 1 пиштољ, 1 нож, и 1 арбију, награђен са 3 дук.

Филип Лаловић, из Санковића у ср. колубарском, за 2 вола, 1 краву, и 1 јуне, награђен са бурговим плугом и 1 косом.

Живан Читаковић, из горњих Мушића у ср колубарском, за 1 кобилу, — 1 крунач.

Округ Јагодински.

Никола Урошевић, парох из велике Дренове у ср. темничком, за кукуруз, награђен са плугом окопачем и косом наслоњачом.

**

Петар Јанковић, зем. из Црнча у ср. беличком за пшеницу, награђен са бурговим плугом и косом.

Вукојица Поповић, зем. из Рековца у ср. левачком, за восак награђен са збирком пчеларског оруђа.

Андреја Спасић, зем. из Рековца у ср. левачком за пшеницу, награђен са косом наслоњачом.

Милоје Пешић, зем. из Маскара у ср. темнићском за конопљу, награђен са бурговим плугом и косом.

Ж. С. из Јагодине за 1 сабљу, награђен са 1 дук.

Даница жена *Др. Милосава Павловића,* из Јагодине за 1 ћилим, награђена са 2 дук.

Јелена Н. Урошевића, свештеника из велике Дренове, у ср. левачком за 1 ћилим, награђена са 2 дук.

Округ Књажевачки.

Владимир Здравковић, телеграфиста из Књажевца за дуван, награђен са похвалницом.

Марка жена *Живка Илића,* из горњег Зунича у ср. тимочко-загласком за 1 велики ћилим, награђена са 4 дук.

Округ Крагујевачки.

Живан Костић, зем. из Доброводице у ср. крагујевачком за ракију шљивовицу, награђен са збирком баштов. оруђа.

Радоња Недић, зем. из Кутлова, у ср. гружанском, за белу крупну раж, награђен са ветрењачом а за разне пасуље са једним млатилом.

Стеван Јовановић, зем. из Стојника за 1 плуг што га је сам израдио, награђен са 5 дук.

Округ Крајински.

Јован Мишић, тргов. из Неготине, за разна црна и бела вина, награђен са похвалицом.

Станоје Станојевић, зем. из Тамнича у ср. крајинском за кудељу, награђен са тријцом и косом.

Ђорђе Илијћ, зем. из Тамнича за мед, награђен са збирком пчеларском оруђа.

Округ Пожаревачки.

Игњат Бајлони и Синови из М. Црнића у ср. пожаревачком за разна брашна и крупице, награђени са похвалницом.

Кирил Марковић, земљоделац из Мустапића у ср. звиждском за јечам, награђен са бурговим плугом и косом.

Милија Јовановић, зем. из Пругова у ср. пожаревач. за ланено семе, награђен са тријцом и косом.

Живадин Милановић, зем. из пругова у ср. пожаревач. за овас, награђен са бурговим плугом и косом.

Петар Јанић, зем. из Лучице у ср. пожаревач. за бели кукуруз, награђен са круначем.

Матија Живановић, зем. из Божевца, у ср. пожаревач. за црвену пшеницу награђен са бурговим плугом и косом.

Обрад Стојилов зем. из Божевца у ср. пожаревач. за црвену пшеницу, награђен са дрљачом и косом.

Стојан Павловић, дуванџија из Пожаревца за бела вина, награђен са збирком баштованског оруђа.

Стојана жена Милоша Крстића, из Ракинца за 4 шала разне величине, и 1 комад за аљину, награђена је са 3 дук. и збирком оруђа за женске радове.

Ватрослав Бекић, академ. живописац из Пожаревца за слику кнеза Михајла, награђен са похвалницом.

Илија Првуловић, из Жабара, за судове земљане, награђен са 1 дук.

Округ Смедеревски.

Димитрије Петровић, зем. из В. Крсне у ср. подунавском, за пшеницу црвену, награђен са бурговим плугом и косом.

Живан Милосављевић, зем. из Коњске у ср. подунав. за црвену пшеницу награђен са видачевим плугом и косом.

Милован Милић, зем. из Друговца, у ср. подунавском, за црвену пшеницу, награђен са дрљачом и косом.

Андрија Митровић, зем. из Друговца у ср. подунавском, за црвену пшеницу, награђен са косом наслоњачом.

Радован Ђуричић, из Друговца у ср. подунавском, за црвену пшеницу, награђен са машином за вршење.

Живко Гачић, зем. из Липа у ср. подунавском, за сир награђен са маказама за стрижење оваца и косом наслоњачом.

Миленко Симић, зем. из Липа у ср. подунавском, за сир, награђен са маказама за стрижење оваца и косом.

Зарија Угричић, из Смедерева за бело вино, награђен са похвалницом.

Дамјан Спасић, трговац из Смедерева, за бело вино, награђен са збирком баштованског оруђа.

Петар и Никола браћа Рашићи, трговци из Смедерева, за бело вино, награђени су са збирком баштованског оруђа.

Јелена жена *Антонија Ђорђевића*, из Коњске у ср. подунавском за један зубун, награђена је са 1 дук.

Драга жена *Светозара Николића*, из В. Крсне у ср. подунавском за 1 ћилим велики и 3 јастука, награђена је са 2 дук.

Младена жена покојног *Панте Николића*, из Смедерева за 5 рифи платна свилена. и 5 рифи платна свилом претканог, награђена је са 2 дук.

Миленко Митровић, зем. из Водња у ср. подунавском за 1 јарца, награђен је са 3 дук.

Округ Ужички.

Степан Станковић, зем. из Љубиша у ср. златиборском, за црвену пшеницу награђен са бурговим плугом и косом.

Милован Мишић, зем. из Сјеништа у ср. златибор. за црвену пшеницу и крупник, награђен са видачевим плугом и косом.

Миливој Смиљанић, из Љубиша у ср. златиборском за сир, награђен је са маказама за стрижење оваца и косом.

Јелисавка жена *Вучића Марковића*, из Стаблица у ср. златибор. за 1 шал опасаћи, награђена је са 1 дук.

Смиља жена *Павла Станића*, из Ужица, за 1 јастук на плим са грбом, награђена је са 2 дук.

Риста Тешић, сарач из Ужица за 1 седло Енглеско и 1 машину за ћеч, награђен са 3 дук.

Округ Шабачки.

Ђураћ Протић, зем. из Брдарице у ср. посавотамнавск. за пшеницу белију, награђен са бурговим плугом и косом.

Јанко Миљковић, зем. из Владимираца, у ср. посаво-тамнавском за црвену пшеницу, награђен са видачевим плугом и косом.

Драгић Ераковић, зем. из Бресница у ср. посаво-тамнав. за црвену пшеницу награђен са видачевим плугом и косом.

Јанко Миљковац, зем. из Владимираца у ср. посаво-тамнавском за кукуруз, награђен са крунаначом и косом.

Миладин Вуковић, зем. из Рићака у ср. посаво-тамнав. за јечам награђен са дрљачом и косом.

Љубинко Поповић, зем. из Лојаница у ср. посаво-там. за јечам и пшеницу награђен са видачевим плугом и косом.

Стеван Јеротић, зем. из Скупљена у ср. посаво-там. за овас, награђен са косом наслоњачом.

Спасоје Тиузовић, зем. из ср. посавотам. за јечам, награђен са видачевим плугом и косом.

Петар Урошевић, зем. из Метковића у ср. поцерском за црвену пшеницу, награђен са видачевим плугом и косом.

Живко Адамовић, зем. из Мусулина у ср. поцерском за црвену пшеницу, награђен са видачевим плугом и косом.

Павле Акимовић, зем. из Радовашнице у ср. поцерском за пшеницу, награђен са видачевим плугом и косом.

Василије Станчић, зем из Добрића у ср. поцерском за ракију шљивовицу, награђен са збирком баштованског оруђа.

Мића Ивановић, зем. из Радовашнице у ср. поцерском за восак, награђен са збирком пчелар. оруђа.

Василија жена *Милана Златарића*, из Метковића у ср. поцерском за ћетен, награђена је са трљицом и косом.

Илија П. Симеоновић, зем. из Добрића у ср. поцерском за црвену пшеницу, награђен са ветрењачом и косом.

Алексија жена *Ивана Радовановића*, из Чокешине у ср. поцер. за лан награђена је са трљицом и косом.

Анка жена *Николе Тумановића*, из Липолиста у ср. поцер. за 1 пешкир златом везен, награђена је са збирком оруђа за женске радове.

Митра Ковачевића, из Богосаваца у ср. поцер. за 2 аршина платна ланена, награђена је са 1 дук

Анђа жена *Раде Чупића*, из Рибара у ср. поцерском за 1 кецељу, награђена је са 1 дук.

Петар Пашић, берберин из Шапца, за 1 канабе и 1 столицу од прућа исплетену, награђен са похвалницом.

Округ Алексиначки.

Петкана жена *Богдана Голубовића*, из Читлука у ср. алексиначком, за 1 зубун, награђена је са 1 дук.

Пијада Моровањског, учитељка женске школе у алексиначкој Бањи за 1 простирач за миндерлук, награђена је са 3 дук.

Др№ 189. — № 28. за 1 кецељу, награђена је са 1 дук.

Др№ 181. — № 17. за 1 тканице награђена је са 1 дук.

Округ Крушевачки.

Мара А. Чолак-Антића, из Крушевца, за 1 бошчалук свилен, 1 аљину од саме свиле, 1 аљину

позу свилену, 6 јастука, 2 чилета свиле, бројанице, и мињуше од руже, награђена је са 6 дук.

Чланови одбора за уређење излога и оцењивање на излог пословатих предмета:

Крста Петровић, с. р.
Ј. Пецић, с. р.
А. Стојковић, с. р.
Сергије Станковић, с. р.
Чедомиљ А. Поповић, с. р.
Ј. Екер, с.р.

Секретар „друштва:“
Др. Ђорђе Радић, с. р.

Које су натегаче најбоље?

Многи, који натегачом вино ил' ракију из бурета ваде, туже се често, да им се пиће квари. И није другчије! Кад погледим натегаче, с' којима се при вађењу пића служе. Један ти има од тикве, која није добро изчишћена, пак се у њој свакојаки гад и плесан наватао; други има захрђану плекану — све те ствари пиће кваре, кад се тако нечисте у пиће замачу.

Нема ти боље од стаклене натегаче, с' које се свака прљотина спрати може, јер се на стакленој натегачи свака, и најмања прљотина видити и опрати може. Стаклена натегача никад још пиће укварила није. **Р.**

Оплемењивање и облагороћавање биља.

У нашем економском и баштованском биљу, још није највиши степен изврстности и савршености докучен; ми ћемо на више места посведочити, да ћудљива, ал до века радећа природа, случајно гдикоје биље оплемени, које човечија промисао паметно за своје уживљење и за приплод употребити може. Пажњом и мудрошћу може се овим начином за облагороћење биља врло много учинити, — цјел највише савршености докучити.

Да истину и сам поступак јасније разјасним, обратићу се на страно, тако названо помодно биље. Шта је у овој струци за ово 10 година учињено! Ако се баш и највећем цвећу: камелије, челенке, пеларгоније и тд. као најсавршенијем дивимо, опет зато није још највише постигнуто! Непрестано још леже виши степен савршености у тами будућности; непрестано ћемо се још племенитом биљу дивити морати, без да ћемо икада највиши степен тога развитка угледати моћи.

Негледеђ' на оплођавање, мора баштован од најлепше биљке најсавршеније семе за разплод узети. Он мора за семе опредјелене биљке боље неговати, ако цјел, којој при облагороћавању једне или друге биљке тежи, докучити жели. Код овог посла је умјетност, основана на многим искуствама — руковоћа, а природа је душа. Кад би ми дакле ову вештину и на земљодјелско биље пренели, морало би нам се и овде дивна појављења указати.

Овде је пак у тој струци врло мало учињено — а нарочито код нас; и ту је наш народ за свима другима економским народима изображене средње Европе страшно заостао, треба дакле да се научити даде. Ми имамо само примера од савршенији биља, које је сама природа изродила, које дакле није хотимице произведено. Има примера у Енглеској и Француској, гди је жито из једног јединог класа облагороћавано (које ћемо ми нашим читаоцима доцније с' дрворезом разјаснити), и тим поводом сасвим ново жито произведено, које је више пажње на себе навукло, него што се мислило. Ова је нега већ врло полезном постала, и од веће важности, него што се у првом тренутку и помислити могло.

Сваком ће баштовану познато бити, да ће само тако доброг семена од роткве запатити, ако ону роткву за семе остави, која има мало стабло, а крупну округлу жилу — роткву.

По законима узајмног оплођења разуме се по себи, да у исто време неби смели на близу од друге велике роткве, у једној и истој башти, семе неговати.

Таковим поступком добивају француски баштовани најбоље семе, и то не само једне и исте, него нове и боље врсте.. Тако је н. пр. наишао један француски баштован у леји својих бели ротквица, на једну модру, и он је од те башка семе неговао и тако тих врсти ротквица има данас по целој Француској.

И тако су више племенити врсти зеља случајно произашле, из семена неговане и распространаване. Без такове пажње, неби ми данас то у зељу имали, што имамо.

Да на земљодјелство дођемо, морамо примјетити, да је условље облагороћавања биља то, кад се на најлепше, најродније и најснажније биље гледи, и таково за даље распространаване и за семе оставити треба; а да се ова доброта што дуже одржи, то је даљи најглавнији задатак земљодјелца.

Недокучује се ова цјел само семеном, него има код нас земљодјелски биља, која се жилама — гомољем облагороћавају и плоде.

Узмимо само кромпир, који се такођер из семена неразплоћава, пак ће сваком у очи пасти морати неједнаки род, на једној и истој земљи, код једне и исте врсте; јер у једном једином реду ћемо наићи на кућице, које су много снажније од друге; која боље кромпире има нег' друга и тд. Ми ћемо дакле, да нашу цјел оплемењивања постигнемо, за семе из оне кућице кромпире узети, која је најздравија, најснажнија, пак ћемо одатле најлепше и најздравије кромпире избирати и посејати.

И нове врсте кромпира дају се пажњом задобити. Ево жива примера. Баштован један имао је у својој башти врло добру плаву врсту ранога крумпира. Једном пак, кад је крумпире вадио наиђе у сред кућице те плаве врсте, на један бели крумпир, он тај узме, пак га је за себе неговао, и сада има беле врсте крумпира, који сва она својства има, која ји плава врста има. Ово оплемењивање је случајно природа дала, а умјетност је употребила овај дар!

О овом би се дала читава књига написати, и то с' тим доказом, да је при облагороћавању једне или друге биљке само вештина, пажња и познавање подпебни условља једног или другог предјела, које ћемо временом на све појединце доћи и обширније разјаснити. **Р.**

Бик, угарско-ердељског соја.

Следећи опис садржи најглавнија својства горњега соја говеди: *тело* је снажно; *ноге* су соразмерно високе; *рогови* су дугачки: има волова овога соја, код којих су рогови 3 стопе дугачки, а вр'ови рогова стоје по 5 стопа један од другога раздалеко; често се налазе рогови од 4 стопа дужине, а вр' од вр'а по 6 стопа раздалеко стоји. *Глава* је, кад ју успоредиш са главама других сојева, особитог састава: узка је, и устима идући ужа но код други сојева, носдрва је често извијена, а *око* је сасвим дивјега погледа. *Врат* је умерено дебео; *ирса* су пуна, са умереним подвратком; *тело* је дугачко, узано и затегнуто; *бокови* су широки и пупчасти; *крста* су ниска. Боје су понајвише беле-отворено, или загасито пепељасте. Тежина је различита, а у средњу руку узето, спада овај соj говеда, у сојеве тежих говеда. Музаре у опште нису најбоље, ал' их има и врло добри; а млеко им је врло дебело. Што их хрђави музара има, то је узрок и нередовна мужа. Зато овај соj даје врло добре теглеће волове, а и за гојење су врло способни, не само што добро месо, него и што много више сала дају од других сојева, које неби човек по њиховој спољашности рекао; зато их касапи, који својства овога соја говеди не познају, испрва бацају, ал' кад их сазнаду, онда их радо купују и добро плаћају. **Р.**

Неговање јагода.

Јагода волије више влажну нежели суву земљу, ал та земља мора бити плодна. У чврстој и лепкој земљи непрти јагода, или бар плодови у таковој земљи небивају добри. Најбоље је за јагоду оно место, које је истоку окренуто, и гди је од подне ладовина. Ако је јагода на јужно-источној страни усађена, гди је скоро цели дан сунце, ту се сасвим добро неразвије, а гди је сувише ладовине, ту опет плодови небивају слатки.

Свеврсте јагода је најбоље пресаћивати с' пролећа или пак месеца септембра.

Земља, у којој ће се јагоде пресаћивати, мора бар две стопе дубоко изкопана бити, и мора такођер добро нађубрена бити. Горња земља треба да је сасвим трошна и лака, а ђубре треба да је више доле.

Расплоћивање и умножавање бива или пресадом изданака, или пак деленьем старога корена. С' изданцима се даје свака врста најбоље умножавати. За овај се посао узму изданци прошлог пролећа и пресаде, а тачним заливањем се после подпуно жиле

умноже и задобију. До јулија и августа могу такови изданци подпуно ожилавити, и могу се онда идућег — септембра — месеца за пресађивање на нове леје употребити.

Раздељивање бива, кад старије биљке после бербе земљом обкопамо, а изкопане изданке при том на друге леје пресадимо, а у време суше заливамо, да би пре јаче жиле добити могли. Ово бива дакле месеца септембра. — Ред од реда мора две стопе раздалеко усађен бити, а биљка од биљке 6—9 палаца једна од друге у реду, и мора се приљежно заливати.

С' пролећа се леје од старог листа очисте. После тога се лишће остало посече, и тек онда леја с' грабљама предрљи. Сад се узме добро измрљене баштенске земље, и помеша мало пепела с'њоме, пак се неједнака места на леји с' овим изравнају. С' овим добију младе жилице нове ране. Врло је добро за јагоде, кад се с' раног пролећа леје с' гипсом преспу, ал мало само.

Пролеће је најзгодније време за расађивање јагода. Трогодишње обртање је најзгодније. То јест: прве године се најјачи изданци разсаде, и нетреба да цветају. Сваке идуће године се нови изданци на друге леје расађују. Друге године цвета и рађа први расад, исто тако и треће године. Ова се леја сад уништи, и расади новим изданцима, или разреде стари бокори. Други расад до прве леје цвета и рађа треће и четврте године, пак се онда утамани и т. д. И тако сваке године се нов расад прави, а третољетни утамани.

Пролетњи расад је зато бољи од јесењег, што је први већ идуће године много јачи и роди, а што је главно: и боље зиму издржи од јесењег. У прочем је за јагоде најглавније условље, да су непрестано влажне, и да су од травуљина и изданака увек чисте. Само на леји третољетни јагода треба после бербе изданке оставити, да би се јаче ужилали, да за расаде способније буду. И то је за јагоде врло добро, кад се пред зиму између јагода мало ђубрета простре, а упролеће се то ђубре пазљиво у земљу закопа.

Што се понаособ месечни јагода тиче, ту имам примјетити, да ји треба 5—6 палаца једну од друге расадити, и увек, непрестано плевити и чисто држати, а при суши с' вечера приљежно заливати. Изданке треба сваког пролећа порезати. Земља се мора чешће пазљиво прекопкати. С' јесени ји треба сламом олако прегрнути. **Р.**

Поправљање суви ливада, које се немогу наводнити.

Сваки земљодјелац зна, да трава може само онда растети, кад има светлости, топлоте и влаге; а чим је боље подупиру ове три наравне силе, тим бујније расте. Светлост и топлота у обште независе од воље земљодјелчеве; ал влаге може набавити, шта више, може и топлоту повећати, пак је ово тако важно, да се тиме у многим околностима летина на ливади више умножи, него и самим гнојем.

Светлост је врло знаменито условље биљевна живота: од њега добива биље своју маст (боју), а понајвише и мирис и укус, пак помаже још и дјелателност осталих органа. Зато у тами неће трава да расте, а камоли да роди.

Топлота је јоште потребитија по биље; без становитога степена топлоте неће ни семе нићи, а камоли трава растети. Зато на зими ненапредује биље ни мало, већ спава.

Ал' највише треба трави воде; водом прима у себе различите врсти зрака и уједно своју рâну из земље, магле и росе. Вода јој је дакле рâна, и још осим тога топило, у којем се топе частице чврсте рâне; и биље пије не само из земље својима жилама, него и лишће из ваздуха.

Пита се, јесу-ли наши сенокоси, на које се вода неможе напустити, у реду? Могу-ли на њи дјеловати као што треба поменуте три наравне силе? Морамо то одговорити: дочим се око оранице много настојава, пак се је у том обзиру већ и дотерало до некога степена савршености — а ливаде се непоњатним начином запуштају, гди би се управо оне најбрже, најбоље и најпробитачније поправљати могле. Због тога нехајства морају оранице недостатак пиће надокнадити. Сејање пиће на пољу важна је и потребита помоћ: ал никад нека незаборави земљодјелац, да оваква пића, док ју справиш, задаје више труда и трошка него сено и отава, јер ју треба сејати и земљу орати; да пића у пољу пре издаје него ливада, и зато да је само припомоћ, а главна пак ствар код производа пиће остају ливаде. За време мога практицирања код књаза Шварценберга 1859—60. године, имали смо на добру Врањи до 100 јутара добре ливаде, пак смо поред тога тако без пиће остали, да смо краве на друго оближње добро отерати морали, гди је детелине било, да ји заранимо. И овде је баш ливада пре издала, него пића на оранци посејана — деделина. Ово су оне краве биле, од којих чувени онај шварценбергски сир праве. Овде нас дакле главни производ пиће — ливада — сасвим

продужење на следећа два листа

оманuо, и да неби припомоћи у детелини, зло по наше краве, које су чисто холандске пасме биле, и само на добру и крепку рâну научене. Држим дакле, да се никад нетреба на ливаде саме ослонити, но увек поред ливаде и друге пи̏ће на ораници — у случају нужде, посејати. Мала ти је дакле слава, ако сејеш пи̏ћу на ораницу, а ливаде запушташ; сејање пи̏ће је само онда знак напреднога газдовања, кад су и сенокоси у најбољем реду. Нећемо пак претерати, ако рекнемо, да се сада, у опште говорећи, неизводи на нашим сенокосима ни половина онакве и онолике пи̏ће, колико би се могло и имало. А да је газда има онолико, могао би више и лепше марве ранити, више и бољега гноја добивати, више и боље летине са својн ораница набирати, и овако очевидно доходак свој умножити. Још ваља и то на ум узети, да ни један поправак газдовања неплаћа тако брзо, сигурно и обилато уложени труд, као поправљање сенокоса.

. . . . . Казаћемо сада само, како се могу без велика трошка и труда подићи оне ливаде, које неможеш наводнити.

Мекота мора бити трошна, да трава може пуштати своје жилице у дубљину и вадити оданле рâну. Управо зато и оремо ораннце. Него и ливадним травама треба трошне мекоте; јер ако је ова чврста и тврда, немогу жилице трава у њу продирати. Пак то није једина корист трошне мекоте; него ова упија још више од тврде земље ваздуха, топлоте, кише и росе, што је све потребито условље развитку биља. Трошна мекота пије више, а пије и лакше воду; на њој неостаје кишница на вр'у, него се разилази у дубљину, где неће ласно излапити, па кад на површију нестане влаге, онда ју пију жилице из дубљине. Другчије је на чврстој мекоти, кад падне киша, сва вода остаје па вр'у, и то дотле, док на сунцу ил' ветру неизлапи. Тако се траве озгор гуше у води, а жилице немају потребите влаге за свој раст и развитак. Уз то се земља озгор сплави, счврстне и стврдне, да неможе у њу пробијати ни сунце ни ваздух.

Само се дакле каже, да и ливадама треба трошне мекоте, особито онима, којима и онако досађује често суша, зато што неможемо воду на њи напустити. То и јесте главни узрок, што такве ливаде мало сена дају, ако је година иколико сува. Него се пита, како ћемо доскочити томе злу, а да неморамо заорати бусен? Управо одговор на ово питање, предмет је ове расправе. — Да се овакови суви сенокоси поправе, томе има просто средство. Где земља није сасвим преплетена старим, јаким а мртвим жилама од бусења; где је пажут доста чврста, а састоји се већином из добри трава: ваља ју подрезати, а земљу под њом умекшати и издробити. Само се каже, да се то онде има извести, где је земља доста дубока.

Ал како ћу ја пажут подсећи и подрезати? Томе су изумели особити плуг, „стругач“ то ће рећи: подсецало бусења. Ово оруђе подсеца 1 стопу широко а 2½ палца дебело комаће од бусења, које се онда скупљају на једну гомилу; па кад се овако сва ливада као остружe, поравна се одкривена мекота, где треба, преоре обичним плугом 6—8 палаца дубоко и предрља уздуж и по преко да се све грудве размрве. Овим орањем се умекоти земља тако, да може у њу пробијати влага, сунце и ваздух, те онда даје опет доста ране на њој растећим травама. Кад смо већ овако мекоту раздробили и уредили, покрићемо ју опет оним комадима од бусења, попунити прорезе земљом и поваљати бусење тешким ваљком. Да се жилице брже и боље приме, поспи бусењ добрим гнојем. Ово треба још и зато учинити, да отвратиш с' ливаде марву, која би ти ју сву разгазила и тако успјех посла препречила, да тамо дође.

Најзгоднније време за ту радњу је мртва јесен и прво пролеће, кад се више нетреба бојати љута мраза. У један дан можеш овако подсећи 1 јутро ливаде, ако само имаш доста људи, да досцјевају скупљати подсечен бусен.

Многи, читајући ово, помислиће у себи: „шта се све непотребује од земљодјелца! Да се ја сада овако мучим с' ливадом!“ — Истина, да је то мука: да је комотније несејати и неорати, него само косити и кући носити. — Благо оном, ком то може бити; ал сваком бити неможе — пак управо је онима чланак овај намењен. Нека си сами израчунају, шта је по њи боље: мучити се неколико дана баш онда, кад нема другога пречега посла, пак поправити своје ливаде на више година и имати доста добре и лепе пи̏ће; или пак мучити се од године до године с' недостатком пи̏ће; ранити кукавну марву тако, да зиму само прегладује, а с' пролећа због мршавости и слабости није за ништа; или ју баш продати морати по што по то, кад нестане сваке пи̏ће. Чини ми се, да је ту лак избор за разборита и напредна земљодјелца. Немачки и енглески земљодјелци служе се врло често овим подсецалом бусења и то с' добрим успјехом; него наше никад неоране, а слабо и гнојене ливаде требале би га још више.

Р.

Мјенимо газдовање.

По А. А. Шмиду, од Г. М. Машића.
(продужење).

2. Научна основа мјенимог газдовања.

Сматрамо ли две биљке, које за извесно време хоће подједнаку количину једнаких земних частица, морамо признати, ако су поред себе, да оне те частице између себе поделе: што једна узме и у себе усиса, не може у исто време друга. (Две стабљике кукуруза које стоје поред себе дају у половину онолике клипове, колике би давале да стоји једна стабљика сама за себе). Сад, нема ли земља у извесном ограниченом простору (у ораници и здравици) више хранећих делова него што их потребују десет биљака, ту кад би расли двадесет биљака биле би половину такве као кад је тамо само десет. Оне ће се једна од друге разликовати лишћем, дебљином, висином, дужином класа, количини и тежини зрна, напослетку и бојом итд.

Из тог излази да две биљке једне врсте сметају једна другој, ако растући поред себе, не налазе у земљи и у ваздуху довољно хранећих материја које су им потребне. Никакво биље не шкоди у том случају пшеници више него опет пшеница, кромпиру опет кромпир итд. с тога што оне хоће у исто време једнаке делове земне.

То исто бива и онда, кад један усев више година на једном месту расте. Узмимо н. пр. да је у једној земљи управо толико делова колико је потребно на 100 осредњих урода. Онда ће земља за сто година бити савршено неплодна за ту врсту усева, јер јој плодност сваке године више и више пада, клеси. А чим је у земљи мање делова биљу потребних, тим се пре земље савршено исцрпе.[1])

Али земља на којој не прти више тај усев, није неплодна за други усев, т. ј. за онакав усев који потребује за своје напредовање *друге* хранеће делове. Две биљке, које примају у се различне делове, можемо корисно неговати једну поред друге, или једну после друге, оне једна другој не уде, но шта више, још добро расту. На једнакости и разлики хранећих делова земних, оснива се старо економно искуство: да неко биље, које поред себе расте, не смета једно другом, а на том се пак у неколико оснива научно објашњење користи мјенимога газдовања.

Премнога испитивања *Бусенголтова* (Baussingault) потврђују, да различне биљке узимају и различну количину минералних делова из земље, и да се минерални делови разликују у различним биљкама у јачини. Позивајући се на то искуство, славни Либиг разделио је сва економна биља на три дела т. ј. на биље које има у себи више од половине растворних соли калијумових, на биље које има више креча и на биље у коме је више киселине силицијумове. То су управо оне три материје које биље највише потребује, а које се највише разликују једна од друге.

У биље прве врсте долази: цвекла, бела репа, кукуруз, лобода итд.

У биље друге врсте долази: детелина, боб, грах, дуван, пасуљ итд.

У биље треће врсте долази: пшеница, раж, овас, јечам, јелда и уопште сво биље из реда стрмнога биља.

Али то разделење није савршено ограничено, оно има својих изузетака. Тако н. пр. кромпир са лишћем својим долази у другу врсту, али сама кртола, плод, у врсту прву.[1])

Из количине пепела и његове смеше, можемо израчунати, у колико поједини усеви исцрпљују земљу и колико се тих делова мора у земљи налазити, па да биље добро расте, цвета и рађа.

У свакој земљи је извесна множина алкалија[2]) и фосфоро киселе соли[3]), а у њима су у једно распустни силикати[4]), које стабло потребује на своје развијање, а фосфоро киселе соли служе на грађење зрна. По томе су у земљи сви услови, који потпомажу, да може усев на њој неколико година узастопце рађати. Непрестаним сејањем тог усева, троши се у земљи чим даље, тим више, растворна киселина фосфорна[5]) и силицијова[6]), а остали делови остају у њој тако рећи неповређени.

[1]) Што наше земље још рађају премда се не ђубре и не обрађују како ваља, јест једино с тога, што су оне веома јаке, али друго је питање докле ће та њихова јачина трајати, ако све остане по старом.

[1]) Из тог простог узрока што лишће на своје развијање потребује друге хранеће материје, а плод друге, они се у особинама разликују.

[2]) Алкалије хемијски израз. У ту врсту спадају метали лаки и скоро једнаких својстава, то су метали веома лаки, лакши него вода. Најглавнији метали алкалија су: калијум и натријум, као што их хемичари називају. Осим тих метала су још други који се у хемији називају алкалијске земље (Alkalische Erde), овамо спада опет: барајум, стронцијум, калцијум и магнезија.

[3]) Соли у опште се у хемији називају она једињења, која постају кад се сједине киселина каква са базом (базе су оксида а оксида су једињења какве пратварке са кисеоником), тако овде фосфоро кисела со, једињење киселине фосфорне са каквом пратварком, н. пр. фосфоро кисели креч, обична кост.

[4]) Силикати су једињења кисеоника са киселином силицијумовом. (Види примедбу даље о киселини силицијума).

[5]) Киселина фосфорна је хемијско једињење кисеоника са фосфором. У земљоделству је с тога значајна, што је биље стабљикасто (пшеница, раж итд.) усисавају из земље у себе те она у биљу утиче на зрно. Што више ње у земљи, тим је зрно крупније и теже.

[6]) Киселина силицијова је хемијско једињење кисеоника са силицијумом, а биље је из земље усише, те тиме добија оштрију, тврђу и чвршћу стабљику, која лако не полеже.

Ако дакле земља нема силиката, а доста има фосфоро киселих и кречних соли, онда на њој могу добро растети: детелина, дуван, грах, боб итд. тако да се слободно могу сејати на једној земљи неколико година једно за другим, но за то време је мање и мање креча, а киселина силицијова, која је дотле не растворна била, раствори се а на ту земљу може опет доћи пшеница. Но опет у практици је то другчије с тога, што су грах, боб и др. такође узели доста фосфоро киселих соли, које су потребне напредовању зрна пшеничног.

У земљи је доста једињења калијових, с тога на таквим земљама прти добро репа и подобни усеви.

Мењањем стабљикастог усева са детелином или с кртоластим усевом, можемо одржати у једној земљи много више хранећих материја, а силу земље продужити на неколико година. И јасно нам је онда, *да се корист мјенимог газдовања оснива на том, што биље узима из земље неједнаку множину неких хранећих материја* (Либиг).

Али не само та околност, по којој биље узима из земље њезине материје у нужној количини, него и *различност самог биља*, може нам објаснити начело, на коме се оснива мјенимо газдовање.

Сматрамо ли економно биље и његова свеопшта својства, онда их можемо лако разделити на четири велика дела, т. ј. на *жита*, на *маунасто биље*, на *кртоласто биље* и на *шикуу*. Тако звано *трговачко биље* ћемо за сад изоставити.

Да сравнимо некоје биље између себе са тачке газдовања, како би читалац могао видити шта мислимо. Сравнимо напред какво жито са маунастим биљем, н. пр. *јечам* и *грах* и видићемо у њиховом расту многе особине. —

Обе те плодине, јечам и грах, најбоље прте на узродној, веома чистој глини, која није ни мокра ни суха; ситна, добро урађена кречна глина је најбоља за обе те плодине. Оранича, која је 6 палаца дубока, сасвим је добра за јечам, јер он не тера дубоко своје танко корење, него га шири плитко. Трошна здравица је пре штетна него корисна јечму. С тога што му је корење плитко у ораници, ђубре утиче на њ прекрасно. На послетку јечам (зрно) не сме никад доћи у земљу дубље од једног палца.

Са грахом је ту сасма другчије. Он не шири своје корење око себе, него га тера дубоко у земљу. С тога грах оће дубоку, урађену земљу, трошну здравицу. Тазе ђубре, ма како добро било, не дејствује на грах, јер не може у дубљину до корења. Исто тако зрно граха може и у земљу дубље доћи но зрно јечма, на 2—3 палца.

Из тог излази ово: јечам се храни поглавито из оранице, дочим грах налази хране и у дубљим врстама земље, у здравици. Што је у земљи испод шест палаца хранећих материја то јечам не зна. али грах зависи од њих.

(продужиће се).

ГЛАСНИК.

Радња друштвена.

Записник XXXIX. одборске седнице држане у Београду 1. септембра о. г. под председавањем друштвеног председника г. М. Спасића.

Присутни чланови гг. Чедом. Поповић, Крста Петровић, Алекса Стојковић, Сергија Станковић благајник и др. Ђ. Радић секретар.

Бр. 203.

Одбор решава: да се посредством једне депутације умоли Његова Светлост, гг. намесници и министри, да изволе присуствовати при отварању II. излога земаљских производа, ког ће „друштво“ ове године у Топчидеру приредити и 19. септембра у 10 сахати пре подне отворити.

Бр. 204.

Одбор решава, да се члановима одбора, који су за приређивање излога одређени, дâ 40 гроша чарш. дневно за подвоз и рáну, у оне дане, кад излога ради у Топчидер изаћи морају.

У исто доба овлашћују се она господа одборници, који су одређени да излог уреде, да могу у договору узети нуждан број послужитеља, који ће им при уређивању излога у помоћи бити, и да могу тима послужитељима дневно највише до 16 гроша чарш. платити.

Закључено и подписано.

Записник XXXX. седнице одбора „друштва за пољску привреду“ држане у Београду 5. октобра о. г. под председавањем члана одбора г. Крсте Петровића, као заступника председника друштвеног.

Присутни чланови гг. Алекса Стојковић, Сергија Станковић благајник, Ч. Поповић, Ј. Пецић и др. Радић секретар.

Бр. 205.

Одбор решава: да благајник друштвени г. Сер. Станковић и члан одбора г. Ч. Поповић изврше продају на излог послатих пољских производа и учине распоред са повцима онако, као што су излагачи у пријавним листовима наредили и да извешће о продаји одбору поднесу.

Бр. 206.

Председник подружине шабачке г. Ст. Обрадовић, као представник подружине, подноси рачун трошкова, од 4 дук. које је за време излога потрошио, да му се од стране друштва призна и исплати.

Одбор решава, да г. благајник може реченом г. Обрадовићу издату суму од 4 дук. исплатити.

Закључено и подписано.

**

ОГЛАСИ.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

ВЕЛИКО СТОВАРИШТЕ ГВОЗДЕНОГА НАМЕШТАЈА

КАРЛА РЕКСЕРА

У

ШТУТГАРТУ.

KARL REXER

in

STUTTGART.

У овој фабрици се готове сваковрсни намештаји за кућу и башту, било од жице ил' ливенога гвожђа; само ваља дати нацрт, а за израду, по нацрту сасвим тачну, јемчи фабрика. Цене су умерене. На наплаћено писмено зактевање, шаље иста фабрика илустроване цјеновнике.

8. 4—8

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима водепица и сувача своје велико стовариште *камења, сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

2. 15—16.

CARL BEERMANN IN BERLIN.

Има машине за *сецкање меса* у следећи пет сорти:

№ 1. за обичну кућу по 6 талира пруских.
№ 2. што исече сит. за сат 30 фун. меса по 9 тал. п.
№ 3. „ „ „ „ „ 50 „ „ „ 12 „ „
№ 4. „ „ „ „ „ 100 „ „ „ 22 „ „
№ 5. „ „ „ „ „ 500 „ „ „ 45 „ „

Има такођер машина за надевање кобасица по 8—12 талира пруских. 4. 10—*.

C. PLATZ & SOHN

in

ERFURT,

препоручују своје велике производе у цвећу и воћу. Послугу најтачнију и најсолиднију обећавају. Цјеновници се могу од њи на наплаћено писмено зактевање у свако доба добити.

ВЕЋ ОД 20 ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ЈОВАНА ХОППА У БЕЧУ,

препоручује своје богато снабдјевено стовариште **огледала** сваке величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у форми медаљона;* осим тота прости и украшени соври, позлаћени и лакирани носила, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. **Полијелеја** са стаклом искићени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрсне позлате као украсе по црквама, становима итд. и извршује све то најтачније по најумеренијој фабричној цени. Старе ствари узима фабрика ова у поправку и одма их извршује; за добро паковање гарантује сама фабрика, а трошак рачуна колико и сама издаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse. 12—12.

Изишло је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III.

БРОЈ 24.

Издаје: „Друштво за пољску привреду.“

Излази сваког 15. и 30. дана у месецу.

УРЕЂУЈЕ ПРИВРЕМЕНО: МИЛОВАН СПАСИЋ

Стаје: 40 гроша ч. или 4 фор. годишње.

У БЕОГРАДУ.

31. ОКТОБРА 1871.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

С' концем овога месеца излази рок предплати свима нашим поштованим предплатницима, зато их овим учтиво умољавамо, да предплату што скорије поновити изволе, како би им се лист и даље непрекидно слати могао.

Важност листа овога по наш, у обрађивању земље и гајењу стоке, још врло неуки народ, — било би узалудно разјашњавати, но желити је само, да се нарочито власти, свештеници и учитељи својски заузму, те да се лист овај што већма по народу распростре, како би „друштво“ ово са издавањем листа праву цјел постићи могло.

Многа господа предплатници дугују нам за лист; њи учтиво умољавамо, да нам и дуг што скорије послати изволе, како би се рачуни једном на чисто довести могли. — Када ћемо једном доживети, да бар „друштвени“ протоколи чисти од вересија буду?! — „Друштво“ је своју касу сада испразнило са подељеним наградама о прошлом излогу; „друштво“ има да исплаћује још и машине, које је ваљаним произвођачима поделило — дакле је опет у народ отишло; „друштво“ има и своји текући трошкова, које треба измиривати, — а то ће све само онда уредно учинити моћи, ако г.г. предплатници за „Тежака“ предплату, а г.г. чланови „помагачи“ свој годишњи прилог што скорије **„друштву“** овоме пошљу.

Г.г. члановима помагачима!

Одбор је закључио: да се од сада г.г. чланови упитају: *какова семења они желе имати, да им се пошљу*, да им неби, као до сада, слало „друштво“ може бити она баш семења, која они неби употребити могли.

Зато овим учтиво позивамо сву г.г. чланове *помагаче*, да „друштву“ овоме **најдаље до 1. децембра о. г.** јаве: какова семења имати желе, да их друштво за времена набавити и г.г. члановима разаслати може. Ко до овога времена не јави, тај ће морати после задовољан бити с' оним, које „друштво“ за добро нађе да му пошље.

„Друштво“ ће свима досадашњим предплатницима лист и даље слати, и сваког ће за свога предплатника и даље сматрати и са годишњом га предплатом од 40 гр. чар. задужити, ако најдаље до 1. децембра о. г. друштву не јави, да не жели лист даље држати, и ако послате му бројеве од 1. новембра „друштву“ натраг не пошврати.

„Тежак“ стаје на годину т. ј. од 1. новембра 1871. до 31. октобра 1872. године:

у *Србији* 40. гроша чарш.

„ *Аустрији* 4. форината а. вр.

Сваки, који чланом *помагачом* „друштва“ овога постати жели, плаћа годишње 20. гроша чарш. или 2. фор. а. вр. и добије у своје време од „друштва“ диплому и семење какво жели — ако се у своје време јави.

Сва писма, било с' новци или без новаца, ваља адресирати:

„Друштву за пољску привреду“
у
Београд.

Како дели земљодјелац земљу своју по доходку пожњевеног усева.

По доходку пожњевеног усева, овако се земља дели:

Први раздељ. Добра житница, богата црница. Ова изгледа кад је влажна црна, а кад је сува, онда је угасито пепељаста; јако је лигаста и међ' прстима се као масна осећа. Она је најбоља за сејање пшенице, која се на тој земљи, ако се мало само подгноји, 3 и 4 пута једно за другим сејати може. Осим пшенице успјевају добро на њој: озимац јечам, пасуљ, гра, овас, репица, купус, црвена и бела детелина и трговачка биља сваке врсте. Она се тешко оре и зактева много снаге. Земља ова зактева даље, да се чешће на њој посеје и семе дубље затрпа, да не би после усев полегао; она даје саразмерно више сламе нег зрна.

Други раздељ. Јака, богата јечменица, са црницом помешана смољнача. Кад је влажна, она је угасито мрке, а кад је сува, онда је отворенија боје; она је истина збијена, али се врло лако да изтрошити. Кад ју међ' прстима тареш, осећаш да има у њој песка, ал' уједно се осећа и да је масна; у води се брзо распадне у пра. На њој успјева јечам, бела пшеница, раж, гра, репа итд. а особито детелина. Она се лако обрађивати даје у свако доба; ако је добро урађена, онда се може ређе посејати. Раја прекрасно зрно, а при том доста сламе; ако је дубоко узорана, неће на њој рана полећи.

Трећи раздељ. Обична житница, добра зобница, обична глина; у влажном стању изгледа мрка, а кад се осуши, онда је црвенкасто-жута, врло је збијена и пуца на суши. Пшеница само после гнојења на њој успјева; најсигурније роди на њој овас (зоб), пак онда гра, грашац и детелина. Врло се тешко и несигурно обрађивати даје, зато се згодно време за орање такове земље уграбити мора. Она зактева јако и почешће гнојење, ако се оће сигурне жетве; на њу се мора семе врло у често посејати, само мало сламе раја.

Четврти раздељ. Слаба јечменица, добро ражиште. а) Песковита смољнача; изгледа кад је влажна угасито пепељаста, а кад је сува, онда је отворено пепељасте боје, слабо је збијена и осећа се међ' прстима чврста и сува; воду брзо прима и одма се за тим у пра смрви. Раж на њој најсигурније успјева, ал' може на њој да расте и јарик јечам, а особито пролетња раж, пасуљ, сочиво, и грашац, а кад се добро обради, онда може добро да успјева и црвена детелина. Најиздашнија је на њој плодина кромпир; и репа успјева. Обрађује се лако, и може се у свако доба орати. б) Глинаста црница, изгледа црна кад је мокра, а кад је сува, онда је угасито пепељаста и врло је трошна. Раж и јарик јечам на њој добро роде, само се несме сувише много преоравати. Обрађује се лако.

Пети раздељ. Средње ражиште, глинаста пескуша; она је мрко-пепељаста кад је мокра, а кад је сува, онда је те исте отвореније боје; међ' прстима је оштра, трошна је и увек у форми прашка. Ако се добро нагноји, раја добро раж и јечам јарик.

Шести раздељ. Ладна зобница, мршава житница. Кад је мокра онда је бело-пепељасте боје, а сува је много отворенија. На њој успјева пшеница само кад је добро нагнојена и добро урађена. Раж слабо на њој раја и најбоље раја на њој овас (зоб), још шта више, и чешће једно за другим. Тешко се обрађује и згодно време ваља за обрађивање уграбити; на њој се мора у често посејати. Нити сламе, нит' довољно зрна даје.

По природном расту разних трава, овако ћеш земљу познати:

На кречовитој земљи расте дивје: црвена детелина, ћуркова креста (примог, траторак), мрквања (мрквења) и волујак;

на земљи са мало креча: купима, угорица, жалфија (кадуља), боквица, чистац, мајкина душица и росница (гушица);

на пескуши: киселjак, дан и ноћ, горушица, цецељ, гладуш, стокласа, просо, власуља, млечика, красуљак и мрежица;

на иловачи: паламида (пољски срnак), чичак, попино гувно (маслачак, млечић), волујак, женетрг, водопија (водоплав, коњогриз, узлика), дивја елда, одољен, зимичњак, мачков брк (црника, цевка, мохунице), смиљкита, титрица (прстењак, кокорњак) и овсик;

на смољњачи: дикица, чичак, срчаник, крљ, оштрица;

на јакој црници: тарчужак, вртаљка, дивја горушица, лисичији репак, госпина трава, мртва коприва;

на ђубревитој земљи: саса, пегава кукута, росница (димњача), пелен, буника, и татула (бикови);

на смесама: кукољ, челебин, турчинак, различије, поповац, пиревина, папрац и друге.

Овако познавање земље по растећим травама није сигурно, јер оно зависи од влаге и други околности, од којих је време најглавније; и од времена дакле зависи, дали ће моћи ова ил' она трава, на пескуљи ил' на иловачи, ил' на којој другој растети. Зато се ти држи они прећашњи знакова. **Р.**

Мјенимо газдовање.

По А. А. Шмиду, од **Г. М. Матића.**

2. Научна основа мјенимог газдовања.

(продужење).

По испитавањима *Мајеровим* има у семену граховом у трећину више минералних делова него у зрну јечменом, али количина киселине фосфорне је у обе биљке скоро једнака (2.7%). У том случају ваља да је у здравици, из које грах узима минералне делове, скоро још једном толико киселине колико је у ораници, која тим делом храни јечам. Али на једнаку количину киселине фосфорне, потребује грах још једанпут толико азота колико јечам. Допустимо да обе те биљке узимају азот из земље,[1]) што бар у граха није, онда би грах морао из дубљих врста двапут онолико азота узимати, колико јечам из оранице узима.

Кад се то биље на једној земљи више пута негује онда пре ослаби ораница, па онда здравица и биље не може да прти како ваља. Да се плодност не умањава, ђубри се. Добар утицај ђубрета на јечам лако ћемо поњати: све делове узима јечам из оранице. Земља је за неко време опет плодна.

Али горе је са здравицом где грах не може више да прти. Јер својства оранице нас уче, да она обично задржава сав калијум, амонијак,[2]) киселину фосфорну, тако да једва мали делић од тога добије здравица ма како се силно ђубрило

То посматрање нам објашњава, зашто на земљи коју је грах исисао више грах не прти, зашто грах опет добро рађа на тој земљи тек после неколико година, или другим речима: *зашто грах сам себе не трпи.*

Обрађивањем земље мешају се плодни делови оранице са здравицом, тим здравица постаје мало по мало опет плодна и грах на њој може да прти време, кад то бива, зависи од бирања негованог биља, које се сеје на ту саму земљу и лежи према томе више мање у рукама самог газде.

Исто је тако од прилике и са *детелином.* Она се у томе баш и разликује од стрмног усева, што свој главни корен тера управо у дубљину — ако јој на путу ништа не смета. — Тамо у дубљини, куда ситно корење пшенице и јечма никад не допире, разграњава се њен главни корен у много ситно корење, које се доле на све стране шири па опет из себе тера ново корење.

Посејемо ли детелину, онда семе узима из оранице у почетку рану, да може клицати и развијати се. Али чим више биљка расти, тим дубље тера корење, а тим се мање детелина храни из оранице. Израсла, доспела детелина узима веома мало хране из оранице.

Детелина дакле, као и грах, добија већим делом храну из оних врста земље, које су под ораницом, а између њих два разлика је: детелина помоћу дужег корења још хране налази у здравици дочим грах више не. Природна последица је: детелина не исисава тако јако здравицу као грах.

Из тога излази, зашто детелина не прти ма ораница како била нађубрена, но увек угине (од глади, како Либиг вели), ако само у здравици нема хране; зашто детелина може на исту земљу доћи тек после неколико година.

Погледајмо још најглавније наше кртоласто биље т. ј. кромпир и репу, које у млогом изменуше

[1]) Биље се не храни само из земље својим корењем, него и из ваздуха лишћем. Лишће дакле служи биљу да испарава и да тиме може примати своју храну. Биље поглавито из ваздуха узима својим лишћем угљеничку киселину коју људи издушу, а нама дају опет кисоник, које га оне издушу. Но осим киселине угљеничне узима биље из ваздуха и азот, али не чист азот, него једињење његово са кисеоником, које се зове киселина азотна. А азота има доста у биљу, само што је сједињен.

[2]) Амонијак је гас, једињење азота и воденика. Онај силни мирис што заудара у коњушницама и проходима, што сузе на очи тера, тај мирис произлази од амонијака. Амонијак је веома важна материја по земљоделца, јер је то биљна храна. С тога особито ваља гледати да га што више остане у ђубрету, јер он ђубрету додаје јачину. Ђубре се дакле не сме оставити да се осуши на сунцу, амонијак сав из њега изветри, ваља чешће ђубре поливати мокраћом и навозити нањ танке врсте земље. О овом други пут, јасније.

**

систем газдовања тамо где се одомаћиште. Код нас се не негује репа ни кромпири тако како би заслуживали. — Кромпири се развијају у горњој врсти оранице, а корен репе иде дубоко до здравице. Кромпир прти на мршавијој земљи, на којој страни усев не прти. Репа хоће ситну, дубоку, силну земљу. „Све плитке и мршаве земље су штетне по репу“, вели Пабст.[1])

То ће сравнење довољно бити да се докаже, у каквом је одношају особина корења наших биља, према користи мјенимог газдовања. Напоминьемо само још: да је познавање тога како биље тера корење веома значајно: све радње, које земљоделац извршује, морају бити строго сразмерне са особином корења оних биља, које он негује.

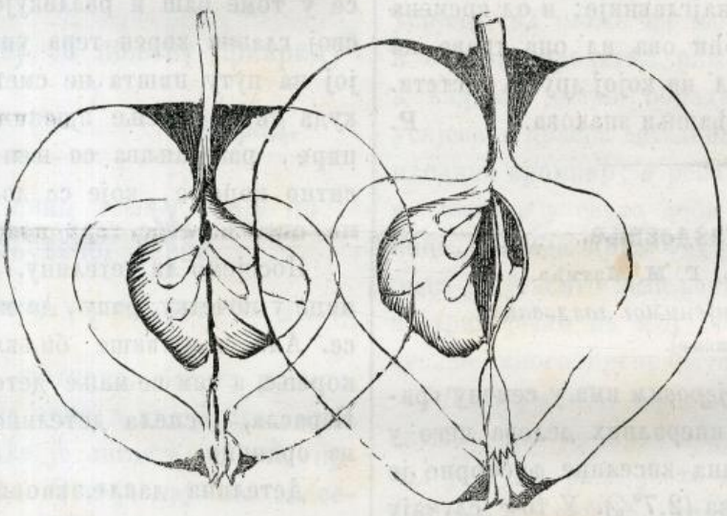
Али не само корење, него и *лишће* биља ваља познавати кад се тражи строго објашнење научног основа мјениме системе. Лишће стоји у некој одговорности са корењем, јер лишће усисава храну из ваздуха, а корење из земље.

Угљеничка киселина је презначајна биљна храна, а биље је прима кроз *лишће*. Две биљке једне врсте, једнаког лишћа примају и једнаку количину угљеничке киселине за извесно време. Али биље са мањим лишћем прима у половину мање угљеничне киселине за једно исто време.

(ПРОДУЖИЋЕ СЕ).

Летња цимтара.

Род је у ове јабуке ситан, дугуљаст; најшира је у средини. Кожица је фина, танка, светла, зеленкасто-жута, а по целој осталој површини са руменим пегама обасута.

Месо је жућкасто, фино, сочно, слатко и мирише здраво на цимет. Семеника је повелика, а семе дугачко и крупно. Род здраво мирише и кад се не расече. Сазрева у месецу септембру, и добро се држи по више недеља.

Дрво врло добро и снажно расте, бива само средње величине и плодно је.

Ова је јабука врло добра за закуску, ал' и за продају у опште.

Р.

О прављењу бермета (пелењака).

а. По сремском начину.

Одадни с' једне стране аковче, или колике величине буре оћеш, то јест, колико преко зиме потребујеш (јер овако начињен бермет може у својој доброти Мај месец дочекати, осим ако се он њега нимало не пије, него се добро заврањено држи и сваке недеље долива), метни један таван белог или црног — каква оћеш — грожђа, а по њему таван пелена; после опет грожђе и по њему пелена, и тако једнако до вр'а. Ту мораш најмање сад са шаке празна места оставити, буре задни, и наспи у њега или свежа маста или стара вина. За такав бермет набери добро зрелог, чистог и не плеснивог грожђа. Неки, који мастом наливају, посипају таване грожђа са слачицом, или ју у кесу свежу, и у сред бурета метну; ово је врло добро, јер слачица задржава маст од многога врења, а и сласт му прибавља и одржава; ал је боље старим вином наливати. Сад заврањи буре добро, а само код врања, или баш и сами врањ пробуши с' подебљом бургијицом, и тако после 14 дана удари славину и употребљавај вино.

б. Други начин.

Узми чисто буре, једно му дно одадни, метни у њега један таван добро зрелог и слатког црног или белог грожђа, затим један таван простога пелена, и то толико, колико ко оће да му је бермет горак; за тим мети опет таван грожђа и таван пелена, и у сред буренцета завежи у крпу стучене слачице, и тако поступај, док буренце ненапуниш. После га задни, с' црним или белим, добрим старим вином наспиј, буре заврањи, поред врања јамицу пробуши и с' крпом је покриј. После две или три недеље удари славину, и троши бермет. Ово је вино пријатно, слатко, и осим пеленова укуса, никаква друга нема. Овај се начин због своје простоте најбоље препоручује, јер је на овај начин прављени

[1]) Пабст је био славан немачки писац економни и неко време професор у Алтенбургу у Мађарској.

бермет најукуснији. Овим начином направљен бермет, кад и није грожђе сасвим зрело, и много пута због киша већ на самом чокоту плесниво постало, ако се само с' добрим старим вином наспе, пријатан је због каштрог свог укуса.

У Мађарској и Њемачкој (а сада већ и у Срему) мећу осим пелена понајвише и друге мирисаве и горке траве, које у апотеци купују, и у затворене кесице у маст спуштају, ал њиови пелењаци (бермети) немогу се ни близу с' сремским сравнити, о ком смо напред рекли.

в) О прављењу Миљешког простог бермета.

Укувај до полак или две трећине маста полагано на ватри; свежи једну подобру киту пелена и обеси у тај вријући маст, у којим такођер и неколико изсечени гуља прекувај; кад је маст до горереченe мере узаврео, скини га с' ватре и остави преко ноћи да се олади, а у јутру га процеди кроз сукнену кесу, ал мети у аковче најпре лескова иверја с' педља високо, и онда успиј онај укувани маст унутра; после тога наспи на тај маст свежа (фришка) маста са шаке ниже врања, покри јаму од врања с' крпом и остави да преври, затим га затвори, и остави за употребленье.

г) О прављењу Токајског бермета.

У Токају праве бермет на више начина, ал је овај најбољи: У буре метну неизгажене сушке, а на ово успу врло слатког свежег маста, 24 сата га оставе да преври, пак онда пробуше дно и оцеде тај преврели маст у друго буре. Овим начином врло добар и укусан бермет праве, а после оне сушке изгазе и праве од њега маслаш. За овај бермет ништа друго неузимају но само чиста пелена. Овај пелен у кесицу с' педља дугачку у маст пусте, и од времена до времена кесицу цеде, док им се повољна горчина несвиди.

Природно је то, да како Миљешки, тако и Токајски на ватри укувани маст, с' варењем губи своју воденост, одбацује стреш, и сгушћен дуже се одржати може него буди које друго вино. И заиста овако вино много се година одржи, и увек је боље него икакво друго сушково вино (аусбрух). Кад се оваково вино у стакла отаче, увек се на то пазити мора, да је бистро и чисто. На вишестрано зактевање ћемо други пут о прављењу сушкова вина (аусбруха) говорити. Р.

Зеленак.

(Mamestra brassicae).

Ова гусеница ужасно шкоди свему купусном биљу на пољу и у башти. На које се биље ова гусеница навади, то одма пожути и на гдекојем месту и труне. У сред среде једне купусне главице увуче се, и кад такову главицу прстом претиснеш, упадне ти прст у унутра, као да је метиљава.

Ноћу, у месецу јуну, належе женка овога инсекта жута јајца, све појединце с' поља на лишћу купусном. После 2—3 недеље излегу се мале гусеничице, тавно зелене боје. Испрва само остружу мало купусно лишће с' поља, а кад повећи нарасте, а они се увуку у унутрашњост главице, пак је сву, тако рећи, разоре. Они не живе само од купуса, него се повлаче и на кељ, келерабу, репицу и т. д.

Средства има више, но искусни баштовани тврде, да је врло поуздано средство, кад се купусне леје са поздером од конопље посну; или се купус и леја поспе са јечменом плевом. Р.

Нешто о говеђим шталама.

На шталу, као непрестано, или бар најдуже обиталиште крава, треба земљодјелци добро да пазе.

Светлост, умерена топлота и здрав ваздух, то су најглавнија условља штале кућевни живади.

Светлост је нуждна у штали, јер кад ње тамо има, одма је живинче веселије. Велике врућине узнемиравају скотове, а зима јим шкоди и наноси болести, а што је за земљодјелца најглавније: треба зими више ране. Умерена топлота јим највећма прија. Чист и здрав ваздух је напослетку најглавније условље, за одржати здравље живади.

Прозори треба да су увек над јаслама, и да у штали налазећој се живади светлост на главу пада; испод јасала треба да је валов, за говеда нижи, нег' за коње.

Има штала, гди су говеда главом једна другој окренута; то неваља! Говеда треба да су стражњим трупом једна другој окренута. У првом случају би морала јасла у среди штале бити, а у другом, т. ј. добром случају, спрам зида.

Штала треба да је од јасала натраг идући нижа, да се сва мокраћа слити може; а од стражњи ногу треба да има канал, којим ће се мокраћа из штале одлити моћи; и тај канал треба да је на излазку стрменаст, да се мокраћа боље одлити може.

За краве треба да је подплата мекана, да недобију избијене и болестне папке, које је после тешко излечити. Такова штала треба даје такођер увек и сува, зато и увек доста прострте сламе да има. То су најнуждније условија једне штале, у којој краве држимо. **Н.**

МЕСЕЧНИ ПОСЛОВИ.

Новембар.

Што ниси од озимице могао да посејеш до сада, пожури се да посејеш. Како сејитбу свршиш, одма ори за пролетње усеве; угар можеш преорати, докле год мразеви не наступе.

За пролетње усеве намењене њиве можеш још до зиме гнојити. При гнојењу се мораш ових правила придржавати: ђубре губи много од своје снаге испарењем; зато треба сваки газда своје ђубре, које му у авлији на гомили лежи, од времена до времена сувом земљом, лишћем ил' сламом да покрива, те да не губи снагу. Врло је добро кад се стоки преко дана и преко ноћи слама простире, која сву снагу у себе упије и неда да гној изветри; отуда се лако закључити може, како оно ђубре ослаби и изветри, које се дуго у гомилама на њиви остави и киши и сунцу изложи. Ако ћеш ђубре на њиву да изнесеш, а неможеш одма да га заореш, а ти га немој по њиви разпростирати сад, него га извеси на њиву и сложи у крај њиве у једну велику гомилу и покри са земљом. Кад узимаш времена да ореш, а ти један дан пре изађи на њиву, разастри ђубре по њој и одма га сутра дан заори; тај ће ти посао од вајде бити и имаћеш од гноја хасне, а другчије, кад га оставиш да ветри и да га киша спира — никакве вајде од њега имати нећеш.

Нарочито ону њиву сад подгној, на којој ћеш на пролеће кукуруз сејати.

Гној ваља једнако по њиви разастрети. Само код брдовити и стрмени њива треба горњи део већма нагнојити, јер киша га на доле спира.

Ђубре — гној — никад дубље од 2—4 палца заорати не треба, јер киша и тако многе честице на доле однесе, пак онда неби у горњем слоју земље ни мало хранећи честица остало. У лакшој песковитој земљи можеш га мало дубље заорати.

Ово је речено за *зрело* изгорело ђубре; а *пресно* ђубре несмеш одма заорати, јер ће усеву више шкодити, но што би му помогло, пресно ђубре треба оставити да најпре сазре, изгоре.

Где ти је земља неједнака, јамураста, тамо гледај пак јаме изравнај док се није земља смрзла, јер онда неможеш ништа радити, а сад је за то најбоље време.

Док је време и земља сува, поправљај путове и стазе. У долинама, испод гора, камо вода шљунак и камење са висина спира, треба то скотрљано камење и шљунак сад покупити, да њива чиста остане.

Где су њиве подводне и где се вода с' пролећа обично задржава, треба направити неколико јарчића преко и издуж, да се с' пролећа у њи вода сливати може и да се земља што пре осуши, те да се одма како се лепи дани укажу, обрађивати може.

Стоку треба сад под заклон увести, да не стоји на ладном, влажном и мочарном времену без крова и заклона. Како треба да ју преко зиме раниш, казао сам ти у прошломе броју.

Нерасте пусти по други пут међ крмаче, да би се с' пролећа опрасиле.

Свиње се *гоје*, а гуске кљукају. За гојење је у опште нужно, да је н. пр. свинче, ил' ма које друго за гојење опредељено марвинче здраво, да је на миру и да му се добра, чиста и здрава рана даје. Што је ужи свињац, тим ће се свиња пре и боље угојити.

Зима слаби. Стока мора дакле имати довољно ране, да се поред ранења и греје. Зато треба да су оне стаје топле, где се стока гоји; а стока ће сама својим испарењем стају угрејати, ако је ова по величини стоке могуће малена. Ал' зато опет треба да је у стајама и свежа ваздуха, да се марва не поболе. Да ти гојећа се стока боље једе, подај јој с' раном и соли.

У *башти* ваља леје прекопавати и тај посао до мразева свршити.

Последњи расад зимске *салате* треба сад расадити.

Петрожељ и спанаћ треба сламом покрити кад јача зима наступи.

У *воћњаку* треба дивјаке у растилу, а каламе у башти на своје стално место усадити. У пригревку, где сунце и зими допире, можеш грашак посејати. Покупљено семе и коштице од разног воћа можеш сад још сејати.

Ђубре треба по лејама разносити; ако је зрело, закопај га одма, а ако још није изтруло, онда га остави да изтруне најпре, јер пресно ђубре зељу шкоди.

Дебла воћака обгради трњем ил' увиј сламом, да ти зецеви квара не учине. Суве гране сеци и разчишћавај

Кошнице не треба рано у *тавник* уносити, него кад се добро зазими, јер ако ји рано унесеш, а буде лепа и дуга јесен, у тавнику много пресада, а на пољу време топло, а после такођер, где их је много. топлоте чине, онда наваљују на поље и многа пчела се изгуби.

Уношење кошница у тавник треба да буде ујутру рано или с' вечера доцне. Њи треба полагано од земље подићи и управ устма доле окренутим тихо носити, да пчела чисто и неосети да је носиш. **Р.**

ГЛАСНИК.

Радња друштвена.

Записник XXXXI. седнице одбора „друштва за пољску привреду,“ држане у Београду 19. Октобра о. г. под председавањем заменика председниковог, члана одбора г. *Крсте Петровића.*

Присутни чланови: Чедомиљ А. Поповић, Сергија Станковић, Јосиф Пецић, Алекса Стојковић, Јован Екер и др. Радић секретар.

Бр. 207.

Подружина шабачка иште од „друштва“ одобрење, да може дати да се ове јесени $^2/_3$ друштвене земље пооре и добрим јесењим усевима засеје, а $^1/_3$ да се сад добро пооре и за пролетње усеве приуготови.

Одбор је решио, да подружина по њеном предлогу поступи и да ону $^1/_3$ да поорати и оставити да се на пролеће са друштвеним усевима засејати може.

Закључено и подписано.

Записник XXXXII. седнице одборске, држане у Београду 30. Октобра о. г. под председавањем друштвенога председника г. *М. Спасића.*

Бр. 208.

Царско и краљев. земљодјелско друштво крањско у Љубљани, позива друштво ово на главни збор, који ће се $^{10}/_{22}$

Новембра о. г. у Љубљани држати, и моли „друштво“ ово, да на тај главни збор од своје стране једног повереника пошље.

Пошто баш у то време и ово „друштво“ свој главни збор држи, то му није могуће да од своје стране заступника у Љубљану пошље, него ће се реченом друштву писмено изјавити братска благодарност.

Бр. 209.

Председник позива одбор да одреди дан за држање главнога збора.

Одбор одређује дан 21. Новембра о. г. с' тим, да се позив на главни збор у „Тежаку“ и у свима у Београду излазећим дневним листовима штампа, а осим тога да се и сви у Београду станујући чланови са посебним позивима на овај главни збор позову.

Бр. 210.

Председник позива одбор да одреди из своје средине некоја лица, која ће буџет за идућу рачунску годину саставити.

За овај посао одређују се г.г. председник и благајник „друштва“ и члан одбора Чедомиљ А. Поповић.

Закључено и подписано.

* У Москви ће бити 1872. године међународна изложба. Ово је прва међународна изложба у Русији. Угарско, а и Бечко земљодјелско друштво спремају разне производе из својих земаља да на ту изложбу пошљу. Свако ће од ових друштава послати од своје стране по два члана из средоточних својих одбора са друштвеним секретарима, да као заступници речених друштава на изложу у Москви буду. Р.

* У току ове године отворене су у Угарској 3 нове окружне земљодјелске школе!! Р.

* Врло се нужно показало, да се установе заводи, у којима ће се земљодјелци, (старији људи, који већ нису за школу) обучавати у обхођењу са разним земљодјелским машинама, да не би имали повода рећи да су машине, с' којима они не уму да обходе, ма оне и најбоље биле, — неваљале (као што је то случају код нас!). — Зато је аустро-угарска влада наредила, да поред сваке земљодјелске школе и течај један буде за упражњење у обхођењу с' машинама. Предавања ће се ту држати недељом и празником, кад земљорадници немају посла у пољу. Р.

ПОЉСКО-ПРИВРЕДНА КЊИЖЕВНОСТ.

1871.

Радић, *Ђорђе,* др. Очење, или калемљење воћака на спавајуће и ћерајуће око. Ђацима основнијех школа у Црној Гори, написао — —, са 8 слика. У Биограду. 1871.

ПОЗИВ

НА III. РЕДОВНИ ГЛАВНИ ЗБОР „ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.“

Пошто се овогодишњи редовни главни збор, сходно §. 20. устава друштвеног, није могао држати у првој половини месеца Октобра о. г. због разних препона, — то је одбор „друштва“ овога у 42. седници својој од 30. Октобра о. г. закључио, да се:

III. РЕДОВНИ ГЛАВНИ ЗБОР ДРЖИ У НЕДЕЉУ 21. НОВЕМ. О. Г.

Овај збор држаће се у Београду, и то у здању код цркве вазнесенске, где је друштво смештено.

Седница ће се отворити у 10 сати пре подне.

Зато подписани сходно §. 29. устава друштвеног има част позвати сву г.г. чланове, били они редовни, утемељачи, почасни ил' помагачи, као и све љубитеље народног напредка, да изволе у горе одређено време и место на овај редовни главни збор доћи, где ће се ови предмети на претрес и решавање изнети:

1. Читаће се извештај о радњи друштва од 1. Новембра 1870. до 31. Октобра 1871.
2. Поднеће се рачун о приходу и расходу за годину 1870—71.
3. Бираће се председник, благајник и одборници, који ће наступивше године са друштвеним пословима управљати.
4. Бираће се два контролора из помажућих чланова, који ће рачуне друштвене за ову прошлу годину прегледати и о њима своје изјашнење дати.
5. Предузеће се избор нових редовних и почасних чланова.
6. Поднеће се на одобрење предрачун издатака друштвених за 1871—72. годину.
7. Имаће се решити: хоће-ли се године 1872. држати излог земаљских производа, и гди?
8. Предложиће се од одбора неке измене устава друштвеног.
9. Поднеће се предлози од подружина ил' појединих чланова, ако би каквих било, које би у круг радње главнога збора спадали.

У Београду, 30. Октобра 1871.

ПРЕДСЕДНИК „ДРУШТВА ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ:“

М. СПАСИЋ.

О Г Л А С И.

(ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ ОД СИТНОГ РЕДА, ИЛИ МЕСТО КОЈЕ ОН ЗАУЗИМА: ПРВИ ПУТ 1 ГРОШ ЧАРШ., А СВАКИ ДРУГИ ПУТ ПО 15 ПАРА.)

ВЕЛИКО СТОВАРИШТЕ ГВОЗДЕНОГА НАМЕШТАЈА

КАРЛА РЕКСЕРА

У

ШТУТГАРТУ.

KARL REXER

in

STUTTGART.

У овој фабрици се готове сваковрсни намештаји за кућу и башту, било од жице ил' ливенога гвожђа; само ваља дати нацрт, а за израду, по нацрту сасвим тачну, јемчи фабрика. Цене су умерене. На наплаћено писмено зактевање, шаље иста фабрика илустроване цјеновнике.

8. 5—8

GEITTNER & RAUSCH

Hochstrasse in Pest, № 2.

препоручује имаоцима воденица и сувача своје велико стовариште *камења*, *сита* и све потребне сувачарске и воденичарске ствари.

z. 16—16.

ГГ. ПРЕДПЛАТНИЦИМА КЊИГЕ

„ГАЈЕЊЕ ДОМАЋЕ СТОКЕ

И

ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ“

овим учтиво јављам, да је књига ушла већ у штампу, а то зато сада тек, што једно није било довољно предбројника, да би се могли трошкови измирити, а друго, што сам на дрворезе чекати морао, који се због тога, што овде у Београду немамо ваљаног дрворезца, у Штутгарту резати морали.

Како књига готова буде, одма ћу је разаслати, пак зато учтиво молим г.г. предплатнике, да се још мало претрпе. Уједно молим г.г. скупљаче, да се за још већи број предплатника постарају, а и поједина лица да се предплате, а ја сам у напред сигуран, да ће их књига ова задовољити. Цена јој је 10 гр. чар.

У Београду,
о малој Госпођи 1871.

Др. Ђ. Радић,
секретар „друштва за пољску привреду.“

ВЕЋ ОД 20 ГОДИНА ПОСТОЈЕЋА И ГЛАСОВИТА ФАБРИКА

ПОЗЛАЋЕНИХ СТВАРИ,

ЈОВАНА ХОППА У ВЕЧУ,

препоручује своје богато снабдјевено стовариште **огледала** сваке величине, са позлатом за прање, проста и богато искићена; *оквира у форми медаљона;* осим тота прости и украшени соври, позлаћени и лакирани носила, прутова за оквире позлаћени, бели и мрки. **Полијелеја** са стаклом искићени по најновијем укусу и мустрама за 4—6—8—24 свећа итд. Исто тако предузима сваковрсне позлате као украсе по црквама, становима итд. и извршује све то најтачније по најумеренијој фабричној цени. Старе ствари узима фабрика ова у поправку и одма их извршује; за добро паковање гарантује сама фабрика, а трошак рачуна колико и сама издаје.

Адреса је: Johann Hoppe in Wien, Wieden, Heumühlgasse № 16. Ecke der Wienstrasse. 12—12.

Изишло је у Берлину за овчаре врло важно дело под насловом: „Bildliche Darstellung der Merinowolle, von *H. Settegast.* Berlin, Wiegand & Haempel.“ Стаје 30 гроша чарш.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

РПГ
53

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 8568

ТЕЖАК

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА III. 1871.

ИЗДАЈЕ ГА

„ДРУШТВО ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ“.

УРЕЂИВАЛИ СУ ГА

ДР. ЂОРЂЕ РАДИЋ, секретар »Друштва«. и МИЛОВАН СПАСИЋ, председник »Друштва«.

СА 51 ДРВОРЕЗОМ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА У БЕОГРАДУ

У БЕОГРАДУ,
У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ 1871.

ПОКЛОН
УНИВЕРЗИТ...ОТЕЦИ
Г. Тодора Јовановића

САДРЖАЈ.

СТРАНА.

Радња друштвена.

Записник 27. одборске седнице . . . . . 7.
„ 28. „ „ . . . . . 15.
„ II. редовног глав. збора . . . . . 15.
„ 29. одборске седнице . . . . . 23.
„ 30. „ „ . . . . . 31.
„ 31. „ „ . . . . . 39.
„ 32. „ „ . . . . . 55.
„ 33. „ „ . . . . . 79.
„ 34. „ „ . . . . . 102.
„ 35. „ „ . . . . . 112.
„ 36. „ „ . . . . . 147.
„ 37. „ „ . . . . . 155.
„ 38. „ „ . . . . . 163.
„ 39. „ „ . . . . . 191.
„ 40. „ „ . . . . . 191.
„ 41. „ „ . . . . . 198.
„ 42. „ „ . . . . . 198.

Чланци разног садржаја.

Помози вам Бог! Р. . . . . 2.
Посао у месецу децембру Р. . . . . 6.
Закон о установљењу земљодјелске школе . . . . —
Од чега зависи доброта меса? Р. . . . . 9.
Реч две о птицама Р. . . . . 21.
Посао у месецу јануару Р. . . . . 30.
Које семе треба сејати? Р. . . . . 37.
Блато из устојани бара као гној Р. . . . . 38.
Од какве нам је полze врба? Р. . . . . 39.
Посао у месецу фебруару Р. . . . . 47.
О нези душевне силе и нравствености животиња Ј. Е. 52.
Жива ограда од бодљикавог багрема Р. . . . . 53.
Имамо-ли какву полzу од јежа? Р. . . . . 62.
Посао у месецу марту Р. . . . . 63.
Пољско-привредна књижевност . . . . 14. 63. 199.
Шећер од кукурузовине Р. . . . . 71.
Посао у месецу априлу Р. . . . . 78.
Сељак и његов задатак Р. . . . . 85.
О вуни Р. . . . . 86.
Парни плуг Р. . . . . —
Лекарија у свези са сујевјерством Р. . . . . 90.
Уплив поднебија на биље Р. . . . . 93.
Посао у месецу мају Р. . . . . 95.
Распис награде . . . . . 103.
Распис министра финанције о потесима . . . . . 105.
О природи кућевног и баштенског паука Р. . . . 107.
Енглески рецепт за добре сељаке Р. . . . . 111.
Посао у месецу јуну Р. . . . . 112.
Програм за излог . . . . . 113.
Дуван и наше здравље Н. . . . . 121.
Да коље у земљи дуже траје Р. . . . . 122.
Упутство за излагаче за II. излог . . . . . 125.
Посао у месецу јулу Р. . . . . 130.
О упливу месеца на биље Ђ. Н. . . . . 134.
У чему се састоји хранећа снага појединог биља Р. 136.
Распис министра финанције због II. излога . . . 141.
Машина за прекрупљивање кукуруза Р. . . . . 144.
Новац и земљодјелство Р. . . . . 145.
Нова игла Р. . . . . —
Колико насекома поједе „сеница“ за 2 месеца? Р. 146.
Посао у месецу августу Р. . . . . —
Која су знања економу нужна Р. . . . 154. 160. 166.
Предсказивање времена по рашћу, људма и животињама Ј. . . . . 157.
Појење коже с' машћом Р. . . . . 161.
Посао у месецу септембру Р. . . . . 162.
Најјефтинији начин раонике челичити Р. . . . . 171.

СТРАНА.

II. излог у Топчидеру . . . . . 173.
Предсказивање времена по месецу Ј. . . . . 176.
Посао у месецу октобру Р. . . . . 178.
Раздате награде на II. излогу . . . . . 182.
Посао у месецу новембру Р. . . . . 198.

Пољодјелство.

Ручно млатило од Вајла Р. . . . . 1.
Узки и широкласни пир Р. . . . . 4.
Млатило за коњску снагу Р. . . . . 17.
О неговању конопље М. . . . . 36. 22.
Број Р. . . . . 25.
О дубоком орању Р. . . . . 43.
Кукољ Р. . . . . 45.
Загртало Р. . . . . 65.
Сејте кукуруз Р. . . . . 73.
Сач Р. . . . . 93.
О вршећим машинама Р. . . . . 99.
Да полегло жито подигнеш Р. . . . . 112.
На каквој земљи који усев најбоље напредује? Р. 117.
Др. Ламбл о ливади Р. . . . . 127.
Екертов плуг без колечака Р. . . . . 129.
Како се вата семе од репе? Р. . . . . —
Ситна проја Р. . . . . 137.
Употребљење коприве Р. . . . . 139.
Обдјелавање ђубрета на њиви Р. . . . . —
Папрад или бујад Н. . . . . 142.
Како ради ручна машина за вршење Р. . . . . 144.
Шта је природа у стању учинити Р. . . . . 146.
Упуство при сејању куделье Р. . . . . 150.
Жути памук Р. . . . . 160.
Шта вреде рани кромпири Р. . . . . 165.
Шупа за сушење дувана Р. . . . . 168.
Екертов подривач Р. . . . . 169.
Мјенимо газдовање Г. М. М. . . . . 190. 173. 175.
Оплемењивање биља Р. . . . . 186.
Поправљање суви ливада Р. . . . . 188.
Како дели земљоделац земљу своју по доходку пожњевеног усева Р. . . . . 194.

Виноградарство и воћарство.

О пробању и ценењу вина Р. . . . . 2.
Нешто о пресађивању млади воћака Р. . . . . 4.
О резању и подкресивању дудова Р. . . . . 10.
Црвенкаста ружица јабука Р. . . . . 12.
Нешто о воћарству Р. . . . . 18.
Неколико врсти најновији јагода Р. 20. 28. 36. 44. 52. 60.
Јабука: краљица енглезка Р. . . . . 25.
Крушка: Наполеонова масланка Р. . . . . 33.
Неколико болести на воћкама Р. . . . . 35.
Нож за чишћење рана на воћкама Р. . . . . 37.
Дренак за шпалире Р. . . . . —
О разливању вина у стакла Р. . . . . 45.
О отакању и доливању вина Р. . . . . 46.
Новије воће Р. . . . . 50. 58. 66. 75. 82.
Да одржиш стара дрва Р. . . . . 54.
О гнојењу воћака са шталском мокраћом Р. . . 54.
Нож за калемлење у процеп Р. 69,
Поступање с' оним воћкама, које су од леда повређене Р. . . . . 71.
Како се долази до чистог и доброг дудовог семена? Р. . . . . 71.
Најновије рибизле Р. . . . . 76.
Нешто о винским болестима Р. . . . . 77.
О држању буради Р. . . . . —
Средство против мрави и ушију на дрвима Р. . . 78.
Нашто треба пазити при одрезивању грана на дрвећу Р. . . . . 87.

СТРАНА.

Како у Енглезкој дрва од гусеница чувају Р. . . 94.
Пепео за одржане здрави и плодни дрва Р. . . . 108.
О подруму Р. . . . . 109.
О упливу суше и влаге на воћке Р. . . . . 119.
Дугачка зелена зимска крушка Р. . . . . 121.
Најновија огроз Р. . . . . 128.
Да мраве од воћака одбијеш Р. . . . . 120.
Калемлење воћака спајањем Р. . . . . 137.
Како треба виноград копати: дубоко или плитко Р. 138.
Нешто о калемлењу високих воћака Р. . . . . 150.
О проклијавању воћни коштица Р. . . . . 153.
Нова кеса за брање воћа Р. . . . . 161.
Расађивање лозе Р. . . . . 171.
Сађење воћака Р. . . . . 175.
О употреблењу течнога гноја у воћарству Р. . 177.
Које су натегаче најбоље? Р. . . . . 186.
Летња цимтара Р. . . . . 196.
О прављењу бермета (пелењака) Р. . . . . 196.

За домаћу башту.

Чађ као гној за зелен Р. . . . . 11.
Против баштенског гада Р. . . . . 57.
Карфиол Р. . . . . 66.
Најбоље ђубре за баште Р. . . . . 70.
О рисађивању биља Р. . . . . 92.
Нешто о краставцима Р. . . . . 101.
Користи сејања зелени у редовима Р. . . . . 137.
О заливању Р. . . . . 153.
Неговање јагода Р. . . . . 187.
Зеленак Р. . . . . 197.

Сточарство и сточарска лекарија.

Узроци пометања код оваца Р. . . . . 12.
О подкивању коња Р. . . . . 13.
О квочки Р. . . . . 14.
Паунасти гњетео Р. . . . . 21.
О избору животиња за приплод Ј. Е . . . . . 28.
О нези теготних животиња Ј. Е. . . . . 29.
Бала (сакага) Р. . . . . 33.
О избору и нези музара Ј. Е. . . . . 41.
Зашто се краве јалове? Р. . . . . 43.
Колико треба домаћа стока да сиса Р. . . . . 47.
Шта је боље: коње сам одрањивати ил' куповати Р. 49.
Бантам-петао и кокошка Р. . . . . 53.
Капорасти шпански петао Р. . . . . 57.
О стеоној крави Р. . . . . 68.
Малајски петао Р. . . . . 84.
Петао капорак Р. . . . . 92.
Да сачуваш ждребац од слепоће Р. . . . . 94.
О гајењу коња Р. . . . . 97.
Кокошка капорка Р. . . . . 108.
Надун Р. . . . . 109.
Како треба с' коњом поступати? Р. . . . . 111.
Телесни састав и спољни знаци музаре Ј. Е. . . 118.
Ждребење копите Р. . . . . 119.
Јапански петао Р. . . . . 120.
Сљетства претераног гојења Р. . . . . 121.
Неговање оваца Р. . . . . 122.
О паши марвеној у обзиру њихових болести Р. 126.
О нези стеоне краве Љ. Ђ. . . . . 134.

СТРАНА.

Болести ћурчије и средства против Р. . . . . 135.
Да овца брзо вуну добије Р. . . . . 139.
Како се чува марва од окружења Р. . . . . 151.
О овчијим оспицама Р. . . . . —
Хајнеова сигурна узда Р. . . . . 152.
Нешто о неговању гусака Р. . . . . 159.
О свињској рани преко зиме Р. . . . . 171.
Бик угарско-ердељског соја Р. . . . . 187.
Нешто о говеђим шталама Р. . . . . 197.

Пчеларство и свиларство.

Нова кошница Р. . . . . 5.
Дали пчеле између себе разговарају Р. . . . . 13.
О произвођењу семена од свилене бубе. Р. . . . . 17.
Кад треба кошнице куповати? Р. . . . . 20.
Нешто о убоду пчелином Р. . . . . 28.
О користи свилодјелија Р. . . . . 61.
О ватању ројева Р. . . . . 62.
Какве треба да су собе, у којима се бубе ране Р. 69.
Које је место најбоље за кошнице? Р. . . . . 70.
О својствама свилени буба, и њиовој рани Р. 73.
Опис џака што се ватају ројеви Р. . . . . 81.
Кад треба свилене бубе лећи? Р. . . . . 89.
Како се може познати, која ће кошница ројити? Р. 91.
О ројевима који остављају своју кошницу Р. . . 98.
О ројидби и стресању ројева Р. . . . . 106.
Начин да се ројеви не мешају Ф. Ђ. . . . . 143.
О пресадима који су без матице Р. . . . . 168.

Домаће умјетности.

О усекњивању свеће Р. . . . . 14.
Да судовно вино поправиш Р. . . . . 38.
Да кромпир у зиму шаљеш Р. . . . . 39.
Како ваља платно белити? Р. . . . . 46.
Скоруп-кајмак Р. . . . . 82.
Машина за љуштење кромпира, јабука Р. . . . . 85.
Да млеко дуго не ускисне Р. . . . . 94.
Општа правила за оне, који сирће праве Р. . . 120.
Да црвена репа слађа буде Р. . . . . 139.
Добро надимлење шунке Р. . . . . 146.
Путер Р. . . . . 169.
Добар сир Р. . . . . 178.

Шумарство.

О багрему, драчу и јасену Р. . . . . 154.

Р. = Др. Ђорђе Радић.
Ј. Е. = Јован Екер.
Ј. = В. Јовановић.
Љ. Ђ. = Љ. Ђелмаш.
Н. или **Ђ. Н.** = Др. Ђорђе Натошевић.
М. = др. Ст. Мачај.
Г. М. М. = Гавра М. Матић.
Ф. Ђ. = Филип Ђорђевић.